

„Probleme und Perspektiven der Wirtschaftsentwicklung Georgiens“
(„საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ახალი ეტაპი, პრობლემები და
perspektivები“), georgisch, 179 S. Konferenzmaterialien vom April 1999
FES Georgien und Assoziation der jungen Wirtschaftler Georgiens

საქართველოს ახალგაზრდა
ეკონომისტთა ასოციაცია

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

სამეცნიერო-პრაქტიკული
კონფერენცია

**„საქართველოს ეკონომიკის
განვითარების ახალი ეტაპი.
პროგნოზები და პერსპექტივები“**

A 00 - 02091

თბილისი
1999

659(21)
338 (479.22)
ს. 224

წინამდებარე კრებულში შესულია 1999 წლის აპრილში საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაციის მიერ ჩატარებულ ეკონომიკურ სამეცნიერო-პრაქტიკულ კონფერენციაზე მეცნიერ-ეკონომისტების, პრაქტიკოსების, ასპირანტებისა და სტუდენტების მიერ წარმოდგენილი მოხსენებები.

რედაქტორი: პროფ. ანთონიო სილაბაძე

© ფრიდრიხ ებერტის ფონდი

სარჩევი

<i>თინათინ თორთაძე</i> . ქვეყნის ეკონომიკის მართვის სრულყოფისათვის	9
<i>დავით კახაშვილი</i> . მეიერ და სამუშაო ბიზნესის როლი და მნიშვნელობა შემოსავლების გადიდებასა და დასაქმების პრობლემების მოგვარებაში	11
<i>ალექსანდრე მარბიშვილი</i> . ეკონომიკური გრანსფორმაცია საქართველოში და საერთაშორისო საფინანსო-ეკონომიკური ორგანიზაციები	13
<i>ლაიო ბაღაშვილი</i> . საინფესტიციო შეღავათები თავისუფალ ეკონომიკურ ზონებში	15
<i>მა თოზაძე</i> . საქართველოს ელექტროენერგეტიკის სექტორის პრივატიზაცია	17
<i>მისერ ხარაიშვილი</i> . ეკონომიკური რეფორმების პრობლემები აგროსამრეწველო კომპლექსში	19
<i>მამა აბრამაშვილი</i> . საქართველოს ბიუჯეტის ფორმირების რაციონალური სისტემის შერჩევის გზები	21
<i>მამა სურგულაძე</i> . სტუდენტ-ახალგაზრდობის სტაჟირებისა და შრომითი მოწყობის პრობლემები საქართველოში	25
<i>მა ნაშვტარაძე</i> . საქართველის საპაუერო გრანსპორტის განვითარების მოგიერთი ასპექტი	26
<i>დავით რუსია</i> . სავალუტო დილენგი - მითი თუ ქართული რეალობა	28
<i>გიორგი შარაღაშვილი</i> . გრანსნაციონალური კორპორაციები	30
<i>გ. თაბუაშვილი</i> . ცენტრალური და ადგილობრივი მთავრობის ფისკალური ურთიერთობები	33
<i>თინათინ შარაღაშვილი</i> . სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის მოგიერთი ასპექტი	35
<i>მამა კახიანი</i> . სამრეწველო ფირმის მართვა მწარმოებლურობის კრიტერიუმებით	38
<i>მირთა ბჟინაძე</i> . მარკეტინგის თანამედროვე კონცეფცია, საქართველოში მისი განვითარების რეალური მდგომარეობა და სრულყოფის აუცილებლობა	40

ლავთი ნიქლაური. საკუთარი თუ სხვისი ბიზნესი? 42
ანა რიხუაშვილი, ნათია ბაქრაძე. მომხმარებლის 43
 ქცევა ახალ საქონელთან მიმართებაში
ნურგარ ხაჭაძე. მაკროეკონომიკური პოლიტიკა, 44
 როგორც სახელმწიფოს ეკონომიკური ქცევის
 ძირითადი ორიენტირი
მისხილ ბიურბაძე. ინვესტიციური პოლიტიკის 45
 მაკროეკონომიკური რეგულირება
რეზან პირველიშვილი. განსახელმწიფოებრიობისა და 46
 პრივატიზაციის პრობლემები სამშენებლო ინდუსტრიის
 საწარმოებში
გაბორა შინაძე. კონიუნქტურის სტატიკის რილი 47
 ეკონომიკური რეფორმის განხორციელებაში
ე. შიხიბაშვილი. ერთგულ ეკონომიკის 48
 გამოცოცხლება - საქართველოს მომავალი
თამარ ბარნაშვილი. კომერციული ბანკები და მათი 49
 როლი საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში
ლარეჯან მაქასარაშვილი. უმაღლესი კვალიფიკაციის 50
 კადრთა დასაქმების პრობლემები
ლავთი აბაშა. მოგადასაგანმანათლებლო სკოლა 51
 თანამედროვე ეტაპზე
ბიძი მუხამბიაძე. ქ. თბილისის სამგზაო საავტომობილო 52
 ტრანსპორტის პრობლემები და განვითარების
 პერსპექტივები საქართველოში საბაზრო ეკონომიკაზე 53
 გადასვლის პირობებში
მზია შაღიაძე. საქართველოს მოსახლეობის დაბერებული 54
 კონტინენტის შიგაასპობრივი სტრუქტურა
მერაბ მუქლიძე. მცირე და საშუალო საწარმოთა 55
 კონკურენტუნარიანობა საერთაშორისო ბაზრებზე
თამარ მირიბაძე. ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტ- 56
 ბი და მათი სამშობლო ბაზის განმტკიცების გზები
ხათუნა ჟიჟიაძე. ეკონომიკური რეფორმა და ფსიქოლოგი- 57
 ური ფაქტორის მნიშვნელობა მის განხორციელებაში
ნანა რინქაშვილი. ეკონომიკური მრდის ფაქტორები 58
 თანამედროვე ეკონომიკური რეფორმების პირობებში 59

ნანა მანთაშვილი. საბაზრო ურთიერთობების 60
 ჩამოყალიბების პრობლემები 74
ლია კვარაცხელიძე. სახელმწიფოს როლი საბაზრო 61
 ეკონომიკის ფორმირებაში
ინგოგო კარაბაშვილი. სოციალურად ორიენტირებული 62
 საბაზრო ეკონომიკა და მისი ძირითადი წინააღმდეგობა 78
თაა კვაბიანი. საბანკო სისტემა საბაზრო ეკონომიკის 63
 ჩამოყალიბების პირობებში
ვისილ ქაღალიძე. ეკონომიკური რეფორმის მიმდინარეობა 64
მზიალ ბაბიაძე. ბიზნესის გარემო და უცხოური 65
 ინვესტიციები საქართველოში
ნათია მუხამბიაძე. საქართველოს საზღვაო სისტემის 66
 განვითარების მოტივითი ასპექტი
თამარ ჯანაშიაშვილი. საერთაშორისო ანგარიშსწორება 67
ბიურბა ბიურბაძე. სახელმწიფო პოლიტიკისა და 68
 რეგულირების სისტემის შექმნელება საბანკო
 სექტორზე საქართველოში 69
ნანა მანთაშვილი. დაკრედიტება კომერციულ ბანკებში 70
ბიძი ჯანაშვილი. ინოვაციური მენეჯმენტი აშშ-სა და 71
 იაპონიის ფირმებში
ლავთი ანთაძე. ფულის ევოლუცია 72
ალექსანდრა მთიულიშვილი. საქართველოს ცენტრ- 73
 აღური ბიუჯეტის შემოსავლის წყაროები და მათი
 სრულყოფის გზები 74
მაღაზ კვარაცხელიძე. 2007 წლის მარტის 75
 ეკონომიკა საბაზრო ურთიერთობების პირობებში 98
ბიურბა ლავაშვილი. თავისუფალი ეკონომიკური 76
 ზონების შექმნისა და განვითარების პერსპექტივები
 საქართველოში 100
ნინო კარაბაშვილი. ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის 77
 მოტივითი საკითხი საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ 102
 პერიოდში (საქართველოს მაგალითზე)
ბეატა მანაშვილი. საქონლის საერთაშორისო გადაძილება 104
მისხილ კახაშვილი. ანტი-დემპინგური გადასახადების 78
 გამოყენება ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესების 106
 მიზნით

განსა ბრეზიკამ სასაქონლო ბირეების ორგანიზაციისა და საქმიანობის თავისებურებანი საქართველოში
პაატარინა ვებრეველი მიმოქცევის ხარჯები და მათზე მოქმედი ფაქტორები თანამედროვე პირობებში
მხევილ სპანამ საცალო სავაჭრო ქსელი და მისი მარკეტინგული გადაწყვეტილებანი
თეიმურაზ ტიპარაძე ფირმის პროდუქციის ბაზარზე შეღწევისა და დანერგვის სტრატეგია
გურამ მაქარიაძე ჩრდილოვანი ეკონომიკის არსი

171
173
174
176
177

ქვეყნის ეკონომიკის მართვის სრულყოფისათვის

თინათინ თოთიბაძე
 თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის
 III კურსის სტუდენტი

საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური რეფორმა ქვეყანაში ეკონომიკური დისბალანსის ლიკვიდაციისკენაა მიმართული. უკანასკნელ წლებში საქართველომ მიაღწია არსებით წარმატებებს მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციისა და სტრუქტურული რეფორმების გატარებაში.

1998 წელს, საქართველოს ეკონომიკური მრდის გეგმის შედარებითი შემცირება გამოწვეული იყო მსოფლიო ფინანსური კრიზისით, რაც ძირითადად რუსეთის ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისის უშუალო შედეგების შედეგის ნაყოფია. მაგრამ, საქართველოში მიმდინარე სწორმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამ მსოფლიო კრიზისის საშუალება არ მისცა ქვეყნის ეკონომიკაზე დამანგრეველი ზემოქმედება მოეხდინა.

ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირება (მთლიანი შიდა პროდუქტის 2%-მდე) არის უმთავრესი პირობა, რაც დამოკიდებულია ძირითადად საგადასახადო კოდექსის მკაცრ შესრულებაზე, სხვადასხვა სახის საგადასახადო შეღავათების გაუქმებაზე, საგადასახადო და საბაჟო უწყებებში რეფორმების გატარებაზე. ასევე მნიშვნელოვანია ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის მკაცრი კონტროლი, რაც მოითხოვს დიდი ძალისხმევას პრიორიტეტული მუხლების გამოყოფის და ბიუჯეტის მართვის გაძლიერების მხრივ.

ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის სწორი წარმართვისათვის უმთავრესი პირობაა ინფლაციის დაბალი დონის შენარჩუნება და გაცვლითი კურსის სტაბილურობის უზრუნველყოფა. თუ გავითვალისწინებთ საცალკეო რეზერვების დაბალ დონეს ამ ეტაპზე საჭიროა გაცვლითი კურსის მკერავ რეჟიმზე გადასვლა. აუცილებელია ასევე შეიზღუდოს ლიკვიდურობის მხარდასაჭერად ბანკთმორისი დაკრედიტება, კომერციული ბანკების მინიმალური საწესდებო კაპიტალის შეესების კონტროლი, ფასიანი ქაღალდების შესახებ კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანა სახაზინო ვალდებულებების მეორადი ბაზრის განვითარებისთვის.

ჯანსაღი საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის გატარებისათვის საყურადღებოა უზრუნველყოფილ იქნეს მიმდინარე საერთაშორისო ოპერაციებზე ანგარიშსწორებისა და გრანსფერების თავისუფლება საბანკო სისტემაში. თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს მძიმე საგარეო ვალს და შემღვდულ შესაძლებლობებს მის მომსახურებაში,

ქვეყანამ თავი უნდა აარიდოს ისეთ ახალ საგარეო ვალდებულებების აღებას, რომელთა დაფარვის ვადა 5 წელზე ნაკლებია.

ეკონომიკური რეფორმის სწორად წარმართვისთვის მნიშვნელოვანია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, ყოველივე ამას კი ხელს შეუწყობს პრივატიზაცია, როგორც უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის ყველაზე უფექტური მექანიზმი; მთავრობის მიერ გატარებული ლიბერალური სავაჭრო პოლიტიკა; შესაბამისი საერთაშორისო შეთანხმებები, რომლებიც იყავენ უცხოურ ინვესტიციებს.

სტრუქტურული რეფორმების შრიეი ძირითადი ძალისხმევა უნდა იყოს მიმართული ეკონომიკაში მთავრობის როლის შემცირებაზე. ამ შრიეი მნიშვნელოვანია ღონისძიებების ისეთი ფართო სექტორის გატარება, როგორცაა: მიწის რეფორმა, მცირე და საშუალო ზომის სახელმწიფო საწარმოთა პრივატიზაცია, ენერჯეტიკის სექტორის რეორგანიზაცია და საბანკო სექტორის რეფორმა.

ეკონომიკური რეფორმის მსვლელობისას სტრატეგია მიმართული უნდა იყოს მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის მიღწევის კონსოლიდაციაზე, საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებაზე, სტრუქტურული რეფორმების გატარების ტემპის დამჭერებაზე, კეთილგონიერული ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გატარებასა და ეკონომიკის შემდგომ განვითარებაზე სოციალური დადვის განმტკიცების გზით. ეკონომიკური რეფორმის წარმატების საწინდარი იქნება ბიუჯეტის საერთო დეფიციტის შემცირება, საგადასახადო შემოსავლების გაუმჯობესებისა და სახელმწიფო ხარჯების სწორი პოლიტიკის გატარების გათვალისწინებით.

მომხრე და საშუალო ბიზნესის როლი და ბიზნესელობა შემოსავლების გაღვივებასა და დასაქმების პრობლემაში მოგვარებაში

*დავით ბაძაშია
ოსუს-მიკროეკონომიკისა და მენეჯმენტის ფაკულტეტის
პირველი კურსის მაგისტრანტი*

საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობისა და თავისუფალი მეწარმეობის განვითარებისათვის გაღადგმული მნიშვნელოვანი ნაბიჯების მიუხედავად მექმნილი ურთულესი ეკონომიკური და ფინანსური პრობლემებისა და წინააღმდეგობების ფონზე სერიოზული მსჯელობის საგანს წარმოადგენს მოსახლეობის დაბალშემოსავლიანი ფენებისათვის შემოსავლების გარკვეული ღონის მიღწევა, რაც უზრუნველყოფს საბოგადოებაში სოციალური პრობლემებით გამოწვეული უარყოფითი მუხტის შესუსტებას და ძლიერი საშუალო ფენის ფორმირებას. ამ შრიეი გასაგარებელ ღონისძიებებს ბოლომდე უნდა გასდევდეს ის პრინციპი, რომ უმთავრესია სიღარიბის საერთო ღონის დაძლევა დასაქმებისა და შემოსავლების ღონეების გაღვივებით და არა შემოსავლის ღონეებში არსებული უთანაბრობის გაწონასწორება ან გრანს-საფრტების მექანიკური ზრდით მათი შემოსავლების ამაღლების მცდელობა.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში დასაქმების პრობლემების მოგვარებაში უღდეხი როლი ენიჭება მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას, რადგანაც მან შეიძლება დაასაქმოს მოსახლეობის უღდეხი ნაწილი და გაზარდოს მათი შემოსავლები. ეს დასტურდება იმითაც, რომ განვითარებულ სახელმწიფოებში ამ სფეროში დასაქმებულთა რიცხვი დაახლოებით 60-65 %-ს შეადგენს.

აღსანიშნავია აგრეთვე რომ, მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება ორი მიმართულებით ზემოქმედებს სახელმწიფო ბიუჯეტზე. ისევე როგორც შემოსავლების ასევე ხარჯების ნაწილში. შემოსავლების შრიეი იმდენად – რამდენადაც მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება ქმნის ახალ საგადასახადო ბაზას, რაც ბიუჯეტში აისახება დამატებითი შემოსავლების სახით. ხარვეითი ნაწილში იმდენად – რამდენადაც მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება ზრდის ამ სფეროში დასაქმებულთა შემოსავლებს, რაც ამცირებს ბიუჯეტიდან შესაბამის სოციალურ გრანს-საფრტების გამოყოფის საჭიროებას.

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისათვის ყვრადლება უნდა

მიექცეს შემდეგი ღონისძიებების გატარებას:

მაკროეკონომიკური ღონისძიებები:

მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის და უპირველეს ყოვლისა ფინანსური სტაბილიზაციის უზრუნველყოფა, რამაც უნდა შექმნას შესაბამისი საინვესტიციო გარემო.

საინვესტიციო პოლიტიკის სტიმულირება სახელმწიფო პოლიტიკის უმთავრესი პრიორიტეტი უნდა გახდეს.

სახელმწიფომ მნიშვნელოვანი როლი უნდა ითამაშოს მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ფორმირებაში.

მცირე და საშუალო ბიზნესის სტიმულირებისას აქცენტი უნდა გაკეთდეს პირველ ეტაპზე შიდა ბაზრის გაჯერებაზე ორიენტირებულ მეწარმეობაზე. ამავე დროს პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს მაკროეკონომიკური წარმოების სფეროს, რაც შეამცირებს ანალოგიური იმპორტის მოცულობას და მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს ქვეყნის სავალაქაბალო ბალანსის მდგომარეობას.

უმთავრესი აქცენტი უნდა მიენიჭოს იმ ფაქტორს, რომ სახელმწიფო საინვესტიციო პოლიტიკა წინააღმდეგობაში არ მოვიდეს ანტიინფლაციურ პოლიტიკასთან.

აქვე აღვნიშნავთ, რომ სახელმწიფო ინვესტიციები მიმართულ უნდა იყოს იმ დარგებისაკენ, რომელთაც საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებიდან გამომდინარე კერძო სექტორი არ დააფინანსებდა. თანაც ამ შრიფტში მიმართული სახელმწიფო ინვესტიციები არ უნდა ითვალისწინებდეს დარგის სრულ რეაბილიტაციას, არამედ სტიმულირებას. აქ საუბარი არ არის იმ დარგებზე, რომლებზეც სახელმწიფოს ეროვნული უმისროების მდგომარეობას განსაზღვრავენ.

რაც შეეხება კონკრეტულ მიკრო ღონისძიებებს, აქ გამოყოფთ მხოლოდ რამდენიმე მომენტს:

მცირე და საშუალო ბიზნესის ინტენსიური განვითარებისათვის მნიშვნელოვანი როლი უნდა მიენიჭოს საბანკო სისტემის მხრიდან საკრედიტო პროცენტის ოპტიმალურ რეგულირებას.

ბიზნესის ორგანიზაციის ფორმებს შორის პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს ფრანჩაიზინგის სისტემის განვითარებას.

მეურნეობის სრული დაგვირგვინისათვის ფინანსური სახსრების მობილემებისას ქვეყნის მასშტაბით აპრობირებულ უნდა იქნეს საკრედიტო კავშირების სისტემა.

ამ ღონისძიებების განხორციელება გამოიწვევს მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას, რასაც შედეგად მოყვება ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა და შემოსავლების გაზიდება.

ამასთან, მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს ის გარემოება, რომ

საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაციის გაღრმავების კვლობაზე მძაფრი კონკურენციის პირობებში ადგილობრივი მეწარმეობის აღორძინება შეუძლებელი გახდება წარმოების პროცესში თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის გარეშე, რაც უმთავრესი ყურადღების საგანი უნდა გახდეს. ხელისუფლების პოლიტიკა უფრო პრაგმატული იქნება, თუ ის მეწარმეობის სტიმულირებისათვის სწორედ ამ მიმართულებით იქნება კონცენტრირებული.

მაკროეკონომიკური ბრუნდისათვის საპარამეტრო და საერთაშორისო სავალაქაბალო ორგანიზაციები

ალექსანდრე მარგვიშვილი

ისე მაკროეკონომიკისა და მენეჯმენტის ფაკულტეტის
III კურსის სტუდენტი

საქართველოს სამოგადოების გრანდორგანიზაციის მეტად რთულ პერიოდში უმნიშვნელოვანესი როლი შეიძინა ჩვენი ქვეყნის მრავალმხრივმა ურთიერთობებმა მსოფლიოს მაღალგანვითარებულ ქვეყნებთან და მათ რეგიონალურ და საერთაშორისო გაერთიანებებთან. მაშინ როდესაც საქართველოში ყალიბდება თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის მოთხოვნების შესაბამისი ინფრასტრუქტურა, დასავლური მოდელი არა მხოლოდ თვალსაჩინო და მისაბამი მაგალითის როლს, არამედ აგრეთვე რეალური მხარდაჭერის როლს უნდა ასრულებდეს. თანამედროვე მსოფლიოს სამ უძლიერეს ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ცენტრს – ა.შ.შ.-ის, ევროპის კავშირის და იაპონიის ინტერესებში უდავოდ შედის დანარჩენ პლანეტაზე უკვე აპრობირებული საბაზრო ეკონომიკის „ენის“ დამკვიდრება, რაც აღნიშნული სამუშაოდან თითოეულის ზეგავლენის შესაძლებლობებს გაზრდის. სხვა სიტყვებით, თანამედროვე ცივილიზებული სამყაროს გიგანტს ხელს აძლევთ სტაბილური მემობლები, რომელთა პროგნოზირება უნდა შესაბამისად კოორდინაცია დიდ სირთულეებთან არ იქნება დაკავშირებული. აღნიშნული საკითხი წარმოადგენს განვითარებული ქვეყნების დანარჩენ

მსოფლიოსთან დამოკიდებულების პოლიტიკურ ქეკუსხელს, ამიტომ აღნიშნული ქვეყნები და მათგან შემდგარი საერთაშორისო ეკონომიკური და საფინანსო ორგანიზაციები გაიზიარებენ ფარგლებში არ იშურებენ რესურსებს დასახული მიზნების მისაღწევად.

საქართველოსთან მიმართებაში გეოპოლიტიკური ნიშნავი შემდეგ: საბჭოთა კავშირის სტრუქტურის შემდეგ ჩვენ ქვეყანას, ისევე როგორც დანარჩენ ყოფილ 14 სოციალისტურ რესპუბლიკას მიეცა შესაძლებლობა ესარგებლა უზარმაზარი ფინანსური მხარდაჭერით, რომლის აღმოჩენისთვისაც მზად იყვნენ განვითარებული სახელმწიფოები და მათი გაერთიანებები, როგორცაა რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო და ევროპული ბანკები, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, ევროკავშირის მიერ სპეციალურად ამ მიზნისათვის შექმნილი დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ტექნიკური დახმარების პროგრამა Tacis, მრავალი სპეციალიზებული დაწესებულება.

სამწუხაროდ საქართველომ არა თუ სრულად ვერ აითვისა, არამედ სრულად დისკრედიტაცია გაეწვია საკუთარ პრესტიჟს და დამიკვიდრა თანამედროვე საერთაშორისო წრეებში არასაიმედო პარტნიორისა და კორუპციული სახელმწიფოს რეპუტაცია. იქ სადაც საუბარი შეიძებოდა საქართველოსა და საერთაშორისო მასშტაბის გაერთიანებებს შორის არათანაბრად, მაგრამ მაინც ურთიერთხელსაყრელ თანამშრომლობაზე - ჩვენი ქვეყანა მათხოვრის როლში გამოდის. გარკვეული შედეგები, რომელიც მიღწეულ იქნა ეკონომიკური რეფორმების მეორე ეტაპზე - პრაქტიკულად გაუყუსურდა მას შერე, რაც ქვეყანამ ვერ შეძლო ბანალური მოთხოვნების დაკმაყოფილება - საკუთარ ქვეყანაში გადასახადების მინიმუმის აკრეფა და შესაბამისი ჯარემოს შექმნა უცხოელ მოგზაურთა ინვესტიციებისათვის. მიუხედავად ქვეყნის ხელისუფლებაში, მათ შორის ეკონომიკის მმართველობის დარგში არსებული სერიოზული პოზიტიური ძალების მცდელობისა, ვითარება გამოუჯანსაღებელია სანამ ჩვენს ავადმყოფობაზე მრუნავენ ერთეულები და არა მთლიანად სამოგალობებ.

საინფორმაციო შედეგათა თავისუფალი პარონომიკურ ზონაზე

ლალი გალიაშვილი
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის
"წარმოების ეკონომიკისა და მართვის" სპეციალობის
III კურსის სტუდენტი

ყველა თავისუფალი ეკონომიკური ზონა ინვესტიციებზე აწესებს გარკვეულ პრეფერენციებს, რათა მოიზიდოს უცხოური კაპიტალდაბანდების მაქსიმალური რაოდენობა. შედეგები თავისი შინაარსის მიხედვით მრავალნაირია, მაგრამ შეიძლება გამოვყოთ ხუთი ძირითადი ტიპი: შედეგები გადასახადებზე; შედეგები დანახარჯებზე; შედეგები ხელფასზე; საფინანსო შედეგები; შედეგები ეკონომიკურ მოლოტიკაში.

1. შედეგები გადასახადების მიხედვით განსხვავებულია სხვადასხვა თავისუფალი ეკონომიკურ ზონაში. ზოგან შეიძლება შემეცნებულ იყოს ესა თუ ის გადასახადი, ზოგან საერთოდ არ იყოს ან პირით, არსებობდეს გარკვეული შემზღუდები. ეს შეიძლება ეტებოლეს ორმაგ დაბეგრის, სამემოსაველ გადასახადს და სხვა.

2. შედეგები დანახარჯებზე ძირითადად ეტება გადასახადების მიწაზე, შემობა-ნაგებობებზე, პილორ და ელექტრორესურსებზე და ა.შ.

გადასახადი მიწაზე, რომელსაც იხდის უცხოელი ინვესტორი, განისაზღვრება იმით, თუ როგორია მისი ხარისხი, რელიეფი, გეოგრაფიული მდებარეობა. მიწა შედეგითიან არენდით გაიყვამ სხვადასხვა ვადით (10, 15, 30, 60 წლით), ასევე მასზე გადასახადები შეიძლება გაიმარლოს თანდათან ყოველთვისურად ან ყოველწლიურად.

ზოგიერთ ქვეყანაში გათვალისწინებულია კრედიტები იმ კომპანიებზე, რომლებიც დამოუკიდებლად აშენებენ შენობა-ნაგებობებს. აგრეთვე შეიძლება უცხოელ ინვესტორებს დაეწესოს ნაკლები გადასახადი იმ შენობა-ნაგებობებზე, რომლებიც აშენებულია თვით თავისუფალი ეკონომიკური ზონის ადმინისტრაციის მიერ.

ზოგიერთ თავისუფალი ეკონომიკურ ზონაში დაწესებულია გარკვეული მღვარი პილორ-ელექტრორესურსების მოხმარებაზე. გადასახადები აღნიშნულ რესურსების მოხმარებაზე ნორმის გეოთ ხასიათდება სპეციფიკურობით სხვადასხვა ტიპის თავისუფალი ეკონომიკური ზონის მიხედვით. მაგ. საეატრო ზონაში პილორ-ელექტრორესურსების მოხმარების მრდასთან ერთად იმრდება გადასახადების ნორმა, ხოლო

სამრეწველო ზონაში კი პირიქით — მცირდება. ასევე შეიძლება განსხვავებული ფასი ჰქონდეს სხვადასხვა ძაბვის ელექტროენერჯას.

3. შეღავათები ხელფასზე, საერთოდ მუშახელის ღირებულება განვითარებულ ქვეყნებში უფრო მაღალია, ვიდრე განვითარებადში. უცხოელი ინვესტორისათვის მიმზიდველია არა მარტო მუშახელის სიახლე, არამედ მათი მაღალი ცოდნის დონე. მაღალკვალიფიცირებული კადრების შექმნისათვის აუცილებელია მუშახელის მომზადება-გადამზადება, მაგრამ თუ ვინ უნდა გადაიხადოს სწავლის საფასური, ყოველთვის კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას. მიუხედავად იმისა, რომ გადაიხადოს სახელმწიფომ, ასევე სახელმწიფომ მეწარმეს მისცეს გარკვეული კომპენსაცია ყოველი გადაამზადებული მუშახელისათვის ან თუ სწავლება ხდება სამედიცინო, გადამამუშავებელი მფლობელობის საფასურად.

4. საფინანსო შეღავათები. ნებისმიერი უცხოელი ინვესტორი უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებს შეღავათებს ფინანსებში, თუნდაც იგი უმნიშვნელო იყოს. ამიტომ სახელმწიფოები ცდილობენ თავისუფალ ეკონომიკურ მონებში გარკვეულწილად შეამცირონ კონტროლი უცხოურ ვალუტაზე, შექმნან ფულადი ბაზრები, გასყენ შეღავათიანი კრედიტები და სხვა.

5. შეღავათები ეკონომიკურ პოლიტიკაში. თავისუფალ ეკონომიკურ ზონაში არსებულ ფირმებს შეიძლება მიეცეთ დამატებითი შეღავათები მონიდან ქვეყნის მიგნით საქონლის შეტანაზე, უცხოელ ინვესტორს მიეცეს უფლება ქონდეს პაის საკმაოდ დაბალი ოდენობა, გაიყოს დანქარებული ამორტიზაციის ნებართვა და ა.შ.

პრეფერენციების შემოღებისას უნდა გათვალისწინოთ არა მარტო თავისუფალი ეკონომიკური ზონის თავისებურებები, არამედ განვსაზღვროთ ამ შეღავათებით გამოწვეული შემოსავლების შემცირების ოდენობაც.

შეღავათები აუცილებელია, მაგრამ მათ არ უნდა გამოიწვიონ ზონის (ქვეყნის) შემოსავლების მინიმიზაცია. ზონის ადმინისტრაცია ყოველთვის ინტერესთა ბალანსის მიწვევას უნდა ეყრდნობა, რათა მაღალი იყოს როგორც ინვესტორთა დაინტერესება, ასევე ზონის შემოსავლებიც.

საპარტოველოს ელექტროენერჯის სექტორის პრინციპები

ია თოხაძე

ეკონომიკურ ურთიერთობათა თბილისის სახელმწიფო ინსტიტუტი
საერთაშორისო ბიზნესის ფაკულტეტის

II კურსის სტუდენტი

1. ინერგეტიკის სფერო მსოფლიოში ინვესტირების დიდ ღირებულებას იწვევს, თუმცა საქართველოში მათი ცხოველი ინტერესი არ აღინიშნება. ამ გარემოების მიზეზად უნდა დასახელდეს მოთხოვნილებათა ის ნუსხა, რომელიც ისეთ აუცილებელ პირობებს მოიცავს, როგორცაა: რესტრუქტურშიზაცია, კორპორაციების შექმნა, კომერციალიზაცია, პრივატიზაცია და საკონინმზადებლო გარანტიები.

რეფორმის ძირითადი კომპონენტია ღარვის რესტრუქტურშიზაცია, ე. ი. რეგულირების ფუნქციისა და კომერციული საქმიანობის გამოჯერ. ამას უნდა მოყვეს კორპორატიზაცია დამოუკიდებელი ეკონომიკურ-სამართლებრივი სუბიექტების შექმნის გზით, ღარვის ძირითად ნაწილში პრივატიზაციის და აქციონირების, ე. ი. სახელმწიფო მონოპოლიის ლიკვიდაციის ფონზე.

2. სათბობ-ენერგეტიკის ღარვის პრივატიზაცია 1992 წელს დაიწყო და საქენერგოს ლეპარტამენტს დაქვემდებარებულ 30 მცირე ჰესიდან სხვადასხვა ფორმით პრივატიზებულ იქნა 19. "ელექტრო-ენერგეტიკული სექტორის პრივატიზების გეგმა"-ს სახელმწიფო ბიუჯეტისთვის უნდა შეემატა 200 მილიონამდე აშშ დოლარი. რაც მოხმარდებოდა ინვესტიციებს ელექტროენერგეტიკის მოდერნიზაციასა და განვითარებაში.

ქვეყნის ელექტროენერჯის ფუნქციონირების შედეგები, მისი ტექნიკური რეაბილიტაცია და განვითარების პერსპექტივები უშუალოდაა დამოკიდებული სექტორში რეფორმის წარმატებით განხორციელებაზე. თვით პირველი უცხოელი ინვესტორების მიერ გამოყოფილი კრედიტებიც რეფორმების საწყის ეტაპით დაინტერესების შედეგია.

3. სექტორში შექმნილი კრიზისი მის ფინანსურ მდგომარეობაში უნდა ვეძებოთ. დღეს ელექტროენერჯის საშუალო ტარიფები მხოლოდ 80-იანი წლების დონეზეა (მოსახლეობისთვის 30%-ით ნაკლებია), როდესაც მაშინდელი ენერჯეტიკული საწვავის ფასები, დღევანდელთან შედარებით, 5-ჯერ და უფრო მეტად იაფი იყო. ელექტროენერჯიამ გარეუბნის გაზრდას მოითხოვს აგრეთვე "თვალის" პრივატიზაციის აქტიური მონაწილე "შერილ ლინჩი".

**ეკონომიკური რეფორმების პრობლემები
აბრუნებულ რეფორმულ კონსერვატივში**

*ეთერ ხარაიშვილი
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის დოცენტი*

თუმცა, საქართველოს ეკონომიკას, მისი დღევანდელი პოტენციალით მაინც არ შეუძლია მთლიანად გადაიხადოს მოხმარებული ელექტროენერჯის ღირებულება. დღეისათვის მთლიანად ქვეყანაში გადახდის რეალური დონე დაახლოებით მხოლოდ 30-35%-ს აღწევს.

4. საქართველოს ენერჯის სექტორში გეგმიური პარამეტრები და მისი გეოგრაფიული განლაგება ფრიად ხელსაყრელს ხდის საგარეო გადახდისუნარიან ბაზარზე, პირველ რიგში თურქეთის და ამერსაბაიჯანის ენერჯობაზრებზე გადამორიგებლობას. საკითხის ამგვარი დაყენება მისაღება საზღვარგარეთელ ინვესტორებისათვის და მიზანშეწონილია ექსპორტი წარმოებდეს თბილისის სრესის სიმძლავრეთა სრული გამოყენების ხარჯზე. თურქეთში ელექტროენერჯის საკმაოდ მაღალი ტარიფი და ამ ქვეყანაში საქართველოდან ელექტროენერჯის ექსპორტის გრადიენტი არსებობს.

5. კერძო საკუთრება საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების, მუშაობის ეფექტურობის ამაღლების წინაპირობაა. დღეისათვის ქვეყანაში პრივატიზაციის პროცესი თვისობრივად ახალ ეტაპზე გადავიდა. დღის წესრიგში დადგა უცხოური ინვესტიციებისათვის მაქსიმალური ხელშეწყობის საკითხი. სახელმწიფოს ხელში დარჩენილი ქონების მართვის ეფექტურობის ამაღლება. ბიუჯეტში დამატებითი თანხების მოზიდვის ღონისძიებთა შემუშავება და განხორციელება.

დღეს "თელასის" აქციათა 75%-ის პრივატიზაციით ქვეყნის ბიუჯეტმა უკვე მიიღო 40,3 მლნ ლარამდე. 1999 წელს უნდა მოხდეს ელექტროენერჯის გენერაციის სისტემის ობიექტების აქციათა საკონტროლო პაკეტების პრივატიზაცია.

მიუხედავად ელექტროენერჯეტიკის საქმეში უკვე გადაღებული ნაბიჯებისა, ჯერ-ჯერობით სახელმწიფო ენერჯეტიკაში კვლავ მონოპოლისტად რჩება. კერძო საკუთრებაში მხოლოდ "თელასი"-ს აქციათა საკონტროლო პაკეტია. იმისათვის, რომ ენერჯეტიკული დარგი ფეხზე დადგეს, მოისპოს ენერჯოკრიზისი და მოხმარებულია უსულებზეც მაქსიმალურად დაკული იყოს აუცილებელია პრივატიზაციის პროცესის დაჩქარება.

ამრიგად, როგორც ვხედავთ, პრივატიზაციის პროცესი საქართველოში ნელ-ნელა წინ მიდის, გადაღებულია მნიშვნელოვანი ნაბიჯები, მაგრამ ამ მიმართულებით ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი.

აგროსამრეწველო კომპლექსში სასაქონლო წარმოების განვითარების, საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლისა და რეფორმაციისათვის ობიექტურ აუცილებლობას წარმოადგენს ბაზრის შექმნა შესაბამისი ინტიგატებით, კატეგორიებით და რეგულირების მექანიზმებით. მსოფლიო გამოცდილება ცხადყოფს, რომ საბაზრო ურთიერთობათა დანერგვის პროცესი მიზანშეწონილია სოფლის მეურნეობიდან დაიწყოს. ამ პროცესის საფუძველზე კი უნდა იყოს რადიკალური ეკონომიკური რეფორმები, რომლებმაც აგროსამრეწველო კომპლექსის თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებით ფუნქციონირების საგანგებო და ისტორიული ამოცანები უნდა გადაწყვიტონ.

ეკონომიკური რეფორმებიდან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიწის რეფორმა. დღეს კერძო საკუთრებაშია სასოფლო-სამეურნეო საეარგულელების 25%; სასოფლო-სამეურნეო საეარგულელებიდან ყველაზე მეტად პრივატიზებულია მრავალწლიანი ნარგავები—67%, ყველაზე ნაკლებად—საძოვრები—5,1%. ეს ძირითადად იმით აიხსნება, რომ საძოვრების უმეტესი ნაწილი მაღალმთიან ზონაშია მოქცეული, მეცხოველეობის დარგზეც განუვითარებელია და მაშასადამე, მოთხოვნა საძოვრებზე დაბალია, ამასთან 600 ათასი ჰექტარი საძოვარი ეროზირებულია და მათი გამოყენება დამატებით ხარჯებს მოითხოვს. სასოფლო-სამეურნეო საეარგულელების 18,5% იჯარითაა გაქმეული. მიუხედავად აღნიშნულისა, შესაბამისი ეკონომიკური მრავალჯერ კიდევ არაა მიღწეული.

მიწების პოტენციალის მაქსიმალურად გამოყენებას და აგროსამრეწველო განვითარებას ძალზე მზღდავს ის, რომ არ არსებობს მიწის ეფექტური ბაზარი. მიზანშეწონილია გაგრძელდეს მიწების შემდგომი განაწილების პროგრამების დახმარება. პროგრამაში განსაზღვრული უნდა იყოს კერძო საკუთრებაში მიწების გადაყების მეთოდები და უსულები. პირველ მხარეში ვგულისხმობთ საკონკურენტული ფასების შემდგომი მიწების გაყიდვას ან მათი გრძელვადიანი იჯარით გაყენებას. რაც შეეხება უსულებებს, სხვა თანაბარ პირობებში, მიწის შესყიდვის პრივილეგიური უფლება უნდა მიეცეს ფერმერულ მეურნეობაში დასაქმებულ მოსახლეობას. სხვა მხრივ მშებლკეები საბაზრო მეთოდებისათვის მიუღებელი იქნება.

საქართველოს ბიუჯეტის ფორმირების რაციონალური სისტემის შერჩევის ზეგავი

ვაჟა ჯერიაშვილი

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის
სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის ასპირანტი

საბჭოთა კავშირის რღვევის შემდეგ ქვეყანამ დაიწყო საკუთარი სახელმწიფოებრიობის შენება. ამ ეტაპზე სახელმწიფოებრიობის სხვა აგრძობებთან ერთად არანაკლებ მნიშვნელოვანია ეფექტურად ფუნქციონირებადი ეკონომიკური სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფს ქვეყნის შემდგომ სწრაფ განვითარებას. ამასთან ერთად სახელმწიფოს გააჩნია თავისი ეკონომიკური ფუნქციები, რომელთა გელმწევიანი შესრულებამაც არის პასუხისმგებელი. ხელისუფლების ხელში არსებული ყველაზე მნიშვნელოვანი ბერკეტი თავისი ფუნქციების შესასრულებლად, რომელიც მოქმედებს ქვეყნის განვითარების ყველა ასპექტზე, არის ბიუჯეტი. მისი მეშვეობით სახელმწიფომ უნდა გააგაროს ის პოლიტიკა, რომელიც უზრუნველყოფს დასახული მიზნების მიღწევას ყველაზე ეფექტური საშუალებით. აქედან გამომდინარე ქვეყნის ბიუჯეტის ფორმირებას ურდესი მნიშვნელობა ენიჭება. რა თქმა უნდა, ბიუჯეტის შემოსავლების ზრდა უაღრესად მნიშვნელოვანი საკმავე, მაგრამ შემოსავლების ქრონიკული დეფიციტის პირობებში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გაიხვილებს ბიუჯეტის ხარჯვით ნაწილზე, მისი მიზნობრიობისა და ეფექტურობის ზრდაზე, მით უმეტეს, ამ პირობებში, როდესაც ქვეყანას ამდენი საშინაო, თუ საგარეო ვალის გვირგვინი. სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის სიმწირე საგრძნობლად უღლის ხელს სახელმწიფოს ეკონომიკური და არა მარტო ეკონომიკური ფუნქციების აღსრულებას. განსაკუთრებით სავალალო ხდება სიტუაცია, როდესაც ეს მცირე რესურსები არასწორად ნაწილდება და ხდება კორუფციის წყარო, რომელიც ძირს უთხრის ახალ სახელმწიფოებრიობას.

ქვეყანაში აუცილებელია ჩამოყალიბდეს რაციონალურად მომუშავე საბიუჯეტო სისტემის მოდელი რომელიც მიზნად ისახავს მიზნობრიობისა და შედეგიანობის ზრდას.

ამ ეტაპზე უმთავრესი და უპირველესი არის გავიაროთ თუ რა არის ბიუჯეტი, რისთვის დგება და რა მიზნს ისახავს. ბიუჯეტი არის სახელმწიფო რესურსების განაწილების გეგმა. ბიუჯეტს აქვს ეკონომიკური,

პროდუქციის კონკურენტუნარიანი ბაზრების შესაქმნელად დიდი როლის შესრულება შეუძლია აგროსამრეწველო კომპლექსის საწარმოთა პრივატიზაციას. აღნიშნულის მისაღწევად პრიორიტეტულ მიმართულებად უნდა გამოიყოს: კვების მრეწველობის დარგში სახელმწიფო საწარმოთა პრივატიზაცია, ფერმერებისათვის ხელშეწყობი პირობების შექმნა მათ საკუთრებაში არსებული კერძო საწარმოებისა და გადამამუშავებელი კოოპერატივების შექმნისათვის, გადამამუშავებელ მრეწველობის დარგებში ერთობლივი საწარმოებისა და უცხოური ფირმებისათვის თანაბარი პირობების შექმნა, შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის უზრუნველყოფა და საკონკრეტო პირობებზე კონკრეტული, საბაზრო ინფრასტრუქტურების გაუმჯობესება.

პრივატიზაციამ და დემონოპოლიზაციამ აგროსამრეწველო კომპლექსში მოითხოვა სახელმწიფო აგროსერვისის ცენტრების კერძო სტრუქტურებად გარდაქმნა. მხედველობაში გაეაქვს წარმოების საშუალებების მონარაგებისა და პროდუქციის მარკეტინგის ორგანიზაციის ფორმირება და ფუნქციონირება. ამ სისტემის ჩამოყალიბება ხელს შეუწყობს ფერმერულ მეურნეობაში წარმოების საშუალებების მოზიდვას და მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის განაწილების არხების ამოქმედებას. ამ გზით ჩამოყალიბდება წარმოების საშუალებების და პროდუქციის კონკურენტუნარიანი ბაზრები სასაქონლო ბორცების, კერძო სატრანსპორტო კომპანიების, სერვისკოოპერატივებისა და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გაშლადელები კოოპერატივების შექმნაში.

რეფორმების რეალიზაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს აგროსამრეწველო კომპლექსის დაფინანსების ახალი სისტემის შექმნას. ეკონომიკური მექანიზმის ასამოქმედებლად სასიცოცხლოდ აუცილებელია კრედიტები, ხოლო ბაზარზე ორიენტებული საბანკო სისტემა კრედიტების გაცემის ოპტიმალური გზა იქნება. წარმოების ფინანსური უზრუნველყოფისათვის გადამწყვეტია კრედიტების მიზანშეწონილი გამოყენება და კრედიტის ახალი წყაროების მოძებნა. კრედიტზე მოთხოვნა და მიზანშეწონილობა უნდა განისაზღვროს საწარმოთა მიმართულების, გაძლიერების სისტემების, შემოსავლებსა და გასაულებს შორის თანაფარდობით.

პოლიტიკური, იურიდიული და მმართველობითი უწყებია.

თავის დაღვირვითად გამომდინარე ბიუჯეტი უპირატესად არის ფინანსური ნაკადების მოძრაობის გეგმა რომელიც გაუღიხას ახდენს მაკროეკონომიკურ პარამეტრებზე (სავალაზმდლო ბალანსი, სრული დასაქმება, ეკონომიკური ზრდა, ფასების სტაბილურობა) და თავად ხდება მათი გაგლეხის ქვეშ. გარდა მისა ბიუჯეტის ეკონომიკურ უწყეტიებში მოიაზრება შემოსავლების განაწილებისა და გადანაწილების უწყეტია.

ბიუჯეტი უნდა იქნეს სახელმწიფოს დელოლოგიის გამოშატეველ და პრაქტიკაში განმახორციელებელ დოკუმენტად. აქედან გამომდინარე, არ შეიძლება განვიხილოთ იგი როგორც მხოლოდ ეცხრილების ნაკრები, რომელიც სახელმწიფოს სახსრების ხარჯვის უფლებას იძლევა და არ გვეუბნება თუ რა მიზანს ემსახურება და რა შედეგს ველოთ ამ სახსრების ხარჯვისაგან. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ როდესაც ლაპარაკია გამჭვირვალობაზე, ეს არ უნდა აღქმებოდეს როგორც მხოლოდ ფინანსური სახსრების მოძრაობის გამჭვირვალობა, აქ მიზნებია და მისი მიღწევის საშუალებების გამჭვირვალობაზე უნდა იქნეს ნატულისხმევი. გადასახადის გადაშდეღმა უნდა ნახოს, თუ სად მიდის და რა მიზანს ემსახურება მის მიერ გადახდილი გადასახადი. აქედან გამომდინარე ბიუჯეტი არ არის მხოლოდ ფინანსური გეგმა, ის არის პოლიტიკური დოკუმენტი. ეი პოლიტიკურად ბიუჯეტი ასახავს გარკვეულ სახის კონსენსუსს სახელმწიფო პრიორიტეტებთან მიმართებაში.

იურიდიული დაღვირვითი ბიუჯეტი წარმოადგენს კანონს, რომელიც იძლევა სახელმწიფო მიზნებისათვის სახელმწიფო ფონდების ხარჯვის უფლებასა და აწესებს ამ ხარჯების მღეარს.

ბიუჯეტის მმართველობითი უწყეტია ხორციელებდა იმ ღონისძიებების დამტკიცებით, რომელთა დაფინანსებაც ხდება ბიუჯეტიდან.

საბიუჯეტო პროცესს ოთხი საფეხური აქვს: 1. დაგეგმვა; 2. განხილვა, მიღება და აღსრულება. 3. კონტროლი; 4. შეფასება. ამ პროცესების სწორად, მიზანმიმართულად და ეფექტურად განხორციელებაზე დამოკიდებული ქვეყნის შემდგომი სწრაფი განვითარება და ხელისუფლების მიზნების დროული შესრულება.

სწორედ ბიუჯეტის ამ უწყეტიებზე და საბიუჯეტო პროცესის საფეხურებზე დაყრდნობითა და მასშიბაღური შესრულების გათვალისწინებით უნდა აივოს საქართველოს საბიუჯეტო სისტემა.

ქვეყანაში საბიუჯეტო სისტემის მდგომარეობის შეფასება შესაძლებელია მხოლოდ იმ პროცესების აღქმითა და შეფასებით, რომელიც გაიარა ქვეყანამ იმ დღიდან, როცა ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანომ პირუღლად მიიღო ბიუჯეტი. აქედან გამომდინარე შესაძლებელი გახდება დაინახოთ ის მდგომარეობა თუ სადა ვართ დღეს და რა უნდა

გააკეთოთ, რომ საბიუჯეტო სისტემა და პროცესი უფრო ეფექტურად უწყეტიონირებდეს.

მსოფლიოში დღევანდელ ეტაპზე რამდენიმე სახის საბიუჯეტო სისტემა არსებობს: 1. მუხლობრივი ბიუჯეტი; 2. ბიუჯეტი ფორმულების მიხედვით; 3. პროგრამული ბიუჯეტი; 4. საშემსრულებლო ბიუჯეტი.

მუხლობრივი ბიუჯეტი აქენეს აკეთებს ჩასადებ რესურსებზე ორგანიზაციული ერთეულების მიხედვით და ხარჯების ობიექტების (ეკონომიკური კლასიფიკაცია) მიხედვით, ამ ერთეულების ფარგლებში. მუხლობრივი ბიუჯეტი არ გავიყენებს კაემირს ბიუჯეტსა (დამტკიცებული ფონდები) და მისაღწეე მიზნებს (შესასრულებელი კონკრეტული ღონისძიებები, რომელიც ბიუჯეტიდან ფინანსდება) შორის. მუხლობრივი ბიუჯეტის აქენტი ხარჯების კონტროლზე მიდის და მისი თვალსაზრისის არის, რომ სწორი ხარჯები (რომელიც ბიუჯეტითაა დამტკიცებული) სწორ შედეგს უღრის. ბიუჯეტის აღსრულების დროს ხარჯების მკაცრმა კონტროლმა შეიძლება გამოიწვიოს მმართველობითი უწყეტიები შეკრმა. საქართველოში დღეს სწორედ მუხლობრივი ბიუჯეტი დგება.

ბიუჯეტი ფორმულის მიხედვით საბიუჯეტო განაწილის მოშმაღებისა და დაწეულებების შორის რესურსების განაწილების საუშმელად იყენებს საშუალო შრომით დაღვირვითის მონაცემებს (ნორმატივებს). ბიუჯეტი ფორმულის მიხედვით, პირუღ რიგში ემსახურება რესურსებისათვის შედმეტი კონკურენციის აღმოფხვრის პოლიტიკურ უწყეტიას. მუხლობრივი ბიუჯეტის მსგავსად ბიუჯეტი ფორმულის მიხედვით არ გვიყენებს კაემირს რესურსებსა და სასურველ შედეგს შორის. ეფექტურად აღნიშნული ბიუჯეტის გამოყენებამ ხშირად შეიძლება გამოიწვიოს საბიუჯეტო რესურსების მღეარად და არაეფექტური გამოყენება. ხშირად ფორმულის მიხედვით დგება მხოლოდ ბიუჯეტის ნაწილი.

პროგრამული ბიუჯეტი დროს რესურსების განაწილება ხდება კონკრეტული სტრატეგიული მიზნის მისაღწევაზე. ეუფნება რა ეკონომიკისა და სისტემების ანალიზს, ეს სისტემა ბიუჯეტის დაგეგმვის დროს ზრდის სამ ან მეტ წლამდე, რაც საშუალებას აძლეეს გადაწყვეტილების მიმღებს დაინახოს რესურსებთან დაკავშირებით მათ მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სამომავლო ეფექტი. პროგრამული დაგეგმვის საბიუჯეტო სისტემა იმაზეა ფოკუსირებული, რომ დახმარება გაუწიოს პოლიტიკის განსაზღვრისას იმით, რომ ითვალისწინებს ორგანიზაციის მიზნებსა და ამოცანებს და აძლევა მონაცემებს სახელმწიფო პოლიტიკის მიზნების მიღწევის ალტერნატიული გზების შედეგებზე, დანახარჯებზე და უპირატესობებზე. ეს არის მაკროეკონომიკული მიდგომა, რაც მიზნების ალტერნატიულ ვარიანტებსა და მიმდებარე შედეგებში არჩევანის გაკეთების საშუალებას იძლევა. ამ

სისტემის უპირატესობა მდგომარეობს დაგეგმვაში.

საშემსრულებლო ბიუჯეტი კონცენტირებულია ჩასადები რესურსებისა და შედეგების დანახარჯების ერთიერთკავშირზე, შესრულების მაჩვენებლებზე, ერთულის დანახარჯებზე და ბიუჯეტის შესახებ სხვა არაფისკალურ, მაგრამ რაოდენობრივ მოსაზრებებზე. შესრულების ბიუჯეტი ითვალისწინებს რა არის გასაკეთებელი (შრომითი დატვირთვა), რა არის გაკეთებული (დანახარჯი შედეგზე) და როგორ არის ეს გაკეთებული (ეფექტურობა). იმის და გამო რომ არსებობს კავშირი დაფინანსებასა და შედეგებს შორის გამოყენებული სხვადასხვა მონაცემებიდან შესაძლოა გამოყვანილ იქნას მისაღები ან მისაღწევი შესრულების სტანდარტები. მას შემდეგ რაც დადგინდება საბაზისო ინფორმაცია შეიძლება შესრულების სტანდარტების გამოყენება მომავალი საჭიროების შესაფასებლად, ან ბიუჯეტის სექცესტრის შემთხვევაში სტანდარტებმა შეიძლება მოგვეყენ ინფორმაცია იმის შესახებ თუ რა გავლენას მოახდენს შეკვეცები გასაწვე მომსახურებაზე. პრობლემა აქ მდგომარეობს იმაში, რომ განისაზღვროს რომელი ღონისძიებაა არსებითი შესრულების მაჩვენებლისათვის და რა არის შესაბამისი სტანდარტი. შესრულების საბიუჯეტო სისტემა ორიენტირებულია მართვაზე, რადგან მისი ძირითადი დანიშნულებაა დაეხმაროს ხელმძღვანელ პირებს შეაფასონ მათი ოპერატიული ერთეულების ეფექტურობა.

მსოფლიო სახელმწიფოების უმრავლესობამ გააგრძელა საბიუჯეტო სისტემების ევოლუცია და გასცა ერთ სისტემაზე ორიენტირებული სახის ბიუჯეტს. ქვეყნები განსხვავდებიან მათ მიერ არჩეული ადგილით, რადგან ისინი განსხვავდებიან იმით, თუ რომელ ფუნქციაზე ეკუთვნის აქცენტს: კონტროლზე, დაგეგმვაზე თუ მენეჯმენტზე. უფრო მეტიც, იმის გამო, რომ გაიზარდა ინტერესი ეკონომიკური ანალიზისა და უკეთესი საინფორმაციო სისტემების შექმნისაკენ, რომელიც იძლევა პოლიტიკის უკეთესი და უფრო ობიექტური ანალიზის საშუალებას, ხდება დაგეგმვასა და მენეჯმენტზე ორიენტირებული საბიუჯეტო სისტემების შერწყმა, მაგრამ ეს არ ნიშნავს კონტროლის სისტემის უგულებელყოფას.

სტუდენტ-ახალგაზრდობის სტამპირებისა და შრომითი მოწყობის პრობლემაში სტამპირებელი

მაია სურგულაძე
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტთან არსებული
"სტუდენტთა მომსახურებისა და წარმოებასთან კავშირის"
ოფისის მენეჯერი

საქართველოში უკანასკნელი წლების მანძილზე განხორციელებულმა გარდაქმნებმა ახალი მოთხოვნები წარმოქმნა საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში. ეს, უპირველეს ყოვლისა, შეეხება განათლების სისტემას, რომლის წინაშე ამჟამად შემდეგი მთავარი ამოცანა დგას: მოამზადოს ახალგაზრდობა საბაზრო ეკონომიკაზე დაუჭინებულ დემოკრატიულ საზოგადოებაში სამოღვაწეოდ, რისთვისაც აუცილებელია შეიმუშაოს განათლების მესაბამისი სისტემა და უზრუნველყოს სტუდენტთა მაღალი ღონის მსაქირება და შემდგომში მათი შრომითი მოწყობა. აქ იგულისხმება საკარიერო მომსახურება ანუ "დღევანდელი" სტუდენტისა და "ხვალინდელი" პროფესიონალი საქვეყლისთვის დაკავშირება, თავის მომავალ სამუშაოსთან ჯერ კიდევ უნივერსიტეტში სწავლის პერიოდში.

საბჭოური ეკონომიკური სისტემა ცენტრალიზებულად, საგალდებულო წესით უზრუნველყოფდა კურსდამთავრებულებს სამუშაო ადგილით. დღევანდელ პერიოდში ეს სისტემა აღარ ფუნქციონირებს. საბაზრო ეკონომიკური ურთიერთობებიდან გამომდინარე ქვეყნის სახელმწიფო საკუთრების უდიდესი ნაწილი პრივატიზებული და კერძო მფლობელობაშია, მაგრამ სამწუხაროდ ითითქმის 80% არ მუშაობს. ამის გამო უმძლავრესი სსსწავლებლების მიერ ვეღარ ხდება კურსდამთავრებულთა სამუშაო ადგილებით დაკმაყოფილება.

სტუდენტ-ახალგაზრდობის ამ მეტად აქტუალური პრობლემის გადასაჭრელად ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის ფაკულტეტზე დაარსდა "სტუდენტთა მომსახურებისა და წარმოებასთან კავშირის" ოფისი, რომლის მუშაობის ძირითადი მიმართულებებია: 1. სტუდენტთა პრაქტიკის, სტაჟირებისა და შრომითი მოწყობის ისეთი მექანიზმის ფორმირება, რომელიც გამომდინარეობს საბაზრო ეკონომიკის კანონზომიერებებიდან და პასუხობს მის მოთხოვნებს და 2. დავიანტერესოთ სახელმწიფო სტრუქტურები და კერძო სექტორი.

საქართველოს საპაერო ბრანსპორტის განვითარების მოხილვითი ასპექტი

ია ნაფეგერაძე
ეკონომიკის ფაქულტეტის "წარმოების ეკონომიკისა და მართვის"
სპეციალობის III კურსის სტუდენტი

საქართველოს სატრანსპორტო სისტემა, განსაკუთრებით კი საპაერო ტრანსპორტი, ის ერთ-ერთი ქვეკუთხედა ქვეყნის ეკონომიკური და, ამავე დროს, პოლიტიკური ინტერესებისა, რომელზეც დიდი როლი უნდა შესასრულოს ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობის, მისი შემდგომი წინსვლისა და მისი აყვავების საქმეში. ტრანსპორტის განვითარებას ხელი შეუწყო საქართველოს გეოგრაფიულმა მდებარეობამაც, რამდენადაც იგი იმყოფება ევროპასა და აზიას შორის.

იმისათვის, რომ განვიხილოთ საქართველოში საპაერო ტრანსპორტის განვითარების ბოგეირთი მიმართულებანი, საჭიროა სატრანსპორტო სისტემის მდგომარეობის ანალიზი. დღეისათვის საქართველოში მოქმედი აეროპორტებია: თბილისის, ქუთაისის, ბათუმისა და სენაკის, აგრეთვე სოხუმის, რომელიც სამწესაროდ არ იმყოფება საქართველოს ხელისუფლების კონტროლის ქვეშ და ფოთისა და თელავის, რომელთა შესახებაც ინფორმაცია არ მოიპოვება.

თბილისის აეროპორტი, რომლის სტატუსის შეცვლა არ მომხდარა, იყო და დღეისთვისაც რჩება ძირითად და განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტად საქართველოში. 1990 წელს აეროპორტს ჰქონდა სარეკორდო მარჯვნივები: მოემსახურა 3,3 მლნ-მდე მგზავრი, ხოლო გვირგვინებში კი შეადგინა დაახლოებით 17000 ტონა. ძირითადად ეს იყო შიდა გადაზიდვები. შემდგომ წლებში საქართველოში მომხდარი ცნობილი პოლიტიკური მოვლენების გამო გადაზიდვები მოცულობით შემცირდა. 1998 წლის მონაცემებით მგზავრობა გადაყვანა შემცირდა 11,7%-ით, ხოლო გვირგვინებია კი — 12,9%-ით.

რაც შეეხება ქუთაისის, ბათუმისა და სენაკის აეროპორტებს, მათზე მოდის შედარებით მცირე მოცულობა საპაერო გადაზიდვებისა. მათმა ჯამურმა წილმა საქართველოს აეროპორტების მიერ განხორციელებულ აეროგადაზიდვებში 1997 წელს შეადგინა 22%, დანარჩენი ნაწილი მოდიოდა თბილისის აეროპორტზე. აღნიშნულ აეროპორტებში სრულდება ძალზედ შემდგომი მოვულობის საერთაშორისო გადაზიდვები და სხვა ქვეყნებში. თუმცა, საერთაშორისო ფრანკტების აზრით 50 კმ რადიუსის ფარგლებში განლაგებული სამი აეროპორტის არსებობა,

რომლებიც ვერ პასუხობენ საერთაშორისო მოთხოვნებსა და სტანდარტებს, და არ არიან სრულად დაგვირთული, მიმანქნონილი არ არის. დღეისათვის ჩვენთან ძირითადად მოქმედებს საქართველოს 9, დღეს-დღეისათვის 11 და 5 საერთაშორისო ავიაკომპანია.

1998 წლის პირველი ექვსი თვის მონაცემებით საქართველოს ავიაკომპანიები მოემსახურა 102257 მგზავრს, ხოლო გვირგვინებმა შეადგინა 873 ტონა. აქედან ყველაზე დიდი ხვედრითი წილით გამოირჩეოდა "საქართველოს ავიანავისა" — შესაბამისად 43,5% და 38,5%. საერთო სრული კი ასეთია: "ერ ჯორჯია" — 10,8% და 20,8%; "გაიკი" — 9,3% და 7%; "ბათუმი" — 2,5% და 1,3%; "ავიექსპრესკრიზი" — 6,9% და 3,4%; "აირმენა" — 3,6% და 7,7%; "აბავია" — 4,3% და 1,6%; "სოხუმის ავიანავები" — 11% და 17,5%; "მიმინო" — 8,1% და 2,1%.

დღეს-დღეისათვის საქართველოში, რომლებიც მოღვაწეობენ საქართველოში, 1998 წლის სამი თვის მონაცემებით მოემსახურება გაუწიეს 67143 მგზავრს, გვირგვინებმა კი შეადგინა 1994 ტონა. პროცენტული თანაფარდობა მათ შორის ასეთია: რუსეთის ავიაკომპანიები — 70,5% და 53,7%; უკრაინის ავიაკომპანია — 5,6% და 19,1%; "ბრიგანეთის ავიანავები" — 6,2% და 9,4%; — 0,9% და 3,3%; "თურქეთის სეისერი" — 14,5 და 9,4%; "კასიის ავიანავები" — 1,2% და 2,8%; "ავსტრიის ავიანავები" — 1,1% და 2,3%.

არსებული სიტუაციის ანალიზიდან გამომდინარე, ჩვენი აზრით, შეიძლება დაეასკვნათ:

- მიუხედავად იმისა, რომ საქართველომ მრავალ ქვეყანასთან დალომრბივი ხელშეკრულება, სახელმწიფოთა მხოლოდ შემდგულ რაოდენობას აქვს საერთაშორისო მეტეორიზებანი საქართველოსთან;
- საქართველოს ყველა ავიაკომპანიის ექსპლუატაციაში არსებული საპაერო ხომალდები საბჭოთა წარმოებისა და მოძველებული, რომლებიც თანამედროვე ტექნიკას ვერ შეუწევს კონკურენციას, ამასთანავე, ავიაკომპანიის პერსონალს, რომლებიც მართობენ და გასაღების საკითხებით არიან დაკავებული, არ გააჩნიათ მოზადების სათანადო დონე და გამოცდილება, არც სახელმწიფოს შესწევს ძალა ფინანსური დახმარების გასაწევად.
- მგზავრობისა და მომსახურების დონე ხშირად არადაამაკმაყოფილებულია.
- საქართველოს საავიაციო ტრანსპორტის დეპარტამენტი მოგჯერ დიღებს წინაშე დაგას — გაზარდოს თუ არა უცხოური ავიაკომპანიების მომსახურების სიხშირე იმ შემთხვევაში კი, როცა ეს მოთხოვნის არსებობითაა განპირობებული, რათა საქართველოს ავიაკომპანიები დაცულნი იყვნენ უცხოური ავიაკომპანიების კონკურენციისაგან.

• მართალია, ეროვნულ ავიაკომპანიებს ესაჭიროებათ ბაზარზე უცხოური ავიაკომპანიებისაგან დაევა, მაგრამ აქ მომსახურების მაღალი ხარისხი იმისავე გულისხმობს და ინვესტირებს. ასეთი მგზავრები ეკონომიკურად ეფუძვანა ქვეყნისათვის. ისინი ხელს უწყობენ ვაჭრობასა და კომერცის განვითარებას. ჩვენს ქვეყანაში მათ მიერ გაწეული ხარჯები (ცხოვრებაზე, კვებაზე, ტრანსპორტირებასა თუ სხვაზე) წარმოადგენენ სავალუტო შენატარებისა და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის წყაროს. ამასთან, საერთაშორისო ავიაკომპანიები გვევლინებიან საქართველოში ტურიზმის პოპულიზატორებად და გავლენას ახდენენ საპაერო გაღამილებების ბაზრის განვითარებაზე და სხვა.

სავალუტო დოლინგი — მითი თუ ქართული რეალობა

დავით რუსია
ოსტეკონომიკის ფაკულტეტის I კურსის მაგისტრანტი

უკანასკნელ პერიოდში საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესები, მსოფლიოს რამოდენიმე ქვეყანაში განვითარებული სავალუტო კრიზისი და აქედან გამომდინარე საქართველოს ხელისუფლების გადაწყვეტილებანი, მიმართულნი ქართული სავალუტო ბაზრის დასაცავად, სპეციალისტთა ყურადღების ცენტრში უქცევს სავალუტო ოპერაციათა ტექნიკისა და სავალუტო ბაზრის მექანიზმის თანამედროვე პრობლემატურ საკითხებს.

დოლინგი, როგორც ურთულეს ეკონომიკურ პროცესთა ერთობლიობა, მიზნად ისახავს რთული და მყრევეი კონიუნქტურული სიტუაციის დროს ფორმების, ბანკების და მოსახლეობის კუთვნილი თანხების შენარჩუნებას, მათ დაცვას ინფლაციისა და კურსების ხშირი ცვალებადობისაგან.

სავალუტო დოლინგი, როგორც დოლინგის ერთ-ერთი სახე მსოფლიო სამოგალოების ყურადღების ცენტრში 70-იან წლებში მოექცა. დღეისათვის საქართველოში შექმნილი სიტუაცია მსგავსია იმისა, რომელიც დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში შეიქმნა ბრეტონ-ვუდის სავალუტო სისტემის გაუქმებისა და თავისუფლად მყრევე კურსებზე გადასვლის შემდეგ.

ბანკების მიერ განხორციელებული ოპერაციები შეიძლება დივიდის

საკონვერსიო და სადევმოგიო-საკრედიტო ოპერაციებად. საკონვერსიო ოპერაციების არ ახასიათებთ დროში ხანგრძლივობა. მაშინ როდესაც სადევმოგიო ოპერაციები განიმარტებიან, როგორც თავისუფალი ფულადი სახსრების განთავსების მოკლევადიან ოპერაციათა ერთობლიობა, განხორციელებული სხვადასხვა ვადით და პირობით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ბანკის მოკლევადიან ლიკვილობას და მიმართული არიან მოგების მისაღებად.

ვადიან გარიგებებს, რომლებიც გამოიყენება ძირითადად ორი მიზნისათვის: შეჯირებისა და საკუალაციისათვის საქართველოში ჯერ-ჯერობით არ ექვევა სათანადო ყურადღება. სოკო ოპერაციებზე კონკრეტირებული ოპერაციები სავალუტო ბაზრის ნორმალური განვითარების საშუალებას ნამდვილად ვერ უზრუნველყოფენ. არადა სავალუტო გარიგებათა მოცულობა მსოფლიოში განუხრეულად იზრდება.

სავალუტო ბაზარზე გარიგებათა უმრავლესობა ძირითადად ხორციელდება მსხვილი ტრანსნაციონალური ბანკების მეშვეობით, რომელთა რიცხის მიქუთვნიან DEUTCHE BANK, BARCLAUS BANK, UNION BANK OF SWITZERLAND, CITI BANK, CHASE MANHATTAN BANK და ა.შ.

ნებისმიერმა დაინტერესებულმა კომერციულმა ბანკმა უნდა შეიმუშაოს სადოლინგო სფეროში ოპერაციათა წარმოების პოლიტიკა, განსაზღვროს ღია სავალუტო პოზიციის მღვრული ლიმიტები და მარალის შემთხვევაში ამ უკანასკნელის დასაშევი მაქსიმალური ოღონობა.

სავალუტო ოპერაციებზე დასაყეილამბეულ ქართულ ბანკებს საშუალება ექნებათ გამოიღწენ სავალუტო ბროკერთა როლში. ამ აპლაში ისინი დიდა სავალუტო რემბრების არქონის გამო მართალია აქტიურად ვერ იმოქმედებენ სავალუტო კურსის სიდიდეზე, მაგრამ პარობირებული პოზიციის დაცემა შეიძლებენ მყოფელისა და გამომდევლის ერთმანეთთან თანხედრას, რისთვისაც მიიღებენ სიღღერ მოგებას საკომისიოს სახით.

სავალუტო აუქციონები მართული ქართული სავალუტო ბაზარი აღმასრულებელი ხელისუფლებისათვის ადვილად მართივად მექანიზმს წარმოადგენს. სავალუტო ბაზრისადმი მიდგომაში სეროიზული გარდატეხების აუცილებლობა სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიასა და რუსეთში განვითარებულმა კრიზისებმა უქვენეს. აუცილებელი ხდება აუქციონის გიპის ურთიერთობათა, ბანკთაშორისი ვაჭრობით შექცლა.

სავალუტო კურსის ფორმირების გენღენივამ თვის გაფენისა „მავე ბაზრად“ წოდებული ფულად ბაზარიც ახდენს. ამ სფეროს ერთგვარი დამოუკედლობა საკმაოდ მოჩვენებითია და საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტების მღღაერ გავლენას განიცდის.

საკვლეო ბაზრის მდგომარეობის შესწავლა და ანალიზი ცხადყოფს ხელისუფლების აშკარა ჩარევას მიმდინარე პროცესებში, რაც თავის მხრივ ზღუდავს კომერციული ბანკების ინტერესს და სურვილს სალინგო ოპერაციათა განვითარებაზე. ყოველივე ეს კი არა მარტო ამცირებს შიდა მომგებიან ოპერაციათა მოცულობას, არამედ უსაბოზო ბანკებს გაფართოებისათვის აუცილებელ თავისუფალი სახსრების გაფართოების შანსს.

ამ პროცესებში ორიენტიაციის სისწორის შენარჩუნების მიზნით აუცილებელია საბანკო ან საფინანსო ჯგუფი ფლობდეს ამომწურავ ინფორმაციას იმ ქვეყნის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სიტუაიაზე, რომლის ვალუტაზეცაა ორიენტირებულია მოცემული ჯგუფი. აქედან გამომდინარე ნათელი ხდება ანალიზისა და პროგნოზირების ძლიერი ჯგუფების ჩამოყალიბების აუცილებლობა. და ბოლოს, ამ პროცესებში მონაწილეობისას მთავარია შენარჩუნებულ იქნას ვიწრო საუკეთესობა და ბანკის სპეციალისტები არ გაერთიანდნენ ვიწრო და სასაქონლო ოპერაციებით, რამეთუ ასეთი მოქმედება თანდათან გამოიწვევს ბანკის ჩამოშორებას საკვლეო ბაზრიდან.

გრანსნაციონალური კორპორაციები

გიორგი მურადაშვილი

*მიკროეკონომიკისა და მენეჯმენტის ფაკულტეტის
I კურსის სტუდენტი*

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ექსპერტთა შეფასებით გრანსაციონალური კორპორაციები წარმოადგენენ მსოფლიო ეკონომიკის მთავარ მამოძრავებელ ძალას XX საუკუნეში. გაეროში შემუშავებულ იქნა სპეციალური კოდექსი, რომლის მიხედვით გრანსაციონალური კორპორაციის სტატუსი ენიჭება ფირმას, თუ მას:

1. გააჩნია შეიღობილი კომპანიები 6 ან მეტ ქვეყანაში; ამ კომპანიების იურიდიული ფორმისა და მოღვაწეობის სფეროს მიუხედავად.
- II. შექმნილი აქვს გადაწყვეტილებების მიღების ისეთი სისტემა, რომელიც საშუალებას იძლევა ერთი ან რამდენიმე ცენტრიდან განხორციელდეს ერთობლივი პოლიტიკა.
- III. აქვს 100 მილიონ დოლარზე მეტი წლიური კაპიტალბრუნვა.
- IV. უნარი შესწევს შეიღობილი კომპანიების ერთმანეთთან მაქსიმალური დაკავშირებისა, იმ აუცილებელი პირობის გათვალისწინებით,

რომ თითოეული შეიღობილი კომპანია მნიშვნელოვან ზეგავლენას უნდა ახდენდეს დანარჩენ ფირმებზე.

გრანსნაციონალური კორპორაციები ფაქტობრივად არიან ეროვნული მონოპოლიები მსხვილი უცხოური აქტივებით. მათი სამრეწველო, საწარმოო და საეჭრო-სარეალიზაციო მოღვაწეობა, ერთი სახელმწიფოს ფარგლებს სცილდება. გრანსნაციონალური კორპორაციის ნების-კომოცი ცალკე აღებული შეიღობილი კომპანია აუცილებელია როგორც ცენტრისთვის, ასევე მთლიანად წარმოების ორგანიზაციისთვის. ამავე დროს ეს კომპანია დამოუკიდებლად ვერ ქმნის რეალიზაციისთვის მზა პროდუქციას; სხვა შეიღობილ კომპანიებთან შეიძლო თანამშრომლობის გარეშე წარმოადგენს მხოლოდ უმნიშვნელო რაოდენობას.

გრანსნაციონალურ კორპორაციათა ძირითადი ნაწილი კონცენტრირებულია აშშ-ში, იაპონიასა და ევროპაში. დღევანდელ საქართველოს ეკონომიკას გრანსნაციონალურ კორპორაციებთან მინიმალური შეხება აქვს. გრანსნაციონალური კორპორაციების ნაწარმი შემოდის ჩვენს ქვეყნის ბაზარზე, მაგრამ პირდაპირი კონტაქტები, როგორცაა ადგილზე შეიღობილი კომპანიების, ფლიალების შექმნა ან ეროვნული ფირმების შესყიდვა თითქმის არ არსებობს. ეს დაკავშირებულია ჩვენი ქვეყნის არახელსაყრელ ეკონომიკურ პირობებთან, რაც, პირველ რიგში, წარმოების კრიზისით გამოიხატება. წარმოების მასშტაბების კატასტროფულმა შემცირებამ დიდი უშეშვრობა გამოიწვია. აღნიშნულ მოვლენებს დაჭვერი რეაქციით მოჰყვა საქართველოში საშემოთა ძალის ღირებულების მკვეთრი დაქცევა. XX საუკუნის ბოლოს ევროპაში ერთ-ერთი ყველაზე იაფი მუშა ხელი სწორედ საქართველოშია. ეს გრანსნაციონალურ კორპორაციათა მიმდეველი ფაქტორია, მაგრამ არა საკმარისი ფაქტორი. გრანსნაციონალურ კორპორაციებს პირველ რიგში შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა სჭირდებათ, რომელიც ადგილზე უზრუნველყოფს კაპიტალის, ბიზნესის უსაფრთხოებას. ჩვენი თანამშრომლობა გრანსნაციონალურ კორპორაციებთან დღესათვის შემოიფარგლება მათ მიერ სარეალიზაციო ცენტრების: სუპერმარკეტების, ბენზინგასამართი სადგურების და სხვათა გახსნით. საქართველოს გერო-გორიანზე თავისი პროდუქციის წარმოების და შეიღობილი კომპანიების აქ განლაგების პერსპექტივა ნამდვილად არსებობს, მაგრამ საშუა-აროდ საქართველოში პირდაპირი ინვესტირება და კაპიტალბანდები, ჯერ-ჯერობით, არაპოპულარულია. ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკებზე, ბიზნესმენებზე და პოლიტიკოსებზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად სწრაფი ტემპებით განვითარდება გრანსნაციონალურ კორპორაციათა ექსპანსია საქართველოში. ეს პროცესი მომგებიანი იქნება როგორც მოსახლეობისათვის, ასევე მთავრობისათვის (სახელმწიფოს-

ათვის). ხალხი დასაქმდება, წარმოიქმნება ათეულობით ათასი ახალი სამუშაო ადგილი, რაც შეგაბდ მნიშვნელოვანი საქმეა. აშვე დროს, თუ პროდუქცია ჩვენს ტერიტორიაზე შეიქმნება, ჩვენითვის იგი გაცილებით იაფი იქნება, ვიდრე არის ამჟამად. რადგან ალარ დაემატება ტრანსპორტირების და საბაჟო გადასახადები. შესაბამისად ნაწარმის ნაკლები და ნაბარჯებით შექმნის და მომხმარებელამდე მიტანის გააღვივების ხარჯზე გაიზარდება ჩვენი მოსახლეობის მსყიდველობითი უნარი.

უნდა აღინიშნოს, რომ ტრანსნაციონალურ კორპორაციებთან თანამშრომლობისას ნებისმიერ ქვეყანას, და მათ შორის საქართველოს, მართებს ზომიერი სიფრთხილის გამოჩენა. ეკონომიკასთან მჭიდრო დაკავშირებით ტრანსნაციონალურ კორპორაციები ახერხებენ უცხო ქვეყნების პოლიტიკაზე გარკვეული გავლენის მოპოვებას, რაც რა თქმა უნდა დაუშვებელია სუვერენული სახელმწიფოსათვის. არ უნდა გამოგვრჩეს, რომ ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს ახასიათებთ რამდენიმე უარყოფითი ნიშანთვისება: — უცხო ქვეყნის ეროვნული კანონმდებლობის არც თუ იშვიათად გვერდის ავლა. ასე, ტრანსფერტული ფასების ჩამოყალიბების პოლიტიკის მანიპულაციით, ტრანსნაციონალური კორპორაციების შეიღობილი კომპანიები ერთი ქვეყნიდან მეორეში დიდი ოდენობის თანხების გადაგზავნით ახერხებენ გადასახადებისთვის თავის არიდებას, მათ დაფარვას. — მონოპოლიური ფასების დიქტატისკენ სწრაფვა.

XXI საუკუნის დასაწყისში, ექსპერტთა აზრით, ტრანსნაციონალურ კორპორაციები შეიჭრებიან იმ სფეროებში, რომლებიც გრადიუალად სახელმწიფო ინტერესების სფეროებად ითვლებოდა. ამასთან, დაპირაკი არ არის ეკონომიკის სრულ ინტეგრაციაზე ტრანსნაციონალურ კორპორაციათა ხელმძღვანელობით, არამედ ტრანსნაციონალურ კორპორაციათა მოქმედებებს მიევაართ ინტეგრაციისკენ მხოლოდ იმ ჩარჩოებში, რომელიც ხელსაყრელია მაქსიმალური მოგების მისაღებად.

სანტრალური და ადგილობრივი მთავრობის ფისკალური ურთიერთობები

კ. თაბუაშვილი

*საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის
სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის ასპირანტი*

ცენტრალური და ადგილობრივი მთავრობის ფისკალური ურთიერთობების საკითხი, ანუ შემოსავლებზე და შესაბამისად საბიუჯეტო ხარჯებზე პასუხისმგებლობის განაწილების საკითხი შეგად აქტუალურია. ბოლო დროს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში შეინიშნება ფისკალური დეცენტრალიზაციის ტენდენციები. ამ საკითხს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება როგორც განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის, ასევე მითუმეტეს იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც იმყოფებიან გარდამავალი ეკონომიკის პირობებში და ახორციელებენ ფისკალურ რეფორმას.

საერთოდ ცნობილია, რომ მთავრობათათმორისო ფისკალური ურთიერთობების გადაწყვეტილებებზე მნიშვნელოვნად ზემოქმედებენ, როგორც არაეკონომიკური (პოლიტიკური, სოციალური და კულტურული), ასევე ეკონომიკური ფაქტორებიც. ამიტომ სრულყოფილი ეკონომიკური ანალიზის შემღვლელობა მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული.

ძირითადი საკითხები, რაც შეიძლება წაითქვას მთავრობათათმორისო ფისკალური ურთიერთობების განსაზღვრისას არის შემდეგი: მთავრობების განაწილება;

შემოსავლების განაწილება;

მთავრობათათმორისო ტრანსფერები;

საგადასახადო აღმინისტირება;

ბიუჯეტის შედგენისა და ფინანსების მართვა მრავალდონიანი მთავრობის არსებობის პირობებში;

კონკრული ადგილობრივი თუ რეგიონალური მთავრობის სესხებზე. ხარჯების პასუხისმგებლობის დეცენტრალიზაცია პირველ რიგში უნდა განხორციელდეს განაწილების ეფექტურობის მიღწევის მიზნით. რათა უფრო დავახლოვოთ შესაბამისობა ხარჯების პრიორიტეტებსა და იმ მოსახლეობის უპირატესობებს შორის, რომლებსაც უხვიათ ეს ხარჯები. თუმცა, ისიც ცნობილია, რომ ეს მიღწეული თეორიული ეფექტურობა პრაქტიკაში შეიძლება ნულამდე იქნას დაყვანილი ადგილობრივი აღმინისტირების სისუსტის გამო, რაც ძირითადად გამოწვეულია თან-

ამეროვე და გამჭვირაველ საზოგადოებრივი ხარჯების მართვის სისტემის უქონლობით.

ქვეყნების გამოცდილებაზე დაყრდნობით, შეიძლება ითქვას, რომ ხარჯებზე პასუხისმგებლობის დეცენტრალიზაციას თან უნდა სდევდეს ადგილობრივი მთავრობისათვის შემოსავლების მნიშვნელოვანი საკუთარი წყაროების განხორციელება. საჭიროა წახალისოს ადგილობრივი მთავრობის ოფიციალური პირების ფისკალური პასუხისმგებლობა და მათი პოლიტიკური პასუხისმგებლობა ამომრჩევლების წინაშე. ადგილობრივი ხელისუფლებისათვის გადასაცემი გადასახადები ეს ის გადასახადებია, რომლებიც ხასიათდებიან შემდეგი თვისებებით: შედარებით დაბალი მობილობა, ფაქტიურად დაბეგვრის თანაბარი ბაზის განაწილება მთელს ტერიტორიაზე, შედარებითი სტაბილურობა ციკლების დროს. მოგადად, სასურველია საგადასახადო ბაზის განსაზღვრის პარამონიზაცია მთელი ქვეყნის მასშტაბით და არაგადაბეგვრით განსხვავებები განაკვეთებს შორის, რათა თავი ავირილოთ დაბეგვრით გამოწვეულ დამახინჯებებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ მაღალი ხარისხის დეცენტრალიზაცია შეიძლება სერიოზულ კონფლიქტში მოვიდეს გადაანწილებით მიზნებთან. ეს დამახასიათებელია განსაკუთრებით იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც ხასიათდებიან რეგიონალურ შემოსავლებში დიდი უთანაბრობით. ასეთ შემთხვევებში საჭიროა გამათანაბრებელი ფერტიკალური ტრანსფერები ცენტრიდან ან პორიზონტალური გადაანწილების მექანიზმი, რათა დაეცა იქნეს ადექვატური ეკონომიკური და სოციალური პირობები ქვეყანაში.

დეცენტრალიზაციამ შესაძლოა უფრო გავრცელებული ცენტრალური მთავრობის მიერ მარკოეკონომიკური სტაბილიზაციის მიღწევა საბიუჯეტო პოლიტიკის მეშვეობით, ამიტომ, სხვა თანაბარ პირობებში, დეცენტრალიზაცია უნდა განვიხილოთ უფრო ხელი გეშეებით იმ ქვეყნებში, სადაც ადგილი აქვს მწვავე ფისკალურ თუ მარკოეკონომიკურ არამდგრადობას. ამ ქვეყნებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ მწვავე საბიუჯეტო დაძაბვლობა გადაკაბილი იქნას ადგილობრივ მთავრობებზე მთავრობათაშორისი ფისკალური ურთიერთობების მეშვეობით, რაც უზრუნველყოფს ადგილობრივი იურისდიქციებისათვის ხარჯებზე პასუხისმგებლობას და საკუთარ შემოსავლებს (დამატებულ და ნათლად განსაზღვრული ტრანსფერები ცენტრიდან) შორის შესაბამის მოსალოდნელ მაჩვენებლებზე გათვლილ ბალანსს.

იმ ქვეყნებში, რომლებიც არ განიცდიან სერიოზულ მაკროეკონომიკურ ან ფისკალურ დისბალანსს, უნდა აღინიშნოს რომ მნიშვნელოვანი დეცენტრალიზაცია შემოსავლებისა და ხარჯებისა ცენ-

ტრალური მთავრობისთვის იწვევს საჭიროებას, რათა ადგილობრივი მთავრობები უფრო აქტიურად იყვნენ ჩართული მარკოეკონომიკურ მართვაში და გადაუნაწილდეთ პასუხისმგებლობა ეროვნული ეკონომიკის მიზნების მიღწევაში. ასეთ შემთხვევებში ადგილობრივ მთავრობებს ეძლევა უფლება აიღონ სესხა, ოღონდ ნათლად განსაზღვრული ლიმიტით, რომელიც დაკავშირებულია პერსპექტივაში სესხის მომსახურების შესაძლებლობებთან.

დამკვეთს სახით შეიძლება ითქვას, რომ შემოსავლებისა და ხარჯების დეცენტრალიზაცია ესაა გზა ეკონომიკის მდგრადი განვითარებისაკენ და სახელმწიფო ფინანსების უეჭვანობის ამაღლებისაკენ.

სახელმწიფო პორიზონტალური პოლიტიკის ზოგადი ასაქმბი

თენგიზ შერგელაშვილი
ოსე ეკონომიკის ფაკულტეტის მარკოეკონომიკის
სპეციალისტი I კურსის მაგისტრანტი

საბჭოთა ეკონომიკური სისტემის რღვევამ პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების თავმოყრა გამოიწვია, რამაც რადიკალური სოციალ-ეკონომიკური რეფორმების აუცილებლობა განაპირობა. საქართველოში განხორციელებული რეფორმების შედეგად გამოიკვეთა ეკონომიკის სტაბილიზაციის ისეთი მნიშვნელოვანი ტენდენციები, როგორცაა პიკურიზაციის დაძვება და ფინანსური სტაბილიზაცია, ეკონომიკური სტაგნაციის შეჩერება და ეკონომიკური მრდის დადებითი მაჩვენებლების მიღწევა, ეკონომიკის სტრუქტურული რეორგანიზაციის პროცესის დაწყება, საკუთრების ტრანსფორმაცია, ლიბერალიზაცია ფასწარმოქმნის სფეროში, საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარება, მისი შემდგომი ლიბერალიზაცია.

1998 წელი საქართველოს ეკონომიკისათვის რთული აღმოჩნდა. უმწვავეს საბიუჯეტო კრიზისს დაემთხვა სავალუტო სისტემის კრიზისი და საერთო ეკონომიკური განვითარება დაბრკოლების საფრთხის წინაშე აღმოჩნდა. ამ პირობებში დღის წესრიგში დგება სახელმწიფოს მიერ გატარებული ეკონომიკური პოლიტიკის ხელახალი გაზრება.

უპირველეს ყოვლისა უნდა აღინიშნოს, რომ ეკონომიკური რეფორმე-

ბის პირობებში სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკას განმსაზღვრეული როლი ენიჭება. ეს განპირობებულია რამდენიმე ფაქტორით: არსებული მენტალიტეტიდან გამომდინარე ეკონომიკური პროცესები საზოგადოების მიერ უმთავრესად სახელმწიფოსთან ასოცირდება, სრულყოფილად არ არის გააზრებული კერძო სექტორის როლი ეკონომიკურ ცხოვრებაში. სამოქალაქო საზოგადოების არარსებობის და დემოკრატიის დაბალი დონის პირობებში საზოგადოება საკუთარ კეთილდღეობასა და უზღუნრებას სახელმწიფოს უკავშირებს; არ არის ჩამოყალიბებული მესაკუთრეთა ფენა, საწარმოო სიმძლავრეების მნიშვნელოვან ნაწილს სახელმწიფო ფლობს. ამ პირობებში სახელმწიფომ უნდა გამოხატოს პოლიტიკური სება, რითაც საქმიანობას წარმართავს ეკონომიკური ლიბერალიზაციისაკენ და თავის ფუნქციას ეკონომიკურ სისიგემაში თითქმის დაიფერხება და შეცვლის. სახელმწიფომ უნდა დაკარგოს ეკონომიკურ პროცესებში დომინირებელი როლი და იგი თავად გახდეს ეკონომიკური თავისუფლების უპირატესი დამცველი. მცირეს შხრივ, სახელმწიფომ უნდა შეასრულოს ის ფუნქციები რომლის გარეშეც თავისუფალი საბაზრო სისტემა ვერ უზრუნველყოფს დასახული მიზნების მიღწევას.

სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკა უნდა გამომდინარეობდეს სახელმწიფოს პრიორიტეტული ფასეულობებიდან და მის განხორციელებას უნდა ემსახურებოდეს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლება.

საკანონმდებლო ხელისუფლების როლი ამ შემთხვევაში პოლიტიკის ძირითადი კონსტრუქტული მიზანთულების შექმნა უნდა წარმოადგენდეს. ხელისუფლების აღნიშნული განმტოების ჩამოყალიბების პრინციპებიდან გამომდინარე ადვილი შესაძლებელია პოლიტიკის წარმოცეკონიექტურული და ცალკეული ჯგუფების ინტერესებიდან გამომდინარე ეს განსაკუთრებით ულანდება სოციალური პრობლემების სიჭარბისას, როდესაც მოკლევადიან შედეგებზე გათვლილი ნაბიჯები შედარებით ხელსაყრელია პოლიტიკური თეატრისთვის. აქ წარმოიშობა წინააღმდეგობა ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ინტერესებს შორის. ამ პირობებში ადვილი დასაშვებია მდგომარეობა, როდესაც ეკონომიკა მოქცეულია პოლიტიკის „კლანჭებში“. მეორეს მხრივ პოლიტიკაც შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ გრძელვადიანი, თანმიმდევრული ნაბიჯების სახით. პრაქტიკაში ძალიან ხშირად გვხვდება ისეთი სიტუაცია, როდესაც ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოში განხილვება კანონპროექტი, რომელიც ახალი მარეგულირებელი მექანიზმების შემოღებას ითვალისწინებს. თავისთავად რეგულირების აუცილებლობა ყოველთვის არ გულისხმობს, რომელია „რაციონალური“ (თუნდაც პოპულისტური) მოსაზრებებით. მა-

გრამ თითქმის მარეგულირებელი მექანიზმის შემოღებისას განსაკუთრებით ეკონომიკის სფეროში უნდა გაითვალისწინოთ შემდეგი მომენტები: რამდენად შეასრულებს არსებული ღონისძიება ან რეგულირების ფორმა თავის ძირეულ მიზანს იმ პირობებში, როდესაც თითქმის არ არსებობს სახელმწიფო აღმასრულებელ ორგანოთა საქმიანობის მონიტორინგის მექანიზმი; რამდენად შეესაბამება რეგულირების მექანიზმი საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრინციპს (მაგ. კონტრენტული გარემოს შენარჩუნება); რამდენად მიზანშეწონილია იგი გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით. ამასთან ხაზგასასმელია, რომ სწორად რეგულირების ეს ბერკეტები გვევლინება ისეთი მანქანის მოვლების ერთ-ერთ ძირითად მიზეზად, როგორცაა კორუფცია.

საკანონმდებლო ორგანოს ახლადფუხადებული ეკონომიკური სისტემის პირობებში არა აქვს იმ ფუნქციების უფლება, რომ პოლიტიკა მხოლოდ მოკლევადიან შედეგებზე გათვალისწინებული.

რაც შეეხება აღმასრულებელ სტრუქტურის ცალკეულ ელემენტებს, მათი მიზანი, როლი და ფუნქცია მკაფიოდ უნდა იქნეს განსაზღვრული, სწორედ ამ გზითაა შესაძლებელი მიზნების შესაბამისად საქმიანობის შეუსახება, გრძელვადიანი და მოკლევადიანი შედეგების განსაზღვრა. არცერთი აღმასრულებელი სტრუქტურა არ უნდა არსებობდეს მკვეთრად გამოხატული მიზნის გარეშე. ამასთან მიზანი არ უნდა იყოს აბსტრაქტული (მაგ. დარგში პოლიტიკის გაგარება). თითოეულ სამინისტროს თუ უწყებას უნდა გააჩნდეს თავის საქმიანობის ფილოსოფია, რომელიც უნდა შეესაბამებოდეს მიზანსა და გამოდინარე ამოცანების განსაზღვრას, საქმიანობის ყველაზე ეფექტურ ფორმებს და შედეგების მონიტორინგის მექანიზმს. ეს განსაკუთრებით უხება დარგობრივ სამინისტროებს. ამათუ იმ დარგში პოლიტიკის გაგარება არ შეიძლება იყოს აბსტრაქტული. პოლიტიკა უნდა ეფუძნებოდეს კონკრეტულ მიზნებს. ამ შხრივ მნიშვნელოვანია გააუმჯობესოთ მდგომარეობის სახელმწიფო ბიუჯეტის პროგრამული პრინციპით შედგენა. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია გაიზარდოს ბიუჯეტის, როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის ინსტრუმენტის ფუნქცია, შეიქმნება რესურსების ხარჯვის რაციონალიზაციისა და ოპტიმიზაციის საშუალება.

სახელისუფლო სტრუქტურის ჩამოყალიბება უშუალოდაა დაკავშირებული ერთის შხრივ ქვეყანაში საფინანსო პოლიტიკის პრინციპებზე და მეორეს შხრივ, იმ აღმინისტრირების მექანიზმზე, რომელიც საშუალებას გვაძლევს კოორდინირებულ იქნას აღნიშნულ სტრუქტურათა საქმიანობა. ამასთან მათ საქმიანობაში რამდენიმე წინააღმდეგობის გამოყოფა შეიძლება:

სახელმწიფო აღმასრულებელი ორგანოები საბჭოთა წიაღში არიან ჩამოყალიბებული. ურთიერთობების, საკმანდოსის ფორმებსა და პროცესში და საერთო სახელმწიფო მართვის ფილოსოფიაში აღნიშნული გარემოება უმძაფრეს მანკიერებას განაჩინობს.

სახელმწიფო ძნელად ეკუთვნის ეკონომიკაში რეგულაციური ფუნქციის მასშტაბების შემცირებას, რაც თავისთავად ელბდება ჩინოვნიკური ინტერესების დომინირებაში და კორუფციის წინაპირობების სიუხვეში.

საბჭოური "მულანგველური" ეკონომიკიდან ეფექტიანობაზე ორიენტირებულ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პრობლემა ვლინდება წინააღმდეგობა სადღეისო და სამომავლო ინტერესებს შორის.

ამრიგად, როდესაც ესაუბრობთ კრიმისულ სიტუაციაზე ეკონომიკისა და სახელმწიფოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში უნდა გაავანალიზოთ, თუ სახელმწიფოს პოლიტიკა ამ სფეროებში რამდენად ვეფიცავს ასეთი კრიმისებიდან. მოკლევადიან ეფექტებზე გათვლილი პოლიტიკა ვერ მოგვცემს კრიმისული სიტუაციებისაგან თავდაცვის გარანტიას.

სამრეწველო ფირმის მართვა მწარმოებლურობის კრიტერიუმებით

ვასო კაციაშვილი

სამრეწველო ფირმის მართვა მწარმოებლურობის კრიტერიუმებით - ეს იგივეა, როგორც ეფექტური მართველობა ნებისმიერ კონკრეტულში. სტაბილური მწარმოებლურობის უზრუნველყოფა ეხება მართვის სისტემის ყველა ფუნქციასა და დამაკავშირებელ პროცესებს - კომუნიკაციები, გადაწყვეტილების მიღება და მმართველობის უზრუნველყოფა. ყველაზე დიდი მნიშვნელობა წარმოების ხელმძღვანელობისათვის ენიჭება შეგნებასა და მჭიდრო ურთიერთკავშირს ყველა ამ პროცესებთან და კონკრეტულ სიტუაციაში დაბოუკიდებლად გადაწყვეტილებების მიღებას.

დაგეგმვა და მწარმოებლურობა, როგორც ერთ-ერთი უმთავრესი წინაპირობა იაპონური სამრეწველო ფირმებისა, მდგომარეობს იმაში, რომ დაჯინებით შეუძლებელია მიაღწიო შრომის მწარმოებლურობას

საონგანურად, იმპულსური რეაქციით, ნებისმიერ წამოჭრილ პრობლემაზე ხელმძღვანელობამ უნდა უზრუნველყოს მწარმოებლურობა დაგეგმარების პროცესის საშუალებით. კონკრეტული მიზნების გარეშე შეუძლებელია განსაზღვროს ის, გვევლინება თუ არა მიღწეული მწარმოებლურობა დიდად თუ მცირედ მიზნები ემსახურება დასმული საკითხების ორიენტირებას იმაზე, რომ რომელი სამუშაო ამაღლებს საერთო მწარმოებლურობას და რომელი უშლის ხელს მრდას. ეს ეხმარება ორგანიზაციის ხელმძღვანელობის კოორდინირება გაუწიის მათ ძალისხმევას, რაც თავისთავად შედეგდება ერთ-ერთ აუცილებელ და უზრუნველყოფ ფაქტორად წარმოების ორგანიზაციაში. სწორედ ამ საკითხზე წერენ რიგში და ფელიქსო:

"მწარმოებლურობა არის მომგების მიღება იმისათვის, თუ როგორი გაანაწილო კონკრეტული რესურსები თავის დროზე განსაზღვრული რაოდენობითა და ხარისხით, გამობაკული მიზნების მისაღწევად."

დავლება და მიზანი მწარმოებლურობაზე ორიენტირებული: მრავალი ამერიკელი საწარმოებისაგან განსხვავებით ნებისმიერი ქვეყნის საწარმოებში ხშირად განსაზღვრავენ თავიანთ ამოცანებს შემოსავლების ტერმინით. ორგანიზაციის ამოცანები ყოველთვის უნდა გრიოალებეს მომხმარებლის ირგვლივ. სავსებით ცხადია, რომ ორგანიზაციას არ შეუძლია იყოს მწარმოებელი, თუ მან არ განსაზღვრა, თუ რა შეიძლება შესთავაზოს მომხმარებელს იქედან, რასაც ის აწარმოებს. ეს ნიშნავს იმას, რომ სტრატეგიულ დაგეგმვაში ყოველთვის უნდა ჩაეროს ბაზრის სისტემატიური ანალიზი, ორგანიზაციის კონკურენტი და ურთიერთმოკავშირე ძალები.

პერსპექტიული დაგეგმვა მწარმოებლურობის კრიტერიუმებით: ამერიკული ბიზნესის ფორმულირებისას მწარმოებლურობის სფეროში მიზანი თითქმის ყოველთვის დასმულია დროის ხანმოკლე პერიოდში. კონკრეტულმა დონისძიებამ შედეგი ერთი კვარტლის ან ერთი წლის განმავლობაში.

პერსპექტიულ დაგეგმვას გააჩნია სასიცოცხლოდ აუცილებელი მნიშვნელობა მწარმოებლურობის განუსაზღვრელი მრდასათვის, რამდენადაც მისთვის გიპირია დროებითი დაცემა სხვადასხვა მიზეზებით, რაც დაკავშირებული არ არის რეალურად პროგრამის ამაღლების ეფექტურობაში. იაპონიაში კი პირიქით, ყოველთვის აყენებენ პერსპექტიულ მიზნებს. ისინი ხშირად აკეთებენ კაპიტალდაზანდებებს საიდელ სამეცნიერო სამუშაოებში და პროგრამებში - შრომის მწარმოებლურობის ამაღლებაში, რომელთა შედეგები შეიძლება გამოვლინდეს ხუთი-ათი წლის შედეგად.

მსხვილი ორგანიზაციები, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ სტაბილ-

ური მწარმოებლურობა დროდადრო ცვლიან თავიანთი პროდუქციის ასორტიმენტს, რათა დროულად უზრუნველყონ ძალისხმევის კონცენ-ტრაცია იმ სფეროებში, რომლებიც მტკ მოგებას აძლევს.

ბარაკეტინგის თანამედროვე კონცეფცია, საპრომოციო მისი განვითარების რეალური მდგომარეობა და სრულყოფის ახმელაპრობა

შოთა გვენეტაძე

კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი ვაჭრობის ეკონომიკისა და მარკეტინგის IV კურსის სტუდენტი

მსოფიოში აპრობირებულ ეკონომიკურ ფორმაციამე გარდამავალ პერიოდში, ჩვენს ქვეყანაში, წარმოიშვა საბაზრო ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი ეკონომიკური მიმართულებები. დღესდღეისობით გააძრებულა მისი აუცილებლობა, ამიგომ დღის წესრიგში დგას მათი ფუნქციებისა და პრიორიტეტების კვლევა, გაანალიზება და ამის შემ-დეგ მათი პრაქტიკაში დანერგვა.

მარკეტინგის თანამედროვე კონცეფცია მომხმარებლის მოთხოვნაზე ორიენტირებული ეკონომიკაა, ვეკულისხმობთ, რომ ეკონომიკური მი-მართულებაა, რომელის ძირითადი საქმიანობა მომხმარებელთა მოთხო-ვნის საფუძვლიანი შესწავლის გათვალისწინებით ხორციელდება, ამ-იგომ:

- იწარმოება ის რაც აუცილებლად გაიყიდება;
- საქონლის ასორტიმენტი ფართად, საწარმოო პროცესი დრეკადი;
- საქონლის /მომსახურების/ საბოლოო ფასის დადგენისას გათვალ-ისწინება ის დანახარჯები, რომელსაც მომხმარებელი გაწევს ნაყიდი საქონლის ექსპლუატაციის დროს;
- საქონლის კონკურენტუნარიანობა განისაზღვრება მომხმარებლის უნარით, უპირატესობა მიანიჭოს ამა თუ იმ საქონელს /მომსახურებას/;
- მეცნიერული გამოკვლევები პირველ რიგში შეისწავლის ბაზრის მდგომარეობას, ანალიზებს მომხმარებელთა და კონკურენტთა ქე-ვაზს;
- სასაქონლო კონკურენციის შექმნისას პირველ პლანზე გამოდის

არა მისი გექნოლოგიური თავისებურებანი, არამედ მისი დიზაინი.

მარკეტინგის კონცეფცია, როგორც თანამედროვე ბიზნესის ფილოსო-ფია და საქმიანობის ეთიკა, თანამედროვე ეგაპზე ორიენტირებულია მომხმარებელზე, თუტეა მიუხედავად საერთო მიზნისა, მაინც ჩამოყალ-იბდა მარკეტინგის კონცეფციის ორი ძირითადი მიმართულება: მარკეტ-ინგის ამერიკული და იაპონური მოდელები. მათ შორის ძირითადი განსხ-ვავება მდგომარეობს იმაში, რომ მარკეტინგის იაპონური მოდელები ორიენტირებულია ბაზარზე და უშუალოდ ითვალისწინებს მომხმარე-ბელთა გრძობებს, მოთხოვნილებებს და ცდილობს დააკმაყოფილოს ისინი ისევე, როგორც იგი ისურვებდა საკუთარი მოთხოვნილების დაკ-მაყოფილებას, ხოლო მარკეტინგის კონცეფციის ამერიკული მოდელები ახდენს მომხმარებელზე მანიპულირებას საკუთარი მიზნების მიღწევის მიზნით. ამერიკულ მარკეტინგში პოტენციურ კლიენტთა დარწმუნება და გადმობირება – მთავარი ამოცანაა.

საქართველოს დღევანდელი მდგომარეობიდან გამომდინარე მარ-კეტინგის ქართული კონცეფციის ჩამოყალიბება, ამ ორი მიმართულებ-ის საფუძვლზე უნდა მოხდეს, სადაც მაქსიმალურად იქნება გათვალ-ისწინებული ჩვენი ქვეყნის და მთლიანად საზოგადოების სპეციფიკა.

ჩვენ, შეგვიძლია აღვნიშნოთ ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტი, რომ საფ-თა ბიზნესსა და ქვეყნის ეკონომიკას შორის დამაკავშირებელი არის თავისუფალი, ანუ კონკურენციული გარემო, რომლის განხორციელება-ლობა გამოითავება მარკეტინგის განვითარებაში, ხოლო თავის მხრივ მარკეტინგის განვითარება ითვალისწინებს მომხმარებელთა ინტერე-სების გათვალისწინებას. ე. ი. როგორც განვითარების ეგაპზე გვაქვს მარკეტინგულ საქმიანობაში, ისეთივე მდგომარეობა აისახება ქვეყნის ეკონომიკაშიც.

მარკეტინგი ყოველი ჩვენი თავისი ყოველდღიური ცხოვრების მახას-იათებელი მოვლენაა. ეს არის პროცესი, რომლის მსველელობისას მუშავდება და ხალხს მიეწოდება საქონელი და მომსახურება მათი ცხო-ვრების განსაზღვრული დონის უზრუნველყოფისათვის.

რეალურად ჩვენ დაინახეთ, რომ მარკეტინგის მსველელებების ფორმირება მიმდინარეობს იმ ბაზარზე, სადაც არის კონკურენცია, ანუ თავისუფალი ბაზარი, რაც უკვე საბაზრო ეკონომიკის არსებობის წინა-პირობაა.

საკონკურენციო ბრძოლა დამახასიათებელია საქონელწარმოებისა და მისი განვითარებისათვის, სადაც იგი გამოპყოს უძლიერეს. შექმ-ნილ ბაზარზე კონკურენციის მთავარი შედეგი მომხმარებლისათვის არის არა იმდენად პირდაპირი ფასეული შედეგები, რამდენადაც საქონლის უფრო ფართო არჩევანის შესაძლებლობა, შედეგათები ვაჭრობაში.

საკონკურენციო ბრძოლის პირობებში, სწარმოების ურთიერთობებში ჩამოაყალიბდა რიგი კანონზომიერებანი, რომელიც ასახულია ქვეყნის სამ წესში:

1. დარწმუნებული უნდა ვიყოთ იმაში, რომ ჩვენმა მეტოქემ იყოს, თუ რას მიადევნებს ჩვენთან შეთანხმების გზით და რა იქნება, თუ ეს შეთანხმება არ შედგება;

2. თავი უნდა ავარილოთ ისეთ ქმედებებს, რომლებიც გააღიზიანებენ ჩვენს კონკურენტებს. წინასწარ უნდა ვიცოდეთ, როგორ რეაგირებენ ისინი ამ ქმედებებზე;

3. დაეარწმუნოთ კონკურენტი, რომ ჩვენი ემოსიები და ქმედებები შეესაბამება ჩვენს მდგომარეობას, სიტუაციასა და ნაკარნახევია მდგომარეობის ანალიზის საფუძველით.

ინდენად მნიშვნელოვანია თავისუფალი ბაზრისა და კონკურენციის ფაქტორი, რომ იგი განსაზღვრავს მთლიანობაში მარკეტინგის განვითარების პერსპექტივას და მარკეტინგის განვითარება კი გვაძლევს გამჭვირვალე კონკურენციულ სურათს, რაც უკვე იძლევა მთლიანად ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივას.

საკუთარი თუ სხვისი ბიზნესი?

დავით წყლაური

თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი
II კურსის ასპირანტი

თითქმის ყველას უფიქრია რათა ხელი მოჰკიდოს რაიმე საქმეს, რასაც შეიძლება საკუთარი საქმე ვუწოდოთ. ძალიან ბევრი რისკავს და ანხორციელებს თავის ჩანაფიქრს და ხშირად აქვს ამის სერიოზული მიზეზი. ქვემოთ მოცემულია სხვის და საკუთარ ბიზნესში საქმიანობის დადებითი და უარყოფითი მხარეები:

სხვის ბიზნესში მუშაობის დადებითი მხარეები

სხვის ბიზნესში საქმიანობას აქვს მთელი რიგი დადებითი მხარეები, რის გამოც ხალხი მას ირჩევს:

- უმეტეს შემთხვევაში, როგორც დაქირავებული, ისინი მუშაობ

რეგულარულურად - დღეში მხოლოდ 8 საათის განმავლობაში. მათი საღამოები და გამოსასვენელი დღეები თავისუფალია მეგობრებთან და ახლობლებთან დროის გასატარებლად;

- აქვთ ანაზღაურებადი არდადეგები, შესაძლებელია რიგი სამუდამო შეღავათებიც;

- აქვთ ვარანგია, რეგულარული შემოსავლის სახით, რათა აანაზღაურონ ქირა, გადასახადები, დანახარჯები განისაზღვროს, საკვება და სხვა საქმიანობაზე;

- შესაძლებელია ელოდო ანაზღაურების მრდას დროის გასვლის პარალელურად;

- შესაძლებელია დაჯილდოვდეს სპეციალური ჯილდოებით და კომპანიის მოგების ნაწილით;

- იმის შანსები, რომ მათი მცდელობა დანახულ და ანაზღაურებულ იქნებას საკმაოდ დიდია;

მაგრამ აქ არის რიგი უარყოფითი მხარეებიც:

- შესაძლებელია კომპანიამ დახუროს, ან შეამციროს მათი განყოფილება, ეს კი არის რისკი იმისა, რომ ისინი დარჩნენ თამაშარე მდგომარეობაში, ანუ სამსახურის გარეშე;

- ისინი არიან სხვების (უფროსების) სურვილებისა და კამრიების განმზორციელებლები;

- რაც არ უნდა იყვეს მათი სამუშაო აღვლილი ბოლომდე არ არის დაყული, ისინი რისკავენ მის დაკარგვას, მრავალი ობიექტური, თუ სუბიექტური მიზეზების გამო (უფროსი უპირატესობას ანიჭებს თავის მეგობრებს და ახლობლებს, მოძიებულ იქნა უკეთესი კადრები, ან ახალი ტექნოლოგიები ხაში);

- ისინი რაც არ უნდა გაიმარდნენ და გაფართოვდნენ, მაინც ექნებათ ჭერი, ანუ ანაზღაურების მაქსიმალური ღირებულება;

რატომ ხდება ზოგიერთი აღმანი მეწარმე?

აქ ნაჩვენებია რიგი მიზეზებისა, პრიორიტეტების მიხედვით, თუ რატომ იწყებს საზოგადოების ნაწილი საკუთარ საქმეს, ანუ რატომ ხდება ისინი მეწარმეები:

- რათა იყვეს საკუთარი საქმის ბატონ-პატრონი, დამოუკიდებელი, არ იღებდეს შეკვეთების სხვებისგან და ეყრდნობოდეს თავის საკუთარ მიზს;

- მხნის, რათა აკეთებდეს იმას, რაც მას საიმოვნებს და არა იმას, რომ ქონდეს ფიქსირებული ანაზღაურება, შემოსავლის სახით;
- მხნის იმისა, რომ მიიღოს უფრო მეტი შემოსავალი, და გამდიდრდეს, ვიდრე სხვის ბიზნესში ყოფნის დროს;
- იმ შესაძლებლობების შემწნევა, რაც სხვებმა შესაძლებელია უკუაღვს, ან რასაც გაუკეთეს იგნორირება;

საკუთარი ბიზნესის დაწყებას აქვს რიგი ლოგიკური, ხოლო რიგი ემპირიული მიზეზები, ხშირად კი ორივე ერთად.

მაგრამ აქ არის რიგი უარყოფითი მხარეებიც:

- მათ უნდა დაიფიქროს რეასაითიანი სამუშაო დღე, ისევე როგორც შეიძინოს სადამოები და დასვენების დღეები – სულ ცოტა ბიზნესის საქმიანობის საწყის ეტაპზე (შესაძლოა წლების მანძილზე) მაინც;
- მათ შესაძლოა დაკარგონ თავიანთი კაპიტალდაზიანება და სხვათა ფინანსური დანაზიანებებიც;
- შესაძლოა მათ არ ქონდეთ რეგულარული შემოსავალი- ან რაიმე შემოსავალი, თავიდან მაინც, ასევე შეიძლება დასჭირდეთ წლები, რათა მიაღწიონ შემოსავლის იმ დონეს, რაც მათ საქმიანობას საიმოვნების ელფერს მიაჩვენებდა;
- ისინი ატარებენ უზარმაზარ პასუხისმგებლობას. მათ უწევთ ყველა გადაწყვეტილების მიღება;
- რაც არუნდაიყვეს მაინც ვერ გაურბიან სიტუაციას "ბოსისგან თავისუფალი", მათი კლიენტები და მომწოდებლები ხდებიან მათი ახალი უფროსები (ბოსები);
- მოსწონთ თუ არა ეს, მათი ბიზნესი წაიღებს მთელს მათ დროს და დანაზოცს და აღარ დარჩებათ დრო საკუთარი ოჯახისა და მეგობრებისთვის;

შესაძლებელია არსებობს რიგი სხვა მიზეზებიც, როგორც ერთი, ასევე მეორე სახის საქმიანობის დადებითი ან უარყოფითი მხარეების სახით. მაგრამ თანამედროვე ცხოვრება აჩვენებს, რომ შრომისუნარიანთა უმრავლესობა ცხოვრების ბოლომდე რჩება სხვის ბიზნესში და მხოლოდ მცირე ნაწილი სამოგალობისა იწყებს საკუთარ საქმეს, საკუთარ ბიზნესს. რაც არ უნდა იყვეს დამოუკიდებელი საქმიანობა, ანუ უზარმაზარა რჩევლთა ხვედრია: ის მხოლოდ გაბედული, მცოდნე და რისკის მოყვარული ხალხის ცხოვრების ნაწილია.

მომხმარებლის ქმევა ახალ საქონელთან მიმართებაში

*ანა ჩიბუხაშვილი, ნათია ბეჭურაიძე
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტის სტუდენტები:*

1. საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლასა და მისი შემდგომი განვითარების შესახებ მსჯელობისას განსაკუთრებულ აქტუალურობას იძენს ბაზარი. ბაზართან დაკავშირებული საკითხების განხილვისას იმთავითვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს არის ურთიერთობანი, რომელიც მყარდება საქონლის მწარმოებელსა და მომხმარებლებს შორის თავისუფალი საბაზრო ფასების მიხედვით.
 2. სასაქონლო სტრატეგია ეს არის საქონლის ასორტიმენტის განსაზღვრა და სასაქონლო ნომენკლატურის ოპტიმიზაციის მიმართულების გარჩევა. ეს კი მიზანშეწონილია ბაზარზე წარმატებით მუშაობისათვის და მისი უფექტურობის გარანტიისათვის.
 3. მარკეტინგული საქმიანობის განხორციელებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია საქონელს. საქონელი ეს არის რთული და მრავალმნიშვნელოვანი კატეგორია, რომელიც მიზნად ისახავს დააკმაყოფილოს მოთხოვნილება ან მოახლოვნა და ბაზარზე შემოგანილია შექმნის, გამოყენებისა და მოხმარების მიზნით.
 4. ბაზარზე, ფირმის საქმიანობის წარმატებით განხორციელებისათვის, აუცილებელია სასაქონლო სტრატეგიის დეტალური განხილვა და შესწავლა. საქონელზე სტრატეგიული გადაწყვეტილება წარმოადგენს საწარმოო ორგანიზაციის მთლიანი მარკეტინგული სტრატეგიის ნაწილს. ეს კი განპირობებულია იმით, რომ საქონელი ბაზარზე წარმოადგენს ქმედების უფექტურ საშუალებას და მოგების მიღების წყაროს.
- გერმინს "ახალი საქონელი" მარკეტინგულ საქმიანობაში გარკვეული მნიშვნელობა აქვს. სიტყვა "ახალი" ყოველთვის უნდა განხილულ იქნას რაიმე ობიექტის მიმართ, სისტემაში: "მოთხოვნილება – მომხმარებელი – საქონელი – ბაზარი."
5. კონკურენცია გულისხმობს კონკურენტების ბროლობას საქონლის წარმოებისა და გასაღების სფეროებში გამარჯვებასა და ხელსაყრელი პირობების მოპოვებისათვის. ახალი, მყიდველის მიერ აღიარებული საქონელი, მეწარმისათვის გარკვეული პერიოდის განმავლობაში წარმოადგენს ბაზარზე ფირმებთან კონკურენტული უპირატესობის საშუალებას.
 6. ბაზრის პირობებში ფასწარმოქმნა წარმოადგენს რთულ პროცესს,

რადგან იგი განიცდის მრავალი ფაქტორის ზემოქმედებას. ახალი საქონლისაგან განსხვავებით იმ საქონლისა და მომსახურების ფასის დადგენა, რომელიც გრადიციულად არსებობს ბაზარზე არ შეიძლება ხორციელდებოდეს პროდუქციის გეგმიური პარამეტრების მუდმივი სრულყოფისა და ხარისხის გაუმჯობესების გარეშე.

7. საწარმოს სასაქონლო სტრატეგიაზე არსებით გავლენას ახდენს საქონლის სასიცოცხლო ციკლი. საქონლის სასიცოცხლო ციკლის ფორმირებაში მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება სასაქონლო სტრატეგიის ეფექტურ განხორციელებას და მარკეტინგული საქმიანობის ორგანიზირებას და წარმართვას.

საქონლის რაემიზაცია სხვა ფაქტორებთან ერთად მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ისეთი მარკეტინგული ღონისძიებების ჩატარებას, როგორცაა საქონლის გასაღების არხების გამოვლენა და ფორმირება.

8. საქონლის გასაღების არხების გამოვლენა მარკეტინგული საქმიანობის ყველაზე შრომატევადი პროცესია. გასაღების არხი ეს არის ფირმების და კერძო პირების მიერ საქონლის მოძრაობა, რომელიც გულისხმობს საქონლის დაყვანას წარმოებიდან მომხმარებელამდე მარკეტინგულ საქმიანობაში გასაღების არხები ასრულებენ სხვადასხვა ფუნქციებს.

მაკროეკონომიკური პოლიტიკა, როგორც სახელმწიფოს ეკონომიკური ძვევის კირითაღი ორიენტირი

ნოდარ ხალური

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი ასპირანტი

ეკონომიკური პოლიტიკის არსებობა ობიექტური აუცილებლობითაა განპირობებული და სახელმწიფოს მიერ საკუთარი ფუნქციების განხორციელებასთანაა დაკავშირებული. ანუ იგი არსებობს მხოლოდ მაშინ, როცა არსებობს სახელმწიფო, რომელიც მონაწილეობს ეკონომიკის მართვაში.

მაკროეკონომიკური (ზოგადად ეკონომიკური) პოლიტიკა არის სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკური მიზნების განხორციელების სტრატეგეი-

ლი და ტაქტიკური გზების ერთობლიობა. სწორედ მაკროეკონომიკური პოლიტიკა განსაზღვრავს სახელმწიფოს ეკონომიკური ქსევის თავისებურებებს და მასზეა დამოკიდებული ქვეყნის განვითარებისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი ღონისძიებების შემუშავება და განხორციელება.

ზოგადად მაკროეკონომიკა (მაკროეკონომიკური თეორია) სწავლობს პოლიტიკაში ეკონომიკურ ქვეყნებს, რომლებიც ზემოქმედებენ მიხმარებისა და ინვესტიციების მოცულობაზე, სახელმწიფო კერძო და საჯარო ბალანსზე, აგრეთვე ფაქტორებს, რომლებსაც შეუძლიათ განსაზღვრონ ფასებისა და ხელფასების ცვლილება, მონეგარული და ფისკალური პოლიტიკა, ნაღდი უფლის მასის მოცულობა, სახელმწიფო ბიუჯეტი, პროცენტის განაკვეთის ცვლილება, სახელმწიფო ვალი.

ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება საკმაოდ რთული პროცესია. მისი პირველი ნაბიჯი ეკონომიკური მიზნების შესჯი განსაზღვრაა. შედეგში საჭიროა განისაზღვროს მიზნების განხორციელების ალტერნატიული პროგრამები და მათი შესაძლო შედეგები, აგრეთვე წარსულში ახალბეური პროგრამების განხორციელების ეფექტანობა, როგორც ერთ რომელიმე ქვეყანაში, ასევე სხვა ქვეყნებში, მიზეზ-შედეგობრივი კავშირებით.

უმთავრეს ეკონომიკურ მიზნებად უნდა მივიჩნიოთ:

- ეკონომიკური ზრდა;
- სრული დასაქმება;
- ეკონომიკური ეფექტიანობა;
- ფასების სტაბილური ღონე;
- ეკონომიკური თავისუფლება;
- შემოსავლების სამართლანი განაწილება;
- ეკონომიკური უზრუნველყოფა;
- საეაჭრო ბალანსი.

თუმცა აღსანიშნავია ისიც, რომ ეკონომიკური მიზნები შესაძლოა ეწინააღმდეგებოდნენ ერთმანეთს. ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირების მთავარი სიძნელეც სწორედ ამ ეწინააღმდეგობების დაძლევაა.

მაკროეკონომიკური თეორიის პოლიტიკაში გამოყენებას არც თუ ისე დიდი ხნის ისტორია აქვს. ამ მიმართულებით მუშაობდნენ: ჯონ მეინარდ კეინსი, მილტონ ფრიდმანი, ფრანკო მოდილიანი, რობერტ სოლოუ, ჯეიმს ტობინი, რობერტ ბარო, მარტინ ფელდსტაინი, რობერტ ლუკასი, რობერტ ჰოლი, თომას სარჯენტი, ჯონ გველორი, რუდიგერ ლორნუში, სკენელი ფიშერი და სხვა მეცნიერ-ეკონომისტები. მთავარი

კითხვა, რომელსაც ისინი აყენებენ, მდგომარეობის შემდეგში: *შეუძლია თუ არა მთავრობას ეკონომიკური პრობლემების მიმდინარეობის გაუმჯობესება და უნდა ჩაერთოს თუ არა ავია საერთოდ ეკონომიკაში?*

მაკროეკონომიკური თეორიების განვითარება მჭიდროდ უკავშირდება ეკონომიკურ პრობლემებს. *კეინსიანური* ეკონომიკური თეორია XX საუკუნის 30-იან წლებში დიდი ლეპრისის დროს წარმოიშვა და ლაპრესიდან გამოსვლის გზებს სახადა. *მონეტარიზმი* 60-იან წლებში წარმოიშვა და ინფლაციის დაძლევის ემსახურებოდა. *მისწოდების ეკონომიკური თეორია* ვალასახადების შემცირების ხარჯზე 80-იანი წლების დასაწყისში არსებული პრობლემების გადაწყვეტას გულისხმობდა. ლეისიათვის რობერტ ლუკასის მიმდევრები სახელმწიფოს (მთავრობის) ეფექტურობას საერთოდ ეჭვქვეშ აყენებს. მიუხედავად ამისა 80-იანი წლებიდან მაკროეკონომისგანა ყურადღების ცენტრში ეკონომიკური მრდის პრობლემები აღმოჩნდა. უმთავრესი პრობლემა აქ მდგომარეობის შემდგომში: რა ფაქტორები განაპირობებენ ცხოვრების დონის მრდას და ეკონომიკური პროგრესის დაჩქარებაში რა როლს თამაშობს ეკონომიკური პოლიტიკა.

რ. დონნუშუ და ს. ფიშერს მიაჩნიათ, რომ მაკროეკონომიკური მექანიზმების შესწავლის სამი ძირითადი პრობლემაა: ესაა:

1. *უშეშვრობის მაღალი და მღვრადი დონე დიდი პერიოდის მანძილზე;*
2. *ინფლაცია;*
3. *გამოშვების მოცულობის მრდის გემბება.*

როგორც მეშოთ აღინიშნა, გარდა ამ პრობლემებისა მაკროეკონომიკა სხვა საკითხებსაც სწავლობს, თუმცა ძირითადი მაინც მეშოთ დასახელებული სამი პრობლემაა.

ამ პრობლემების გადაწყვეტისადაში მიდგომის განსხვავებული მიმდინარეობები ყალიბდება. აღსანიშნავია ისიც, რომ ძირითადად მაინც იური ეკონომიკური სკოლაა. პირველის წარმომადგენლებს მიაჩნიათ, რომ ბაზარი თვითრეგულირებადი სისტემაა და მასში სახელმწიფოს ჩარევის შიანის შეგი არაფერი მოაქვს, ხოლო მეორე თვლის რომ მთავრობას ბაზრის ფუნქციონირების სერიოზული გაუმჯობესება შეუძლია. 60-იან წლებში ასეთ განსხვავებულ ჯგუფებად ჩამოყალიბდნენ მონეტარისტები და კეინსიანელები.

თეორიაში ნებისმიერი ახალი თაობა სწორედ ამ ორი ძირითადი მიმართულების გარშემო ყალიბდება და ახალი არგუმენტებით მღვრდება.

70-იან წლებში ჩამოყალიბდა ახალი ნეოკლასიკური სკოლა, რომელსაც

სამყაროს განიხილავს, როგორც ინდივიდების ერთობლიობას, რომლებიც პირადი ინტერესებიდან და ბაზრის პირობებიდან გამომდინარე იქვეყიან რაციონალურად და სწრაფად ევკუვიან ცვალებად პირობებს. მითი აზრით მთავრობა ეკონომიკაში ჩარევით მხოლოდ აფუჭებს საქმეს. გრადიციულ ეკონომიკურ თეორიაში გაბატონებულია აზრი იმის თაობაზე, რომ ეკონომიკაში შევკვების პროცესები ძალიან ნელა მიმდინარეობს, ნელა იცვლება ფასები, ინფორმაცია არის არასრულყოფილი და არის სოციალური ჩვევები, რომლებიც ბაზრის წონასწორობას ხელს უშლიან.

ახალი ნეოკლასიკური სკოლა კი მიიჩნევს, რომ:

- *ეკონომიკური აგენტები იღებენ მაქსიმალურ მოგებას. მომხმარებლები და ფორმები იღებენ ოპტიმალურ გადაწყვეტილებას და ამისათვის სრულად იყენებენ არსებულ ინფორმაციას;*
- *მიღებული გადაწყვეტილებები რაციონალურია, ე.ი. ისინი ყურდნობიან რაციონალურ მოლოდინს, რომელიც მოშობის სტატისტიკურად საკუთესო წინახწარმეტყველებაა, რომელიც შეიძლება მიღებულ იქნეს მთელი არსებული ინფორმაციის გათვალისწინებით. მიმართულებას მოგვარ რაციონალური მოლოდინის კოლასაც უწოდებენ. ამ მიმდინარეობის საბოლოო შედეგად მიაჩნიათ ის, რომ ბოლოს და ბოლოს ადამიანები ევკულობენ სახელმწიფო პოლიტიკის არსს. ანუ შეუძლებელია დიდი ხნის განმავლობაში მოსახლეობის დიდი ნაწილის მოკეუილება;*
- *ბაზრები გაწონასწორებალია.*

აქედან გამომდინარე იძულებითი უშეშვრობა არ უნდა არსებობდეს, რამეთუ შრომაზე ფასი გაწონასწორდება. წონასწორობის არსს ბაზარზე არის მიწოდება.

მეორე მნიშვნელოვანი ეკონომიკური სკოლა 80-იან წლებში გაჩნდა ნეოკეინსიანური სკოლის სახით. მითი აზრით ბაზარი არ შეიძლება ყოველთვის აყოს თვითრეგულირებადი და წონასწორობადი, ვინაიდან ინდივიდები ხელმძღვანელობენ საკუთარი ინტერესებით. ინფორმაციისა და ფასების ცვლილების ხარჯებს შეუძლია გამოშვების მოცულობისა და დასაქმების მაკროეკონომიკური რყევები გამოიწვიოს.

უნდა აღინიშნოს, რომ სწორედ ამ ორი სკოლას წარმომადგენლებს აზრს ითვალისწინებენ მსოფლიოს საფინანსო ორგანიზაციები (IMF; WB), როცა ისინი ახორციელებენ თავის ფუნქციებს მსოფლიოს ამა-თუ იმ ქვეყანაში (მათ შორის საქართველოშიც).

**ინვესტიციური პოლიტიკის მაკროეკონომიკური
რეგულირება**

*მიხეილ გიორგაძე
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის
I კურსის ასპირანტი*

საქართველოს დღევანდელ ეკონომიკას ახასიათებს სხვადასხვაგვარ მაკროეკონომიკურ შემოქმედებებზე ერთობ სუსტი რეაგირება. იბადება კითხვა, ეკონომიკური მაკროსტრუქტურის სპეციფიკასთან მპართველობითი შემოქმედების რაოდენად დაბალი მგრძობიარობაა ჩამოყალიბებული თუ ახლანდელ ვითარებაში თვით სახელმწიფოს ქმედება არაადეკვატური. წარმოების სტაგნაციის პირობებში ამგვარი საკითხის ანალიზში საშუალებას იძლევა გავარკვიოთ ქვეყნის ეკონომიკის ადაპტირების ხარისხი, ე. ი. მისი ზრდის უნარი შესაძლო ინვესტიციური და კეპიტინვესტიციური ნაკადების ხარჯზე.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში საინვესტიციო ბაზრის ფორმირებას ძირითადად განსაზღვრავს შემდეგი ფაქტორები: საბიუჯეტო პოლიტიკა, ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა, საგადასახადო-საბაჟო პოლიტიკა, საწარმოებისა და მოსახლეობის დანაშოგების ღირე. სადამღვევო და საემისიო ფონდების შესაძლებლობანი, სალიმიტო მოსახურების განვითარება და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის პოლიტიკა (სავაზრო-ეკონომიკური ურთიერთობების პოლიტიკა).

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს ეკონომიკაში ინვესტიციურ სიტუაციას და ინვესტიციებზე მოთხოვნილებას განსაზღვრავს შემდეგი ფაქტორები:

ფიზიკურად და მორალურად გაყვეთილი ძირითადი ფონდების ხვედრითი წონა სხვადასხვა დარგებში შეადგენს 70-90%-ს, ხოლო ძირითადი ფონდების განახლების პროცენტი დაახლოებით 5-8-ჯერ ჩამორჩება ამორტიზაციის ნორმას;

ქვეყანაში ბევრია დაუმთავრებელი მშენებლობა, რომელთა დამთავრებას გაყვლებით შეეცა სახსრები დასჭირდება, ვიდრე ეს პროექტით იყო გათვალისწინებული;

მნიშვნელოვან სახსრებს საჭიროებს სათბობ-ენერგეტიკული კომპლექსი, საერთაშორისო საავტომობილო მაგისტრალის მშენებლობა, ეკოლოგია, დიდ დაბანდებებს საჭიროებს აგრეთვე ინფრასტრუქტურის ობიექტების (კემირგაბმულობა, სასტუმროები და სხვა) მშენებლობა.

საინვესტიციო ბაზრის ფორმირებაში ერთ-ერთი საკვანძო როლი უნდა

ითამაშოს სახელმწიფო ბიუჯეტმა, მან უნდა უზრუნველყოს სტრუქტურულ გარდაქმნებთან დაკავშირებული პრობლემების დაძლევა. ამგვარად სახელმწიფო ბიუჯეტის მოსალოდნელი ლეფიციტი არაა საკმარისი არგუმენტი იმისათვის, რომ ინვესტიციურ დაფინანსებაში ბიუჯეტს მიენიჭოს მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობა. საბიუჯეტო ინვესტიციები მობილური ინსტრუმენტია ეკონომიკის განვითარების ოპტიმალური, დაბაზანსებული პროპორციების მისაღწევად. უცხოეთის გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ სახელმწიფო საბიუჯეტო ინვესტიციების დაბანდება, უპირველეს ყოვლისა, ხორციელდება ერთნული თავედაციისა და უმძიმეობის, სახელმწიფო რემრეების შექმნის, ინფრასტრუქტურის სისტემის, გეოლოგიური ძიების, ფუნდამენტური მეცნიერების, სოციალურ სფეროსა და მოგიერთ სხვა სექტორში.

საბიუჯეტო ინვესტირებას უნდა დაუქვემდებაროს ეკონომიკური სექტორის ის პრიორიტეტული დარგები, რომლებზე უზრუნველყოფენ ქვეყნის ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას, აგრეთვე, სახელმწიფომ უნდა მოახდინოს სელექციური და მიზნობრივი ინვესტირება იმ სფეროებში, სადაც კამიტალური დაბანდები ბოკლე დროში არ გამოისყიდება, მაგრამ ისინი პერსპექტივაში იძლევიან დიდ სოციალურ-ეკონომიკურ ეფექტს (ჯანდაცვა, განათლება, სოციალური უზრუნველყოფა, კარნებას მომზადება, საბინაო მშენებლობა და ა. შ.).

ინვესტიციების ფინანსური წყაროების ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია უცხოური ინვესტიციები. სამუშაოდ, დღემდე საქართველოს მიერ ადებულ უცხოური კრედიტებს ინვესტიციური სფეროს გვერდის ადლით დაბანარჯა, იგი ძირითადად წარმართა ქვეყნის შიდა მოთხოვნის იმპორტით დაფარვისათვის, რამაც სამაშულო პროდუქციის დაბალი კონკრეტუნარინობის გამო მნიშვნელოვნად დაამუხრუჭა სამეწარმეო და ინვესტიციური აქტივობა საქართველოში.

ქვეყნისათვის საჭირო უცხოური ინვესტიციების მოზიდვაზე მსაუბროსას, აუცილებლად უნდა ვაგვივალისწინოთ ინვესტიციების მსაოფლო ბაზრის მდგომარეობა, ამგვარად იგი უფრო მიმწოდების ბაზრია.

საქართველოში ინვესტიციური საქმიანობის მიზანმიმართული განვითარება ქვეყნის საბიუჯეტო კრიზისიდან გამოყვანის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გზაა. ამიტომ, საჭიროა არსებული ინვესტიციური და მუსაბამისი მაკროეკონომიკური პოლიტიკის სრულყოფა, რომელმაც ახლო მომავალში უნდა უზრუნველყოს წარმოების აღორძინება და ქვეყნის შემდგომი ამაღელობა.

ბანსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის პრობლემები სავაჭრო ინფსტრუქტურის სანარმოებში

*რომან პირველაშვილი
თსუ მიკროეკონომიკისა და მენეჯმენტის
ფაკულტეტის I კურსის მაკისტრანტი*

ჩვენი ქვეყანა საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების გზას ადგას. საბაზრო ურთიერთობათა ფორმირება შესაძლებელია მხოლოდ საკუთრების სხვადასხვა ფორმის პირობებში, რომელშიც წამყვანი ადგილი დაეთმობა კერძო და კოლექტიურ, ე. ი. საზოგადოებრივ გაერთიანებათა საკუთრებას, აგრეთვე, მათ სხვადასხვა კომბინაციებს, ხოლო სახელმწიფო საკუთრება იქნება საკუთრების მნიშვნელოვანი, მაგრამ გაცილებით ნაკლები ნაწილი, ამით არსებითად შეიცვლება სახელმწიფოს ეკონომიკური როლი.

რადგან სრულფასოვანი საბაზრო სუბიექტების სიმრავლე ფაქტიურად განსაზღვრავს საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლას, ჩვენი რესპუბლიკის მთავრობამ სრულიად სამართლიანად საბაზრო ეკონომიკისაკენ სვლა დაიწყო სახელმწიფო საწარმთა პრივატიზაციის შესახებ კანონის მიღებით. ეს იყო პირველი იურიდიული დოკუმენტი, რომელიც ჩვენს რესპუბლიკაში უშვებდა მრავალწილობიან ეკონომიკას და რომელიც მოგვცემდა სრულყოფილ ბაზრისათვის საჭირო მეურნე სუბიექტების სიმრავლეს. 1992 წლის 11 აგვისტოს საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობამ დაამტკიცა საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საწარმთა პრივატიზაციის სახელმწიფო პროგრამა. ამ პროგრამის მიხედვით, როგორც მშენებლობაში, ისე სხვა დარგებში აუქციონზე გაყიდვას დაექვემდებარება მცირე საწარმოები. დიდი საწარმოები, როგორც წესი, პრივატიზაციას დაექვემდებარება მათი სააქციო საზოგადოებად გარდაქმნის გზით. საწარმოთა დანარჩენ კატეგორიას, მხედველობაშია საშუალო სიდიდის საწარმოები, უფლება მიეცა აერჩია პრივატიზაციის ნებისმიერი ფორმა. ამასთანავე, ამ პროგრამის მიხედვით პრივატიზაცია უნდა განხორციელდებოდეს ორ ეტაპად: მცირე პრივატიზაცია 1992/1993 წლის I-ლ ნახევარში და დიდი ანუ სრულმასშტაბიანი პრივატიზაცია 1993/1996 წლებში. მაგრამ ამ პერიოდისათვის არა თუ სრულმასშტაბიანი პრივატიზაცია მცირე პრივატიზაციაც დაუსრულებული იყო. ამ პერიოდისათვის აქციონირების პროცესს ხელს უშლდა საწარმოთა და ორგანიზაციათა ფინანსური მდგომარეობა. მათ ერთ ნაწილს არ ჰქონდა შესაძლებლობა შეეძინა აქციათა პაკეტის 51%. ამ

პრობლემის გადასაჭრელად, სახელმწიფო განკარგულებაში დარჩენილი აქციების საკონტროლო პაკეტის უფექტიანი მართვის მიზნით საქართველოს სახელმწიფო მეთაურის 1995 წლის 17 იანვრის N12 ბრძანებულებით "სახელმწიფო პოლდინგური კომპანიების შესახებ" დაკანონდა 6 პოლდინგის არსებობა. მაგრამ აღნიშნულმა პოლდინგებმა კომპანიებმა ვერ შეძლეს ფუნქციონირება და მოცემული 6 პოლდინგური კომპანიიდან დღეისათვის მხოლოდ ერთი შემორჩა და ეს პოლდინგი 8 სააქციო საზოგადოებიდან მხოლოდ 6 სააქციო საზოგადოების აერთიანებს. საკუთრივ კაპიტალურ მშენებლობაში 1998 წლისათვის კონკურსის წესით პრევატიზებულია 127 საწარმო, აუქციონის წესით 88, პირდაპირი მისაღების წესით 19, იჯარა გამოისყიდვის უფლებით 19, დივიდენდებზე 28, სააქციო საზოგადოებად გარდაიქმნა 212, აქედან გამომდინარე, კაპიტალურ მშენებლობაში ამ პერიოდისათვის პრევატიზებულია 493 ობიექტი. პრევატიზების პროცესი კვლავაც მიმდინარეობს.

საქართველოში ეკონომიკური რეფორმა და მათ შორის პრივატიზაცია საქართველოში სახელმწიფო ფონდის მიერ შემოთავაზებული ე.წ. "შოკური თერაპიის" მოვლით დაიწყო, ეს მოვლით დაელო საფუძველად საქართველოს სახელმწიფო საწარმთა პრივატიზაციის პროგრამის თავის დროზე და შემდგომაც. საქართველოში საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის "შოკური თერაპიის" მეთოდის გამოყენება შეაფერხა ეკონომიკის რეფორმირება, მაგრამ ეს უკვე განვლილი ეტაპია, არჩევანი გაკეთდა და ამდენად ეტაპობრივ რეფორმირებაზე საუბარი სულ ცოტა დაგვიანებული მაინც არის, დაგვიანებული ის მაინც არ არის, რომ თუნდაც ამ ეტაპზე, როცა ამკარა გახდა ასეთი მიდგომის მცდარობა, რატომ არ ხდება ჩვენი ავტორიტეტული ეკონომისტ, სოციოლოგ, ფსიქოლოგ და მეცნიერთა კორპუსის მასშტაბური ჩართვა ამ ღონისძიებების მოგარებაში. ყოველივე ამის შედეგია ის, რომ მასიურ პრივატიზებაში მიხვდა არა პირველადი სამშენებლო ორგანიზაციები, არამედ სამშენებლო ტრესტები და გაერთიანებები. პირველადი სამშენებლო ორგანიზაციების უფლება, რომ გამოისყიდონ ტრესტებიდან თუ გაერთიანებებიდან და მოეხდინათ პრივატიზაცია იმდენ ძნელად გადასალახ წინააღმდეგობებს აწყდებოდა, რომ საქართველოში 1993 წლის 1 იანვრისათვის ფუნქციონირებდა 325 პირველადი სამშენებლო ორგანიზაციები და 5-მა თუ 6-მა ძლიერ შეძლო ამ ბრძოლის მოგება, დასარჩენები იმდენად ამოწმდნენ ბელს. რას უნდა მივაწვიროთ ის უაქტა, რომ მასიურად განსახელმწიფოვდა მართვის საშუალო რგოლები, ტრესტები და გაერთიანებები მათში შემავალი სამშენებლო სამართველოები კი, არა თუ კერძო მდგომარეობაში გადავიდნენ, არამედ გაითქვიფენ ამ რგოლებ-

ში და ის პირველადი სტატუსი კი დაკარგეს, რაც მათ გეგმიური მეურნეობის პერიოდში ჰქონდათ. ჩემი აზრით, ამ პერიოდისათვის მეტნაკლებად შექმნილია მდიდრების ფენა, რომლებსაც შეუძლია სამშენებლო ორგანიზაციების ყიდვა, მით უფრო, რომ ყოველივე ამის შემდეგ დგება დრო, გაიყიდოს არასამშენებლო ტრესტები, რომელი პროცესიც დღემდე მომდინარეობს, არამედ სამშენებლო-სამონტაჟო სამშრომლოები, სამშენებლო კოლონიები და სარემონტო-სამშენებლო ორგანიზაციები. ამ გი პის ორგანიზაციებს, როგორც წესი, დიდი ღირებულების ძირითადი ფონდები არ გააჩნია. თავის ბალანსზე მათ აქვთ მხოლოდ აღმინისტრაციული შენიბა და რამდენიმე ცალი სამშენებლო მანქანა-მექანიზმი, ისიც მთლიანად თუ არა სანახევროდ უკვე ამორტიმებული და ცხადია, მათი ფასიც დიდი არ იქნება.

განსასაზღვრავია განსახელმწიფოების და პრივატიზების შორის ოპტიმალური პროპორციაც, პრივატიზებისა და განსახელმწიფოების როლი საბაზრო ურთიერთობების ფორმირების საქმეში ერთნაირი არ არის, ამიგომ პრიორიტეტი მიეცეს მათ შორის იმას, რომელსაც იგი ეკუთვნის. განსახელმწიფოებრიობა უფრო ფართო მცნებაა, ვიდრე პრივატიზება და მოიცავს ქონებრივ ურთიერთობათა მეტ სახეობას, ვიდრე პრივატიზება, ამიგომ ჩვენთან ჯერ საჭიროა სახელმწიფო საკუთრების პრივატიზება და შემდეგ დამატებით მისი განსახელმწიფოება, რადგანაც სახელმწიფო ქონების კერძო მესაკუთრეთა ხელში გადასვლა მეტად მასშტაბური უნდა იყოს და თვით ეს პროცესიც უნდა დომინირებდეს, ჯერჯერობით კი ეს პირიქითაა.

ყოველივე აქედან გამომდინარე, სამშენებლო პროდუქციის ბაზარზე მეურნე სუბიექტების ვარაუდებისათვის საჭიროა მოხდეს არა ტრესტებისა და გავრთიანებების როგორც ეს ეხლა ხდება, არამედ მათში შეხვედლი პირველადი სამშენებლო ორგანიზაციების პრივატიზება. იმის მიუხედავად, რომ რესპუბლიკაში დაიწყო და მიმდინარეობს ფართომასშტაბიანი პრივატიზება, ამან ხელი არ უნდა შეუშალოს სამშენებლო საწარმოთა და ორგანიზაციათა აუქციონზე გაყიდვას და ამ გზით მათ წმინდა კერძო საკუთრებაში გადასვლას. მართალია ჩვენს მსახლეობაშიც არის მდიდრების ფენა, მაგრამ მათი სიმცირის გამო ინვესტორები მათსე უცხოეთის ბაზარზე უნდა ევითო. უცხოელ ინვესტორებზე სამშენებლო ორგანიზაციის გაყიდვით უროვნულ მეურნეობას არავითარი დამბრკოლება არ ელოდება, პირიქით ისინი შემოიგანენ ახალ ტექნოლოგიებს, მშენებლობის მართვის და ორგანიზაციის ახალ მეთოდებს. აგრეთვე, უცხოელ ინვესტორებთან დადებულ კონტრაქტში აუცილებლად უნდა დაფიქსირდეს ჩვენი მშენებელი კადრების დასაქმება.

კონინეპტარის სტატისტიკის როლი ეკონომიკური რეზორმის ბანსორმელებაში

*გამირა შონია
სტატისტიკის კათედრის ლაბორანტი,
ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი*

საქართველომ, მიუხედავად ყველა ობიექტური და სუბიექტური წინააღმდეგობებისა, გაბეჭულად დაადგა ცხოვრების ყველა სფეროში რეფორმის კურსს. ამ საქმეში დიდა საბაზრო კონუნქტურის სტატისტიკის როლი.

მეურნეობრიობის საბაზრო მოდელზე გადასვლისას საჭიროა თავდაზნე შეიქმნას კონუნქტურის სტატისტიკა, რომელიც მოიპოვებს, დაადგენ ეკონომიკური რევევალბის შესახებ ინფორმაციას სამეურნეო იერარქიის სხვადასხვა დონეზე და ამით უზრუნველყოფს ტაქტიკური და ოპერატიული გადაწყვეტლებების მიღებას შესაბამისი მმართველი ორგანოების მიერ.

ბაზრის კონუნქტურა (გერმინი "კონუნქტურა" წარმოსდგა ლათინურიდან და ნიშნავს შეკვრას, შეერთებას, დაკავშირებას) - ესაა დროის გარკვეულ პერიოდში კონკრეტულ ადგილზე ჩამოყალიბებული საქონლის რეალიზაციის სოციალურ-ეკონომიკური, სავაჭრო-ორგანიზაციული და სხვა სახის პრობები. ის მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული. მათგან ძირითადია- მომხმარებელთა ფულადი შემოსავლება, სასაქონლო რესურსების, მათ შორის, სასაქონლო მარაგების მოცულობა და სტრუქტურა.

კონკრეტული ბაზრის კონუნქტურის დახასიათებისას ყურადღება ექცევა მოთხოვნისა და მიწოდების ბალანსირების ხარისხს.

სტატისტიკური შესწავლისას ბაზრის კონუნქტურად გვევლინება კონკრეტული ეკონომიკური სიტუაცია, რომელიც შექმნილია ბაზარზე მოცემული მომენტისათვის ან დროის შეზღუდულ მონაკვეთში.

საბაზრო სიტუაცია ყალიბდება სხვადასხვა ფაქტორების შემოქმედებით. ასეთებია:

- ბაზრის გაწონასწორების დონე ანუ მოთხოვნა-მიწოდების თანაფარდობა;
- ბაზრის განვითარების ტენდენციები;
- ბაზრის ძირითადი პარამეტრების მდგრადობისა და მერყეობის დონე;
- საბაზრო ოპერაციათა მასშტაბები და საქმიანი აქტიურობის დონე;
- კომერციული რისკის დონე;

- ბაზრის მდგომარეობა ეკონომიკურ ან სემონურ ციკლში.
ნებისმიერი ფორმის, განსაკუთრებით კი კომერციული ფორმის, ხელმძღვანელობის მუდმივი დაკვირვების საფაზია საბაზრო კონიუნქტურა, მისი შეფასება და ანალიზი აუცილებელია კომერციული საქმიანობის ეფექტური გაძოვებისათვის. ამის გაკეთება ასევე აუცილებელია სამთავრობო ორგანიზაციებისათვის, რადგან ამის გარეშე შეუძლებელი იქნება ბაზრის რეგულირება, სახელმწიფო პოლიტიკის ფორმირება, რაც სოციალურ-ეკონომიკური და ფისკალური ხასიათის შესაბამისი კანონების შემუშავებითა და მიღებით უნდა მოხდეს.

პროგნოზი ეკონომიკის განვითარებასა - საქართველოს მიზანმიმართულ

თ. მომიტაძე

*ეკ. ჯაფარიძის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტი*

საქართველოში საგადასახადო-საბიუჯეტო და ფულად-საკრედიტო სისტემებში მიმდინარე ნეგატიურმა პროცესებმა და რიგმა საგარეო-ეკონომიკურმა ფაქტორებმა უარყოფითი გავლენა მოახდინეს ჩვენი ქვეყნის ეროვნულ ეკონომიკაზე.

საგრანსპორტო დერეფანი ვერ იმუშავებს, თუ ქვეყანაში მაღალ ღირებულებად განვიხილავთ გელესაკომუნიკაციო სისტემას, გამართულ რეგიონში მომუშავე ენერჯეტიკა, სასტუმროების, კვების ობიექტების და მომსახურების სხვა სფეროების ქსელი. ამისათვის კი საჭიროა ეკონომიკის ყველა სხვა დარგის განვითარება, რაც აუცილებელია მოცემული დარგების მაღალეფექტიანი მუშაობისათვის. ეს დარგები უპირველესად არის მრეწველობა (საგრანსპორტო დერეფნის ინდუსტრიული ხასიათის გამო) და სოფლის მეურნეობა (სურსათით უზრუნველყოფის თვალსაზრისით). აგრეთვე, მშენებლობაც, როლის სამომავლო არაუაღიარებელი დერეფნის სრულყოფის პროცესთან ერთად ყოველდღიურად იმრდება.

საქართველოს დღევანდელი ეკონომიკური მდგომარეობის წარმატებლობის ფაქტორებად მიგვაჩნია:

1. კაპიტალის პირვანდელი დაგროვებისა კენ სწრაფი სოციალურად ჯანსაღი კაპიტალდაბანდებითა ნაცვლად;
2. შოკური თერაპიით დაწვრილი სოციალური განუკითხაობა;
3. უცხოეთიდან საქართველოში მოინდებელი კაპიტალის დაკვირვება არა უკუგებისათვის, არამედ დახარჯვისათვის უკუგების გარეშე. სახელმწიფო აუცილებლად უნდა ეხმარებოდეს იმ კერძო მეწარმეებს, რომლებიც ქვეყნის ეკონომიკის გრადუალური მნიშვნელობის მქონე დარგებში მონაწილეობენ, რაც გამოიხატება, კერძოდ:
 1. მათი მარკეტინგული სტრატეგიისადმი ხელშეწყობით;
 2. საყოველთაო რესტრუქტურშიცაიში დახმარებით;
 3. ფინანსური უკუგებისანი საკრედიტო დახმარებით.მიუხედავად ზემოთ თქმულისა, ჩვენს ეკონომიკაში აქ-იქ შეიმჩნევა კერძო სექტორის ფუნქციონირების წარმატებები; მაკროეკონომიკის რეგულირების დროებითი ფაქტორები და გადარჩენილითა საქართველომ კენ ნაცვლად საქართველოს გადარჩენისა. უნდა ავლინიშნოთ, რომ აუცილებელია კერძო და სახელმწიფო სექტორითა მონაცვლეობა წარმატების მოთხოვნითა შესაბამისად სიგუაიის მიხედვით, სხვანაირად საკოიხის დასა შეცლომა იქნებოდა.

კომერციული ბანკები და მათი როლი საბაზრო ეკონომიკაში ზაღასკლის პირობაში

თამარ ბეროშვილი

*აკადემიკოს პაატა გუგუშვილის სახელობის საქართველოს
ეკონომიკურ-მეშენიგარული ინსტიტუტი ფინანსებისა და კრედიტის
სპეციალობის III კურსის სტუდენტი.*

საქართველოს საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის თანამედროვე ეტაპზე უღელსა მნიშვნელობა ენიჭება საკრედიტო სისტემის ფუნქციონირებას, კერძოდ, კომერციული ბანკების საქმიანობას. თანამედროვე ფორმით კომერციული ბანკების სისტემის ჩამოყალიბება ჩვენს ქვეყანაში დაიწყო 1988 წლიდან.

საქართველოს კომერციული ბანკები ფუნქციონირებენ საქართველოს ეროვნულ ბანკის მიერ გაცემული ლიცენზიების საფუძველზე და ახორციელებენ საბანკო ოპერაციებს, რომლებიც იყოფა პასიურ და აქ-

გიურ ოპერაციებად. ბანკების რესურსების ფორმირებასთან დაკავშირებული ოპერაციები მიეკუთვნება პასიურს. კომერციული ბანკების რესურსები ფორმირდება საკუთარი, მოზიდული და ემიტირებული სახსრების ხარჯზე. საკუთარ სახსრებს განეკუთვნება აქციონერული, სარეზერვო კაპიტალი და გაუნაწილებელი მოგება. მოზიდული სახსრები შეადგენენ კომერციული ბანკების რესურსების ძირითად ნაწილს. ესაა დეპოზიტები, აგრეთვე, კონტროლრენტული და საკორესპოდენტო ანგარიშები. არსებობს აგრეთვე, ბანკების ემიტირებული სახსრები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საკმარისად ხანგრძლივი პერიოდით. ასეთ სახსრებს განეკუთვნება ობლიგაციური სესხები, საბანკო ვექსილები და სხვა.

საბანკო რესურსების განთავსებასთან დაკავშირებული ოპერაციები განეკუთვნება ბანკების აქტიურ ოპერაციებს. ბანკების მიერ გაცემული სესხები იყოფა ვადიან და ონკოლურ კრედიტებად. უზრუნველყოფაზე დამოკიდებულებით განასხვავებენ: ვექსილურ, საქონლის უზრუნველყოფით, საფონდო და საბლანკო ოპერაციებს.

დღეისათვის საქართველოში კომერციული ბანკების საკრედიტო პოლიტიკა ნაკლებად უწყობს ხელს ეკონომიკის განვითარებას. ეს განპირობებულია იმით, რომ ძირითადად გაიცემა მოკლევადიანი კრედიტები სააპრო-საშუაშაველო ოპერაციებისათვის. როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ბანკების კრედიტების საერთო მოცულობაში ძალიან მცირე ხვედრითაა წილი უკეთესად გრძელვადიან სესხებს ინვესტიციებზე, საწარმოთა დაკრედიტებაზე. სამუშაოზე, ბანკები სუსტად უჭერენ მხარს მცირე ბიზნესს.

საქართველოს კომერციული ბანკებისათვის ოპერაციების შედარებით ახალ სახეობას წარმოადგენს სალიზინგო ოპერაციები. აღსანიშნავია, რომ სალიზინგო ოპერაციებმა ფართო განვითარება პიოვა განვითარებულ ქვეყნებში, რომელთა გამოყვლილება შეგად სასარგებლო ჩვენი ეკონომიკისათვის. ამასთან, მათ საქართველოში აქვთ შეზღუდული ხასიათი, რაც განპირობებულია ინფლაციით, ბანკებისათვის მსხვილი საკრედიტო რესურსების არარსებობით, სალიზინგო ოპერაციების სამართლებრივი ბაზის არასაკმარისი დამუშავებით.

უმაღლესი კვალფიზიანის კატრია ღასაქმების პრობლემები

დარეჯან მაქასარაშვილი

ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი
ქ. მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიეროხარისხის მადიებელი

საქართველოსათვის საუკუნის უკანასკნელი ასწლეული განსაკუთრებულად საპასუხისმგებლო აღმოჩნდა. ერთი მხრივ, სამეცნიერო-ტექნიკური განვითარების უსწრაფესმა მრდამ, ხოლო მეორე მხრივ, ქვეყანაში შექმნილმა მდგომარეობამ ახალ-ახალი ამოცანები დააყენა რესპუბლიკის განათლების სისტემის წინაშე. უმაღლესი განათლების მიმართ დადგა უდიდესი მნიშვნელობის ეროვნული საკითხი - საქართველოს ეკონომიკის დარვითათვის უმაღლესი განათლების მქონე, მაღალკვალიფიციური, მეცნიერების მოთხოვნათა შესაბამისად მოზლიურ ენაზე მომზადებული ახალგაზრდა კადრების მიწოდება.

გასულ სასწავლო წელს რესპუბლიკის სტატისტიკის ორგანოების მიერ აღრიცხულია 23 სახელმწიფო და 159 არასახელმწიფო საერო უმაღლესი სასწავლებელი. აღნიშნულ პერიოდში უმაღლესი განათლებით მომზადდა 21479 სპეციალისტი, მათგან 12674 სპეციალისტი ანუ 58,9% სახელმწიფო უმაღლესი სასწავლებლებიდან, ხოლო 8795 ანუ 41,1% - არასახელმწიფო საერო სასწავლებლებიდან.

დღის წესრიგში დგას სპეციალისტთა დასაქმების პრობლემა, რაც თანამედროვე ეტაპზე შეგად აქტუალურია. საქართველოს ეკონომიკას შეუძლებელია აქონდეს ისეთი სტრუქტურა, რომ მსემლის ასეთი რაოდენობით უმაღლესი განათლების მქონე "სპეციალისტის" გამოყენება. თქმა იმისა, რომ საბაზრო ეკონომიკა კონკურენციის მექანიზმის საშუალებით თავად დაარეგულირებს სიტუაციას ამ პრობლემასთან დაკავშირებით, გაუმართლებლად მიგვაჩნია. დღევანდელი "სპეციალისტების" მხოლოდ მცირე ნაწილი თუ გაუძლებს კონკურენციას და საბაზრო ეკონომიკის პირობებში შეძლებს მუშაობას თავისი კვალიფიკაციის შესაბამისად. უმრავლესობა იძულებული იქნება იშვიათ უფრო დაბალი კვალიფიკაციით ან საერთოდ უშუშევარი გახდეს. გამოდის, რომ მს ფულადი, მატერიალური, შრომითი და დროითი რესურსები, რაც უმაღლესი განათლებაზე დაიხარდა, ფუჭი აღმოჩნდა. სხვა ქვეყნებისათვის ეს იქნებ პრობლემას არ წარმოადგენდეს, მაგრამ

საქართველოსათვის სულ სხვაა. ჩვენ ის ერი ვართ, რომელმაც თვით-გადარჩენისა და თვითდაშვიდებისათვის უნდა იბრძოლოს. ჩვენ დასაკარგავი რესურსები არც ნიციობრივი და არც ადამიანური არ გაგვაჩნია, ამიტომ გაუმართლებლად ვივლით საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილებების ხელაღებით გადმოღებას და მხოლოდ საბაზრო მექანიზმზე დაყრდნობას. ამასთან, ისიც უნდა გაეთვალისწინოთ, რომ კონკურსში "ცოდნა", როგორც უმაღლესი განათლების "პროდუქტი" გამოდის არა უშუალოდ, არამედ მისი მფლობელი პიროვნების სახით, რომელიც კონკურენციაში დამარცხების შემთხვევაში სოციალურ დაცვას საჭიროებს. არასახელმწიფო საერო სასწავლებლებთან დაკავშირებით წარმოიშვა კიდევ ერთი პრობლემა, ის იმის მდგომარეობა, რომ ასეთი სასწავლებლის კურსთამთავრებულებს ხშირად უარს ეუბნებიან შესაბამის სამსახურში მიღებაზე.

განათლების საერთოდ და მის შიგნით უმაღლესი განათლების პრობლემა არ შეიძლება ცალმხრივად განვიხილოთ, რადგან აქ მჭიდროდაა დაკავშირებული სოციალური და ეკონომიკური საკითხები. იმისათვის, რომ უზრუნველყოთ უმაღლესი განათლების ეკონომიკური ეფექტიანობა და ამავე დროს გაეუფროსილდეთ საზოგადოების სოციალურ ინტერესებს, საჭიროა:

1. სახელმწიფომ თავის ხელში აიღოს და მკაცრად გააკონტროლოს როგორც სახელმწიფო, ისე არასახელმწიფო საერო სასწავლებლები. შემუშავდეს სპეციალობათა ნუსხა, რომლის შესაბამისადაც მოხდება კადრების მომზადება. ამოქმედდეს სახელმწიფო ატესტაციისა და ლიცენზირების სისტემა, რომელიც ყველა სასწავლებლის კურსდამთავრებულს მისცემს სამუშაოს დაწყების თანაბარ შესაძლებლობას.

2. შემდგომი სირთულეების თავიდან აცილების მიზნით, ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლამ ამ საფეხურის კურსდამთავრებულს მისცეს გარკვეული პროფესიული ორიენტაცია, რათა ახალგაზრდამ სწორად განჭვრიტოს თავისი ნიჭი და უნარი, რომ გყვილებრალიოდ არ იქნეს დაზარალებული შეტად საჭირო რესურსები. ამით მოიგებს პიროვნებასაც და საბოლოო ჯამში საზოგადოებაც.

3. ჩამოყალიბდეს უმაღლესი განათლების ეროვნული მოდელი. ეს ჩვენთვის, როგორც მცირერიცხოვანი ერისთვის მეტად აუცილებელია. საზღვარგარეთული გამოცდილების დანერგვა ჩვენში მხოლოდ ღრმა განსჯისა და ეროვნული თვალთახედვის პრინციპში გატარების შემდეგ უნდა განხორციელდეს;

4. უმაღლესი კვალიფიკაციის კადრების მომზადება და სპეციალობათა ნუსხის დადგენა მოხდეს დარგებისა და რეგიონების მიხედვით. ეს ხელს შეუწყობს მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების ღირის მრდას

და შამპიონებს მათ გადინებას რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ.

5. ადრე შექმნილი ცოდნის გაახლება დროთა განმავლობაში შექმნილი ცოდნა განიცდის "მორალურ" ცვეთას. ის ხდება "ძველი", მით უბეტეს დღევანდელი ინფორმაციული ბუმისა და ტექნიკური გადაზრდილების პირობებში. განახლების პროცესი საჭიროებს შედარებით ნაკლებ ფინანსურ და დროით დანახარებს. საჭიროა მაღალკვალიფიციურ კადრების კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების მექანიზმის რეგულარული ამოქმედება.

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა თანამედროვე ეტაპზე

ლალი ძიგუა
ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების
სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი
ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატის
სამეცნიერო ხარისხის მქონეული

საბაზრო ეკონომიკა მაღალ შრომისნაყოფიერებაზე ორიენტირებული, ამიტომ წარმოება უსათოოდ სწრაფი ტექნოლოგიური პროგრესის გზით უნდა განვითარდეს. ტექნოლოგია კი მხოლოდ მეცნიერებაზე შეძლება იყოს დაფუძნებული და როგორც ერთს, ისე მეორეს სპეციფიკური ბაზის უქმნის. განათლების სისტემის უმნიშვნელოვანეს რგოლს სასკოლო განათლება წარმოადგენს. ინვესტირება სასკოლო განათლებაში უნდა წარმართოს არა მარტო იქითკენ, რომ ადამიანებმა მიიღონ ფაქტობრივი ცოდნის მარაგი, არამედ მათ მიიღონ სასოფლო-სამეურნეო და სამრეწველო ტექნიკის გამოყენებისათვის საჭირო ჩვევები.

სტატისტიკა გვაჩვენებს: 1997/98 სასწავლო წლის დასაწყისისათვის ქვეყანაში ფუნქციონირებდა 3223 ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა, აქედან 116 არასახელმწიფო. 1990-91 სასწავლო წელთან შედარებით სკოლების რიცხვი შემცირდა დაახლოებით 463 ერთეულით, მაგრამ ეს არ მომხდარა მხოლოდ მცირეკომპლექსიანი სკოლებისა და კლასების გაუქმებით (რასაც ითვალისწინებდა საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ექვიკატორი გეგმა), რომელთა შენახვა სახელმწიფო რესურსების უიკადრესი შემლუღელობის პირობებში

გარკვეულ სიძნელეებთან იყო დაკავშირებული, არც კლასებში მღერული და გვირგვინის გამრდას შეუძლია სრულად ახსნას ეს მაჩვენებელი, მნიშვნელოვან წილად სკოლების რიცხვის შემცირება განაპირობა როგორც პოლიტიკურმა (დაეკარგათ აფხაზეთი), ასევე დემოგრაფულმა (მიგრაციები) ფაქტორმა. აღნიშნულ პერიოდში, მოგადასაგანმანათლებლო სკოლებში მოსწავლეთა რიცხოვნობა 156 ათასით შემცირდა 1990-91 სასწავლო წელთან შედარებით.

მოგადასაგანმანათლებლო სკოლებში რეფორმის მიმდინარეობის ერთ-ერთი გამოვლენებაა მათივე კლასში ფასიანი სწავლების შემოღება, რომაც განაპირობა მოგადასაგანმანათლებლო სკოლის მე-10 კლასში მოსწავლეთა რაოდენობის დაახლოებით 12%-ით შემცირება. ფასიანი სწავლებაზე გადასვლის ღონისძიების თანმდევი ერთ-ერთი მტკივნეული სოციალური პრობლემაა იმ ცხარკლასდამთავრებულთა დასაქმების საკითხი, რომლებიც სწავლას ვერ ან არ გაატარებდნენ მე-10 კლასში, მათი უდიდესი ნაწილი შრომის ბაზარზე გამოვა. შესძლებს კი ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკა მათ დასაქმებას დღევანდელ პირობებში, როცა კვალიფიკური მუშახელით ასე ჭარბადაა გაჯერებული ბაზარი?!

მიუხედავად აღნიშნული სირთულეებისა, არაერთი ნაბიჯი გადაიდგა განათლების სისტემის რეფორმის განსახორციელებლად. ხდება საზოგადოებრივ მოწინავე ქვეყნების გამოცდილებათა გამოარება, ჩამოყალიბდა საკმაოდ არაორდინალური საგანმანათლებლო დაწესებულებების ქსელი, სადაც ინერგება ინოვაციური პროგრამები (აღსანიშნავია ვაღდორფის სკოლა, 123-ე ლიცეუმი და სხვა). მართალია მსოფლიოს მოწინავე ქვეყნების ელიტის ფორმირებაში ღონისძიებას ვერც კი შეუძლია, ჯორჯ ბუმი და მრ. სხვა პოლიტიკური თუ საზოგადოებრივი მოღვაწე, ქვეყნის უზიდრესი ადამიანების პირველი ოთხასეულის ყოველი მერვე კერძო სკოლის კურსდამთავრებულები არიან), მაგრამ ნუ დაგვაიწყვება, რომ ასეთ სკოლებში წლის განმავლობაში ერთ მოსწავლემ საერთო ხარჯები 12,8 ათას დოლარს შეადგენდა 1989 წელს, მაშინ, როცა სახელმწიფო სექტორში ეს ხარჯები 3386 დოლარს არ აღემატებოდა. სსრკ-ში კი იგივე მიზნით 257 მანეთი იხარჯებოდა.

განათლების კანონს აუცილებლად ეროვნულობის კუთხით უნდა მიუვლდეთ და სხვა ქვეყნის მოძღვლის შემოგანისას სწორედ ეს გათვითაღსწრებით. ჯერჯერობით ვერც ჩვენი ქვეყნის ბიუჯეტი და ვერც ქართული ელიტის წარმომადგენლები შესძლებენ აღნიშნული ფინანსური მხარის უზრუნველყოფას, ამასთან განათლების სისტემა თუ იგი არ შეესაბამება ეროვნულ გრადიციებსა და თავისებურებებს, ვერ შეასრულებს მისივე დაკისრებულ მოვალეობას. ამის თვალსაზრისით მაგალითია XVIII-XIX საუკუნეების რუსეთის განათლების ისტორია (პრუსიული განათლების

სისტემის უნიფიცირებამ რუსეთის იმპერიაში გამოიწვია ელიტისა და ხალხის მასების გათიშვა). ნურც საბჭოთა სკოლის უგულვებლყოფას მოვხდებით, ვეცადოთ მაქსიმალურად შევიწარმოოთ მისი დადებითი მხარეები, რაც უცხოურთან სინთეზში ხელს შეეწყობს ქართული სკოლის ეროვნული მოძღვლის ჩამოყალიბებაში.

მიუხედავად ზემოთთქმულისა, რუსულები არ გამოერიცხათ, პირ-ერთი, მხარს ვუჭერთ ეროვნული ორიენტაციის კერძო სკოლების არსებობას საქართველოში, რადგან ისინი დღესდღეობით კონკურენციას შექმნიან, გაიმრდება განათლების პროცენიალი - ეროვნული შემოსავლის მრდის უცვლელი პირობა. ვეკავით გავმარდოთ განათლებაზე დანახარჯები, თუნდაც სხვა ხარჯების შემცირების საფუძველზე, რადგან საქართველოს მომავლისათვის ეს ყველაზე მომგებიანი ინვესტიციები იქნება.

ქ. თაბაქაძის საგანმანათლებლო საპროგრამოებო ბრუნდორბის პრობლემაში და განვითარების პროსპექტივებში საქართველოში საზოგადოებრივი ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში

გია მექეაბიძე

აკაღმეიკოს პაბა გუგუშვილის სახელობის საქართველოს ეკონომიკურ-ჰუმანიტარული ინსტიტუტის ასპირანტი

საქართველოში საზოგადოებრივი ეკონომიკის პირობებში ეკონომიკური სისტემის საფუძველი უნდა გახდეს კერძო საკუთრება, რომელიც უზრუნველყოფს მერწინების ყველაზე უფრო ეფექტიან წარმართვას და შეადგენს ადამიანის თავისუფლებათა ეკონომიკურ ფუნდამენტს. აქვე გათვალისწინებას საჭიროებს ის გარემოება, რომ საქართველოში საზოგადოებრივობის ფორმირება და საკუთრების განსახელებიწიფიობა გადაწყვეტილი პირობაა ციფლიმთუღლ სამყაროსთან ეკონომიკური კავშირების დამყარებასა და განვითარებისათვის.

თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ გარემოებას, რომ საქართველოს ქალაქებში ამჟამად თავმოყრილია რესპუბლიკის მოსახლეობის ნახე-

ვარზე მეტი, მაშინ ნათელი გახდება ის დიდი მნიშვნელობა, რომელიც სამგზავრო გრანსპორტს გააჩნია ქალაქის მოსახლეობის მომსახურებისათვის. გრანსპორტის, კერძოდ კი სამგზავრო საავტომობილო გრანსპორტის, გამართულ მუშაობაზე ბევრად არის დამოკიდებული მოქალაქეთა დროის დამოკლება და მათი ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება, განსაკუთრებით ისეთ დიდ საქალაქო ცენტრში, როგორცაა თბილისი.

სამგზავრო საავტომობილო გრანსპორტის მუშაობა გარკვეული საეკონომიკური ხასიათისაა. სამგზავრო ავტოტრანსპორტზე გადაწვევებში მნიშვნელობას იძენს მოსახლეობის გადაყვანის თავისებურება: კომფორტი, მგზავრობის პირობები, დაბალი საგადასახადო ტარიფები და სხვა. სამგზავრო ავტოტრანსპორტის ეფექტიანობის შეფასება არ შეიძლება გაიმართოს მხოლოდ გამომუშავების, რენტაბელურობისა და მოვლების მაჩვენებლებით, ვინაიდან დასახელებული მაჩვენებლები წინააღმდეგობრივ დამოკიდებულებაში არიან მოსახლეობის მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესებასთან. სამგზავრო საავტომობილო გრანსპორტის ეფექტიანობის მაჩვენებლების კრიტერიუმად შემოთქმულ მაჩვენებლებთან ერთად, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მომსახურების ხარისხობრივ მაჩვენებლებს, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება არა მარტო საავტომობილო გრანსპორტის საწარმოების უწყებრივი ინტერესები, არამედ ქვეყნის მრავალმხრივი მეურნეობის ინტერესებიც.

შესაბამისად, რიგი თავისებურებებით ხასიათდება მსუბუქი ტაქსომოტორების მუშაობა. მიუხედავად მსუბუქი ტაქსომოტორების ავტოსატრანსპორტო საწარმოთა დეცენტრალიზაციისა და პრაქტიკულად კერძო პირთა მფლობელობაში მყოფ ტაქსომოტორების რაოდენობის მძაფრი მაგნიტისა, არსებობს პრობლემები, რომლებიც დღევანდლობის მოთხოვნებიდან გამომდინარე აქტუალური და გადასაწყვეტია. აუცილებელია გავითვალისწინოთ მოგიერთი ეკონომისტიკის მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მოგების ზრდა და დანახარჯების მინიმუმაცია არ შეიძლება ჩაითვალოს ეფექტიანობის აბსოლუტურ კრიტერიუმად. მოქალაქეთა ინტერესებისა და მსუბუქი ტაქსომოტორების ეფექტიანად გამოყენების საქმეში გარკვეული დისონანსი შეაქვს ე. წ. "ჩაჯდომის გადასახდელს" 50 თეთრს, რომელიც არანაირი აუცილებლობით არ არის გამოწვეული. მით უმეტეს დღეს, როდესაც მრისხვევლებით მხოლოდ რამდენიმე კერძო ფირმის ტაქსომოტორებია აღჭურვილი და მათ მძაფრ კონკურენციას უწევენ კერძო პირთა ტაქსომოტორები, რომლებიც მგზავრობის საფასურს მგზავრს წინასწარი შეთანხმების მიხედვით ართმევენ. "ჩაჯდომის გადასახდელის" გაუქმება ხელს შეუწყობდა ფასიანი გარბენის ზრდას, ხოლო მოქალაქეებს გარკვეული

რაოდენობის თანხას დაუბრუნებდა.

დიდი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს მგზავრობადაყვანის ტარიფების სისტემის სრულყოფის საკითხებს ყველა სახის საქალაქო ავტოტრანსპორტზე. საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პერიოდში, დაგეგმვისა და ეკონომიური სტიმულირების ასლებურად მუშაობის პირობებში საავტომობილო გრანსპორტის ეფექტიანობის კრიტერიუმების დასადგენად ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეასრულოს ფულადი შემოსავლების მაჩვენებლებმა ერთი მომუშავე ავტომანქანაზე, მიუხედავად იმისა, რომ მგზავრობადაყვანის ტარიფებს მთელი რიგი ნაკლოვანებები გააჩნია. ამ მაჩვენებლის გონივრული გამოყენებით შეიძლება თვით სატარიფო სისტემის შემდგომი სრულყოფა და გაუმჯობესება თბილისის სამგზავრო საავტომობილო გრანსპორტზე.

აქედან გამომდინარე, სამგზავრო საავტომობილო გრანსპორტზე საფინანსო მაჩვენებლების შეფასების საკითხს განსაკუთრებით ფრთხილად უნდა მივუდევოთ და გავითვალისწინოთ ყველა ის თავისებურება, რაც მათ მუშაობას ახასიათებს. როგორც ჩანს, აქ "საერთო მიდგომა" არ გამოდგება, ვინაიდან ქალაქის გეოგრაფიული მდებარეობა მეტად თავისებურია, მგზავრობა გადაყვანის საშუალო მანძილიც მკვეთრად განსხვავდება საქართველოს სხვა ქალაქებისაგან. გარდა ამისა, თბილისის საწარმოების საფინანსო ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე მკვეთრად მოქმედებს მეტროპოლიტენი, კერძო პირების მფლობელობაში არსებული მსუბუქი ავტომობილების რაოდენობა, გზების გამგზავრუნარიანობა და სხვა. ამიტომ, მოგების, რენტაბელობისა და შემოსავლის დადგენისას მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ყველა დასახელებული ფაქტორი.

**საქართველოს მრეწველობის დაბრუნების
კონცეფციის მიხედვით მრეწველობის განვითარების
სტრატეგია**

მზია მელია
დემოგრაფიისა და სოციოლოგიური კვლევის ინსტიტუტი
კონსტანტინე ჯანაშიას ქუჩა, თბილისი

1970-იანი წლების ბოლოდან საქართველოს მრეწველობის დემოგრაფიულად დაბრუნება დაიწყო. აღნიშნული პერიოდისათვის 59 წელს გადაცილებული მრეწველობის წილი მთელ მრეწველობაში უკვე 12,5%-ია.

მთელი საუკუნის განმავლობაში (1897-1997 წწ) საქართველოს მრეწველობა გაიზარდა 3-ჯერ, ხოლო 59 წელს გადაცილებულთა რიცხვით 7-ჯერ. მრეწველობის მდინარეში ასაკმა მოიმატა 14 წლი (1897 წ. - 20 წ. 1997 წ. - 34 წ.).

XX საუკუნეში მრეწველობის დაბრუნებულ კონტინენტში შეიმჩნეოდა ხანდაზმულთა (60-74 წ.) და მოხუცთა (75-89 წ.) წილის ზრდა. ეს განპირობებული იყო მრეწველობის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის ზრდით. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ მოცემულ პერიოდში მთელ მრეწველობაში უხუცესთა (90 წ. და მეტი) წილი მკვეთრად იკლებდა არ განუცდა (1897 წ. - 0,3%. 1997 წ. - 0,38%), რაც გარკვეულწილად დაკავშირებული იყო ასაკობრივი აღრცევის მოწესრიგებისთან.

დღევანდელი მრეწველობის დონის ანალიზმა ცალკეულ მხარეების მიხედვით (1959-1989 წწ. მრეწველობის აღწერები) გვიჩვენა შემდეგი: დღევანდელი მრეწველობის ყველაზე მაღალი მაჩვენებლებით (როგორც 80 წ. და მეტი, ისე 90 წ. და მეტი მრეწველობის მიხედვით) გამოირჩეოდა რაჭა-ლეჩხუმ-ქვემო სვანეთის მხარე, დღევანდელი მრეწველობის მაღალი დონით - მცხეთა-მთიანეთისა და ქვემო ქართლის მხარეები. მთელ მრეწველობაში უხუცესთა წილი ყველაზე მეტია რაჭა-ლეჩხუმ-ქვემო სვანეთისა და გურიაში (0,5%, 0,3%).

დღევანდელი მრეწველობის დონე საქართველოში მცხოვრებ ცალკეულ ეთნიკურ ჯგუფებში განსხვავებულია. კერძოდ, 1926-1989 წწ. მრეწველობის აღწერების მასალების საფუძველზე ჩატარებულმა კვლევამ გვიჩვენა, რომ დღევანდელი მრეწველობის ყველაზე მაღალი დონით გამოირჩევიან აფხაზები, აზერბაიჯანელები და ოსები. ბოლო ათწლეულების მანძილზე (1970-1989 წწ) დღევანდელი მრეწველობის მაღალ დონეს სტაბილურად ინარჩუნებენ აზერბაიჯანელები, ოსები და ქურთები. ეს თავისებურება მრავალ ფაქტორზეა და მოკიდებული, შესწავლელია და მომავალში დემოგრაფია და გენონტოლოგია ერთობლივ კვლევას მოითხოვს.

**მცირე და საშუალო საწარმოთა
კონცეფციის მიხედვით მრეწველობის განვითარების
სტრატეგია**

მერაბ მჭედლიძე
თსუ. კონსტანტინე ჯანაშიას ქუჩა, თბილისი

მცირე და საშუალო საწარმოები გაცილებით ნაკლებად არიან მზად საერთაშორისო ბაზარზე გასასვლელად, ვიდრე მსხვილი ფირმები. მათ უკნარ მართვაშორისო ბაზრებზე დამოკიდებულად გასვლა და უცხოური კომპანიებისა და საწარმოო დაკავშირების მიღება, მიუხედავად იმისა, მოწინავე ტექნოლოგიის სფეროებში თუ ტრადიციულ სფეროებში.

მცირე და საშუალო საწარმოები, რომლებიც განვითარებულია საქართველოს ნაკლებად განვითარებულ პროლონგირებულ რეგიონებში, ემსახურებიან ადგილობრივ ბაზრებს. უფრო განვითარებულ რეგიონებში, მცირე და საშუალო საწარმოებს აქვთ უფრო მეტი საშუალება, მოიპოონ საბაზრო ინფორმაცია. გარდა ამისა, მათაც სჭირდებათ მნიშვნელოვანი დახმარება ისეთი ინფორმაციის მიღებაში, რომელიც დაკავშირებულია ახალ საბაზრო შესაძლებლობებთან, ახალ საბაზრო ტენდენციებთან, პროდუქციის მოდიფიკაციასა და ახალ პროდუქციასთან, ცვლილებებთან მომხმარებლის გემოვნებასა და მოთხოვნებში და ა. შ.

მარკეტინგული დახმარება არ მოიცავს მხოლოდ იმას, რომ სელი მექანიკის არსებულ მცირე და საშუალო საწარმოებს, რათა მათ შეინარჩუნონ კონკურენტუნარიანობა იმ ბაზარზე, სადაც ისინი უკვე მოღვაწეობენ. მარკეტინგული დახმარების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია მიაწოდოს ინფორმაცია იმ მცირე და საშუალო მეწარმეებს, რომელთა საქმიანობა ჯერ კიდევ დაგეგმვის პროცესშია.

საქართველოში არ არსებობს სპეციალური სააგენტო, რომელიც მოწოდებულია, რათა გააუმჯობესოს საქართველოს მცირე და საშუალო საწარმოთა მარკეტინგული შესაძლებლობები. ამრიგად, კერძო საკონსულტაციო სააგენტოებს უფრო მნიშვნელოვანი როლის შესრულება ეკისრებათ. მცირე და საშუალო საწარმოებმა უნდა გადამლახონ ექსპორტის შემაჯერებელი მრავალი სირთულეები, რომელთა შორისაა:

- კომერციული სირთულეები, რომლებიც დაკავშირებულია ძლიერი კონკურენციის არსებობასთან საერთაშორისო ვაჭრობაში და მისი გაუმჯობესება;
- არასაკმარისი ცოდნა უცხოური ბაზრების შესახებ;
- სირთულეები საზღვარგარეთიდან მიღებული პროცენტების გამო;
- ვალუტის გასაცვლი კურსის ცვალებადობა;

- სირთულეები განსხვავებული ტექნიკური სტანდარტებისა და მარვეულორების დებულებების გამო.

ექსპორტის სტიმულირებისათვის სისტიმატიზირებული ინფორმაციის მოპოვება მსხვილი კომპანიებისათვისაც კი რთულ ამოცანას წარმოადგენს. ევროკავშირმა ამ მიზნით შეიმუშავა საექციალური პროგრამა, რომლის ერთ-ერთ ფუნქციას წარმოადგენს სტიმულირება გაუკეთის ევროკავშირის მისგანაბრებით სავაჭრო ურთიერთობებს მცირე და საშუალო საწარმოთა შორის. იაპონიასა და კორეას გააჩნიათ ექსპორტის სტიმულირების საკუთარი მძლავრი ორგანიზაციები - "ჯეგრო" და "კორა".

ექსპორტის სტიმულირების კიდევ ერთ ახალ ფორმას წარმოადგენს, როდესაც მსხვილი კომპანიები საკუთარ პროდუქციასთან დამატებით, აწარმოებენ მომცრო კომპანიების პროდუქციის ექსპორტს. ბევრ ქვეყანაში ექსპორტის შემდგომი მხარდაჭერა ხორციელდება ექსპორტის გარანტიების მექანიზმებით, ანუ ისეთი ორგანიზაციებით, როგორებიცაა Eximbank-ი აშშ-ში, ECGD და ღირსგანეთში და Hermes-ი გერმანიაში.

საქართველოში, ევროკავშირის "ტასის"-ის პროგრამის თანახმად მოქმედ "ბიზნეს კომუნიკაციის ცენტრს" (BCC)-ს გარდა, არ არსებობს სხვა საექციალური დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს მცირე და საშუალო საწარმოთა პროდუქციის ექსპორტის ხელშეწყობას. საქართველოში დღემდე ექსპორტის სტიმულირებისაკენ მიმართულ ერთადერთ ქმედებას წარმოადგენს საქართველოს პარლამენტის მიერ 1996 წლის დეკემბერში მიღებული კანონი "საბაჟო გადასახადის შესახებ", რომლის თანახმადაც საექსპორტო საქონელი თავისუფლება საბაჟო გადასახადისაგან. სხვა ქვეყნების გამოცდილება გეგმევენებს, რომ მცირე და საშუალო საწარმოთა ექსპორტს ძირითადად ხელს უწყობენ:

- ფინანსური მოტივაციები;
- ექსპორტის სტიმულირების ეროვნული სააგენტოები;
- სავაჭრო კომპანიები;
- კავშირშორისი კოორდირების ორგანიზაციები;
- ექსპორტ-იმპორტის სავარანგო სისტემები.

ბინომორული ერთეულის ბიუჯეტი და მათი საშემოსავლო ბაზის განმარტების გზები

*თამარ მიროტაძე
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის
IV კურსის სტუდენტი*

დამოუკიდებელი საქართველოს დემოკრატიულ საწყისებზე განვითარება რთული, მრავალწახნაგოვანი პროცესია, რომელთა შორის ერთ-ერთი აქტუალურია ეკონომიკის ცენტრალიზებული მართვის რეგონალურ მართვასთან შეთანაწყობის პრობლემა. დემოკრატიული ურთიერთობების სრულყოფის პროცესში ქვეყნის საფინანსო სისტემის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილია ადგილობრივი ფინანსები.

ადგილობრივი ანუ ტერიტორიული ერთეულების ფინანსები ეკონომიკურ ურთიერთობათა ისეთი სისტიმატიზირება, რომლის შემდეგობითაც მმართველობისა და თვითმმართველობის ადგილობრივი ორგანოები აწარმოებენ ეროვნული შემოსავლის განაწილება-გადანაწილებას და იყენებენ მას თავიანთი ფუნქციების შესასრულებლად. ტერიტორიის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მიზნით.

საქართველოს ტერიტორიული ერთეულების საბიუჯეტო სისტემა მოიცავს აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური ტერაპულიკების ბიუჯეტებს და ქალაქებისა და რაიონების ბიუჯეტებს. ამ ბიუჯეტების შემკობით ხორციელდება აღნიშნული ტერიტორიული ერთეულების ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული და სხვა სახის პროგრამების, ადგილობრივი და რეგიონალური მნიშვნელობის ღონისძიებების დაფინანსება მმართველობისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის შესაბამის ორგანოების მიერ.

ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტები დამოუკიდებელია საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტისაგან. საქართველოს შემდგომ ორგანოებს არ აქვთ უფლება ჩაერიონ ტერიტორიული ერთეულების სახელმწიფო ხელსუფლების ორგანოების საბიუჯეტო უფლებამოსილებაში. მათ გააჩნიათ საკუთარი შემოსავლები და ამ სახსრების ხარჯვის მიმართულებასაც დამოუკიდებლად განსაზღვრავენ.

ტერიტორიული ერთეულების საშემოსავლო ბაზა განვიხილოთ ქ. თბილისის ჩუღურეთის რაიონის მაგალითზე.

ჩუღურეთის რაიონის 1998 წლის ბიუჯეტის თანახმად ჩუღურეთის რაიონის ტერიტორიაზე 1998 წლის მისაღები სახელმწიფო შემოსავ-

ლების მოყვლა დაიგემა 27400 ათასი ლარის ოდენობით, აქედან 99% საგადასახადო შემოსავლების სახით და 1% არასაგადასახადო შემოსავლების სახით. მთლიანი შემოსავლებიდან რაიონის განკარგულებაში დარჩა 12,4%.

ჩუღურეთის რაიონის 1998 წლის ბიუჯეტი დარჩა მოგების გადასახადის 3% და საშემოსავლო გადასახადის 11,9%, ხოლო გარემოზე ზემოქმედების გადასახადი, მემკვიდრეობისა და ჩუქების გადასახადი, გადასახადი უძრავი ქონების გადაცემისათვის, ადგილობრივი გადასახადები, მოსაკრებლები და სხვა არასაგადასახადო შემოსავლები მთლიანად 100%-ით ჩაირიცხება ჩუღურეთის რაიონის ბიუჯეტში.

გერიტორიული ერთეულების საშემოსავლო ბაზა საჭიროებს სრულყოფას. მის მარეგულირებელ წყაროდ მხოლოდ მოგების გადასახადისა და საშემოსავლო გადასახადის არსებობა არ არის საკმარისი. საჭიროა დღგ-საც დაეკისროს მარეგულირებელი ფუნქცია. ამასთან, ბიუჯეტის შორის შემოსავლების განაწილებას საფუძვლად უნდა დაედოს გერიტორიული ერთეულების მონაწილეობის ხარისხი ამა თუ იმ გადასახადის ფორმირების საქმეში, რათა სტიმული მიეცეს ადგილობრივი აღმასრულებელი ორგანოების ინიციატივას. აგრეთვე, სრულყოფილ უნდა იქნეს საგადასახადო სამსახურის მუშაობაც. მან უნდა გააძლიეროს კონკრული შემოსავლების დამატებითი რეგულირების გამო-საყენად და ამოსაღებად მან უნდა უზრუნველყოს საბიუჯეტო გადასახადების სრული ამოღება და ამის საფუძველზე ბიუჯეტის საშემოსავლო ბაზის განმტკიცება.

164

პრონოზიკური რეფორმა და ფინანსური შახტორის მნიშვნელობა მის განხორციელებაში

ხათუნა ყიფიანი

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის სახ.
ეკონომიკის ინსტიტუტის მაძიებელი

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა და მისი ნორმალური ფუნქციონირება, უპირველეს ყოვლისა, ეკონომიკურ რეფორმას გულისხმობს, რომლის განხორციელებამაც უსიქლოგიურ ფაქტორს უღელს მნიშვნელობა ენიჭება.

უნდა აღინიშნოს, რომ საბაზრო ეკონომიკა თვითოულ ადამიანს თავისუფლებას ანიჭებს თავის საქმიანობაში. თავისუფალი მეწარმეობა კი საბაზრო ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. თავისუფალი მეწარმეობა გულისხმობს ყველასათვის სამეურნეო მოღვაწეობის უფლების მინიჭებას თავისი ინტერესებიდან და შესაძლებლობებიდან გამომდინარე. თავისუფლების მინიჭებით თანდათანობით იცვლება საზოგადოებრივი ცნობიერება და ფსიქოლოგია. საზოგადოებრივი ცნობიერება თავისუფლება წინა პერიოდის შეხე-ულეებისაგან, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება არა მხოლოდ ეკონომიკური რეფორმისათვის, არამედ მთლიანად საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების რეფორმისათვის.

ეკონომიკური რეფორმა აუცილებლად მოითხოვს შესაბამისი კადრების, განსაკუთრებით კი მენეჯერთა მალაკვალიფიციური კადრების მოზადებას. კარგი მენეჯერობა აუცილებლად გულისხმობს პიროვნების არა მხოლოდ ეკონომიკურ, არამედ ფსიქოლოგიურ განათლებასაც. მენეჯერი კარგად უნდა ერკვეოდეს ადამიანთა ურთიერთობებში, მათ ხასიათში, რათა შეძლოს დადებითი ფსიქოლოგიური კლიმატის შექმნა კოლექტივში და რაც მთავარია, ავტორიტეტის მოპოვება თანამშრომელთა შორის.

თანამშრომელთა შორის ნორმალურ ურთიერთობას, უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება როგორც კოლექტივის თითოეული წევრის საქმიანობაში, ასევე მთელი კოლექტივის მუშაობის საერთო მიღწევებში. სოციალური ჯგუფის პიროვნებაზე გავლენის ნათელი სურათი კონფორმულის ფორმებში არის წარმოდგენილი. კონფორმულების ფუნქციონირების კი იმდენად ძლიერია, რომ მას შეუძლია ადამიანის გრძობადი მინარსზე ზემოქმედება და აღთქმითი ილუზიების აძებრა - ასე-

თი დასკვნა გამოაქვს ამ საკითხთან დაკავშირებით შ. ნადირაშვილს. გ. შალვაშვილის გამოკვლევების საფუძველზე კი დადგინდა, რომ ინდივიდული სოციალური ჯგუფისადმი კონფორმულ გავლენას მამის განიცდის, როდესაც მას ჯგუფის მიმართ დადებითი განწყობა აქვს. ჯგუფის მოთხოვნილება ინდივიდზე შემოქმედების უნარს სწორედ ამის გამო იძენს და პირიქით, როდესაც ინდივიდს უარყოფითი განწყობა აქვს ჯგუფის მიმართ, ჯგუფის ინტერესებისა და საქმიანობის მიმართაც ნეგატიური დამოკიდებულება ექნება.

ამრიგად, ეკონომიკური რეფორმების ეფექტიანი განხორციელებამი განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ფსიქოლოგიურ ფაქტორს, რამეთუ მისი გავლენის გარეშე რეალურად მაღალი შედეგების მიღწევა შეუძლებელია.

ეკონომიკური მრდის ფაქტორები თანამედროვე ეკონომიკური რეფორმების პირობებში

ნანა რინკიაშვილი

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ქ. ვაჟა-ფშაველას სახ. ეკონომიკის ინსტიტუტის ასპირანტი

ეკონომიკური რეფორმების ერთ-ერთი სტრატეგიული მიზნის მიღწევა, კერძოდ, კონკურენტუნარიანი, საექსპორტოდ ორიენტირებული დარგების განვითარების საფუძველზე ქვეყნის საერთაშორისო სამეურნეო კავშირებში ჩართვა, შეუძლებელია ფიზიკურად და მორალურად თითქმის მთლიანად გაყვითლილი მაკროეკონომიკური ბაზის გამოყენებით. ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის, წარმოების ახალ ტექნიკურ და ტექნოლოგიურ დონეზე განახლებისათვის საჭიროა კოლესალური ფინანსური რესურსების გამოიხაზვა, მათი მობილიზაცია და ეფექტური გამოყენება.

საქართველოს ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე სამშულო დამოკიდებულება (სახელმწიფო, ბიზნესი, მოსახლეობა) სინკრეტული პოტენციალი ჯერ კიდევ ძალზე დაბალია. განვითარებულია ის სტრუქტურები, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ დანაშოგების აკუმულირება და ინვესტიციებში გრანსფორმაცია. ეს, ერთი მხრივ,

კარანახობის საბაზრო სტრუქტურების ყოველმხრივი და დაჩქარებული განვითარების აუცილებლობას, ხოლო მეორე მხრივ, ამტკიცებს აზრს, რომ უახლოეს მომავალში ეკონომიკაში ინვესტიციების ძირითადი მასა განხორციელდება უცხოური რესურსების გამოყენებით.

თანამედროვე ეტაპზე ეკონომიკური რეფორმის ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა წარმოადგენს სტრუქტურული გარდაქმნისათვის საჭირო საინვესტიციო რესურსების გამოიხაზვა. ამ პრობლემის გადასაჭრელად აუცილებელია: ინვესტიციებისათვის ხელშემწყობი გარემოს ჩამოყალიბება; კაპიტალის დაბანდების მიმართულებათა და პრიორიტეტების განსაზღვრა; კაპიტალის მობილიზაციის დონისძიებათა შემუშავება.

ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის პოლიტიკის ფორმირებას საფუძვლად უნდა დაედოს ეკონომიკის ყველა დარგში ჩატარებული დრმა მარკეტინგული გამოკვლევები. ეკონომიკის განვითარების საფუძველი უნდა გახდეს არა ერთი-ორი დარგი, არამედ მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი წარმოებების კომპლექსი. ამასთან გარდაქმნა უნდა ჩატარდეს ამჟამად არსებული წარმოებების მაქსიმალური გამოყენებით, რათა მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი ახალი მშენებლობის, რომლით რესურსების კვალიფიკაციის გამოცვლის და სხვა შედეგები ხარჯები.

ქვეყნის ეკონომიკურ მრდაზე მნიშვნელოვან შევალენას ახდენს მუნიციპალ-ტექნიკური პროგრესი. სახელმწიფოს მხრიდან დიდი მხარდაჭერა სჭირდება, ტექნიკურ-ტექნოლოგიურ სიახლეებზე ორიენტირებულ საწარმო-ორგანიზაციებს და ფირმებს. საბიუჯეტო სუბსიდიები საკონკრეტო წესით უნდა განაწილდეს და მიეცეს იმ ორგანიზაციებს, რომლებსაც შესწევთ უნარი მოახდინონ პროგრესული საწარმოო სტრუქტურული ცვლილებები. სახელმწიფომ სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოები გაბედულად უნდა დაუკვეთოს კერძო სექტორში სამეცნიერო-ტექნიკური საქმიანობის გასააქტიურებლად.

დღეისათვის ყველა ის დონისძიება, რომელიც წარმოების რეალური მრდისკენაა მიმართული, იმედდროულად დასაქმების დონის მრდის დონისძიებაცაა. წარმოების რეალური მოცულობისა და დასაქმების დონის ასამაღლებლად, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფო შესყიდვებისა და დაკვეთების სისკემის სრულყოფას. ეკონომიკური რეფორმების მოქმედ ეტაპზე, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინვესტიციებში, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განვითარებასა და მაღალი კვალიფიკაციის რომლითა რესურსების ორგანული შეერთების პრობლემას. ამიგომ არის, რომ ქვეყნები, რომლებშიც დადგინდა ეკონომიკური აღმაშობის გზას, განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ ამ სამი ფაქტორის ორგანულ მრდას.

საბაზრო პრინციპების ჩამოყალიბების პრობლემები

ნანა მანიკაშვილი

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის ასპირანტი

უკანასკნელ წლებში, საქართველოს ეკონომიკა მტკაღ მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა. ეკონომიკური კრიზისი, რამაც თითქმის მთლიანი ეკონომიკური რგოლები მოიცვა, საგანგებო კვლევის საგანი გახდა. ამ პრობლემის კვლევის შედეგად უნდა შექმნაღვს მეცნიერულად დასაბუთებული პრობლემა და ღონისძიებთა ის სისტემა, რაც ღღვენდელი საქართველოს ეკონომიკურ პირობებს გამოაღგება და რაც ქვეყნის ხელახალ აღორძინებას გამოიწვევს. ღღეს საქართველოსათვის ეკონომიკური კრიზისიდან თავის ღღაღწევის ერთ-ერთ გზად მიზნულია ეკონომიკის საბაზრო მოღღღე გაღღსვლა, რაც ჩვენი აზრით, უნდა განხორციელღღს თანღღათანობით, ევოღღუკიური გზით. ის უნდა ღღეუღმოს ღღანსაღი საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებას.

როგორც ცნობიღღა, საბაზრო ეკონომიკის ეღღემენგები მსოფღღოს ბუერ ცივიღღებულ ქვეყანაში ღღერ კიღღეუ შუა საუკუნეებში ჩაისახა. ეს იყო საკმაო რთული და ძნელი გზა, რომლის მეშვეობითაც უნდა ღღეყარებულიყო კავშირი წარმოებას, განაწილებას და მოხმარებას შორის. საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და სრულყოფისათვის სხეაღღსხეა ქვეყანას სხეაღღსხეა ღღრო ღღსჭიღღა, რაღღგან ასეთი მექანიზმის ფორმირების ეკონომიკური პირობები ცალკეულ ქვეყანაში სხეაღღსხეა იყო.

მიუხეღღავღ იმისა, რომ საბაზრო ეკონომიკას გააჩნია ზოგადი კანონ-ზომირებები, რომელთაც ყოველ კონკრეტულ ქვეყანაში გამოეღღენის თავისი კონკრეტული ფორმები აქვთ. რასაკვირველია, საჭიროა საბაზრო ეკონომიკის ყვეღღა გამოცდიღღი მეთოღღის შესწავღღა-გაანაღღიმება, მაგრამ საქართველოსათვის უნდა შეიქმნას მისი კონკრეტული პირობების შესაბამისი მოღღელი (მით უმეტეს, რომ ღღღეს საქართველო ეკონომიკური კრიზისის პირას იმყოფება). ამ მხრივე, ჩვენთვის საინტერესოა, როგორც აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების, ისე ღღსავლეთ ევროპის და აგრეთვე, სხეა ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება, მაგრამ არ იქნება გამართლებული, თუ რომელიღღე

კონკრეტული მექანიზმით შეეცდებიოთ ჩვენს ქვეყანაში საბაზრო მოღღლის ღღმკეღღრებას. საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის ღღმკეღღრეუბა-განვითარება უნდა ითეაღღისწინებღღეს ეროვნული ბაზრის განვითარებისათვის აუცილებელ ფაქტორებს (ქვეყნის ტერიტორიულ მღღე-ბარეობას, მის ბუნებრივ-კლიმატურ პირობებს, მოსახლეობის აღღათ-წესებს და სხეა). საჭიროა გატარღღეს ჩვენი ეკონომიკისათვის შესაფერისი რეფორმები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ღღანსაღი საბაზრო მექანიზმის ფუნქციონირებას და საბოლოო ღღამში ხალხის კეთილღღეობის ამაღლებას, რამეთუ საბაზრო მექანიზმი უნდა ვახღღეს არა მიზანი, არამეღღ საშუალება მიზნის მისაღღწევად.

საბაზრო ეკონომიკა კერძო ინიციატივასა და კერძო საკუთრებას ეყრღღნობა. კერძო ინიციატივაზე ღღამყარებულ მეურნეობაში კი შრომის ნაყოფიერების სრულყოფილება ისტორიამ უკეუ ღღამტკიცა. განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ საბაზრო ერთ-ფერთობა ყვეღღა პირობას ქმნის ერთის მხრივე, საკუთრებისა და მეურნეობრიობის ფორმების მრავალგეგარობის ღღმკეღღრებისათვის, ხოლო მეორე მხრივე, ხელს უწყობს აღღამინთა უნარისა და ინიციატივის სრულიად წარმოჩენა-განვითარებას. საბაზრო მექანიზმი უნდა ვახღღეს საზოგადოების კეთილღღეობის საფუძველი. საქართველოს სახელმღღწი-ფოებრივე ღღამოუკიდებლობას მურგი უნდა განუმტკიცოს ეკონომიკის აღღმაღღობამ სიცოცღღურად ღღანსაღ საბაზრო ეკონომიკაზე გაღღსვლის გზით.

სახელმწიფოს როლი საბაზრო ეკონომიკის შორეობებში

ლია კვარაცხელია

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის სახელობის
ეკონომიკის ინსტიტუტის ასპირანტი

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში განსაკუთრებული აქტუალობით სარგებლობს საკითხი სახელმწიფოს ფუნქციების შესახებ. ამ გარდაქმნების ფონზე, რომლებზეც მოიცავს პოსტსაბჭოური სივრცე, სულ უფრო სადაო და კვლევის საგანი ხდება სახელმწიფო ვაგონის სფეროები. ეკონომიკის ლიბერალიზაციის დროს სულ უფრო იცვლება და ახალ დატვირთვას აღებულია სახელმწიფოს როლი თანამედროვე სამეურნეო ცხოვრებაში. გარდაამავალ პერიოდში აუცილებელია ახლებურად გაეაზროთ მისი როლი ეკონომიკაში, რაც პირდაპირი ჩარევის შეზღუდვას გულისხმობს. ე.ი. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფო თამაშობს სხვა, არანაკლებ მნიშვნელოვან როლს, ვიდრე მბრძანებლურ-ადმინისტრაციულ სისტემაში. სახელმწიფოს როლი მრავალ ღონისძიებებში გამოიხატება, მას შეუძლია შექმნას თანაბარი პირობები ყველა ინდივიდისათვის, რაც დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბების საწინდარია. სახელმწიფო ვალდებულია განახორციელოს საზოგადოებისათვის აუცილებელი და სასიცოცხლო მნიშვნელობის საქმიანობა, რისთვისაც ასრულებს სხვადასხვა ფუნქციებს. აქედან შეიძლება გამოვიყოს: 1. კანონმემოქმედებითი, 2. მეწარმეობრივი და 3. საერთაშორისო.

სახელმწიფოს საკანონმდებლო ფუნქცია გულისხმობს ისეთი კანონების შემუშავებას და ამოქმედებას, რომლებიც უზრუნველყოფენ საზოგადოების ნორმალურ არსებობას და განვითარებას.

სამეწარმეო საქმიანობის მასშტაბებიდან გამომდინარე კანონმდებლობა არის ნამდვილი რეგულატორი საბაზრო მექანიზმისა, რადგან საკანონმდებლო ბაზა სახელმწიფოს ხელშია, სწორედ მას შეუძლია "თამაშის წესების" დადგენა. საკანონმდებლო რეგულირება ნორმალურ საბაზრო მეურნეობაში ხორციელდება:

1. ანტიმონოპოლური კანონმდებლობით;
2. კანონმდებლობით საკუთრების შესახებ;
3. საჯარადასახადო და საბაზო კანონმდებლობით;
4. კანონმდებლობით მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ;
5. კანონით გარემოს დაცვის შესახებ;

6. კანონმდებლობით სამეწარმეო საქმიანობის შესახებ და სხვა.

სახელმწიფოს სამეწარმეო ფუნქცია მოიცავს ეკონომიკური საქმიანობის სხვადასხვა ფორმებს, რასაც საფუძვლად უდევს სახელმწიფო საკუთრება. სახელმწიფო საკუთრებაში შესაძლებელია დარჩეს ეკონომიკის საერთო-ეროვნული მნიშვნელობის დარგები. თითქმის ყველა ქვეყანაში არსებობს განსხვავებული მასშტაბების სახელმწიფო სექტორი. სახელმწიფო ფლობს კაპიტალს, მონაწილეობს სამეწარმეო საქმიანობაში. მნიშვნელოვანია სახელმწიფო სექტორში დასაქმებული რიცხვი. მაგალითად, საფრანგეთსა და იტალიაში დასაქმებულია 11% სწორედ სახელმწიფო სექტორზე მოდის. გერმანიაში, პოლანდიაში და ბელგიაში ეს მაჩვენებელი 8-9%-ს უდრის. ამ ქვეყნებში სახელმწიფო სექტორის განვითარება მეტწილად სტრატეგიული დანიშნულების დარგებში ხდება.

რაც შეეხება სახელმწიფო ფუნქციებს საერთაშორისო საქმიანობაში, ის ქვეყნისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა და ძირითადად სავაჭრო და ინვესტიციურ პოლიტიკაში გამოიხატება. თანამედროვე ეკონომიკაში საექსპორტო დარგების წახალისება და განვითარება, სამხრეთ ბაზრის მოზიერი დაცვა, ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილი უნდა გახდეს.

სერიოზულ მხარდაჭერას საჭიროებს სახელმწიფოსაგან უცხოური ინვესტიციები. ამ სახსრების მოზიდვა შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ფორმით. ეს პროცესი ჩვენი ეკონომიკისათვის ძალზე მომგებიანია. ჯერ ერთი, კაპიტალის ნაკლებობისა და მოძველებული ტექნოლოგიის პირობებში ეს ინვესტიციები დაეხმარება ქვეყნის სამრეწველო ბაზის მოდერნიზაციაში, გაიმრდება ქვეყნის სამრეწველო პოტენციალი, დაინერგება შრომითი გამოცდილებები. ეს პროცესები მოითხოვს უცხოელ ინვესტორთა მოგების კონვერტაციას და უცხოური კაპიტალის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას. თუმცა სახელმწიფომ არ უნდა მიანიჭოს გადაჭარბებული მნიშვნელობა უცხოურ ინვესტიციებს, რადგან მთავარი ფაქტორი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისა არის ეროვნული ეკონომიკის აღორძინება. ამრიგად, უცხოურ ინვესტიციებთან ერთად მნიშვნელოვანი როლი უნდა მიენიჭოს ადგილობრივი რესურსების ეფექტურ გამოყენებას.

სომიალურად ორიენტირებული საბაზრო ეპრონომიკა და მისი ძირითადი წინააღმდეგობა

ანზორ კურაგაშვილი

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის ასპირანტი

საბაზრო ურთიერთობების სრულყოფა და მიზანდასახული გამოყენება საზოგადოების ეფექტიან სოციალურ-ეკონომიკური ფუნქციონირების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს.

ამასთან ერთად, განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, რომ ერთის მხრივ, საბაზრო ურთიერთობების ეფექტიანი გამოყენებისათვის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს მათი თავისუფალი ფუნქციონირება, ხოლო მეორე მხრივ, საბაზრო ურთიერთობების თვითღონებზე მიშვება ფაქტობრივად გამოირიცხავს საბაზრო ეკონომიკის სოციალურ ორიენტაციას.

ამრიგად, საბაზრო ეკონომიკის ეფექტური ფუნქციონირებისა და მისი სოციალური ორიენტაციისათვის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს თავისუფალი საბაზრო ურთიერთობებისა და სახელმწიფოს მარეგულირებელი როლის ოპტიმალური შესაბამა, რამეთუ წინააღმდეგ შემთხვევაში, საბაზრო ეკონომიკის სოციალური ორიენტაციის პრაქტიკული რეალიზაცია შეუძლებელი აღმოჩნდება.

შემოაღნიშნული წინააღმდეგობა საბაზრო ეკონომიკის თავისუფალი ფუნქციონირების აუცილებლობასა და ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების აუცილებლობას შორის პირდაპირ კავშირშია სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის მინაგან წინააღმდეგობასთან და ძირითადად გამოდინარეობს ამ წინააღმდეგობადან.

კერძოდ, სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის მინაგან - ძირითად წინააღმდეგობას წარმოადგენს წინააღმდეგობა საბაზრო ეკონომიკის ეკონომიკურ მიზანს, რაც გამოიხატება მოცულობითობების მიღებისაკენ სწრაფვაში და საბაზრო ეკონომიკის სოციალურ ორიენტაციას შორის, რაც გულისხმობს ხალხის ინტერესების გათვალისწინებას - ხალხის ინტერესების რეალიზაციისაკენ ორიენტაციას, რომლის განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ სათანადო სამართლებრივი და ორგანიზაციული უზრუნველყოფის პირობებში.

საბაზრო სისტემა საბაზრო ეპრონომიკის ჩამოყალიბების პირობებში

კვაბშირიძე თეა

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის ასპირანტი

1991 წლის 2 აგვისტოს საქართველოს რესპუბლიკის უმჯობესმა საბჭომ მიიღო კანონები "ფულად-საკრედიტო რეგულირების შესახებ", "საქართველოს რესპუბლიკის ეროვნული ბანკის შესახებ" და "ბანკებისა და საბანკო საქმიანობის შესახებ", რომლებითაც საფუძველი ჩაეყარა საქართველოში ორსაფეხურიანი საბანკო სისტემის ჩამოყალიბებას, რომლის მედა საფუხური უკავია საქართველოს ეროვნულ ბანკს, როგორც ქვეყანაში ფულად-საკრედიტო და საეალტო რეგულირების უმთავრეს ორგანოს, ბოლო ქვედა საფეხურზე კი დგანან კომერციული ბანკები და სხვა საკრედიტო დაწესებულებები.

შემოაღნიშნულმა სამმა კანონმა უკვეყლად შეასრულა თავისი პოზიტიური როლი საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის მოთხოვნათა შესაფერისი საბანკო სისტემის ჩამოყალიბებისათვის, თუქცა დროთა განმავლობაში კანონები მოძველდნენ და გაჩნდა საჭიროება მათი შემდგომი სრულყოფისა.

1995 წლის 23 ივნისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო "საქართველოს რესპუბლიკის ეროვნული ბანკის კანონი", რომელმაც კიდევ უფრო მაქათოდ განსაზღვრა ეროვნული ბანკის ამოცანები და ფუნქციები. 1995 წლის 24 აგვისტოს მიიღდა საქართველოს უახლოეს ისტორიაში ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვლენა - ქვეყანამ მიიღო ახალი კონსტიტუცია. კონსტიტუციის 95-ე და 96-ე მუხლებში საკონსტიტუციო კანონმდებლობის დონეზე დაფიქსირდა ის უმნიშვნელოვანესი როლი და ფუნქციები, რომელთაც ახორციელებს ეროვნული ბანკი ქვეყნის ეკონომიკურ ცხოვრებაში საქართველოს კონსტიტუციის 95-ე მუხლის შესაბამისად:

1. საქართველოს ფულად საკრედიტო სისტემის ფუნქციონირებას უზრუნველყოფს საქართველოს ეროვნული ბანკი. ეროვნული ბანკი შეიმუშავებს და ახორციელებს ფულად-საკრედიტო და საეალტო პოლიტიკას. დღეს, როცა მიმდინარეობს საბაზრო ეკონომიკის სრულყოფა და ისეყება მისი ძირეული პრინციპები, ეკონომიკური რეფორმა მიმდინარეობს თითქმის ყველა სფეროში, მათ შორის, განიხილება საბანკო საქმიანობა და მისი რეგულირება, აღნიშნული საკითხი წლების

განმავლობაში სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს. მკვლევართა ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ საბანკო საქმიანობა წარმოადგენს სასიცოცხლო და აუცილებელ ძალას ეკონომიკური კეთილდღეობისათვის. აღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელ პირობას ტიპურ საბანკო ურთიერთობებზე გადასვლისათვის წარმოადგენს ორსაფეხურიანი საბანკო სისტემის სწორი და მიმანდასახული გამოყენება ერთის მხრივ ცენტრალური ბანკისა და მეორეს მხრივ, ცალკეული საბანკო სტრუქტურების ფუნქციებისა.

ეკონომიკური რეფორმის მიმდინარეობა

*ვისილ ქალღანი
ისუ ეკონომიკის ფაკულტეტის IV კურსის სტუდენტი*

პოლიტიკური და ეკონომიკური რეფორმები მიმდინარეობს ყველა პოსტკომუნისტურ ქვეყანასა და ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში. დრომ ცხადად დაგვიანდა, რომ პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მოპოვება და შესაბამისი სახელმწიფოებრივი სტრუქტურების აგება გაცილებით იოლი ყოფილა, ვიდრე სრულყოფილი ეკონომიკური სისტემის საფუძვლები. გარდამავალი პერიოდის საქართველოსათვის უამრავი მწვავე პრობლემა გადასატრეული. მათ შორის, განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ჩვენი დღემდე უცნობი ისეთი მოვლენები, როგორცაა უმუშევრობა, ინფლაცია და ა. შ. და აქედან გამომდინარე, მოსახლეობის ცხოვრების დონის მკვეთრი დაქვეითება. ქვეყნის მეურნეობის მდგომარეობის მეკეთრი დაიკვმა მრეწველობის თითქმის ყველა დარგის სრულმა პარალიზებამ გამოიწვია. ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებში ეკონომიკური რეფორმის შედეგები უკეთესია, მოგან სამრეწველო პროდუქციის წარმოების ტემპი იზრდება კიდევ. საქართველოში კი სამრეწველო პროდუქციის წარმოების შემცირებამ ხელფასების შემცირება და უმუშევრობის გამრდა გამოიწვია. ეს გამოწვეულია იმიტომ, რომ ჩვენმა ქვეყანამ ვერ შეძლო დამლაშეული სამოქალაქო ომის თავიდან აცილება. ამიგომ, დღემდე განხლებულია მოშლილი ეკონომიკის ფეხზე დაყენება.

ეროვნული ეკონომიკის განვითარებისათვის, მთლიანი შიდა პროდუქტის მრდის გემპების ასამალელებლად აუცილებელია მრეწველობის

განვითარება. მრეწველობას ქმედითი ღონისძიებების გაგარების შემხხვევაში შესწევს უფხუ წამოღგეს. საქართველოში დიდ იმელებს ამყარებდნენ პრივატიზაციაზე. სამრეწველო ობიექტების პრივატიზაციის დაწყების უმთავრესი მიზანი იყო მათი ამოქმედება. სამწუხაროდ, საპროტაგონო სამრეწველო ობიექტების დიდი ნაწილი აღმოჩნდა არა ნამდვილი მერწარმეების ხელში, მათი ამოქმედება ამიგომ განხლებულია.

ეროვნული მრეწველობის აღორძინებაში დიდი როლი შეუძლია მერწარმეობის მცირე ბიზნესმა. უღიდეს საწარმოებთან შედარებით მას აღვილად შეუძლია თანამედროვე ტექნოლოგიების ათვისება, იგი ნაკლებ კაპიტალს საჭიროებს წარმოების წამოწყებისათვის, ადვილად ითვალისწინებს ბაზრის მოთხოვნებს. მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის საჭიროა შეიქმნას აუცილებელი საკანონმდებლო, საფინანსო, საგადასახადო და ა. შ. პირობები.

მიმე ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამოსვლას ხელს უშლის იაფი იმპორტული საქონელი, რომლითაც საეცა საქართველოს ბაზარი. აუცილებელია ადგილობრივი მეურნეობისთვის ყველანაირი ხელშეწყობა, წახალისება, რთა შესაძლებელი გახდეს თუნდაც მოციერთ იმპორტულ პროდუქციასთან კონკურენცია. ექსპორტის წახალისებისათვის საჭიროა სხვადასხვა ღონისძიებების გაგარება. მაგ. ამემაღ ექსპორტი უეე გათავისუფლდა გადასახადებისაგან.

აუცილებელია, ავრთვე, ინვესტიციების მოზიდა და მათი ვეექერი გამოყენება. ამისათვის აუცილებელია გარკვეული პოლიტიკური სტაბილიზაცია, დახვეწილი საკანონმდებლო ბაზა, განვითარებული ინფრასტრუქტურა, ბვერი ბიუროკრატიული პროცედურის გაუქმება და სხვა. კრიზისიდან გამოყვანის მცდელობა ჩვენი ქვეყანას დიდი ოდენობის საგარეო ვალის აღების აუცილებლობის წინაშე აყენებს. საჭიროა ავწონ-დაწვინოთ ამ ხესხების გამოყენების მიმართულებები, გამოვიყენოთ იმინი მხოლოდ და მხოლოდ წარმოების ძირითადი საშუალებების შესაძენად.

გარდამავალი ქვეყნები დილად დაბაზარლა მიმდინარე ეკონომიკური რეფორმის პერიოდში ინფლაციამ. ესაა დიდი სოციალურ-ეკონომიკური დარტყმა მთელი ქვეყნისათვის. ამიგომ საჭიროა ინფლაციური პროცესების დარეგულირება, გადამკრელი მომების მილება მის დასაცეანად მინიმალურ ოდენზე. სერიოზულ გარდაქმნას მოითხოვს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკა.

ფინანსური სტაბილიზაციის მისაღწევად საჭირო ხდება ფულის მასის გამრდა. ზომიერი ოდენობის მისილი აუცილებელია ეკონომიკური მდგომარეობის გამოსასწორებლად. მიმდინარე წლის დასაწყისში, ვეროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამალეამ ამ საერთაშორისო ორგანიზა-

ცაში საქართველოს გაწვევრიანების საკითხი დადებითად გადაწყვიტა. ევროსაბჭოს იურიდიულმა და ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა ჩათვალა, რომ საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური რეფორმა არის გარანტი იმისა, რომ ჩვენს ქვეყანაში ჩამოყალიბდება კანონის უზენაესობაზე დაფუძნებული დემოკრატიული წყობა. კონსტიტუციის უზენაესობა, საკონსტიტუციო სასამართლოს არსებობა, ადგილობრივი არჩევნები, არასამთავრობო ორგანიზაციების მუშაობა, სიკვდილით დასჯის გაუქმება, მიმდინარე სასამართლო რეფორმა წინგადადგმულ ნაბიჯია ქვეყნის განვითარების გზაზე. ევროსაბჭოში გაწვევრიანება დიდ პასუხისმგებლობას აკისრებს ქვეყნის, ვალდებულსაა კი ხდის აუცილებლად ღირსეულად გამოვიდეს შექმნილი მძიმე კრიზისიდან.

ბიზნესის გარემო და უსსრში ინვესტიციები საქართველოში

*გვიად გვიცით
ოსე კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტის
III კურსის სტუდენტი*

დღევანდელ პირობებში საქართველოს ეკონომიკის კრიზისული მდგომარეობიდან გამოსაყვანად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინვესტიციებს, განსაკუთრებით კი უცხოურ ინვესტიციებს. განხორციელებული ინვესტიციების რაოდენობასა და ხარისხზე დიდად იქნება დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკის ხვალისდელი დღე. თუკი დარგობრივ კრიზისში განვიხილავთ განხორციელებულ უცხოურ ინვესტიციებს, პირველ ადგილზეა მრეწველობა, სადაც მთელი ინვესტიციების დაახლოებით 32%-ია განხორციელებული, მეორე ადგილზეა კაპიტალიზაციის ხილო მესამე ადგილზეა კვების მრეწველობა.

როგორც უცხოელ ინვესტორთაგან გახდა ცნობილი, ისინი საქართველოში ყველაზე პერსპექტიულ დარგებად გურობს, გრანსპორტს, კვების მრეწველობას და კომუნიკაციებს ასახელებენ, თუმცა გურისტულ ბიზნესში ინვესტიციები ნაკლებად ხორციელდება, ასევე ნაკლებია ინვესტიციები გრანსპორტის სფეროშიც. ამიტომაც ეს დარგები სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერას საჭიროებენ. რაც შეეხება კვების მრეწველობას, ამ დარგის უპირატესობაზე ის ფაქტიც შეგვეულებს, რომ

ამ დარგში ყველაზე მეტი პროექტი იქნა განხორციელებული. ასევე მნიშვნელოვანი ინვესტიციები იქნა განხორციელებული კაპიტალიზაციის სფეროშიც.

საქართველო ინვესტიციების განხორციელების მხრივ, მაღალრისკიანი ქვეყანათა რიგს მიეკუთვნება, თუმცა როგორც ინვესტორთაგან გახდა ცნობილი, მათი დიდი ნაწილისათვის რისკის ფაქტორი არცთუ ისე მნიშვნელოვანი იყო. საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან უფრო აქტიური მოქმედება, საქმიანი კონტაქტები საერთაშორისო სადაზღვევო კომპანიებთან, რათა ისინი მაქსიმალურად იყვნენ ჩართულნი უცხოურ ინვესტიციების დაზღვევის საქმეში და საბოლოო ჯამში რისკის ღირე მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი.

საქართველო გარდაამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყანათა რიგს მიეკუთვნება, სადაც მიმდინარეობს სისტემური გრანსფორმაცია და სტრუქტურული ცვლილებები, ამიტომაც საქართველოს ბიზნესისა და საინვესტიციო გარემო ხასიათდება როგორც უპირატესობებით, ისე მთელი რიგი ხარვეზებით, რომლებიც სერიოზულ პრობლემებს უქმნის უცხოელ ინვესტორებს და ადგილობრივ ბიზნესმენებსაც. ყოველივე ამ ხარვეზების აღმოსაფხვრელად საჭიროა სახელმწიფოს მხრიდან გარკვეული ღონისძიებების გატარება, რათა თავიდან ავიცილოთ უარყოფითი შედეგები.

საქართველოს საზღვარეულო სისტემის განვითარების მოზიერათი ასპექტი

*ნათია ცუციერიძე
ეკონომიკის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი*

დღეს ნაოსნობა ქვეყნის ეკონომიკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი დარგია. განსაკუთრებით, როცა აზია-ევროპის ღერუფის ამოქმედება რეალური ფაქტია, ნავსადგურების მნიშვნელობა კიდევ უფრო ძირდება.

საბჭოთა სისტემის დაშლის შემდეგ, 1992 წლიდან დაიწყო მუშაობა ფლოტის განაწილებაზე. საქართველოში ააზირებული ფლოტის ღირებულებების თანხა სრულად იყო გამოუმუშავებული და გემები საქართველოს ეკუთვნოდა. მიღებული წილიდან 1992-1993 წლებში 17 გემს უმთავრდებოდა საკლასო დოკუმენტაციის ვიდა, რაც იმას ნიშნავდა,

რომ მათი ექსპლორაცია შეკეთების გარეშე აღარ შეიძლებოდა. ეს კი სერიოზულ თანხას - 35 მლნ დოლარს საჭიროებდა. ამასთან, მოქმედი გემების ექსპლორაციაც კოსხვის ნიშნის ქვეშ დადგა, რადგან საკუთრივ სამინისტრომ გაყინა გემების საპორტო მომსახურებისათვის გამოყოფილი სანაოსნოს კუთხილი 22 მლნ. დოლარი. ფლოკის გადახაწვლების შემდეგ 17-მა სანაოსნომ დაიწყო ბრძოლა ისედაც გადაგვირთულ მსოფლიო ბაზარზე დასაქმებულად, რაც კიდევ უფრო ართულებდა აღნიშნულ დარგის მდგომარეობას. მაგრამ 1994 წლიდან შემოიხრებდა გარკვეული ძვირები ნაოსნობის განვითარებაში.

1996 წელს აღებული კულევითი საქართველომ შეიძინა სამი 30 ათას-ტონიანი და ერთი 37 ათასტონიანი მშრალტვირთვითი. დღეს, საქართველოს სანაოსნოს საკუთრებაში არსებული გემების ძირითადი ნაწილი განკერვბა და პროდუქტშიღებია, მათ შორის კი უმეტესი ნაწილი თხევადი პროდუქტების გადასაზიდვად განკუთვნილი. გარდა საგვირთო საზღვაო ხომალდებისა, საზღვაო ფლოტის განვითარების სახელმწიფო პროგრამით (რომელიც 1994 წლის მისიში იქნა მიღებული) შექმნილია სამგზავრო-საგვირთო საზღვაო ბორანი. სანაოსნოს გამომწვლი აქვს დაამკვიდროს ხაზები ბათუმი-ხმელთაშუა ზღვის ქვეყნების მიმართულად. მაგრამ საყელდ ორ რეისზე ბორნების დაგვირთვა 10%-ითაც ვერ მოხერხდა.

1998 წლის 1 იანვრიდან საერთაშორისო კონვენციით დაიწყო სანაოსნობის სერტიფიკაცია. ერთი წლის განმავლობაში საერთაშორისო საკვალფიკაციო კომპანია "იურო ვერიტასთან" ერთად საქართველომ დაამუშავა ყველა ტექნიკური დასაბუთება, დოკუმენტაცია, მომზადდა გემები, საუქილისტები და საქართველოს სანაოსნო კომპანიაში 18 იულისის მიღო სერტიფიკატი, რაც უღებს გეანიტებს ნებისმიერი ქვეყნის გემებს გაუწიოთ ტექნიკური თუ კომერციული მენეჯმენტი. პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებიდან საქართველო პირველი და ჯერჯერობით ერთადერთია, რომელმაც აღნიშნული სერტიფიკატი მიიღო.

მუხედავად აღნიშნული ძვირებისა, საქართველოს ნავსადგურები ბევრად ჩამორჩება საერთაშორისო სტანდარტებს თავისი პროდუქტიულობით. 1998 წლის 9 თვის მონაცემებით საქართველოს ნავსადგურებში სულ გადამუშავებულია 5174 062 ტონა გვირთი. აქედან, ფოთის ნავსადგურში - 1977 552 ტონა (38%), ბათუმის ნავსადგურში - 3196 400 ტონა (62%). ორივე ნავსადგურში გადამუშავებული გვირთების საერთო მოცულობიდან 2348 619 ტონა (45%) იმპორტირებული გვირთებია, ხოლო 2825 443 (55%) ექსპორტირებული. აქედან, ფოთის ნავსადგურში შესაბამისი მაჩვენებლებია 1526 419 (77%) და 451 243 (23%) ტონა, ხოლო ბათუმის პორტში 822 200 (26%) და 2374 200 (74%) ტონა გვირ-

თი. ნავსადგურებში გადამუშავებული გვირთების 79% ანუ 407 5112 ტონა საერთაშორისო გვირთებია.

გვირთების სახეობათა მიხედვით 60% გადაიმიღება ნავთობი და ნავთობპროდუქტები, 7% - კონტეინერები. აღსანიშნავია, რომ ბათუმის ნავსადგურის გვირთბრუნვის 80%-ს ნავთობი და ნავთობპროდუქტები წარმოადგენს. ნავსადგურებში მოსული საერთო გვირთბრუნვის მოცულობები გადახაწვილებულია შემდეგ სახელმწიფოებზე: საქართველო, სომხეთი, ამერაიჯანი, ყაზახეთი, თურქმენეთი, უზბეკეთი, ყირგიზეთი, ტაჯიკეთი და სხვა. ამიერკავკასიის ქვეყნებზე მოდის ნავსადგურებში გადამუშავებული გვირთების საერთო მოცულობის 65,9%, დანარჩენი 34,1% კი - ცენტრალური ამიისა და სხვა ქვეყნებზე.

განსაკუთრებულ ყურადღება უნდა მიექცეს ფოთის ნავსადგურს მისი სტრატეგიული მდებარეობის გამო. იგი კავკასია-ცენტრალური ამიისათვის გვირთის გადასაცემი უმთავრესი გზა და შესაბამისად, იაფი. ფოთის უმთავრესი უპირატესობა TRACECA-ს დერეფანში შედარებით მოკლე მანძილია. მაგრამ დღეს მისი მდგომარეობა საკმაოდ არასახარბიულოა და სრულიად შესაძლებელია დაკარგოს ეს უპირატესობა. ფოთის ნავსადგური 25%-ით ჩამოუვარდება შავი ზღვის სხვა პორტებს, რომლებიც მისი უშუალო კონკურენტები არიან. ეს ყოველივე ძირითადად ალკურეოლის მოძველებით არის გამოწვეული. ფოთის ნავსადგურის მოდერნიზაციასა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას 12 მლნ-მდე აშშ დოლარის ინვესტიცია და დამატებითი გრძელვადიანი ინვესტიციები ესაჭიროება, რა თქმა უნდა, არც ნავსადგურს და არც სახელმწიფოს არ შესწევს უნარი მზაბდინოს ამ მოცულობის ინვესტიცია და მიმდინარე ეტაპზე ერთადერთი გამოსავალი მხოლოდ კერძო ინვესტიციების მოზიდვაა.

საზღვაო ფლოტი არ წარმოადგენს სახელმწიფოსათვის დიდი მოცულების წყაროს. იგი უფრო ხელშემწყობი რგოლია ეკონომიკის საერთო განვითარებისათვის. როდესაც ქვეყნის განვითარებული ფლოტი ჰყავს, ადვილად ინვესტიციების მოზიდვა და მსხვილი კაპიტალბაზნდებების წარმატებით რეალიზება.

საერთაშორისო ანგარიშსწორება

თამარ ჯავახიშვილი
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის IV კურსის სტუდენტა

საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარება მოითხოვს დაიხვეწოს ქვეყნების შორის უნაღლო ანგარიშსწორების ფორმები. სახელმწიფოებს, ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს შორის მყარდება მრავალმხრივი ეკონომიკური ურთიერთობები. ამ ურთიერთობაში საბოლოო აქტია საერთაშორისო ანგარიშსწორება, რომელიც არის ფულად მოთხოვნილებებთან და ვალდებულებებთან დაკავშირებული გადახდების მოწესრიგება. ამ ანგარიშსწორების დროს საგადასახადო ბრუნვის საშუალებად ითვლება ფული ნაღდი და უნაღლო ფორმებში. თანამედროვე პირობებში უძლეობს მნიშვნელობა აქვს უნაღლო ანგარიშსწორებას, რომელიც უშუალოდ საბანკო და საკრედიტო დაწესებულებების მეშვეობით ხორციელდება.

საერთაშორისო ანგარიშსწორებაში გარჩევათა საეკონომიკურ-სახადო ურთიერთობები და პირობები ითვალისწინებს შემდეგი ელემენტების გამოყენებას: გადახდის პირობები, ფასების დასადგენად გამოყენებული ვალუტა, საგადასახადო ვალუტა, ანგარიშსწორების ფორმები და გადახდის საშუალებები. საერთაშორისო ანგარიშსწორებაში ერთი მთავარია გადახდის პირობები, რომელშიც ანსხვავებენ: ნაღდი გადასახდლებს, ანგარიშსწორებას სესხების გაყვით და ნაღდი გადახდებს კრედიტის არჩევის უფლებით.

ფასების დასადგენად გამოყენებული ვალუტის შერჩევა დამოკიდებულია კრედიტის მოცულობაზე, საპროცენტო განაკვეთსა და გარიგების საეკონომიკურ უწყებებთან. საგადასახადო ვალუტა არის ის ვალუტა, რომლითაც უნდა განხორციელდეს საერთაშორისო ანგარიშსწორება.

საგარეო-ეკონომიკურ ურთიერთობაში გამოიყენება გადასახდლების შემდეგი სახეები: 1. საავანსო გადასახდლები, რომლებიც ჩვეულებრივად გზავნილებათა საშუალებით წარმოებს; 2. გადასახდლები საქონლის მიწოდებისას, ან მის შემდეგ წარმოდგენილი დოკუმენტაციის საფუძველზე ხორციელდება უმარტესად აკრედიტისა და ინკასოს საშუალებით; 3. გადასახდლები საქონლის შემოსვლისას, რომელიც გზავნილების საშუალებით წარმოებს; 4. გადასახდლები რაგანდის ვადის დადგომისას, როდესაც მოთხოვნის უზრუნველყოფა არ გააჩნია.

საერთაშორისო ანგარიშსწორების სისტემა მოიცავს შემდეგ ძირითად ფორმებს: ინკასო, აკრედიტის, ღია ანგარიშით, საბანკო გზავ-

ნილებით, თამასუქებით, ჩეკებით, საგადასახადო მოთხოვნებით და საგადასახადო დაეალებით. საერთაშორისო ანგარიშსწორების ერთ-ერთ ფორმად გამოიყენება ვალუტის ბარათები. ანგარიშსწორების მიხედვით გამოიყოფა შემდეგი ტიპის ბარათები: ორმხრივი (გამოიყენება როგორც საგადასახადო საშუალება, მხოლოდ ორ მხარეს შორის გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე) და მრავალმხრივი (მის მფლობელს საშუალება აქვს განახორციელოს სხვადასხვა საბანკო ოპერაციები ორგანიზაცია-დაწესებულებაში, რომლებიც ამ ვალუტის ბარათს ცნობენ, როგორც გადახდის საშუალებას. ასეთ მრავალმხრივ სისტემებს აქვთ საბანკო ბარათების ტრანსნაციონალური ასოციაციები: VISA, EUROCARD/MASTERCARD, AMERICAN EXPRESS და სხვა).

საქართველოში ბანკები სულ უფრო მეტ ინტერესს იჩენენ ვალუტის მიმართ. აღსანიშნავია, რომ "საქართველოს ბანკი" ახორციელებს ელექტრონული საერთაშორისო ბარათების: VISA, EUROCARD/MASTERCARD, AMERICAN EXPRESS მომსახურებას, ასევე "ჯორჯიან ქარდს" - ემისიას და მომსახურებას და MOST BANK-ის ბარათების ALLIANCE DEBIT, ALLIANCE ELECTRON-ის ემიტირებას. "აბსოლუტბანკი", "ინტელექტბანკი", "თი-ბი-სი ბანკი", "თბილისი-ბანკი", "თბილერედიტბანკი" ახორციელებენ UFC-ის სისტემის ბარათების ემიტირებას და მომსახურებას საქართველოს გეოგრაფიაზე UFC ქსელში შემავალ სხვადასხვა ობიექტებში, მათ შორის ბანკები, ემსახურებიან UFC, VISA, EURO/MASTERCARD ბარათების მფლობელებს.

სახელმწიფო პოლიტიკისა და რეგულირების სისტემის მნიშვნელობა საბანკო საქმეებში საქართველოში

ვიორჯი ვოლოტი

თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის IV კურსის სტუდენტა

ბანკები ზუსტად ასახავენ იმ ქვეყნის საფინანსო-ეკონომიკურ მდგომარეობას, რომელშიც ისინი ფუნქციონირებენ. ასევე იყო საქართველოშიც: 90-იანი წლების პირველ ნახევარში საქართველოს ეკონომიკაში არსებული ქაოსი ნათლად აისახა საქართველოს საბანკო სისტემაზე. 1999 წელს 500 აშშ დოლარით შესაძლებელი იყო ბანკის გახსნა, რამაც

თავისთავად გამოიწვია კომერციული ბანკების მასობრივი შექმნა და მათი ასევე მასობრივი გაკორგება.

უკანასკნელ პერიოდში ბევრი ვაკეთდა საქართველოს დამოუკიდებელი საბანკო სისტემის შესაქმნელად: მეტ-ნაკლებად მოწესრიგდა საბანკო საკანონმდებლო ბაზა; გადაიკევა მიმოქცევაში ფულის უკონტროლოდ გამოშვების არხები; ყალიბდება საფინანსო ბაზარი (ბანკ-თაშორის საავლუკო ბირჟა, საფონდო ბირჟა); კომერციული ბანკების საქმიანობა რეგულირდება ეროვნული ბანკის ნორმატივებით. დღეს საქართველოში ჩამოყალიბდა ორსაფეხურიანი საბანკო სისტემა, რომლის პირველ საფეხურს წარმოადგენს საქართველოს ეროვნული ბანკი, ხოლო მეორე საფეხურს კომერციული ბანკები.

საქართველოს ეროვნული ბანკი წარმოადგენს ბანკთა-ბანკს, რომლის ფუნქციებს წარმოადგენს განახორციელოს საქართველოს ფულად-სარეზერვო პოლიტიკა, იყოს საქართველოს ბანკირი, მრეწველი და ფისკალური აგენტი, მომსახურებობა და შედამხვედელი გაუწიოს კომერციული ბანკებს. კომერციული ბანკები კი მომსახურებობას უწევენ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ ფარგლებში. საქართველოს საბანკო სისტემა რეგულირდება შემდეგი კანონმდებლობითი აქტებით: "საქართველოს კანონი ეროვნული ბანკის შესახებ"; "საქართველოს კანონი კომერციული ბანკების შესახებ"; "საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი"; "საქართველოს საგადასახადო კოდექსი". აგრეთვე, კანონქვემდებარე აქტებით. "საქართველოს კანონი კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ". საყურადღებოა აღნიშნული მე-20 მუხლი (საბანკო საქმიანობა), რომელშიც მოცემულია ბანკებისათვის ნებადართული საქმიანობის ამოწურავი ჩამონათვალი. ჩვენის აზრით, აღნიშნული ჩამონათვალი არასასურველია და იგი უნდა მოიცავდეს საქმიანობის სხვა სახეობებსაც. ჩვენ ვვთვლით, რომ ამ მუხლს უნდა დაემატოს ღიშინის უფლება.

კომერციული ბანკების რეგულირებისათვის სებ-მა შემუშავა "კომერციული ბანკებზე შედამხვედლობის ღონისძიებათა სისტემა", რომელიც ამტკიცებულია N144 ბრძანებით. აგრეთვე, შემუშავებულია პროექტი "კომერციული ბანკების საქმიანობის შედამხვედლობის და რეგულირების წესების" შესახებ, რომლებიც გათვალისწინებულია შემდეგი ღონისძიებებით: 1. არაოფიციალური საშედეგო ღონისძიებები: ა) გაძლიერებული შედამხვედლობის რეჟიმი; ბ) ვალდებულებების აღება (სარეკლამაციო წერილი); გ) მოთხოვნა სამეთვალყურეო საბუღალტრო; დ) ურთიერთგაგების მემორანდუმი. 2. ოფიციალური საშედეგო ღონისძიებები: ა) წერილობითი გაფრთხილება; ბ) წერილობითი ინსტრუქცია - ბანკმა შეწყვიტოს და შემდგომში არ დაუშვას ესა თუ ის

დარღვევა, აგრეთვე, მიიღოს მოქმედი მის აღმოსაფხვრელად; გ) მოთხოვნა ბანკის ხელმძღვანელის თანამდებობიდან დროებით გადაყენების ან დახოვნის შესახებ; დ) დროებითი აღმინისტრაციის დანიშვნა; ე) საბანკო საქმიანობის ლიცენზიის ჩამორთმევა.

გარდა ამისა, საბანკო საქმიანობის უკეთესი რეგულირებისათვის შემოღებულია კომერციული ბანკების ლფერენციაცია CAMEL-ის სისტემის მიხედვით. აგრეთვე, საბანკო კაპიტალის შემდეგ კატეგორიებად დაყოფა: 1. დამაკმაყოფილებელი; 2. ადეკვატური; 3. ნაკლებად ადეკვატური; 4. არაადეკვატური; 5. კრიტიკული.

1998 წლის 9 ივლისს გამოვიდა საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის N61 ბრძანება "საქართველოს მოქმედი კომერციული ბანკების საწესდებო კაპიტალის ფულად ფორმაში მინიმალური ოდენობის ზრდის განრიგის შესახებ, რომლითაც დადგენილია შემდეგი განრიგი.

1. 1998 წლის 31 დეკემბერი - არანაკლებ 1.0 მლნ. ლარი;
2. 1999 წლის 30 ივნისი - არანაკლებ 2.0 მლნ. ლარი;
3. 1999 წლის 31 დეკემბერი - არანაკლებ 3.0 მლნ. ლარი;
4. 2000 წლის 30 ივნისი - არანაკლებ 4.0 მლნ. ლარი;
5. 2000 წლის 31 დეკემბერი - არანაკლებ 5.0 მლნ. ლარი.

რამაც დააჩქარა საბანკო სისტემის მეორე ეტაპზე გადასვლა, როგორც არის საბანკო კაპიტალის გამსხვილების პროცესი, რომელიც მიმდინარეობს ბანკების მთიანთქმა-შერწყმის ხარჯზე, რაც განსაკუთრებულ რეგულირებას მოითხოვს. ამიტომ უპრიანი იქნებოდა იმ საკანონმდებლო აქტის მიღება, რომელიც დაარეგულირებდა ამ პროცესს.

საქართველოს კანონმდებლობით კომერციული ბანკების მარეგულირებელი ერთადერთი ორგანო არის საქართველოს ეროვნული ბანკი. კონკრეტულად მისი "საბანკო შედამხვედლობის სამმართველო" დადევნების განყოფილება. საქართველოს ეროვნული ბანკი შედამხვედლობას ახდენს ბანკების პასივებისა და აქტივების შესწავლით, გაანალიზებით, მათთვის რეკომენდაციებისა და წინადადებების მიცემით, ასევე ნორმატივების დაწესებით, ბანკების სერთიფიკაციის შექანიშის შემოღებით და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ ყველა ეს ღონისძიებები, აგარებენ სარევიზიო ხასიათს, და საქართველოს ეროვნული ბანკის არა აქვს შესაძლებლობა აქტიური შედამხვედლობა მოახდინოს ბანკებზე, განსაკუთრებით მათი მხარდაჭერის ასპექტში. ამიტომ კარგი იქნებოდა ახალი მარეგულირებელი სისტემის შექმნა (მაგალითად, როგორც არის დემონსტრაციის დაზღვევის ფედერალური კორპორაცია აშშ-ში), რომელიც იმუშავებს ბანკების მხარდაჭერის ასპექტში, რაც ხელს შეუწყობს მათი საქმიანობის დახვეწას.

ლაკრედიტაბა კომპარატიული ანგაზის

ნანა ქეციაშვილი
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის IV კურსის სტუდენტი

განვითარებული საბანკო სისტემის გარეშე ქვეყანაში ვერ იარსებებს საბანკო ეკონომიკა. მან უნდა შეუწყო ხელი ეკონომიკური რეფორმების განვითარება. კომერციული ბანკები არიან სამეურნეო ცხოვრების ის სტრუქტურები, რომელთაც შეუძლიათ დააკრედიტონ ეკონომიკის ესა თუ ის სფერო. მოახდინონ გრძელვადიანი ინვესტირება, ამიგომ დიდი მნიშვნელობა აქვს მათ განვითარებას. თანამედროვე ეკაბაშე დაკრედიტების შემდეგი მეთოდებია:

1. სასაქონლო მაგერიალურ ფასეულობათა ნაშთის მიხედვით დაკრედიტება;
2. სასაქონლო მაგერიალურ ფასეულობათა ბრუნვის მიხედვით დაკრედიტება.

გარდა ამისა, გამოიყენება გამსხვილებული ობიექტების დაკრედიტება სასაქონლო მაგერიალურ ფასეულობათა ბრუნვისა და ნაშთის მიხედვით.

კრედიტები შეიძლება გაიყოს მარტივი სასესხო ანგარიშით, საყვიალური სასესხო ანგარიშით, ცალკეული სასესხო ანგარიშით და კონტოკორენტით. როგორც წესი, კომერციული ბანკები კრედიტობა გრძელვადიანი სესხების გაყენებს, ვინაიდან ამ დროს დიდია ბანკის რისკი. გრძელვადიანი კრედიტის ორგანიზაცია გულისხმობს კრედიტორების სუბიექტებისა და ობიექტების გამოყოფას, სესხის გაყემის და დაფარვის წესს. აუცილებელია განხორციელდეს ბანკის კონტროლი გრძელვადიანი კრედიტის მიზნობრივ გამოყენებასა და სესხების თავისუფლოდ დაბრუნებაზე, გარდა ამისა, უნდა განისაზღვროს გრძელვადიანი კრედიტის მოყულობა და სარგეულის განაკვეთი. მსოფლიო საბანკო პრაქტიკაში გრძელვადიანი კრედიტის მოყულობა განისაზღვრება საწარმოს მიერ თვითდაფინანსების შესაძლებლობიდან გამომდინარე, რომლის მაჩვენებლად გამოდის "CASH FLOW". დაკრედიტების შემდგომი განვითარებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ მეთოდის შემოღებას საქართველოს კომერციულ ბანკებში. "CASH FLOW" საკმაოდ კარგად ასახავს საწარმოს სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობას.

რაც შეეხება გაერთიანებულ ქართულ ბანკს, იგი ერთ-ერთი მოწინავე ბანკია. მისი უმაღლესი ორგანო კრედიტებთან მიმართებაში არის საკრედიტო კომიტეტი, რომლის ძირითადი მიზნებია გადასინჯოს და

შეღამხედველობა გაუწიოს საკრედიტო პოლიტიკის, გააკონტროლოს კრედიტების გაყემის პროცესი და სხვა. იგი ამტკიცებს ბანკის საკრედიტო საქმიანობისათან დაკავშირებულ შემდეგ ქმედებებს: სესხის გაყემას, სესხის ვადის გაგრძელებას, გარანტიის გაყემასა და ნებისმიერი სხვა სახის საკრედიტო საქმიანობას. ზოგიერთი ინდუსტრიის დაკრედიტება აკრძალულია, ამასთან ერთ ჯგუფზე საკრედიტო დაბანდობამ საერთაშორისო აღრისების სტანდარტებით არ უნდა გადააჭრბოს სააქციო კაპიტალის 10%-ს. ბანკი საკუთარი რესურსებით გასცემს მოკლევადიან სესხებს მაქსიმუმ 12 თვემდე ვადით. სესხების ვალა შეიძლება გაგრძელდეს, მაგრამ არ უნდა აღემატებოდეს ორჯერ და მეტად ჰირველად პერიოდს.

ბანკში შექმნილია იურიდიული ღეპარტამენტი, რომელიც უზრუნველყოფს ბანკის საქმიანობის შესაბამისობას სათანადო კანონებსა და აქტებთან. ყველა კრედიტების საქმე დგება მათ მიერ დამტკიცებული დოკუმენტების საუფედელზე. მსესხებლის მიერ სესხის, გარანტიის და სხვა ვალდებულების მისაღებად გაკეთებულ განაცხადებს და სხვა აუცილებელ დოკუმენტებს განიხილავს და შესაბამის დასკვნებს დაკრედიტების მიზანშეწონილობის შესახებ აშმაღებს სუდლ.

ბანკში დიდი ყურადღება ექცევა კრედიტების მონიტორინგს და დაფარვის კონტროლის მაღალ დონეზე შესრულებას საკრედიტო სამსახურის თანამშრომლების მიერ, რომელმაც პასუხისმგებელია საკრედიტო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე.

თანამედროვე ეკაბაშე დაკრედიტების სისტემა ეყარება ბანკის საკუთარ რესურსებს. გასაკემი კრედიტების მოყულობა მთლიანად დამოკიდებულია მოზიდულ სახსრებზე, ამიგომ მნიშვნელოვანია, რომ შემცირდეს ღეპოზიციებისაგან მიღებული შემოსავლების დაბეგრვის ვანაკვეთი, უზარადადეს ნდობა საბანკო სისტემის მიმართ.

საკრედიტო პორტფელის ჩამოყალიბებისას ბანკის საკრედიტო პოლიტიკის უზრუნველეს ამოყენად მიჩნეულია საკრედიტო რისკის მართვა, მისი მინიმიზაცია, რაც მიიღწევა კრედიტებისა და მოზიდული სახსრების დივერსიფიკაციით. თანამედროვე პირობებში, აუცილებელია ბანკებმა შეისწავლონ მსესხებლის კრედიტუნარიანობა და ამის საუფედელზე გასცენ კრედიტი. კომერციული ბანკების მიერ უნდა შეირჩეს დაკრედიტების ისეთი ობიექტული ფორმები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საბანკო სესხის დაბრუნებას. ამასთან ერთად, დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს ბანკებში მენეჯმენტის სრულყოფას, კადრების კვალიფიკაციის დონის ამაღლებას. სწორედ ბანკის საკრედიტო თანამშრომლები განაპირობებენ სესხებისა და საკრედიტო საქმიანობის ხარისხს. აუცილებელია დაინერგოს თანამედროვე საბანკო ტექნიკა და ტექნოლო-

გია, განვითარდეს მომსახურების ახალი სახეები. კომერციული ბანკები უნდა ჩაერთონ ევლას სახის ეკონომიკურ და საფინანსო პროექტებში, რომელიც ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებასა და წინსვლას, საქართველოს საბანკო სისტემის სრულყოფას.

ინოვაციური მენეჯმენტი აშშ-სა და იაპონიის შირმაში

მია ჯანგველაძე

თსუ კომერცია მარკეტინგის ფაკულტეტის IV კურსის სტუდენტი

1. ინოვაციურ მენეჯმენტში მთავარი ყურადღება ექცევა ინოვაციით სტრატეგიისა და ღონისძიებების შემუშავებას, რომლებიც მიმართულია მით რეალიზაციაზე. ხდება პროდუქციის ახალი სახეების დამუშავება და გამოშვება, ვინაიდან სწორედ ეს განსაზღვრავს ყველა დანართი მიმართულების განვითარებას.

2. აშშ-სა და იაპონიის ბევრ უმსხვილეს კომპანიაში შექმნილია ინფორმაციის გაცემის და ინდივიდუალურ მომხმარებელთა მომსახურების სასპეციალიზებული ქვედანაყოფები. მაგალითად, ასეთია ამერიკული გრანსნაციონალური კორპორაციები: "IBM", "General Electric", "General Motors", "Procter and Gembel"; იაპონური - "Macusita", "SONY", "Toiota", რომლებმაც შექმნეს მომხმარებელთან კარგად ორგანიზებული სისტემა ინფორმაციის არხის სახით. ინოვაციური პროცესის საბოლოო მიზანია ახალი პროდუქციის კომერციული ათვისება და მისი რენტაბელური მასობრივი, სერიული წარმოება.

3. ინოვაციური პროცესების მართვის უფრო მოქნილი და კომპლექსური სისტემის, ახალი სამეურნეო მექანიზმის შექმნა, რომელიც ორიენტირებულია პერსპექტიული პროდუქციის შექმნაზე, მართვის ფუნქციებისა და ორგანიზებული ფორმების, აგრეთვე, ხელმძღვანელობის სტილის გარდაქმნაზე სტიმულს აძლევს სიხალეთა დამუშავებასა და დანერგვას და უზრუნველყოფს ინოვაციური პროცესების გამჭოლ მართვას იდეის წარმოშობიდან მის რეალიზაციაამდე.

4. იაპონური ფირმები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ ახალი საქონლის შემოქმედებითად დამუშავებას, თავისი კომპანიის ტექნოლოგიის საფუძველზე. ისინი ფართოდ იყენებენ კომპლექსურ მიდგომას ინოვაციური საქმიანობისადმი. ახალი პროდუქციის დამუშავების სამსახ-

ურები იაპონურ ფირმებში ჩვეულებრივად მოიცავენ კომპანიის საქმიანობის ყველა სფეროს.

5. მართვის სტრუქტურის ორგანიზაცია "ჯენერალ მოტორსი" აკეთებდა ორიენტაციას, როგორც ახალი მოდელების დამუშავების ორგანიზაციის ახალ ფირმებზე, ისე გამჭოლი მართვის ახალი სისტემის შექმნაზე, რომელიც ითვალისწინებდა ქვედანაყოფების შორის პორიონტალური ურთიერთკავშირის განვითარებას, გასაღების ქსელის გარდაქმნას, ახალი პრინციპების შემოღებას ხელფასის სისტემაში და პერსონალის სტიმულირებას.

ფულის ექვოლუცია

დავით ანთაძე

მიკროეკონომიკისა და მენეჯმენტის ფაკულტეტის I კურსის სტუდენტი

ფულის ფუნქციის ცვლევა ეკონომიკური მეცნიერების უძველეს პრობლემათა რიცხვს მიეკუთვნება მისი ევოლუცია ხანგრძლივ ისტორიულ პერიოდს მოიცავს. სწორედ ფულთან არის დაკავშირებული მრავალი ეკონომიკური პრობლემა. ინგლისელი ეკონომისტი ვ. კარლიელი ფულის შესახებ წერს: "ფული ის ღრმად, რომლის ირგვლივაც გრიალებს ეკონომიკა".

ფული ყველა სხვა საქონლისაგან განსხვავებით ასრულებს განსაკუთრულ სამოტივაციურ როლს. რამე ვაჭარობსა თუ ნებისმიერი სხვა საქონელი კვლავწარმოების სფეროს დროებითი სტუმარია, რომელსაც იგი მომხმარებლის შედეგად ადრე თუ გვიან ტოვებს, ფული აღნიშნული სფეროს უძემდეგ თანამგებარია, რომელიც მოწოდებულია მუდმივად მიმოიქცეოდეს.

ფული საქონლის მინაგანი წინააღმდეგობის გადაჭრის საშუალებაა. ეს წინააღმდეგობა არსებობს სახმარ დირებულებასა და დირებულებას შორის. იგი ულინდება გაცემის პროცესში და გადაიჭრება ფულის მეშვეობით. სწორედ ფულის საშუალებით შეუძლია საქონელმწარმოებელს საკუთარი საქონელი გაცემის სხვა საქონელზე.

ამრიგად, ფული მონოპოლიზურად ასრულებს საყოველთაო ექვივალენტის როლს, ამასთან მას აქვს რიგი ფუნქციებისა, რომელთა შესრულება

ჩვეულებრივ საქონელს არ შეუძლია. ფული წარმოშობის მომენტიდან ასრულებს ორ ძირითად ფუნქციას - ღირებულების საზომისა და მიმოქცევის საშუალების ფუნქციებს. ისტორიული განვითარების პროცესში ფულმა შეიძინა ახალი ფუნქციები: იგი ასრულებს დაგროვების სამუშაოებს, გადახდის საშუალებებისა და მსოფლიო ფულის ფუნქციებს.

საქონლის ღირებულების ფულით გამოხატვისათვის არ იყო აუცილებელი ადამიანს თან პქონოდან ნაღდი ფული. როცა საქონელმცოდნეული ფასს ადებდა საქონელს, იგი გონებით ანუ იდეალურად გამოხატავდა საქონლის ღირებულებას ოქროსი. ეს შესაძლებელი იყო იმის გამო, რომ რეალურ სინამდვილეში არსებობდა თანაფარდობა ოქროს ღირებულებასა და მოცემული საქონლის ღირებულებას შორის. ღირებულების საზომის ფუნქციის შესრულებით ოქრო, როგორც ფულადი საქონელი განსაზღვრავდა ყველა სხვა საქონლის ფასს. ეს უკანასკნელი კი დამოკიდებული იყო ორ გარემოებაზე: 1. საქონლის ღირებულების ცვალებადობაზე; 2. ოქროს ღირებულების ცვალებადობაზე.

ოქრომ ისევე, როგორც ვერცხლმა შეწყვიტა ფულადი ღირებულების ეკონომიკური როლის შესრულება. ოქროს სტანდარტის სრულ ლიკვიდაციას თან ახლავს მეორე, მეტად მნიშვნელოვანი ფაქტი - მისი საყოველთაო შეცვლა ქაღალდის ფულის სტანდარტით. ამჟამად ქაღალდის ფული წარმოადგენს ოქროს ნიშანს, შემოდებულია სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ, რომელიც მას ანიჭებს იძულებით კურსს. ფული საზოგადოებას თავიდან აცილებს ბარტყერული გაყვლის ბევრ უხერხულობას. გამყიდველი თავის საქონელს ყიდის, რათა აიღოს ფული. მიღებული ფულით იგი უკავშირდება სხვა საქონლის გამყიდველს საჭირო საქონლის შესაძენად. საქონლის გაყვლის ეს პროცესი შეიძლება გამოვსახოთ ასე: საქონელი-ფული-საქონელი (ს-ფ-ს). აქ ყოველი საქონელი გადას ორ მეტამორფოზას: ს-ფ და ფ-ს, უ. ი. გაყიდვა და ყიდვა. თავისი შინაარსით ეს ორმორფოზა და მაღალი პროცესი გულისხმობს საკუთარი პროდუქტის გასხვისებით სხვისი შრომის პროდუქტის შექმნას.

თანამედროვე საბაზრო მუერნიეობის აღმოცენებიდან დღემდე საერთაშორისო საავალუგო ურთიერთობებში და თვით ფულის ფუნქციებში, დიდი ცვლილებები მოხდა. ეს განსაკუთრებით ჩანს ადრე არსებულ ოქროს სტანდარტსა და თანამედროვე საავალუგო სისტემას შორის შედარებისას.

პირველ მსოფლიო ომამდე მოქმედი კლასიკური ოქროს სტანდარტი ყვრდნობა მოქცევაში მყოფი ფულის მასის ავტომატურ რეგულირებას განნის ფუნქციის მქონე ფულის საფუბელზე. მაგრამ პირველი მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ ამ მიზნით ოქროს გამოყენება განვითარებულ ქვეყნებში სხვადასხვა მიზნით თანდათან იზღუდებოდა და

30-იანი წლებიდან სრულიად გაქრა. ამრიგად, ოქრომ საერთაშორისო საავალუგო ფუნქცია დაკარგა, მაგრამ, საბაგიეროდ, შეინარჩუნა საერთაშორისო სარემერეო საავალუგო ფუნქცია.

ამჟამად აშშ-ს დოლარი ყველაზე მნიშვნელოვანი სარემერეო ვალუტა მსოფლიოში. ამერიკული დოლარი გამოყენებულია საერთაშორისო სტაგისტიკაში და საკმაოდ ბევრი ქვეყანა საკუთარი საავალუგო კურსის შეუსაბამისათვის ამერიკულ დოლარს იყენებს.

დასასრულს, შეიძლება ითქვას, რომ ფული უფრო მეტია, ვიდრე ეკონომიკური სისტემის პასიური კომპონენტი, ვიდრე ეკონომიკური მუშაობის უბრალო ხელშემწყობი ინსტრუმენტი. სწორად წარმართული ფულადი სისტემა სასიცოცხლო ძალას ანიჭებს შემოსავლებისა და ხარჯების წრებრუნვას, რომელიც ასახავს მთელს ეკონომიკას.

საქართველოს ცენტრალური ბიუჯეტის შემოსავლის წყაროები და მათი სრულყოფის გზები

*ალექსანდრე მთიულიშვილი
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი*

საქართველოს საბიუჯეტო სისტემა მოიცავს საქართველოს ცენტრალურ ბიუჯეტს, ტერიტორიული ერთეულების ბიუჯეტებსა და საქართველოს სახელმწიფო საკეიალურ ფონდებს.

საქართველოს ცენტრალური ბიუჯეტის შემოსავლები 1998 წლისათვის განსაზღვრული იყო 584,8 მლნ. ლარის ოდენობით, აქედან ძირითადი ნაწილი მოდიოდა გადასახადებზე - 476,8 მლნ. ლარი, მათ შორის საბაზო გადასახადების ოდენობა შეადგენდა - 58,9 მლნ. ლარს. მიუხედავად იმისა, რომ 1998 წლის ბიუჯეტის შემოსავლების გეგმა საკვებით რეალური იყო, ფაქტური მონაცემებით საგადასახადო და საბაზო შემოსავლების სახით ბიუჯეტმა მიიღო მხოლოდ 350 მლნ. ლარი. ეს მაჩვენებელი 1997 წლის შესაბამის მაჩვენებელზე ნაკლებია.

1998 წლის მისის თვითდან დაიწყო საგადასახადო შემოსავლების განსაკუთრებული კლება. წლის ბოლოსათვის საბიუჯეტო დეფიციტმა 201 მლნ. ლარი შეადგინა. ფინანსთა სამინისტრო იძულებული გახდა

საქართველოს ეროვნული ბანკიდან აეღო სესხი 128,8 მლნ. ლარის ოდენობით, მამის როცა ბიუჯეტით ეროვნული ბანკის სესხი მხოლოდ 52 მლნ. ლარით იყო განსაზღვრული. ბიუჯეტის შესრულებლობამ გამოიწვია საფინანსო კრიზისი, ქვეყანაში შეიქმნა მყარი ვალუტის დეფიციტი, შედარებით გაიზარდა მიმოქცევაში არსებული ლარის მოცულობა, რამაც გამოიწვია ლარის დევალაცია და ინფლაცია:

1998 წელს საბიუჯეტო შემოსავლების ამოღებამ მთავრობის ერთ-ერთ მთავარ პრობლემას წარმოადგინდა. საგადასახადო დეპარტამენტის მიერ მობილიზებულმა მთლიანმა შემოსავლებმა სახელმწიფო და ავტოლობრივ ბიუჯეტებში 1998 წლისათვის შეადგინა 327 მლნ. ლარი, ნაცვლად დაგეგმილი 372 მლნ. ლარისა. ე. ი. მხოლოდ 88% ამავე წელს საბაჟო სამსახურში მთლიანად მობილიზებულია 209 მლნ. ლარი, სავაგემო დაევალების 263 მლნ. ლარის ნაცვლად, ანუ 69,4%.

1998 წელს, დაგეგმილთან შედარებით, უცხოური წყაროების მნიშვნელოვანმა კლებამ განაპირობა საბიუჯეტო შემოსავლების კატასტროფული ჩავარდნა, რამაც საბოლოოდ გამოიწვია ქვეყნის საბიუჯეტო-საფინანსო კრიზისი, რომელსაც გაღაიზარდა ეკონომიკური კრიზისი.

საბიუჯეტო კრიზისზე, შიდა ფაქტორებთან ერთად, უარყოფითი შედეგულა მოახდინა რუსეთში არსებულმა საფინანსო-ეკონომიკურმა კრიზისმა. დიდი რაოდენობით შეუფერხებლად გაედინებოდა ქვეყნის გარეთ მყარი ვალუტა, ხოლო სამხინო ბაზარზე ვაჭრობა მიმდინარეობდა რუსეთიდან შემოტანილი ადურცხაზე პროდუქტით.

საქართველოს 1998 წლის ბიუჯეტი სამშეოსავლო ნაწილის შესრულებლობა ძირითადად განაპირობა შემდეგმა ფაქტორებმა: სახელმწიფო აპარატის ჩინოვნიკების კორუმპირებულობამ, საგადასახადო და საბაჟო დეპარტამენტების არადამაკმაყოფილებელმა მუშაობამ, კონტრაბანდული გზით დიდი ოდენობის საქონლის იმპორტმა, დაბეგრას დაქვემდებარებული იურიდიული და ფიზიკური პირების აღრიცხვიანობის მოუწესრიგებლობამ, გალში მომხდარმა მოვლენებმა, სოფლის მეურნეობაში გვაღვით გამოწვეულმა ზარალმა, ელექტროენერგეტიკული სექტორის კრიზისულმა მდგომარეობამ, არახელსაყერულმა სამეწარმეო გარემომ, ფინანსთა სამინისტროს არადამაკმაყოფილებელმა მუშაობამ და მათ უპასუხისმგებლო განცხადებებმა, ე. წ. საგადასახადო ამონსიგის შესახებ და სხვა.

1998 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულებლობამ და საბიუჯეტო კრიზისმა გართულა 1999 წლის რეალური ბიუჯეტის შედგენა და დამტკიცება. ქვეყნის სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტით პარალმენტის მიერ პირველი მოსმენით სამშეოსავლო ნაწილი 1999 წლისათვის განისაზღვრა 856,6 მლნ. ლარით, გასაეალი - 1225,6 მლნ. ლარი. დეფიციტის

მღვრული ოდენობა შეადგენს 399,4 მლნ. ლარს, ბიუჯეტი გათვლილია კურსით: 1 აშშ დოლარი - 2 ლარი. ამასთან, ლარის კურსის მნიშვნელოვანი ცვლილებების შემოხვევაში 6 თვის შემდეგ მოხდება საბიუჯეტო მანვენილებების დაზუსტება.

საბიუჯეტო-სავალუტო კრიზისის დაძლევის ღონისძიებები ძირითადად ორი მიმართულებით უნდა წარიმართოს: ჯერ ერთი, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ბიუჯეტის შემოსავლების მაქსიმალური მობოლიზაცია და მეორე, აუცილებელია საბიუჯეტო ხარჯების რაციონალიზაციის მიღწევა. საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდის უზრუნველსაყოფად საჭიროა: საგადასახადო და საბაჟო კანონმდებლობის დაცვის უზრუნველყოფა, მათი სრულყოფა, საკალო პოლიტიკის გაუმჯობესება, შესაბამისი სამსახურების სათანადო ღონეზე გექნიკური უზრუნველყოფა და მათი საქმიანობის რადიკალურად გარდაქმნა; ქვეყნის სახელმწიფო სამღვრების საიმელოდ დაცვა და კონტრაბანდის აღკვეთა; ურგადამხდელთა წინააღმდეგ სანქციების გამკაცრება და მათი აღსრულების უზრუნველყოფა; მაკონტროლებული ორგანიზების მუშაკთა საგადასახადო და საბაჟო ინსპექტორების სტიმულირების სისტემის შექმნა, მათი ფუნქციების მკაცრად განსაზღვრა და რეგლამენტაცია; კორუფციასთან აქტიური ბრძოლა; ქვეყანაში დაბეგრას დაქვემდებარებული იურიდიული და ფიზიკური პირების აღრიცხვიანობის მოწესრიგება; მაკერიალური წარმოების დარგებში ეკონომიკური რეფორმის სწორი პროგრამების შემუშავება და გატარება; ქვეყნის შიგნით პოლიტიკური კომპაგის გაუმჯობესება.

ყველა ზემოთ აღნიშნული ღონისძიებთა განხორციელება იქნება გარანტი საქართველოს 1999 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულებისა, ქვეყნის საბიუჯეტო კრიზისიდან გამოსვლისა და მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებისა.

**Xანდამის პარტიის საბაზრო
პროგრესიზაციის პირველი**

*მალხაზ კერესელიძე
თსუ სამკურნალო-დიაგნოსტიკური ცენტრის
გენერალური დირექტორის პირველი მოადგილე*

*ნინო ჩხილაძე
თსუ ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი,
სამკურნალო-დიაგნოსტიკური ცენტრის
ეკონომიკური სამსახურის უფროსი*

1. ჯანდაცვის ეკონომიკა, როგორც მეცნიერული დისციპლინა XX საუკუნის მეორე ნახევარში ჩამოყალიბდა. 1962 წელს ენევაში ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის შორეი კონფერენციის ძირითად თემს წარმოადგენდა "პროფილაქტიკური მედიცინისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურის ორგანიზაციის ეკონომიკური მნიშვნელობა".

2. საქართველოში ჯანდაცვის სისტემაში რეფორმის ჩატარების აუცილებლობამ გამოიწვია დარგში ახალი სამეურნეო მექანიზმის ამოქმედება, რომელიც ითვალისწინებდა საბიუჯეტო დაფინანსების შერწყმას მოსახლეობის ფასიანი მომსახურების განვითარებასთან. 1991 წლიდან მეკეთილად იკლო კაპიტალდაბანდებებმა, მოძველდა ჯანმრთელობის დაცვის მაკროეკონომიკური ბაზა. აუცილებელი გახდა ეკონომიკური ბერკეტების ამოქმედება და სწორედ ამ პერიოდიდან დასაბამი მიეცა ჯანდაცვის სისტემაში საბაზრო ურთიერთობების დამკვიდრებას.

ახალი ეკონომიკური ურთიერთობებისა და სამეურნეო მექანიზმების ჩამოყალიბებამ ჯანდაცვის ეკონომიკის წინაშე მთელი რიგი პრობლემები წამოჭრა.

3. ჯანდაცვის ეკონომიკა შეისწავლის:

ა) სამკურნალო-პროფილაქტიკური პროცესის ყველა სტადიის სამეურნეო მეთოდებსა და პირობებს. იგი განსაზღვრავს პოტენციური პაციენტების სტრუქტურას, პროფესიონალური საქმიანობის ორგანიზაციულ-ეკონომიკურ ფორმას;

ბ) მედიცინაში სამეურნეო საქმიანობის ფაქტორებს, მაკროეკონომიკურ ბაზას, არსებული რესურსების სტრუქტურას, კადრების მემადგენლობას, შრომის შესაძლო სტიმულებსა და მოტივაციებს.

გ) სახალხო მეურნეობის მოცემული დარგის ინვესტიციების სახეები-

სა და შესაძლებლობებს. ინვესტიციების წყაროების შესაბამისად მსოფლიოში გავრცელებულია ჯანდაცვის დაფინანსების სამი სისტემა - კერძო, საბიუჯეტო და სადამდევრო.

ღ) ეკონომიკურ ოპტიმიზაციის ანუ არსებული რესურსების რაციონალური გამოყენების გზებს, არსებული რესურსებისა და მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მოლწვევების შესაბამისობის ხერხს, პრობლემათა ამავე ბლოკში განხილვება რესურსების გამოყენების ეფექტურობის საკითხი: სამეცნიერო, ეკონომიკური და სოციალურ ასპექტში.

ე) დარგის ეკონომიკურ ნორმატიულ ბაზას; აყალიბებს სამედიცინო-პროფილაქტიკური მუშაობის, როგორც ჯანდაცვის სამეურნეო საქმიანობის შედეგების რაოდენობრივი მაჩვენებლის სისტემას.

ვ) ჯანდაცვის დარგის სამეურნეო მექანიზმის ეკონომიკურ და აღმინისტრაციულ-სამართლებრივი მართვის, სამედიცინო მენეჯმენტის საკითხებს.

ზ) ეკონომიკური წარმატების მიღწევის გზებს, სამედიცინო მარკეტინგს, რეკლამას, მომხმარებლის ფსიქოლოგიას.

4. ამგვარად, ჯანდაცვის ეკონომიკურ პრობლემათა ანალიზის პროცესში აუცილებელია გავითვალისწინოთ ორი მხარე: პირველი - პროფესიონალური, როგორც სამედიცინო საქმიანობის მინარსობრივი ასპექტი და მეორე - ეკონომიკური, რომელიც განსაზღვრავს მოცემული საქმიანობის სამეურნეო ფორმას.

ჯანდაცვის ეკონომიკა წარმოადგენს მედიცინის დარგში სამეურნეო საქმიანობის ფორმირების, მეთოდებისა და შედეგების, მისი ორგანიზაციის, მართვის და განვითარების ეკონომიკური ცოდნის კომპლექსს. ჯანდაცვის ეკონომიკურ პრობლემათა გადაჭრა დარგის კრიზისიდან გამოსვლას განაპირობებს.

თავისუფალი ეკონომიკური ზონების შექმნისა და განვითარების პარამეტრები საქართველოში

გიორგი ლალიაშვილი
ეკონომიკის ფაქტელების III კურსის სტუდენტი

თავისუფალი ეკონომიკური ზონების (თეზ) შექმნამ და წარმატებულმა ფუნქციონირებამ შესაძლოა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს საქართველოს შიშიუ საფინანსო და ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამოყვანის საქმეში.

კოტოს კონვენციის (1973 წ) დოკუმენტების თანახმად თეზ-ის ქვეშ იგულისხმება ქვეყნის ტერიტორიის ნაწილი, რომლის ფარგლებშიც საკონკრეტო განიხილება, როგორც ნაციონალური საბაჟო ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ მყოფი და ამიტომ არ ექვემდებარება საერთო საბაჟო კონტროლს და გადასახადებით დაბეგრვას. ასეთი ზონების შექმნით მიიღწევა შემდეგი დადებითი შედეგები:

- მილიანად ქვეყანაში და მის ცალკეულ რეგიონებში გაიმრდება ეკონომიკური აქტიუობა;

- შედეგადადინი რეჟიმი მოიზიდავს უცხოურ და ადგილობრივ ინვესტიციებს;

- შეიქმნება დამატებითი სამუშაო ადგილები;

- შესაძლებელი გახდება წარმოებაში თანამედროვე, მაღალტექნოლოგიური საშუალებების დანერგვა, მეცნიერების უახლეს მიღწევათა პრაქტიკაში გამოყენება;

- ადგილობრივი რესურსების, ნელეულის მასალების ეფექტური გამოყენება;

- გაიმრდება ქვეყნის საქესპორტო სიმძლავრეები, მაღალხარისხოვანი, კონკრეტუნარიანი პროდუქციის წარმოებით;

- განვითარდება ქვეყნის ინფრასტრუქტურა;

- გაიმრდება ქვეყნის სავალუტო და სხვა სახის შემოსავლები, გაუმჯობესდება საგადაზმველო ბალანსი;

- თეზ-ში უცხოური ფაქტორის არსებობა ააბალლებს ქართულ მეწარმეთა სამეწარმეო კულტურას;

- ხელი შეეწყობა უფრო მკაცრი ეკოლოგიური მოთხოვნების შესრულებას.

საქართველოში თეზების შექმნის ხელშეწყობი პირობებიდან აღსანიშნავია: ა) ხელსაყრელი, სტრატეგიული გეოპოლიტიკური მდებარეობა; ბ) დიდი რაოდენობით და უსაქმებელი, მაღალკვალიფიციური და

იაფი მუშახელი; გ) მნიშვნელოვანი სამეცნიერო პოტენციალი; დ) წარმოების პროცესში შეიძლება ჩართოს ადგილობრივი ნელეული და მასალები; ე) საქართველოში უკვე ჩამოყალიბდა გულეკომუნიკაციების თანამედროვე ქსელი; ვ) არსებული გარკვეული თეორიული გამოცდილება.

ხელშეწყობი პირობებიდან შეიძლება გამოვყოთ: ა) არასტაბილური ეკონომიკური ვითარება; ბ) ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობა; გ) სათანადო ნორმატიული ბაზის არარსებობა; დ) სახელმწიფოს მიერ ქმნილი ინონისიებების გაუგარებლობა.

მისათვის, რომ თეზ-ების შექმნამ დადებითი ეკონომიკური შედეგები მოგვიტანოს, აუცილებელია გავითვალისწინოთ მსოფლიო გამოცდილება, მაგრამ უნდა შევექნათ თეზ-ის ისეთი მოდელი, რომელიც საქართველოს თავისებურებებს შეეხამება. სწორედ უნდა შეირჩეს თეზების გეოგრაფიული მდებარეობა, ეს არჩევანი განპირობებული უნდა იყოს არა რეგიონში (ქალაქში) შექმნილი სირთულეებით, არამედ იქ არსებული ფარლობით უპირატესობებით. უნდა შეიქმნას კონკრეტული, მკაფიოდ განსაზღვრული სამართლებრივი ნორმატიული ბაზა, რომელიც დაარეგულირებს სამეურნეო სუბიექტთა საქმიანობას ზონის ფარგლებში. უნდა შემოღებული იქნას გააზრებული, მიზანმიმართული შედეგათა სისტემა. საჭიროა სახელმწიფოს აქტიური ფინანსური დახმარებაც (პირდაპირი და არაპირდაპირი სუბსიდიები).

საქართველოს ცალკეულ რეგიონებში შეიძლება შეიქმნას თეზ-ების სხვადასხვა ორგანიზაციული ფორმები. საპორტო ქალაქებში (ბათუმში და ფოთში) მიზანშეწონილია თავისუფალი სავაჭრო ზონების შექმნა, სადაც მოხდება სატრანზიტო ტვირთების რეგულირება-გადმოცვრითვა, მათი შენახვა საბაჟო საწყობებში მომავალი რეესპორტისათვის. აგრეთვე, შესაძლებელია თეზ-ის კომპლექსში ნავთობგადამამუშავებელი და სხვა საწარმოების შეყენა (კომპლექსური თეზ). კომპლექსური ზონების შექმნა შესაძლებელია საქართველოს დიდ ქალაქებში (თბილისი, რუსთავი). თბილისში სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების და უმაღლესი სასწავლებლების კონცენტრაცია წარმოადგენს ტექნოლოგიური პარკის შექმნის წინაპირობას. ცალკეულ რეგიონებში შეიძლება შეიქმნას ტურისტულ-რეკრეაციული ზონები.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში ძირითადი ნორმატიული ბაზა თეზ-ების შექმნისათვის უკვე არსებობს, თუმცა მას დახვეწა და შეესება ესაჭიროება.

ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გზამკვრივი საბაზრო მარეგულირებად ბარათებზე პერიოდულობის (საქართველოს მთავრობის)

*ნინო კერესელიძე
ოსე ეკონომიკის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი*

1. ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა არის მიმოქცევაში მყოფი ფულის მასაზე სახელმწიფოს შემოქმედების პოლიტიკა, რომელიც წარმოების მოცულობის, დასაქმებისა და ფასების ღირსი სტაბილიზაციის მიზნით ახორციელებს ფულის მიწოდების რეგულირებას.

2. საქართველოში, ეკონომიკური რეფორმების საწყის ეტაპზე, გატარებულმა მცენიერულად დასაბუთებულმა თუ დაუსაბუთებულმა, მედმეტად ლიბერალურმა ფულად-საკრედიტო და საბანკო პოლიტიკამ უაღრესად ნეგატიური როლი შეასრულა. ურესუსოდ, "ჰაერიდან" აღებული საკრედიტო სახსრები სათანადო ეკონომიკური დასაბუთების გარეშე ნაწილდებოდა უფრო მეტად სამშრომლო-კომერციულ სუბიექტებზე, რის გამოც მასიური სახე მიიღო ფულით ვაჭრობამ და მიმოქცევის სფეროში აღმოჩნდა დიდძალი დაუსაქონლებელი ფულადი მასა. აღნიშნულმა გარემოებამ გააღრმავა ინფლაციური პროცესები, ხელი შეუწყო საბრუნავი სახსრების გაუფასურებას, ეკონომიკის დაქვეითების და ქვეყანაში გადაუხდლობის პრობლემის დამკვიდრებას. საბოლოო ჯამში კი არასწორმა ფულად-საკრედიტო პოლიტიკამ შექმნა საფუძველი ეკონომიკური კრიზისის გაღრმავებისა და მაკროეკონომიკური დესტაბილიზაციისათვის.

3. 1994 წლის მეორე ნახევრიდან საქართველოში დაიწყო საბაზრო ეკონომიკის მონეგარული მოდელის რეალიზაცია, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, ითვალისწინებს მკაცრ ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის გატარებას. შეიძლება თამამად ითქვას, რომ აღნიშნული მიდგომით საფუძველი ჩაეყარა მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის და ეკონომიკური აღორძინების პროცესს. პირველი დიდი წარმატება, რომელიც მიღწეული იქნა ამ სფეროში, ეს იყო ინფლაციის მრდის შემცირება, რისი წარმოდგენაც კი ძნელი იყო რამოდენიმე წლის წინ.

საბაზრო ეკონომიკის შესაბამისი საბანკო სისტემის ფორმირების საწყისი ეტაპი აღინიშნა ორიარუსიან საბანკო სისტემაზე გადასვლით. იგი განხორციელდა ისტორიულად ძლიერ მჭიდრო ვალებში და ამიტომაც ვერ მოასწრო შესაბამისი ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება. ამასთან, ძველი ბანკების რეორგანიზაცია და ახალი ბანკების ჩამოყ-

ალიბება დაემოხვა მაღალ ინფლაციურ პროცესს, რამაც ბუნებრივია, თავისი უარყოფითი დადი დაასვა ქვეყნის მთელი საბანკო სფეროს ფუნქციონირებას. კომერციული ბანკების ფუნქციონირების გამართულებულ შიდა ფაქტორებთან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს თავიდანვე ზედმეტად მრავალრიცხოვანი წვლილი ბანკების შექმნა, რომელთა მიერ გატარებული მაღალრიცხოვანი უპასუხისმგებლო საკრედიტო პოლიტიკის გამო ქვეყანაში დაიწყო ფინანსური წონასწორობა. ანალიზი გვიჩვენებს, რომ მიუხედავად მთელი რიგი ბანკების მიმოქცევის მდგომარეობისა, ამჟამად საბანკო სისტემის სისტემური კრიზისის საფრთხე უკვე აღარ არსებობს. ამის მტკიცების საფუძველს იძლევა, აგრეთვე, მიზნობრივი და გამართული პოლიტიკა, რომელსაც ამ ბოლო დროს ახორციელებს ეროვნული ბანკი, კომერციული ბანკების მიმართ.

როგორც შემოადინებულიდან გამომდინარეობს, უკანასკნელ პერიოდში ფულად-საკრედიტო სფეროში ძირეული მოზიგარეული ცვლილებები განიცადა და მიღწეულია გარკვეული წარმატებები. მაგრამ საქართველოს საბანკო სისტემის სრული გაჯანსაღების პროცესი ჯერ კიდევ წინაა.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროა მთელი საბანკო სისტემის მემდგომი სრულყოფა, ეკონომიკის საკრედიტო და საბანკო რეორგანიზაციის მოზამახურების განხორციელება-გაფართოება, კომერციული ბანკების საქმიანობის სრულყოფა რეგულირების ეკონომიკური ბერკეტების გამოყენებით, საბანკო სისტემის გადახდისუნარიანობისა და ლიკვიდურობის ამაღლება, ეკონომიკური ნორმატივების მკაცრი დაცვა საბანკო სისტემაში. მინიმალური საწყისდებო კაპიტალის შემდგომი გაზრდა და ამ გზით არაკონკურენტუნარიანი ბანკების დახურვა. კაღრების კვალიფიკაციის ამაღლება და გადამზადება, აგრეთვე, კომპიუტერული ქსელების ათვისება და გამოყენება იმ დონეზე, რომ ყოველ ბანკს ჰქონდეს ინტერნეტი განთავსებელი "ფერცლები".

საქონლის საერთაშორისო გადაზიდვები

ბეტან მანგოშელი თსუ მიკროეკონომიკისა და მენეჯმენტის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი

მსოფლიო ბაზარზე საქონლის გატანა მოითხოვს მისი გრანსპორტირების ორგანიზაციას. საქონლის გრანსპორტირება საქონელმომცემის პროცესის ორგანული ნაწილია. საერთაშორისო გადაზიდვების მიზანია ერთი ქვეყნიდან მეორეში საქონლის გრანსპორტირება და მიმოქცევაში მისი ყოფნისა და ხარჯების მინიმუმამდე დაყვანა.

ტექნიკის პროგრესის გამო უკანასკნელ პერიოდში მნიშვნელოვნად დაჩქარდა გრანსპორტირების პროცესი და შემცირდა მისი ღირებულება. ეს ძირითადად ეხება საზღვაო გრანსპორტს. მისი შწარმოებულობა გაზიარდა გემების გიგანტური მოშებისა და დაგვირვთვა-გადმოტვირთვის ახალი ტექნოლოგიების (კონტეინერების) გამოყენების გამო.

როგორც ვიცი, საქონლის საერთაშორისო გადაზიდვებში გამოიყენება ყველა სახის გრანსპორტი: წყლის (საზღვაო და სამდინარო), რკინიგზის, საავტომობილო, საჰაერო და მისლადენი სისტემები. ეს უკანასკნელი გამოიყენება გაზითა და ნავთობით ვაჭრობაში. უკანასკნელ პერიოდში საჰაერო გრანსპორტის ფართო გამოყენების ტენდენცია აისახება საჰაერო გადაზიდვების ღირებულების შემცირებით. საზღვაო გრანსპორტი შეუცვლელი გრანსპორტია, მასზე საერთაშორისო ვაჭრობის 60%-ზე მეტი მოდის. გრანსპორტის სხვა სახეები ძირითადად გამოიყენება შიდაკონტინენტურ ვაჭრობაში.

საგრანსპორტო ოპერაცია ითვლება საერთაშორისოდ, თუ გვირთების მოძრაობა ხორციელდება გამყიდველი ან მყიდველი ქვეყნისათვის უცხო ტერიტორიაზე იმის გამო, რომ საერთაშორისო ვაჭრობა მოიცავს სხვადასხვა ქვეყნებსა და კონტინენტებს გარშემოვლებულია გვირთებულთა მიერ მსოფლიოს სხვადასხვა წერტილებში საკუთარი წარმომადგენლობის ორგანიზაცია. ამიგომ ასეთ ვითარებაში მიზანშეწონილია შეამავლების გამოყენება, რომელთაც სხვადასხვა სახელი აქვთ, კერძოდ: საფრთხილო ავერტები, ექსპლედირები, ბროკერები და ა. შ.

საგრანსპორტო საკითხებს მნიშვნელოვანი ადგილი უკავიათ ყიდვა-გაყიდვის კონტრაქტში. მაგარამ ან ხელშეკრულებით ჩვეულებრივ განისაზღვრება მხარეთა შორის საერთაშორისო ვაჭრობის სხვადასხვა ეტაპზე, აგრეთვე, მყიდველსა და გამყიდველს შორის საგრანსპორტო და სხვა თანამდევე ხარჯების განაწილების წესი, რისკის გადაყე-

მის პირობები და პასუხისმგებლობა გადაზიდვის დროს შემთხვევითი ვანადგურების ან დაზიანების შემთხვევაში.

საერთაშორისო ვაჭრობაში გრანსპორტის ფაქტორის გათვალისწინების მიზნით, საერთაშორისო სავაჭრო პალატის მიერ შემუშავებულია საქონლის მიწოდების საბაზისო პირობები, რომელთა ახსნა-ვანმარტების უკანასკნელი რედაქცია მოცემულია კრებულში "INCOTERMS-1990". ამ საერთაშორისო წესებით ხელმძღვანელობს ყველა ქვეყნის კომერსანტი ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულების დადების დროს. საბაზრო პირობები "INCOTERMS-1990" წარმოდგენილია სქემატურ ცხრილში, რის შედეგადაც გადავლევულია მათი აღქმა. ისინი თან განლაგებულია ჯგუფების მიხედვით. პირველ რიგში, მოცემულია ის პირობები, რომლებიც ითვალისწინებენ გამყიდველის მინიმალურ დანახარჯებსა და ვალდებულებებს.

საზღვაო გრანსპორტს საქონლის საერთაშორისო გადაზიდვებში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. გვირთებულები ფრანგის ხაზით გვირთებულებებს ყოველწლიურად უხდიან დაახლოებით 105-110 მლრდ. აშშ დოლარს, რაც მსოფლიო ექსპორტის ღირებულების დაახლოებით 7%-ს შეადგენს. საზღვაო გრანსპორტით ძირითადად წარმოებს მასობრივი ჩამოსასხმელი და დასაყრელი გვირთების გადაზიდვა, რომელთაც მიეკუთვნება: დამუშავებული ნავთობი, ნავთობპროდუქტები, რკინის მადანი, ქუჩანახშირი, მარცხლეული. სხვა გვირთებულან კი - გარბანი ცალობითი გვირთები. ამ ჯგუფში შედის მშა სამრეწველო პროდუქცია, ნახევარფაბრიკატები და სურსათი.

საქონლის გრანსპორტირების ყველაზე ეკონომიური ხერხია კონტეინერული და პაკეტური გადაზიდვები. შერეულ გადაზიდვებში: ხმელეთი, ზღვა და ხმელეთი. ისინი განსაკუთრებულად მოხერხებულია. კონტეინერებთან ერთად ფართოდ გამოიყენება პაკეტური გადაზიდვების სხვა ფორმები. მაგ: ქველები და LASH ტიპის ბარები (კარპაკები). ავიაგადაზიდვების დიდმა სიჩქარემ მნიშვნელოვნად შეამცირა საგრანსპორტო ღირებულებების საფაროება, ამიგომ პრაქტიკაში ასეთი მენდალები არაბუნებრივი სახით აღინიშნება. გვირთების დაღუპვაზე და დაკარგვაზე პასუხისმგებელია ავიაგადაზიდვა, ასევე დაზიანება და დაგვიანებით მიწოდებაზე. რაც შეეხება რკინიგზასა და საავტომობილო გრანსპორტს, ისინი გამოიყენება სახმელეთო გადაზიდვებში.

საქონლის მოძრაობის სამ სტადიას აქვს ადგილი გამყიდველის მიერ ყიდვა-გაყიდვის კონტრაქტის შესრულების პროცესში: 1. საქონლის მიწოდება; 2. საქონელზე საკუთრების უფლების გაცემა და 3. რისკის გადაცემა. ეს სტადიები არ ემთხვევა საერთაშორისო სავაჭრო გარ-

გებაში, ამიგომ ისინი აუცილებლად მკაცრად უნდა იყოს გამოკვეთილი. საქონლის მიწოდებაში იგულისხმება ერთი პირის მიერ მეორესათვის მისი ფლობის უფლების ნებაყოფლობითი გადაცემა. საქონელი ითვლება მიყიდველისათვის მიწოდებულად, როდესაც იგი ან მისი აგენტმა ხელს აწერს საქონლის მფლობელი ან მათ შეუძლიათ მასზე კონტროლის განხორციელება. კომერციული დოკუმენტების სისწორეზე დაბოკიდებული საქონლის დროული მიწოდება ან ყიდვა-გაყიდვის კონტრაქტის შესრულების სიმწკრივე ანგარიშ-ფაქტურა კომერციულ დოკუმენტებში მთავარია. ამიგომ იგი უნდა იყოს ზუსტი და არ ეწინააღმდეგებოდეს ქვეყანაში მოქმედ კანონმდებლობას.

ანტი-დემპინგური ტარსახაზავის გამოყენება ქვეყნის პარონომიკური ინტერესების დამცემი მიზნით

მიხედვით პატარა

საქართველოს ვაჭრობისა და სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობების სამინისტრო მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციასთან (WTO) ურთიერთობაშია სამმართველოს წამყვანი სპეციალისტი

საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს ჩართვამ სავაჭრო ვაჭრობაში, წარმოშვა მრავალი საჭირობო საკითხი. საქართველოს ეკონომიკის დრმა დაქვეითების არსებობის პირობებში განსაკუთრებით დიდ მნიშვნელობას იძენს ადგილობრივი წარმოების განვითარებისათვის ხელშეწყობა. ადგილობრივი წარმოების განვითარების ხელშეწყობის ინტერესებში საკმაოდ დიდი ადგილი უკავია ადგილობრივ მეწარმეთა დაცვას იათი იმპორტული საქონლის გადაჭარბებული ან არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან.

მრავალ ქვეყანაში ანტი-დემპინგური გადასახადები საკმაოდ მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესების დაცვის საქმეში. ანტი-დემპინგური გადასახადების გამოყენებით შესაძლებელია განხორციელდეს ადგილობრივ მეწარმეთა დაცვა საქონლის დემპინგური იმპორტით მიყენებული მარალისაგან. ანტი-დემპინგურ გადასახადებს შეუძლიათ მნიშვნელოვან წილად აღმოუხერან იმპორტული

საქონლის მიერ დაბალი ფასით მიღწეული კონკურენტული უპირატელობანი და უზრუნველყონ დემპინგური საქონლით გამოწვეული მარალის კომპენსირება.

წარსულში ბევრი განვითარებული ქვეყნის მიერ ანტი-დემპინგური გადასახადები საკმაოდ მასშტაბურად გამოიყენებოდა ადგილობრივ მეწარმეთა ინტერესების დაცვისათვის. სწორედ ამ ფაქტმა განაპირობა ბევრი ქვეყნის დანტერესება შექმნათ ერთიანი წესები ანტი-დემპინგური გამოძიების, ფაქტების დამუშავებისა და გადასახადების დაწესების სფეროში. 1994 წელს ურუგვაის რაუნდზე მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ჩამოყალიბების გადაწყვეტილების მიღებასთან ერთად ქვეყნები შეთანხმდნენ ანტი-დემპინგური გადასახადების დაწესებისა და გამოყენების ახალი წესების შესახებ. ამ ფაქტმა მნიშვნელოვან დავაუპოვებდა ამ სფეროში გამჭვირვალობის უზრუნველყოფის პროცესში. იმ შემთხვევაში, თუ წევრ ქვეყანას მიაჩნია, რომ მისი ქვეყნიდან ექსპორტირებული საქონლის წინააღმდეგ არა სამართლიანად იქნა მიღებული გადაწყვეტილება ანტი-დემპინგური გადასახადების დაწესების შესახებ, მას შეუძლია სარჩელი შეიტანოს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის დავების გადაწყვეტის ორგანოში.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის კანონმდებლობის მიხედვით დემპინგად ითვლება როდესაც:

1. საქონელი იმპორტორ ქვეყანაში იყიდება უფრო დაბალ ფასში, ვიდრე ჩვეულებრივი ვაჭრობის დროს;
2. საქონელი იყიდება წარმოების ხარჯზე დაბალ ფასში. ამ შემთხვევაში ფასში გათვალისწინებული უნდა იყოს: საქონლის ერთეულის წარმოების ფაქტორების დაზიანების დაზარალებული ძირითადი, ადმინისტრაციული და გაყიდვის ხარჯები;
3. საქონელი იყიდება ისეთ დაბალ ფასში, რომელიც შიანს აყენებს ეროვნულ წარმოებას ან ქმნის დაზარალების საფრთხეს ეროვნული მწარმოებისათვის.

დემპინგურ ფასში იმპორტირებული საქონლის მიერ მიყენებული მარალის განსაზღვრისათვის აუცილებელია განისაზღვროს: ა) დემპინგური იმპორტის მოცულობა და მისი გავლენა მსგავსი საქონლის ფასზე იმპორტორ ქვეყნის ბაზარზე და ბ) დემპინგური იმპორტის გავლენა მსგავსი საქონლის სამინაო მწარმოებელზე.

ანტი-დემპინგური კანონმდებლობის მიზნებისათვის მნიშვნელოვანია ადგილობრივ მწარმოებელთა ცნების განსაზღვრა. ადგილობრივ მწარმოებელში ითვლება მსგავსი საქონლის მწარმოებელთა ერთობლიობა იმპორტორ ქვეყანაში, რომელთაც გააჩნია ამ საქონლის წარმოების დიდი წილი. დემპინგის შესახებ გამოძიების დაწყება შესაძლებელია

ლია ადგილობრივი მწარმოებლების მიერ დემინგის ფაქტის შესახებ წერილობითი განცხადების შემდეგ განსაკუთრებულ შემთხვევაში შესაძლოა გამოიძიება დაიწყო ოფიციალური პირების ინფორმაციით, თუ მათ ეწევათ საკმაო დამამტკიცებელი საბუთები დემინგის არსებობის, მიყენებული ზარალისა ან მომავალში შესაძლო ზარალის შესახებ.

ანტი-დემინგური გამოძიების შეწყვეტა შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოძიების ოფიციალური პირები დაადგენენ, რომ დემინგის ზღვარი იმყოფება მინიმალურ ზღვარს ქვემოთ. WTO-ს კანონმდებლობის მიხედვით მინიმალურ ზღვრად ითვლება და შესაძლოა დემინგად არ იქნას მიჩნეული თუ: ა) ეაჭრობის ერთობლივი დონეზე ფასების შედარებისას იმპორტულ ფასსა და სამინაო ბაზარზე არსებულ ფასს შორის განსხვავება 2%-ზე ნაკლებია; ბ) თუ არსებული დემინგური საქონლის მწარმოებელი ქვეყნის წილი იმპორტში 3%-ზე ნაკლებია, მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს დემინგურ ფასად საქონლის რამოდენიმე ისეთი მიმწოდებელი, როდესაც თითოეულის წილი 3%-ზე ნაკლებია, მაშინ იმპორტში მათი საერთო წილი არ უნდა აღემატებოდეს 9%-ს.

ყველა დამამტკიცებელი საბუთის განხილვის შემდეგ მიიღება საბოლოო გადაწყვეტილება ანტი-დემინგური გადასახადების დაწესების შესახებ. ამასთან, დაწესებული ანტი-დემინგური გადასახადის მომა არ უნდა აღემატებოდეს არსებული დემინგის ზღვარს. ანტი-დემინგური გადასახადების გადახდა ხდება გადასახადის დაწესების შემდეგ ქვეყანაში იმპორტირებული საქონლისათვის. საბოლოო ანტი-დემინგური გადასახადები უნდა დასრულდეს მისი შემოღებიდან ხუთი წლის ვადაში. ბუნებრივია, ანტი-დემინგური გადასახადების შესახებ კანონმდებლობის შემუშავება საქართველოში მნიშვნელოვნად წაადგება ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას და დაიცავს ადგილობრივ მწარმოებელთა ინტერესებს.

საბანკო რეზერვა, პრობლემები, თეორია და სინაგვილი

*ციური ოქრუაშვილი
საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროსთან
არსებული ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების
სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის
უფროსი მეცნიერ თანამშრომელი*

საქართველოს საბანკო სისტემა, შეიძლება ითქვას, როგორც გამოცდილების გათვალისწინებით, ასევე ცდებისა და შეცდომების მეთოდებით ვითარდება. ეს არც არის გამსაკრები. ჩვენს ბანკებს ხომ ცოცხლიშებული საბანკო კონკურენციის პრობლემაში მუშაობის საკმარისი სტატი არ აქვს. ეს პრობლემა ძალზე მკაფიოა და თუ ქართულმა ბანკებმა დასავლეთის სტანდარტებით მუშაობა არ აითვისეს, მათი შემდგომი წინსვლა-განვითარება პრობლემატური გახდება. საბანკო სისტემის განვითარება საქართველოში მნიშვნელოვან წილად დამოკიდებულია ბანკის საქმიანობაში აქტივების მართვის მოვლემების დანერგვაზე.

აქტივების მართვაში სახსრების საერთო ფონდის მეთოდის გამოყენება ბანკს აძლევს აქტიური ოპერაციების კატეგორიების ამორჩევის შესაძლებლობას. ამავე დროს, აღნიშნული მეთოდი არ წყვეტს "ლიკვიდობა-მომგებიანობის" პრობლემას. აქტივების განაწილების მოვლეთი ხდება სახსრების წყაროების განსაზღვრა აუცილებელი რეზერვების ნორმების შესაბამისად. ქართულმა ბანკებმა თავის საქმიანობაში უნდა დანერგონ მარკეტინგი.

განვითარებული ქვეყნების ბანკების ორგანიზაციულ სტრუქტურაში მარკეტინგის სამსახურს თვალსაზრის ადგილი უჭირავს. მსხვილ ბანკს აუცილებლად ჰყავს ვიცე-პრეზიდენტი მარკეტინგის დარგში, აქვს მარკეტინგის სამსახურის სამმართველო ან განყოფილება, რასაც ვერ ვიგეტყვი საქართველოს ბანკების შესახებ. ჩვენთან ბევრ ბანკს, არათუ ასეთი ვიცე-პრეზიდენტი, ხშირად მარკეტოლოგიც კი არ ჰყავს. არადა, თანამედროვე პირობებში ბანკისათვის შესაფერისი მომხმარებლის შესარჩევად აუცილებელია თითოეული მთავანის სპეციფიკის, მისი სუსტი და ძლიერი მხარეების შესწავლა.

საბაზრო კონკურენციის პირობებში, როდესაც ბაზარი დაკვირვებულია საბანკო საქონლით და მომსახურებით, ბანკი არ ცდილობს დააკმაყოფილოს ყველა პოტენციური კლიენტის მოთხოვნილება. იგი ირჩევს იმ ბაზარს, სადაც მას შედარებით მაღალი მოგების მიღების შესაძლე-

ბლობა აქვს. ბანკებმა უნდა დაიბრუნონ სამოგალოების წილი, რაც თავის შერივ, შექმნის სამოგალოებში არსებული დროებითი თავისუფალი ფული სახსრების საბანკო ქსელში მოხვედრის პირობებს. დღეისათვის, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გვაქვს საბანკო სისტემა, მაგრამ საჭიროა მისი განვითარება. იმისათვის, რომ საქართველოში წარმატებით განხორციელდეს საბანკო რეფორმა, პარალელურად უნდა ჩატარდეს რეფორმა ბანკის მენეჯერების მომზადების საქმეში.

საქართველოში მრავალი ეკონომიკური პრობლემის უმადლესი სასწავლებელი ამზადებს საბანკო საქმის სპეციალისტებს. ჩვენი აზრით, ბანკის მენეჯერების სწავლება-მომზადება ხდება არა სათანადო დონეზე, სწორედ აქედან უნდა დაიწყო რეფორმა. მაღალკვალიფიციური საბანკო საქმის მენეჯერის მომზადება ხელს შეუწყობს საბანკო რეფორმის წარმატებით განხორციელებას. საბანკო საქმის სასწავლო კურსი იმდენად რთული და შრომატევადი საგანია, რომ მისი შესწავლა ორსემესტრიანი პროგრამით, როგორც უმრავლეს უმადლეს სასწავლებლებში ხდება, შეუძლებელია. მეტი დრო უნდა დაეთმოს სპეციალური საბანკო საგნების სწავლებას.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, საბანკო საქმის მენეჯერის მომზადება შემდეგი მეთოდით განხორციელდეს:

- I კურსი
- I სემესტრი - "ფულის მიმოქცევა და კრედიტი"
- II სემესტრი - "ფინანსები"
- II კურსი
- I სემესტრი - "საბანკო საქმის შესავალი"
- II სემესტრი - სპეციალური საგანი "კომერციული ბანკები"
- III კურსი
- I-II სემესტრი - ა) "საბანკო საქმის ორგანიზაცია და მართვა"
- ბ) საკუროს ნაშრომის დამუშავება და დაცვა საბანკო საქმის სპეციალურაში

- ა) მაფხულის არდადეგებზე საკუროს პრაქტიკა ბანკში
 - IV კურსი
 - I სემესტრი
 - ა) საკუროს პრაქტიკის ანგარიშის დაცვა
 - ბ) სპეციალური საგანი: "საბანკო მარკეტინგი"
 - II სემესტრი
 - ა) სპეციალური საგანი: "საბანკო აუდიტი"
 - II სემესტრი
 - ა) წინასაბაძლო პროფესიული პრაქტიკა ბანკში
 - ბ) საბაძლო ნაშრომის შესრულება და დაცვა.
- უნდა დამუშავდეს შესაბამისი სასწავლო პროგრამები ყველა ზემოთ

ჩამოთვლილ საგანში, ითარგმნოს და გამოიცეს უახლესი პროგრესული სახელმძღვანელოები. პერიოდულად უნდა მოეწყოს ინსტიტუტ-შორისი სამეცნიერო კონფერენციები, რომელიც ხელს შეუწყობს საბანკო კადრების მომზადების დარგში მიღწევების ურთიერთგაცვლას და დანერგვას.

იმ ორსემესტრიანი სასწავლო პროგრამის ნაცვლად, რომელიც დღეისათვის გამოიყენება უმრავლეს უმადლეს სასწავლებლებში, ჩვენს მიერ შემოთავაზებული სასწავლო პროგრამის დანერგვა ხელს შეუწყობს საბანკო კადრების პროფესიული დონის ამაღლებას. ვინაიდან, საბანკო საქმე დინამიკური ბიზნესია, სისტემატერად უნდა განხორციელდეს ბანკის პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება. მოწინავე საბანკო ინსტიტუტებში უნდა შეიქმნას კვალიფიკაციის ამაღლების მულტიმედიული კურსები.

ღაზღაღა, სამედიცინო ღაღაღაღა ბანკითარების პერსპექტივაში

თეა ჯანაშია
საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროსთან
არსებული ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების
სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მდივანი

საბაძრო ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში წარმოებს ჩვენი რესპუბლიკის ეკონომიკური სისტემის გარდაქმნა. გარკვეული რეფორმები გარდდება აგრეთვე სახელმწიფო სადამღვეეო სისტემაშიც, რომელიც იმმარტულია ჩვენი ქვეყნის სადამღვეეო საქმიანობის სოციალური მხარის გაფართოებაზე. დღეს საქართველოში მიმდინარეობს სადამღვეეო ბაზრის ფორმირება, მისი ფუნქციონირება მყარ საკანონმდებლო საფუძველზე სადამღვეეო მომსახურების სფეროს გაფართოებისა და მისი ხარისხის ამაღლებისათვის, სათანადო პირობების შექმნა იმისათვის, რომ სადამღვეეო საქმიანობაში სწორად ჩატარდეს რეფორმები, რაც საშუალებას მოგვცემს გამოვივლინოთ პრობლემები, რომლებიც დღეს დღეს ჩვენი სადამღვეეო სისტემის წინაშე.

წარსულში, როდესაც საბჭოთა ხალხი ცხოვრობდა თავისი ეკონომი-

მიკური, სოციალური, პოლიტიკური არსებით საერთო-სახალხო საკუთრების ფორმის წარმოებითი ურთიერთობების საზოგადოებაში, დარჩა სადამღვევო კულტურის გარეშე. რაკი სახელმწიფო თავისთავზე დღე-ღამე ყველაფერზე პასუხისმგებლობას, დამღვევას აღამინათა ცხოვრებაში უზნიშნელო ადგილი ეკავა. ამეჭამად, როცა დაიშალა და დაიხურა უზრამბარო ეკონომიკური პოტენციალის მქონე სახელმწიფო და მის ნანგრევობის ბაზაზე შეიქმნა დამოუკიდებელი სახელმწიფოები, რომელთა ეკონომიკის მშენებლობის სულ სხვა ურთიერთობების ახორციელებენ. მწვევედ იჩინა თავი ყველა იმ პროცესმა, რომელიც იგნორირებული, ან სუსტად განვითარებული იყო სხვა კავშირის სახალხო მეურნეობაში. ერთ-ერთი ასეთი მწვევე პრობლემა არის დამღვევის საქმის ორგანიზაცია, რთული სადამღვევო ეკონომიკის განვითარების აუცილებლობა, რომლის გარეშე წარმოუდგენელია საბაზრო ურთიერთობის განვითარება.

როგორც ვეითი, დამღვევა ეკონომიკური ადვანსის მნიშვნელოვანი ღონისძიებაა, იგი მიზანმიმართული ზრუნვაა აღამინათა სოციალურ დაცვაზე, ეკონომიკურ უზრუნველყოფაზე. თანამედროვე პირობებში და შემდგომ პერსპექტივაში საზოგადოების წინამძღური ფუნქციონირება წარმოუდგენელია დამღვევის გარეშე. დამღვევა არის ეკონომიკის ის ჯგერო, რომელიც დღევანდელ კატაკლიზმშით საესე ცხოვრებაში დაცვაყვის მრავალი მოულოდნელობისაგან.

ამეჭამად, საქართველოში დამღვევობის სამედიცინო დამღვევის განვითარება. სამედიცინო დახმარების მაღალი ღირებულების გამო კონკრეტულ მომხმარებელს, ბუნებრივია, არ შეუძლია ხარჯების უშუალოდ ანაზღაურება, ამიგომაც აუცილებელია ქვეყანაში ფართოდ გავრცელებულ სამედიცინო დამღვევის პროგრესული ფორმები. სამედიცინო დამღვევა ეს არის ეკონომიკური, ფულადი, გამანაწილებელი ურთიერთობების მხარე, რომელიც დაკავშირებულია სადამღვევო ფონდის ფორმირებასა და გამოყენებასთან, რომელიც მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვას ემსახურება. სამედიცინო დამღვევის მიზანია, რომ უზრუნველყოს მოქალაქეები დამღვევის შემთხვევის წარმოშობის დროს სამედიცინო დახმარების მიღებით დაკრთვილი სადამღვევო რებრეუბიდან და დააფინანსოს დაავადებების პროფილაქტიკა.

ჩვენს ქვეყანაში სამედიცინო დამღვევა ჯანდაცვის ორგანიზაციის თვისობრივად ახალი ეტაპია. ეკონომიკური კრიზისის პირობებში სწორედ სამედიცინო დამღვევის სისტემა უზრუნველყოფს სამედიცინო დახმარების ხელმისაწვდომობას მოსახლეობისათვის. ამაზე მეტყველებს მრავალი ქვეყნის გამოცდილება, მ. შ. ყოფილი სოციალისტური ქვეყნების (უნგრეთი, ჩინეთი, სლოვაკია). სამედიცინო დამღვევა იძლევა

დამატებითი საფინანსო შესაძლებლობებს და ჯანდაცვის მთელი სისტემის ეფექტიანობის ამაღლების საშუალებას.

თანამედროვე პირობებში, რომ არ დავაქინოთ ჩვენი საბჭოთა კავშირის დროს არსებული სამედიცინო დამღვევა, საჭიროა შევინარჩუნოთ ყველა ის დადებითი თვისებები, რომლებიც აღრე არსებობდა ამ სფეროში, მაგრამ ყველაზე მთავარია ის, რომ დღეს ჩვენი ქვეყნის ყველა გერიტორიაზე უნდა გადაწყვიტოთ გარკვეული ამოცანები ამ დარგში. ბუერი ცხოვლიშებული სახელმწიფოს პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ ფედერალურ ღონეზე ძირითადად უნდა დარჩეს წინამძღვილ-საკანონმდებლო ბაზის შექმნა, რესპუბლიკური მნიშვნელობის მიმნობრივი, კომპლექსური პროგრამების ფორმირება, სამედიცინო კვლევების კოორდინირება და ა. შ. ამავე დროს სადაც დავის ძირითადი მოთხოვნები ფინანსებზე რეალიზებული უნდა იქნეს აღმინისტრაციული გერიტორიების ღონეზე. სწორედ აქ არის საჭირო ძირითადი მმართველობითი ფუნქციების კონცენტრაცია და აღვნიშნავთ უნდა იქნეს შექმნილი ყველა საშუალება მოსახლეობის სამედიცინო გარანტირებაზე დამღვევისათვის.

სამედიცინო დამღვევის რეფორმის ძირითადი პრინციპი უნდა გახდეს გერიტორიული მოდელის შექმნა, რომელიც დაფუძნებული იქნება თვითმზრუნველყოფის პრინციპზე ყველა სხვის დამღვევაში. სამედიცინო დამღვევის რეფორმის მნიშვნელოვანი პრინციპი უნდა გახდეს ინფორმაციის თავისუფლება მოსახლეობის სამედიცინო დამღვევის მდგომარეობის, ეკონომიკური დანაკარგების შესახებ, რომლებიც დაკავშირებულია აღამინათა არსებობის გარემოს უარყოფით გავლენასთან.

სამედიცინო დამღვევის რეფორმის კიდევ ერთი პრინციპი - სამედიცინო დამღვევის მოუკლობა, დადგენილი სახელმწიფო გარანტიების ჩარჩოებში, უნდა განაპირობოს საჭირო მოცულობის ფინანსირებამ. რეფორმის მნიშვნელოვანი პრინციპი არის გარკვეულ შემთხვევაში მოქალაქეთა მონაწილეობა ხარჯების დაფარვის პროცესში, რომელიც მათ ესაჭიროებათ სამედიცინო დამღვევის დროს. ამ პრინციპების რეალიზაციის გარეშე შეუძლებელია სამედიცინო დამღვევის სრულფასოვანი ინტეგრირება საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ურთიერთობების ახალ სისტემაში.

**რამდონალური დაბავარის პრინციპების გამოყენება
საგადასახადო სისტემის რეფორმის პროცესში**

ნანა მიხილაშვილი

*ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი საქართველოს
მეცნიერებათა აკადემიის აკად. პ. გუგუშვილის
სახ. ეკონომიკის ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანაშრომელი*

ირინა დაღვიანი

*საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკად. პ. გუგუშვილის სახ.
ეკონომიკის ინსტიტუტის მეცნიერ-თანაშრომელი*

საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდა დღეს საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკის უმთავრესი ამოცანაა. ბიუჯეტის ფორმირების წყაროს საგადასახადო შემოსავლები წარმოადგენს. ბიუჯეტური დაფინანსებიდან მიღებულ შემოსავლებზე გადასახადის გადახდის პრობლემა ქვეყანაში ფაქტიურად არ არსებობს. პრობლემებს ქმნის ეკრძო საქმიანობიდან მიღებული შემოსავლების შესახებ სანდო ინფორმაციის მოპოვება და მათი დაბეგვრის მექანიზმი. დაბეგვრის დღევანდელი სისტემა უზიძებებს როგორც ფიზიკურ პირებს, ასევე მეწარმეებს, დამალონ მიღებული შემოსავლები. ამგვარი მდგომარეობა არა მარტო ბიუჯეტის სამეზმოსა და ნაწილის შემყირებას იწვევს, არამედ ნეგატიურ გავლენას ახდენს აგრეთვე მეწარმეობის განვითარებაზე, აზუზრუტებს მას. ამის ერთ-ერთი ძირითადი მიზეზი კი შემოსავლების განაწილების და საგადასახადო მექანიზმის მოუქუნლობაში უნდა ვეძიოთ.

მეცნიერულად დაუხაბუთებელი, ერთიან მეთოდოლოგიურ საფუძეველს მოკლებული დაბეგვრის სისტემა, ბუნებრივია, ვერც ეკონომიკის მასშტაბურულად ფუნქციას შესარულება და აქედან გამომდინარე, ვერც ბიუჯეტის სამეზმოსა და ნაწილის შესარულებას უზრუნველყოფს. აღნიშნული პრობლემები დასაველეთის განვითარებულ ქვეყანაში დიდი ხანია რაც მეცნიერულ-თეორიული კვლევის საგანს წარმოადგენს. ეკონომიკური პოლიტიკის აქ შემოსავლების განაწილებისა და დაბეგვრის სფეროში განსხვავებულ თეორიებისა და კონკრეტუების ფაროო არჩევანი აქვს. მეთოდოლოგიურ საფუძველს ჩვენში საგადასახადო განაკვეთით მექანიკური მანიპულირება და სხვადასხვა სახის ძალისმიერი ღონისძიებები ცუდის, რასაც, და როგორც ამას პრაქტიკაც ადასტურებს, სთანადო შედეგები პრაქტიკულად არ მოაქვს.

საგადასახადო შემოსავლების სიდიდეს ორი მთავარი ფაქტორი გან-

სამღერავს: ეკონომიკის მდგომარეობის საერთო დონე და მოქმედი საგადასახადო კანონმდებლობა. ეს უკანასკნელი თავისი შინაარსით და ეფექტურობის თვალსაზრისით რეგულირების მეგად მოქნილ ინსტრუმენტად შეიძლება იქყეს.

კონიუნქტურული რყევები და ცვლილებები საგადასახადო კანონმდებლობაში, განსაკუთრებით, საგადასახადო ტარიფების ცვლილებები გავლენას ახდენს საგადასახადო შემოსავლებზე. თანამედროვე განვითარებულ ქვეყნებში დიდი ხანია მიმდინარეობს კვლევა იმ საკითხის გასარკვევად, თუ რა მოთხოვნები უნდა წაუყენოთ თანამედროვე "კარგ", "რაციონალურ" საგადასახადო სისტემას. ჯერ კიდევ 200 წლის წინ არსებული "კარგი" საგადასახადო სისტემის პრინციპები ასახედენ რაციონალური გადასახადების თეორიის ძირითად მოთხოვნებს.

დაბეგვრის სიდიდე ისე უნდა იქნეს გაანგარიშებული და დადგენილი, რომ ყველამ თავისი სამართლიანი წილი გადაიხადოს; გადასახადები ისე უნდა იყოს განსაზღვრული და დადგენილი, რომ ნაკლები იყოს მათი მხრივ არასასურველი გეგავლეზა არსებულ ბაზარზე მიღებულ სამეურნეო გადაწყვეტილებებზე. ასეთი არასასურველი გადაწყვეტილებები, როგორც წესი, იწვევს ჭარბ დაბეგვრას, რაც მინიმუმამდე უნდა იქნეს დაყვანილი; იმ შემთხვევაში, როცა საგადასახადო პოლიტიკის სხვა მიზნებისათვის, მაგ. ინფლაციების სტიმულირების შესაქნელად გამოიყენებენ, სისტემის სამართლიანობა ამ დროს რაც შეიძლება ნაკლებად უნდა იქნეს დარღვეული; საგადასახადო სისტემა სტაბილიზაციისა და ეკონომიკური ზრდის მიზნებზე ორიენტირებული ფისკალური პოლიტიკის გატარების საშუალებას უნდა იძლეოდეს; საგადასახადო სისტემამ უნდა შექმნას ეფექტიანი და არა თვითნებური მართვის შესაძლებლობა და იგი გასაგები უნდა იყოს გადაამხდელი-სათვის; მართვის და გადასახადების აკრების ხარჯები იმდენად მცირე უნდა იყოს, რომ იგი დანარჩენ სხვა მიზნებს შეესაბამებოდეს.

დასმული მიზნების განხვავებულიობიდან გამომდინარე, ეს მიზნები ყოველთვის როლი შეესაბამებათ ერთმანეთს. ხშირად ადგილი შეიძლება ჰქონდეს, აგრეთვე, მიზნებს შორის კონფლიქტებსაც, საიდანაც აუცილებლად უნდა იქნეს ნაპოვნი კომპრომისი. "რაციონალური" საგადასახადო სისტემის ძირითადი ნიშნების ერთ-ერთი აღკრუნავთული ვარიანტი შეიძლება შემღვენარიად წარმოვიდგინოთ: 1. დაბეგვრის შემსუბუქება: დაბეგვრის სიძიმზე, რაც შეიძლება ნაკლებად საკრძონი უნდა იყოს გადასახადის მატარებლისათვის და ნაკლებ გავლენას უნდა ახდენდეს მისი ეკონომიკური ქცევის წესზე; 2. კონიუნქტურულ-პოლიტიკური ეფექტი: საგადასახადო სისტემამ მაქსიმალურად უნდა შეუწყოს ხელი საწარმოო სიძიმეარეების დატვირთვას; 3. განაწილების

პოლიტიკური უწყვეტ: დაბეგრის შექანში ორიენტირებული უნდა იყოს შემოსავლებისა და ქონების სამართლიან განაწილებაზე. 4. ნეიტრალიზაციის პრინციპი: დაბეგრა გავლენას არ უნდა ახდენდეს პროდუქციისა და მოთხოვნის სტრუქტურაზე; 5. კერძო სექტორისათვის სავანგებო ყურადღების დათმობა: ინდივიდუალური შემოსავლებისა და ქონებრივი ურთიერთობების მწარმოებლურობის მიხედვით დაბეგრა აუცილებლად შემდგომად უნდა რჩებოდეს; 6. ნაკვეთილობა: თავიდან უნდა იქნეს აცილებული განმეორებები, ცარიელი ადგილები, წინააღმდეგობები სავადსახალო სისტემის მივით. ამ პრინციპების განახორციელებლად საჭიროა შემუშავდეს რაციონალური სავადსახალო შექანის შესაბამისი გადასახადების სისტემა, რომელთა ურთიერთშეგავლენის და მოსალოდნელი საბოლოო უწყვეტის ანალიზი სათანადო გათვლებს და გაანგარიშებებს დაემყარება.

საფინანსო სისტემის რეორგანიზაცია და სახაზინო სისტემის როლი მის განსორციელებაში

*დავით სეფერთელაძე
საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს
ჩამყვანი სპეციალისტი*

თანამედროვე სახელმწიფოს ეკონომიკური სტრუქტურის უმნიშვნელოვანესი რგოლია საფინანსო სისტემა. ეს უკანასკნელი, თავის მხრივ, ფინანსურ ურთიერთობათა სხვადასხვა სფეროების ერთობლიობას წარმოადგენს. ეკონომიკური რეფორმების განხორციელების პროცესში ფინანსური სისტემის რეფორმა გადამწყვეტ როლს თამაშობს. სწორედ იგი ქმნის ეკონომიკური რეფორმების განხორციელების საფუძველს და ამკვიდრებს მისთვის შესაბამის ეკონომიკურ გარემოს. საბჭოური ცხოვრების სამოცდათიანე წლის მანძილზე საქართველოში გარდამავალი იმეგარი ფინანსური პოლიტიკა, რომელიც კოლონიური ქვეყნების მიმართ იმპორტული პოლიტიკის გამოხატულებას წარმოადგენდა. საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდში ფინანსური პოლიტიკის უმთავრეს მიზნად იქცევა ეროვნული სამეურნეო ცხოვრების სტაბილიზაცია, ფინანსებისა და ფულის მიმოქცევის არსებული დის-

პროპორციების ლიკვიდაცია. დღეისათვის განსაკუთრებით მწვავე პრობლემას წარმოადგენს სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის პრობლემა. ხაზი უნდა გაესხას აგრეთვე იმ გარემოებას, რომ ფინანსური პოლიტიკა არ შეიძლება გავაიგივოთ მხოლოდ საბიუჯეტო პოლიტიკასთან. იგი ბევრად უფრო რთული და მრავალმომცველია. სახელმწიფოს ფინანსური პოლიტიკა შეიძლება წარმოვიდგინოთ, როგორც ურთიერთდაკავშირებული მიმართულებები - ფისკალური პოლიტიკისა და საბიუჯეტო პოლიტიკის ერთობლიობა.

საქართველოში არსებული საფინანსო სისტემა რადიკალურ ცვლილებებს განიცდის. აღსანიშნავია ისიც, რომ რეფორმის მიმდინარეობა გარკვეული შეფერხებებით ხასიათდება. ეს გარემოება, გარკვეულწილად, თავად საფინანსო სისტემის სტრუქტურის სირთულესთან არის დაკავშირებული. ეს სტრუქტურა არ არის ერთხელ და სამუდამოდ მოცემული მყარი რამ. იგი მუდმივ ცვალებადობას განიცდის და მის მოქნილობასა და დინამიურობაზე ბევრად დაამოკიდებული მთელი ეკონომიკური სისტემის ფუნქციონირება. ბიუჯეტის დეფიციტმა საქართველოში კრიზისულ მასშტაბებს მიაღწია. გარდაუვალი გახდა საბიუჯეტო რეფორმის გატარება. ეს უკანასკნელი მოიპოვება, როგორც სტრუქტურული გარდაქმნების, გეუნიკური დახმარების მიღების, ახალი სახელმწიფოებრივი ინსტიტუტების შექმნის ერთობლიობა. სწორედ აღნიშნულთანაა დაკავშირებული ისეთი ახალი სტრუქტურის შექმნა, როგორცაა სახაზინო სისტემა. დღეს ამ შექანის მიხედვით და პროგრესულობას ბევრი მომხრე და მოწინააღმდეგე ჰყავს. მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში სახაზინო სისტემის არსებობას განსაზღვრავს ფინანსური მართვის სამთავრობო ოპერაციების თანამიმართვის აუცილებლობა. ხაზინის როლი ბიუჯეტის შესრულებაში ორგანოა: პასიური და აქტიური. პირველ შემთხვევაში ხაზინა გამოიყოფს რესურსებს საბიუჯეტო დაწესებულებებს დამტკიცებული ბიუჯეტის მიხედვით. მეორე შემთხვევაში ხაზინა უნდა აღვნიშნავთ ლიმიტებს ხარჯების გადახდაზე და ცალკეული ხარჯების გაწვევაზე წინასწარ დადგენილი კრიტერიუმების საფუძველზე. ანალოგიურად ხაზინა შეიძლება ითვლებს პასუხისმგებლობას ერთხელ ბანკთან ერთად სახელმწიფო ვალის მართვაში. ჩემი აზრით, ქვეყანაში, სადაც ფინანსური და ეკონომიკური სტაბილიზაციის თვალსაზრისით სერიოზული პრობლემები არსებობს, ხაზინას უნდა დაეკისროს ბევრად მეტი ვალდებულებები სახელმწიფო ფინანსების მართვის სფეროში.

სახაზინო სამსახური, უწინარესად, უნდა ფლობდეს თავისი დროული და მუსტ ინფორმაციის სახელმწიფო შემოსავლების და გასაღწევის შესახებ ყველა ანგარიშის მიხედვით და აკონტროლებდეს შესაბამის ოპერაციებს. სახაზინო სისტემის ფარგლებში ისეთი ფუნქციების კონ-

სოლიდაცია, როგორცაა საგადასახადო და საბიუჯეტო პოლიტიკის შემუშავება მაკროეკონომიკურ ჩარჩოებში, ბიუჯეტის მომზადება, საბიუჯეტო ხარჯთაღრიცხვების შეფასება და დამუშავება, საბიუჯეტო შესრულების, აგრეთვე, არასაბიუჯეტო ფონდების კონკრული, ვალუის მართვა, შიდა დახმარებების მართვა-განაწილება და ა. შ. ხაზინის აქცეის ფინანსური მართვის ცენტრალურ სამთავრობო ორგანოდ, რომელიც უზრუნველყოფს ფინანსური ნაკადების მოძრაობის ოპერატიულ და დინამიურ მართვას. ფინანსური მართვის სახაზინო სისტემა, როგორც ამას მრავალი ქვეყნის გამოცდილებაუც ცხადყოფს, შესაძლებლობას იძლევა მოხდეს საფინანსო პოლიტიკაში გატარებული ცვლილებების ოპერატიული და დინამიური განხორციელება პრაქტიკაში. თავისი შინაარსით ხაზინა წარმოადგენს ფინანსური მართვის ერთგვარ უნივერსალურ მექანიზმს. მის შიგნით საფინანსო სისტემის მნიშვნელოვანი ბერკეტების კონსოლიდაცია, ბუნებრივია, მოითხოვს ამ სისტემის განსაკუთრებულ ორგანიზაციას, ნაილად განსაზღვრული სტრუქტურის ფორმირებას ერთიერთი კემირების ასევე მკაცრად დადგენილი სისტემით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სახაზინო სისტემა ვერ შეასრულებს მის მთავარ ფუნქციას. ბუნებრივია, ამგვარი სისტემის შექმნა მოითხოვს სათანადო საკანონმდებლო ბაზის შექმნას, რაც დღის წესრიგში აყენებს საქართველოს კანონში "საბიუჯეტო სისტემისა და საბიუჯეტო უწყებამოსილებათა შესახებ" ცვლილებების შეტანის, სხვა ნორმატიული დოკუმენტების მიღების აუცილებლობას.

ტურიზმის ბაზარი საპარამეტროში

*ალავერდაშვილი მალეა
ხიზანიშვილი თინათინი
ოსუ კომერცია-მარკეტინგის უაქუელტკვის სკულენტები*

ტურიზმი არის ადამიანის თავისუფალი, ნებაყოფლობითი, დროებითი გადაადგილება თავისი მუდმივი საცხოვრებელი ადგილიდან დასვენების, გაჯანსაღების, ისტორიისა და კულტურის ძეგლების დასათვალიერებლად, ნათესავების მონახულების, კონფერენციებში მონაწილეობის მიღების და სხვა მიზნით. პირი, რომელიც იმყოფება მუდმივი

საცხოვრებელი გარემოს ფარგლებს გარეთ ერთი დღეღამით მაინც და მისი მიზნები არ არის დაკავშირებული შრომის ანაზღაურებასთან, ითვლება ტურისტად.

ტურიზმს, რომელიც დღეს ასე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ქვეყნების ეკონომიკის განვითარებაში და ურომლისოდაც სახელმწიფოს წინვლა შეუძლებელია, დიდი ისტორია აქვს. ძველად ქვეყნები ერთიერთობას ვაჭრობითა და პოლიტიკური მოლაპარაკებების საშუალებით ამყარებდნენ. ვაჭრობის განვითარება ერთ-ერთი წინა პირობაა ტურიზმის განვითარებისა. აბრეშუმის დიდი გზა, რომელიც აღმოსავლეთიდან დასავლეთამდე უამრავ ქარაუანს ატარებდა, საშუალებას აძლევდა ვაჭრებს ყურადღება მიექციათ თვალწარმტაცი ხელებისა და მრავალი გრილი თავშესაფრისათვის, რომელთაც საქართველოს ბუნება სთავაზობდა მათ.

XX საუკუნეში ტურიზმი მრავალფეროვან საქმიანობად იქცა. იგი დიდ როლს ასრულებს ეკონომიკურ ურთიერთობათა განმტკიცებაში. თავის მხრივ, ეკონომიკურმა კავშირებმა ხელი შეუწყო მსოფლიოში ერთიანი ტურისტული ბაზრის შექმნას. საქართველოს ტურიზმის ბაზარი იმდენად არის ვაჯერებული ურთიერთშინაყვებად ელემენტებით, რომ რეკრეაციული რესურსების ნაკლებობას ნამდვილად არ განიცდის. ურომ მეტიც, თუ აღნიშნულ რესურსებს შევადარებთ საქართველოს მცირე ფართობთან, ჩვენი ქვეყანა მსოფლიოს უმდიდრეს და უნიკალურ ქვეყნად შეიძლება ჩაითვალოს.

საქართველოში ყველაფერია: მრავალფეროვანი ლანდშაფტი და კონტრასტებით მდიდარი ბუნება, მრავალფეროვანი თოვლითა და მყინვარებით დაფარული კავკასიონი, შავი ზღვის სანაპიროს სუბტროპიკული ზონა, წყალუხვი მდინარეები და ჩანჩქერები, კასტრული მღვიმეები, სამკურნალო მინერალური წყლები და კურორტები, ისტორიისა და კულტურის ძეგლები. ყველაფერი ეს კი განსაკუთრებით ხელსაყრელ პირობებს ქმნის ტურიზმის განვითარებისათვის. მიუხედავად ამხველა პოტენციალისა, საქართველოში ტურიზმის ბაზრის განვითარების მრავალი შემაფერებელი ფაქტორი არსებობს: მაგეტრიალურ-ტექნიკური ბაზის სიმცირე, საგარანსპორტო მაგისტრალების მოუწესრიგებლობა, კვალიფიციური კადრების ნაკლებობა და სხვა.

დაბალანსების მნიშვნელობა თანამართლები საბაზრო
ეკონომიკაში

გურაბ ქემაშვილი
ოსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი

საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესები ექვემდებარება თანამართლები საბაზრო ეკონომიკის საფუძვლებს, სადაც გადამწყვეტი როლი ენიჭება მუშარბობის განვითარებას (მყირე და საშუალო ბიზნესი) და მასთან დაკავშირებულ ეკონომიკური პრიორიტეტების გამოყოფას. აღსანიშნავია, რომ ეკონომიკური მოვლენების განვითარებისას მნიშვნელოვან ნაწილს იკავებს სავაჭრო ურთიერთობები (ექსპორტი, იმპორტი) და ყოველივე ამის ჩარჩოებში ჩასახმულად და სახელმწიფოს მიერ გადასახადების ამოღების სწორი პროექტირებისათვის აუცილებელი და სასურველია ჩვენს ქვეყანაში შემუშავებული იყოს გამართული საადრიცხო პოლიტიკა, რომელიც უნდა ეფუძნებოდეს ერთნეული (სამამულო) ეკონომიკის განვითარებას და სრულყოფას (თანამართლები საბაზრო ეკონომიკის ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბების).

საქართველოში მოქმედი საგადასახადო კოდექსი და მასთან დაკავშირებული თანამდები ნორმატიული აქტები ვერ უზრუნველყოფენ სახელმწიფოში გადასახადების სრულ ამოღებას, რაც გამოიხატება ქვეყნის ბიუჯეტის დაბალანსების დისპროპორციამ. ამის ნათელი გამოხატულებაა ვასული წლის ბიუჯეტის შემოსავლებსა და გასაღების შორის ბალანსის დარღვევა, რამაც გამოიწვია ქვეყანაში ეკონომიკური კრიზისის გაღრმავება, ვაჩნდა სტაგნაციის ნიშნები. ყოველივე ამას ფაქტურად თან დაერთო ქვეყანაში წარმოების ძალიან დაბალი დონე, არაკონკურენციული მდგომარეობა, გარკვეული დარგების ლობირება, რამაც კრახამდე მიიყვანა სოციალური სფეროს დაფინანსება (პენსიების და ხელფასების გაუცემლობა). ამასთან სავაჭრო ურთიერთობების ცალმხრივად განვითარებამ, იმპორტის მიერ ბაზრების დაპყრობამ და ექსპორტის ფაქტურამ არ არსებობამ გამოიწვია სავაჭრო ბალანსის მკვეთრი დარღვევა.

საქართველოში უკვე ჩამოყალიბებულია და დღესაც შენარჩუნებულია ექსპორტი-იმპორტის უარყოფითი საღლო. აქედან გამომდინარე, მიღებული უნდა იქნას სათანადო მომები, მოქმედ ეკონომიკურ დარგებში და ეკონომიკურ ერთეულებში დაბალანსების აუცილებლობისათვის.

საბალანსებლო პროექტების პრიორიტეტი
საქართველოში

დავით არჩვაძე
ოსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის მე-4 კურსის სტუდენტი

საქართველოში არსებული საგადასახადო გარემოს ძირეული გრანსფორმაციის აუცილებლობაზე საკმაოდ ინტენსიურად საუბრობენ როგორც საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების წარმომადგენლები, ასევე ქართველი მეცნიერ-ეკონომისტები. ამის უპირველესი მიზეზია ქვეყანაში გადასახადებით გადანაწილებული მ.შ.პ.-ის ძალიან დაბალი მაჩვენებელი, რომელიც 10%-ს არ აღემატება. იმ უზარმაზარი საგარეო დავალიანების ფონზე, რომელიც ამ ეტაპზე ჩვენ სახელმწიფოს გააჩნია, აღნიშნული მდგომარეობის გაგრძელება ქვეყნის ეკონომიკის ჩიხში შეყვანით ემუქრება. აქედან გამომდინარე, ხელისუფლების ძირითადი მიზანია ისეთი რეფორმების გატარება, რომელიც მნიშვნელოვანწილად გაზრდის საგადასახადო შემოსავლების დონეს.

აღნიშნული ნაშრომი წარმოადგენს საქართველოში მიმდინარე საგადასახადო პოლიტიკის აქტუალურ საკითხთა მეცნიერული რაკურსით წარმოჩენის მცდელობას, რომელიც დაუფუნება ერთნეული ეკონომიკის მოდელს მისი კონინქტურული ცვლილებების გათვალისწინებით. საგადასახადო სისტემის ფუნდამენტალურ პრინციპებსა და სტატისტიკურ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, ვაკეთებულა ანალიზი ორ ისეთ მნიშვნელოვან გადასახადზე, როგორებიცაა დღე და სამშოსავლო გადასახადი.

მაკროეკონომიკური ანალიზის ისეთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტებით, როგორებიცაა მოთხოვნის და მიწოდების ელასტიურობა, განხილულია ქვეყანაში არსებული დამატებული დრეულების გადასახადის გავლენის ხარისხის მოსახლეობის სხვადასხვა დეცემალურ ჯგუფებზე. ფაქტობრივად, საოჯახო მეურნეობების სამომხმარებლო ხარჯების სტრუქტურის და პირველადი მოხმარების საქონელზე არაელასტიური მოთხოვნის ცოდნა, თავისთავად ითხოვს დღეს განაკეთოს დღურენციაციის აუცილებლობის საქონელითა სხვადასხვა ტიპების მიმართ. გადასახადის შემცირებული განაკეთის გამოყენება სახელმწიფოს მისევეს ორმაგ ეფექტს:

1. "ჩრდილოვანი ეკონომიკის" მნიშვნელოვანი სექტორის ლეგალიზაცია და აქედან გამომდინარე, საგადასახადო შემოსულობათა ზრდა;
2. მოსახლეობის სოციალურად დაუცველი ჯგუფების შემოსავლების დონის გაღრმავება.

საგადასახადო პროექტების მეორე, უნიშვნელოვანესი მიმართულებითაა სამემოსავლო გადასახადის განაკვეთების იმ ოპტიმალური საზღვრების დადგენა, როდესაც ამოქმედებას იწყებს "ლაფტების ეფექტი" ამ საკითხის გაღაწევეტა წარმოდგენილია კვლევის მათემატიკური აპარატის გამოყენების მეთოდით, რომელიც აღგენს ფუნქციონალურ კავშირს შრომის მიწოდების ელასტიკურობასა და განაკვეთის ზღვრულ სიდიდეებს შორის. აღნიშნულ დამოკიდებულებაში ექსტრემუმების რაციონალური მარცვლის არსებობა არგუმენტირებულია სხვადასხვა ქვეყნებში ამ კუთხით ჩატარებული გამოკვლევების ანალიზის საფუძველზე.

შემოთ მოყვანილი მისაზრებები, გარდა იმისა, რომ გამოიწვევს შემოსავალთა მოცულობის გადიდებას, აგრეთვე, ხელს შეუწყობს ქვეყანაში არსებული აღრიცხვიანობის მეტად პრობლემური საკითხის მოგვარებას, რაც თავისთავად გამოიწვევს ეკონომიკური პროცესების მართვის ორგანიზაციის გაუმჯობესებას და ფისკალური პოლიტიკის ხანგრძლივი შიდა ლაგის შექმნადას.

ბოლოს, ურთევარი დასკვნა-რეკომენდაციების სახით მოცემულია საგადასახადო სისტემის სრულყოფისაკენ მიმართული ღონისძიებთა გეგმა, რომლის კომპლექსური გატარებით მთავრობა შეძლებს საგადასახადო ბაზის გადიდებას და მეწარმეებისათვის სასურველი ეკონომიკური გარემოს ფორმირებას.

**მბრძანებლარი ეკონომიკიკან საბაზრო
პროტიერტოზაზგე ბაღსკვლის თავისაპურაბანი
თანამაზროზე ვბაზვი**

*ნანული ხიზანიშვილი
თელავის პედაგოგიური ინსტიტუტის
ეკონომიკური თეორიის მასწავლებელი*

მბრძანებლური ეკონომიკის რღვევა და საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბება მოითხოვს სათანადო ეკონომიკური რეფორმების განხორციელებას, რამეთუ სოციალიზმის თეორია თავისთავად მიშინიღველია, მაგრამ ფაქტია, რომ სსრ კავშირსა და სხვა ქვეყნებში ჩამოყალი-

ბებულმა "სოციალიზმმა" სახელი გაუტეხა ამ იდეას. საბოლოოდ, ყოფილ სოციალისტურ ბანაკში შემავალ ქვეყნებში ჩამოყალიბდა და ფუნქციონირება და მბრძანებლურ-ადმინისტრაციულად მართვადი ეკონომიკა, რომელიც სოციალიზმისა და კომუნისტურ თეორიის დამახინჯებულად განხორციელების შედეგი იყო. ის განსხვავებულია ყველა უწინდელი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემისაგან უწინარეს ყოვლისა იმით, რომ ემყარებოდა წარმოების სამუქალეებზე არა კერძო, არამედ ე. წ. საზოგადოებრივ საკუთრებას.

მთელი საბჭოთა იმპერიის ვრცელ პორიზოტალურ და ვერტიკალურ იერარქიულ დონეზე ერთიანი ეკონომიკური ცენტრის ფუნქციონირებაში, გამოიწვია მითვისების პროცესის დეფორმაციაც. დაკანონდა საწარმოთა მოგება-ზარალის თვითნებურად გადანაწილების სამეურნეო პრაქტიკის ყველაზე მახინჯი ფორმები. ამით არსებობდა ძირი გამოეთხარა სახელმწიფოებრივი წარმოების მამოძრავებლის - ეკონომიკური ინტერესების მოქმედებას, რის შედეგადაც მივიღეთ დეფორმირებული ეკონომიკა.

ღღისათვის უნდა ვიმჯავლოთ ორი ტიპის ეკონომიკურ სისტემაზე პირველს ახასიათებს საკუთრების მრავალფორმიანობა, სადაც განმსაზღვრელი როლი კერძო საკუთრებას ენიჭება, მეორე ჯგუფს უნდა მივაკუთვნოთ ყოფილ სოციალისტურ სისტემაში შემავალი მბრძანებლურ-ადმინისტრაციული ეკონომიკის ქვეყნები, რომლებიც სხვადასხვა გზით ცდილობენ საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლას. საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბება, შეიძლება ითქვას, სათავეს იღებს სასაქონლო-ფულად ურთიერთობათა აღმოცენების დროიდან.

საბაზრო ეკონომიკამ ცხადყო თავისი მაღალი ეფექტიანობა ისეთი ამოცანების გადაწყვეტაში, როგორცაა: წარმოებასა და მოხმარებას შორის ოპტიმალური კავშირის უზრუნველყოფა; დამოუკიდებელი მწარმოებლების სამეურნეო საქმიანობის საზოგადოებრივი შეფასება; ფასების თავისუფალი ფუნქციონირება; კონკურენციის მექანიზმის ეფექტიანი გამოყენება.

საბაზრო ეკონომიკა არის კერძო საკუთრებაზე, თავისუფალ მეწარმეობასა და სრულყოფილ კონკურენციაზე დამყარებული ეკონომიკის ორგანიზაციის ისეთი ფორმა, რომელიც მიზნად ისახავს მოგების მიღებას და სტიქიურად თვითრეგულირება საქონლურ-ფულად ურთიერთობათა ეკონომიკური კანონების მოთხოვნის შესაბამისად. საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური რეფორმები სწორედ ასეთი ტიპის საბაზრო ურთიერთობების ჩამოყალიბებას უნდა ითვალისწინებდეს.

მცირე ბიზნესი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში

ბაბაღ ზოხელი
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი

ბაზარზე გადასვლის შესახებ გადაწყვეტილების დაინშეულება პირად და საზოგადოებრივ ინტერესებს შორის დაძლეული წინააღმდეგობების მოხსნა. ეს პიროვნებასა და საზოგადოებას შორის არსებული წინააღმდეგობა ათწლეულების განმავლობაში ამხურუჭებდა ჩვენს განვითარებას. ამჟამად იქმნება რეაბილიტაციის შესაძლებლობა როგორც “შესაქმის, კომერსანტის, ბიზნესმენის” პროფესიების, ასევე ამ პროფესიის ადამიანებისა, რომლებსაც სურთ იცხოვრონ ღირსეულად, ამასთანავე, არა ვინმეს, არამედ თავისი უნარის, ინიციატივის, შრომის ხარჯზე.

ადამიანები, რომლებიც განწირულნი არიან “იყრონ” საბაზრო სტაქიაში, ჯერ კიდევ “ნაპირზე” უნდა ისწავლონ ბაზარზე ქცევის ოსტატობა. მაგრამ წინებით პრაქტიკულს ვერაფერს შეიძენ, რა თქმა უნდა, პრაქტიკამ უკვე იწყე განვითარება. იგი ვითარდება საკმაოდ პროფესიული საფუძვლის გარეშე, ეს დასტურდება მასობრივი კონფუზიით, რომლებსაც განიცდიან ახლად გამოძახვარი შესაქმნეები და ბიზნესმენები. და რაც ჩვენც ძალიან ძვირი გვიჯდება.

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა მოითხოვს დიდ პროფესიონალიზმს და გამოცდილებას. ეს გამოცდილება და პროფესიონალიზმი გააჩნია ამერიკის, რომელიც აუცილებლად გასათვალისწინებელი და მისაბაძა ისეთი ქვეყნისათვის, როგორცაა საქართველო. პირველ რიგში საჭიროა განვითარდეს მეწარმეობა და ჩამოყალიბდეს საწარმოები, რამეთუ ჩვენ არ შეგვიძლია ვაწარმოთ, ჩვენ არ შეგვიძლია ვფლობდეთ.

მეტიწილი ამერიკელების დამოკიდებულება მეწარმეობისადმი, როგორც წესი, თავისუფალია შურისა და შტრობისაგან. საზოგადოებასა და სახელმწიფოს კარგად ესმის, რომ რამდენიმე ათეული მილიონი ფინიანი ადამიანი - ეს არის თავისებური “ოქროს ფონდი” და ამიტომ აკეთებენ ყველაფერს იმისათვის, რომ მეწარმეობის სურვილს ხალხში არასოდეს არ ჩაკედეს. სამეწარმეო საქმიანობის წყალობით იქმნება მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის სიმდიდრის ძირითადი ნაწილი.

არსებობს ცივილიზებები მეწარმეობის ბევრი ეთიკური კრიტერიუმები, მაგრამ საჭიან ურთიერთობებში განსაკუთრებული ადგილი უკავია გულწრფელობას და პატიოსნებას. მათ გარეშე ფორმებს, ბანკებს და ცალკეულ ადამიანებს შორის ურთიერთობებში თანამედროვე ცივი

ილიზებული მეწარმეობა, რომლის საფუძველია კრედიტი, იქნებოდა უბრალოდ შეუძლებელი. მეწარმეობას გააჩნია თავისი საიდუმლოებები: სამრეწველო საიდუმლო, კომერციული საიდუმლოება, საფინანსო-საკრედიტო საიდუმლოება.

ცნობილია, ბიზნესის ორგანიზაციის სამი ფორმა: ერთპიროვნული ფლობა, აშხანავლობა, კორპორაცია. ასეთი სახის ფორმებს გააჩნიათ დიდებითი და უარყოფითი მხარეები.

ერთპიროვნული ფლობა - ბიზნესის ყველაზე მარტივი ფორმაა. აღნიშნული ფორმა განსაკუთრებით გავრცელებულია საქალო ვაჭრობაში, საკონსტრუქციო ბიზნესში, საზოგადოებრივ კვების სფეროში. ასეთი ბიზნესის ფორმის ნაკლებობა გვაქვს საქართველოში, კვების სფეროში. ასეთი უნდა შეეწყოს ძირითადად მცირე ბიზნესის განვითარებას, რომელსაც გააჩნია ათი ღირსება. მცირე ბიზნესის განვითარებით შეეცირდება უმუშევრობა და ბიუჯეტში გაიზრდება შემოსავალი (გადასახადების სახით). ერთ-ერთი ამერიკელი მკვლევარის ნატოვანი გამოქმნის მიხედვით, ამერიკის ეკონომიკის ხერხემალი არის მსხვილი კორპორაციები, ხოლო მისი კუნთები - მცირე კორპორაციები, რომლებსაც მოჰყავს მოძრაობაში დიდი ბიზნესი.

მსხვილ და წერილ ფორმებს შორის კორპორაციაში, განსაკუთრებით დიდ როლს ასრულებს ფრანჩაიზული ხელშეკრულებითი ურთიერთობის სისტემა (ფრანჯ “ფრანშიზა” - შეღავათი, პრივილეგია) - მსხვილი და წერილი მეწარმეობის პობრიული ფორმაა. ასეთი ფორმა საქართველოში მოგვევლინა “მაკლონდლსის” სახით.

საბაზრო ეკონომიკის ინფრასტრუქტურა

ე. ურუმბილი
ეკონომიკის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი

საბაზრო ეკონომიკის მისი შესაბამისი ინფრასტრუქტურა გააჩნია. საბაზრო ეკონომიკის ინფრასტრუქტურა არის ის მექანიზმი, რომელიც მოძრაობაში მოჰყავს მთელი საბაზრო სისტემა. მასში შედის ცალკეულ ბაზრების ფარგლებში მოქმედი სპეციალიზებული ორგანიზაციები, საქონლისა და მომსახურების ბირჟები, საბითუმო და საყალო ვაჭრობის სისტემები, კომერციული საფუძველზე მოქმედი ფორმები,

რომლებიც კონკურენციის მონაწილეებს აწვდიან საბაზრო ინფორმაციას, მარკეტინგულ მომსახურებას, მრავალრიცხოვანი შუამავალი კომპანიები, სერვისის სამსახურები და სხვა რგოლები. მათ უკავიათ მწარმოებლიდან მომხმარებელამდე გადაჭიმული უდიდესი ეკონომიკური სივრცე.

მხრატანებლურ აღმინისტრაციურ ეკონომიკაში საქონლის ბაზრების ინფრასტრუქტურა ფაქტობრივად დაიშალა, ის შეიცვალა მაკროეკონომიკური რესურსების ცენტრალიზებულმა ნატურალურმა განაწილებამ, რომელიც ამ სისტემის ერთ-ერთი საყრდენი იყო. საბაზრო ეკონომიკის ასეთმა დამახინჯებამ ქვეყნის ეკონომიკა კრახამდე მიიყვანა. განსაკუთრებული ინფრასტრუქტურის პირობებში, ბაზრები საკმაოდ ეფექტიანად რეაგირებენ საქონლის დროებითი უკმარისობაზე და რაც მთავარია, არ აძლევენ მას ფესვების გადგმის, დეფიციტად გადაქცევის შესაძლებლობას; მიმეზი უბრალოა, საქონლის ბაზრების ინფრასტრუქტურას აქვს უნარი მიიღოს მოთხოვნისაგან გამომდინარე სიგნალები და ადეკვატური რეაგირება მოახდინოს მასზე. რაც შეეხება საფონდო ბირჟას, იგი წარმოადგენს ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ინფრასტრუქტურის წამყვან ელემენტს; მას ლავირების ფართო დიაპაზონი გააჩნია, საბოლოო ანგარიშით ეს იმით აიხსნება, რომ საბაზრო ეკონომიკაში წარმოებას ძირითადად სააქციო საზოგადოებები ახორციელებენ, რომელთა არსებობა საფონდო ბირჟის გარეშე წარმოუდგენელია. უდიდესი როლი აკისრია ქვეყნის ეკონომიკურ აღმავლობაში კომერციული ბანკების არსებობას, მათ სრულყოფილ განვითარებას ჯანსაღი კონკურენციის პირობებში. ძირითად ბანკს კი წარმოადგენს ეროვნული (ცენტრალური) ბანკი, რომლის გამართული მოქმედება ქვეყანაში უფლის მშობიქცევისა და უფლად, საკრედიტო პოლიტიკის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი ძირითადი საშუალებაა. განვითარებული ქვეყნის ერთ-ერთი ძირითადი საფინანსო რგოლია საგადასახადო სისტემა. ის საფუძვლად უდევს ქვეყნის ბიუჯეტს. ადგილობრივი საგადასახადო სისტემა ქვეყანაში არსებული მეწარმეების განვითარების უდიდესი გარანტიაა. ამრიგად, განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბება უდიდეს როლს ასრულებს საქართველოს საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლაზე და ძლიერი სახელმწიფოს ჩამოყალიბებაში.

საქართველოს საბაზრო ვაჭრობის განვითარების შესაძლებლობები

გიორგი ნანობაშვილი
თსუ ეკონომიკის ფაკულტეტის IV კურსის სტუდენტი

საგარეო ვაჭრობის განვითარება და საქონელბრუნვის მრდა საქართველოს საგარეო ეკონომიკური პოლიტიკის რეალიზაციის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პირობაა, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ქვეყნის საეკონომიკური შემოსავლების შევსება, ხელი შეუწყოს ადგილობრივი წარმოების გაფართოებას და შესაბამისად მოსახლეობის დასაქმების მრდას, მოახდინოს აუცილებელ იმპორტზე შიდა ბაზრის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს ფორმირება და ეკონომიკის სტრუქტურული სრულყოფა, დააჩქაროს მსოფლიოს ეკონომიკურ სისტემაში ქვეყნის სრულფასოვანი ინტეგრირების პროცესი.

დღეს საქართველოს გააჩნია უარყოფითი საგარეო საეკონომიკური სალდო - 474,4 მლნ. აშშ დოლარამდე (1998 წლის 8 თვის მონაცემებით). უარყოფითი საეკონომიკური ბალანსის მრდა გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნების დამახასიათებელი ნიშანია. მაგრამ იმპორტისა და საეკონომიკური დეფიციტის მრდად ეკონომიკის რეალიზაციის ამ ეტაპზე მოსალოდნელი იყო. ამის საფუძვლად შედეგი გარემოებები შეიძლება მივიჩნიოთ:

- დონორი ქვეყნების და საერთაშორისო საკრედიტო დაწესებულებების ფინანსური დახმარება (გრანტები და შეღავათიანი კრედიტები); მართალია საქართველოსთვის დაწესებული დახმარება 1995 წლიდან მცირდება, მაგრამ ეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილიზაციის ფონზე მნიშვნელოვნად გაიზარდა წმინდა უცხოური ინვესტიციების მოცულობა (პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მრდამ პროცენტულად 55,9 შეადგინა 1997 წელს), რამაც განაპირობა იმპორტის მრდის ტენდენციის შეზარუნება;

- მზარდი ადგილობრივი შემოსავლები და აქედან გამომდინარე, შიდა მოთხოვნილებების სწრაფი მრდა;

- სამამულო წარმოების მრდის შედარებით დაბალი გეშვები (1997 წელს ინდიკატორი გეშვით გათვალისწინებული იყო 3,5 მლრდ. ლარის სამრეწველო პროდუქციის წარმოება, რომლის ნაკვალავი საქართველოში წარმოებულ იქნა 801,3 მლნ. ლარის პროდუქციის);

- ქართული საექსპორტო პროდუქციის დაბალი კონკურენტუნარიანობა, რაც მოძველებული გეშვოლოგიების გამოყენებით, ერთეულ

პროდუქციაზე მუშა ხელის სიჭარბით და ძირითადი ფონდების მაღალი ღირებულებით არის განპირობებული.

საქართველოს ეკონომიკის მთელი რიგი დარგები, რომელთა მუშაობაზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული საექსპორტო და იმპორტმემცვლელი პროდუქციის წარმოება, ჯერ კიდევ არასტაბილურად მუშაობს. ბევრ ისეთ სექტორში, სადაც ქვეყანას გააჩნია მნიშვნელოვანი საწარმოო პოტენციალი, პროდუქციის იმპორტი სჭარბობს შიდა პროდუქციას. ეს იმ დროს, როდესაც შიდა ბაზრის გაჯერება ადვილობრივი საქონლით და იმპორტის შემცირება უშუალოდ არის დამოკიდებული იმპორტმემცვლელი სამამულო პროდუქციის წარმოების მოცულობაზე და ხარისხზე.

1997 წელს 1996 წელთან შედარებით, საქართველოში საგრძნობლად იმატა კვების პროდუქციის წარმოებამ, რამაც განაპირობა აღნიშნულ პერიოდში იმპორტის მოცულობის შემცირება ამ სასაქონლო ჯგუფის მრავალი პოზიციებში.

საქართველოში უკანასკნელი სამი წლის მანძილზე ჩატარებული რეფორმები, მათ შორის სერიოზული სამართლებრივი ცვლილებები, საშუალებას იძლევიან ჩვენს ქვეყანაში შეიქმნას საგარეო ვაჭრობის ფრიად ხელშემწყობი რეჟიმი.

1995 წლიდან სწრაფი ტემპებით წარმართა ექსპორტის ლიბერალიზაციის პროცესი:

- გაუქმდა ქეოტირების სისტემა;
 - ექსპორტის აკრძალვას ამჟამად ექვემდებარება მხოლოდ 2 სასაქონლო ჯგუფი;
 - საქართველოში არ არსებობს საექსპორტო საბაჟო გადასახადი;
 - ლიცენზირებადი საექსპორტო საქონლის ჩამონათვალი დაყვანილია 5 პოზიციამდე;
 - 1997 წლიდან გაუქმდა საგარეო-საევატო კონტრაქტების საგაღებულო რეგისტრაცია.
- ფაქტიურად შექმნილია ექსპორტის მასკიმულირებული საგადასახადო სისტემა:
- ექსპორტირებული პროდუქცია განთავისუფლებულია დღგ-სა და აქციისაგან;
 - საექსპორტო პროდუქციისათვის განკუთვნილი ნელგული განთავისუფლებულია საინორტო საბაჟო გადასახადისაგან;
 - 14 სასაქონლო ჯგუფი (მათ შორის მოწყობილობა-დანადგრები) ექვემდებარება შეღავათიან 5%-იან საბაჟო გადასახადს და განთავისუფლებულია დღგ-საგან.

საგარეო ვაჭრობისა და ექსპორტის განვითარებისათვის უდიდესი

მნიშვნელობა აქვს პარტნიორ ქვეყნებთან ხელსაყრელი საევატო რეჟიმების დამყარებას ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულების საფუძველზე.

1997-1998 წლებში საქართველოს საგარეო საევატო პარტნიორებს რიცხვმა 90-ს გადააჭარბა, მაშინ, როდესაც ჩვენს ქვეყანას საგარეო ვაჭრობის სფეროში ხელშეკრულებები დადებული აქვს 22 ქვეყანასთან.

როგორც აღნიშნულია "საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების 1996-2000 წლების ინდიკატორ გეგმაში", განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების მხრიდან საქართველოსათვის საევატო პრეფერენციების მინიჭებას და ამ შეღავათების ეფექტურად გამოყენების საკითხებს.

მსოფლიო საევატო ორგანიზაციაში გაწევრიანება ჩვენს ქვეყანას საშუალებას მისცემს ისარგებლოს "ვაჭრობაში უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის" პირობებით, რომელსაც მსოფლიოს 131 წევრი-ქვეყანა დააწესებს საქართველოსთვის. საქართველომ მაქსიმალურად უნდა გამოიყენოს მსოფლიოს მიერ განვითარებადი და გარდაამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის დაშვებული საადაპტაციო პერიოდის საკუთარი კონკურენტუნარიანი წარმოების განვითარებისათვის.

საქართველოს ექსპორტში აუცილებელია მომსახურების წილის გაზრდა (1997 წლის საგადამხდელო ბალანსის მონაცემებით 168,0 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა) ამის ერთ-ერთი ხარისხმომხდლად გვევჩვენება სარკინიგზო გადაზიდვების მაღალი ტარიფები, რაც რიც შემთხვევაში აიძულებენ გადაზიდვებს გვერდი აუარონ TRASECA-ს დერეფანს და გადაზიდვები აწარმოონ ალტერნატიული მიმართულებით.

უკანასკნელ პერიოდში საქართველოში განხორციელებულმა ღონისძიებებმა, თავის მხრივ, გამოიწვია მოკრძალებული, და მაინც დაღვიბი ტენდენციები:

- საქონლებრუნვის ზრდა;
- საგარეო ვაჭრობის გეოგრაფიის გაფართოება;
- იმპორტის სტრუქტურაში მინქანა-მოწყობილობების და გექნოლოგიების წილის ზრდა;
- იმპორტის შემცირება იმ სასაქონლო პოზიციებში, რომელთა ადგილობრივი წარმოება ზრდის ტენდენციით და კონკურენტუნარიანი საქონლის გამოშვებით ხასიათდება;
- ლთ ბაზრის პარალელურად სხვა ქვეყნების ბაზრებზე ქართული პროდუქციის ექსპორტის მატება.

ქართველი ექსპორტიორებისა და უცხოელი ექსპორტების ერთიანი ძალისხმევით შესაძლებელი უნდა გახდეს ქვეყნის საექსპორტო პო-

გენცილის ამაღლება, საგარეო ბაზრებზე ქართული პროდუქციის წარმატებული გასვლა, მომსახურების განვითარება და მისი ექსპორტის ხელშეწყობა და ამის შედეგად ქვეყნის საგარეო სავაჭრო ბალანსის გაუმჯობესება.

საბაზრო კონუნქტურის სტატისტიკის მარკინაპალა სისტემის შესახებ

ქეთევან მარშვა

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი
თსუ სტატისტიკის კათედრის პროფესორი

1. დღეისათვის, როცა ჩვენი ქვეყანა ვადაღის საბაზრო ეკონომიკის რულსებზე, ეკონომიკური და სოციალური ხასიათის რეფორმები დანერგვის სტადიაშია, საბაზრო კონუნქტურის სტატისტიკური შესწავლა შეტად აქტუალურია.

2. საბაზრო კონუნქტურა, რომელიც შემადგენელი ნაწილია ისეთი საზოგადოებრივი მოვლენისა, როგორცაა - საქონლისა და მომსახურების ბაზარი, კომპლექსურად შეისწავლება სტატისტიკურ მარკინებელია სისტემის საშუალებით.

3. საბაზრო კონუნქტურის სტატისტიკურ მარკინებელია სისტემა ხუთი ბლოკისაგან შედგება. ასეთებია:

- საბაზრო კონუნქტურის (ბაზრის მდგომარეობისა და ფორმირების) მარკინებლები;
- ფასების მდგომარეობა და მათი ცვლილებების ტენდენციები;
- არსებული სასაქონლო მასა და მისი მდგომარეობა;
- ბაზრის ინფრასტრუქტურა;
- სოციალურ-ეკონომიკური უწყვეტიანობა.

4. საქონლისა და მომსახურების ბაზრის მარკინებელია სისტემაში საბაზრო კონუნქტურის ბლოკია უმთავრესი. ის მოიცავს ბაზრის მთავარ კატეგორიებს - მოთხოვნასა და მიწოდებას, ასახავს ბაზრის მასშტაბებსა და მთავარ პროპორციებს, მის ტენდენციებს, მერყეობას.

5. საბაზრო კონუნქტურის ბლოკი თავის შრივ მოიცავს ცხრა ქვებლოკს (ქვეკატეგორიებს), რომლებიც აერთიანებს ერთგვაროვან, ურთიერთ-

დაკავშირებულ მარკინებლებს. ისინი სხვადასხვა კუთხით ახასიათებს ბაზრის კონუნქტურას. ასეთი ბლოკებია:

- საქონლის (მომსახურების) მიწოდება მოლიანად და ცალკეული საქონლის, გამყიდველებისა და რევიონების მიხედვით;
- ვადაღისუნარიანი მოთხოვნა საქონელზე (მომსახურებაზე);
- ბაზრის პროპორციულობა;
- ბაზრის განვითარების ტენდენცია;
- ბაზრის მერყეობა, მდგრადობა და ციკლურობა;
- ბაზრის მდგომარეობისა და განვითარების რეგიონალური განსხვავებები;
- საქმიანი აქტიურობა;
- კომერციული რისკი;
- ბაზრის მასშტაბი (ზომა).

6. წარმოდგენილ მარკინებელია სისტემებისაგან განსხვავებით, კონუნქტურის ბლოკში რივი მარკინებლისა ასახავს არა სტატისტიკურ მდგომარეობას, არამედ - დინამიკურს, დანარჩენი კი ახასიათებს მოვლენის სტრუქტურას, თანაფარდობას, ცვლილებებს. ამასთანავე ერთ-ერთი ძირითადი მოცულობითი მარკინებელი - მოთხოვნა ისეთი მარკინებელია, რომლის შეფასება მხოლოდ არაპირდაპირი გზითაა შესაძლებელი, ხოლო ბაზრის მასშტაბის (ზომის) დახასიათება კი ხერხდება სხვა ბლოკების მარკინებლებით - ვადაღის მოცულობით, ვარიგებათა რიცხვით, გამყიდველებისა და მყიდველების რაოდენობითა და სხვა.

ზსინანი ქალაქების ბაზრის ინფრასტრუქტურა და მისი განვითარების ღონე საპროგნოზი

ლევან ბიწაძე
თსუ კომერციისა და მარკინების ფაკულტეტის
IV კურსის სტუდენტი

ფასიანი ქალაქი არის დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს საკუთრებრივ უფლებას ან სასესხო დამოკიდებულებას დოკუმენტის გამოშვებ პირსა და მის მფლობელს შორის.

ფასიანი ქალაქების განვითარებული ბაზრის ინფრასტრუქტურის

ქვეშ მოგადად ივულისხმება ინსტიტუტები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ინვესტიციებსა და ემიგრაციას მომსახურებით, რათა მათ სათანადოდ განათავსონ ფინანსები და სახსრები. ეს ორგანიზაციები აუცილებლად ეფექტურ და საიმედო ურთიერთობებს ინვესტიციებსა და ემიგრაციებს შორის, ანუ ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ინფრასტრუქტურის შემადგენელი ელემენტები აკავშირებენ წყაროს - ინვესტორს და სახსრების მომხმარებლებს - საწარმოებს.

ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ინფრასტრუქტურის ელემენტები:

საფონდო ბირჟა;

დეპოზიტარიუმი;

მეურვე (კასტროლიუმი);

ანტირაიტივები;

საინვესტიციო კონსულტაციები;

რეგისტრული კომპანიები;

ტრანსფერ აგენტები;

საინვესტიციო ფონდები;

საბროკერი და სადილერი კომპანიები;

ფასიანი ქაღალდების საკლირინგო ორგანიზაციები.

აქეითა რეგისტრაცია არის საშუალება, რომლითაც აქციონერთა უფლებები გარანტირებული და გარკვეულია. ფასიანი ქაღალდების დამოუკიდებელი რეგისტრაციის ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შეტად მნიშვნელოვანი ინსტიტუტია. რეგისტრაციის წარმოადგენს ემიგრაციას ავტომატურად პირს, ფასიანი ქაღალდების ბაზრის პროფესიონალურ მონაწილეს, რომელიც აწამროებს და ინახავს ფასიანი ქაღალდების მფლობელთა რეგისტრებს.

დეპოზიტარიუმი ფასიანი ქაღალდების ბაზრის პროფესიონალური მონაწილეა დეპოზიტარიუმის ფუნქციას ფასიანი ქაღალდების, მათზე უფლებების შენახვის და გადასვლის უზრუნველყოფა.

საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზარი დღეისათვის მხოლოდ ჩანასახის სახით არსებობს, ამიტომ მის არსებობაში ეჭვი შეიძლება შეგვეპაროს, თუმცა გასაკვირი არაფერია, რადგან ეკონომიკური რეფორმებისადმი ფორმალური მიდღობის პირობებში საქართველოში განვითარებულია ეკონომიკური საქმიანობისათვის ესოდენ საჭირო და რთული სფერო, როგორცაა ფასიანი ქაღალდების ინდუსტრია.

1997 წლიდან საქართველოში ინტენსიურად მიმდინარეობს აშშ-ს განვითარების სააგენტოს "USAID" ეგიდით კაპიტალის ბაზრის ფორმირება. ეს პროექტი ითვალისწინებს პირველ რიგში ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ინფრასტრუქტურის შექმნას. დღეისათვის საქართველოში არსებობს ამ სფეროს განვითარებისათვის საკანონმ-

დებლო ბაზა, რომელიც თავის მხრივ იქნება ძირითადი მარეგულირებელი დოკუმენტი ინფრასტრუქტურის ელემენტებისათვის. 1998 წელს გადაიღვა რეალური ნაბიჯი, კერძოდ - ფასიანი ქაღალდებისა და საფონდო ბირჟების ინსპექციამ "პრავის უოთერ პაუზთან" ერთად დამოუკიდებელი "პილოტი" რეგისტრაციის გამოსაქონება ჩაატარა გენდერი. გამოვიინდა ორი გამარჯვებული შპს "რეგისტრო" და შპს "კომპანია ცენტრი", რომლებიც უზრუნველყოფენ იყენებ ყველა აქციონერული ტექნიკური საშუალებით - ფასიანი ქაღალდების რეგისტრების საწარმოებლად. პროექტის ფარგლებში აღინშნულ რეგისტრაციის თანამშრომლებმა მოისმინეს კურსები და სხვადასხვა რჩევები. მაშასადამე, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში არსებობენ ფასიანი ქაღალდების რეგისტრაციები, მით უმეტეს, რომ არსებობს მისი მარეგულირებელი, როგორც კანონი, ასევე დებულება.

საქართველოს მაკროეკონომიკური განვითარების მოტივები საქონლის

გ. ქველაშვილი

*ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი,
ეკონომიკის სამინისტროს ში. სუკიალისტი*

1. საქართველოს ეკონომიკა რომ სწორად განვითარდეს, სწორ ეკონომიკურ პოლიტიკას უნდა დაეყრდნოს და ეკონომიკური რეფორმების სისტემით განხორციელდეს. ბიზნესი უნდა განისაზღვროს იმ პროორიტეტულმა დარგებმა, რომლებიც გრადიუალად გამოჩნდნენ როგორც ასრულებენ შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში. მსოფლიო ბანკისა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ შემოთავაზებული წინადადებები უნდა გავითვლო რეკონსტრუქციის და დარბოლოვი პოზიციებიდან, გერმანიის რეკონსტრუქციისა და მართვის სფეროდან, სოციალური და სამართლებრივი უზრუნველყოფის პოზიციებიდან, სავარეუ-ეკონომიკური ურთიერთობებისა და ინვესტიციების პოლიტიკიდან. მათი რჩევებიდან უნდა გავითვალისწინოთ ის, რაც ჩვენითვის მისაძლევა. სწორად აქ უნდა გამოვიინდეს ჩვენი მეცნიერების პროფესიონალიზმი.

2. საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესები მოღიანობაში

მაკროეკონომიკურ პარამეტრებში აისახება, რაც ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სურათს წარმოადგენს. 1995 წლიდან ქვეყანაში ეკონომიკური ზრდის პროცესი დაიწყო. მთლიანი შიდა პროდუქტის ნომინალურმა მოცულობამ 1996-1998 წლებში 5,3-6,8 მლრდ ლარი შეადგინა. ამასთან მთლიანი შიდა პროდუქტის უდიდესი ნაწილი სოფლის მეურნეობაზე, ვაჭრობასა და გრანსპორტზე მოდის. ზრდის გენდერითი ხასიათდება კაპიტალური მშენებლობის ხუდრითი წილიც. მთლიან შიდა პროდუქტში არ შეინიშნება მრეწველობის წილის ზრდის ტენდენცია, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ დარგის აღმავლობა ძირითადად ხდება ექსპანსიური ფაქტორის - დანახარჯების ზრდის ხარჯზე და დამქარებას მოითხოვს მრეწველობის რესტრუქტურისაციის პროცესი.

გაიმარდა საეაჭრო ბალანსის დეფიციტი. უარყოფითმა საეაჭრო ბალანსმა 1998 წელს 854,6 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის მაჩვენებელს 190,9 მლნ. აშშ დოლარით აღემატება. საეაჭრო დეფიციტის სიდიდის ზრდა განაპირობა იმპორტის მოცულობის 11 პროცენტით ზრდამ და ექსპორტის მოცულობის 19 პროცენტით შემცირებამ. საეაჭრო ბალანსის დეფიციტის ზრდამ გააუარესა საქართველოს საფინანსო მდგომარეობა, გაზარდა საგარეო ვალების მოცულობა.

ეკონომიკაში მიმდინარე ცვლილებებმა ადექვატური ასახვა პოლიმოსახლეობის ცხოვრების დონეზე. უმუშევრობის დონემ 1996-1998 წლებში 13,1-12,1 პროცენტს შეადგინა. ამასთან დასაქმებულის დიდი ნაწილი (70 პროცენტზე მეტი) თვითდასაქმებულებზე მოდის. საქართველოს ეკონომიკისა და მისი ცენტრული დარგების განვითარების მაჩვენებლების მიხედვით დასაქმებულთა რიცხოვნობის ზრდას უნდა ჰქონდეს ადგილი მშენებლობაში, ვაჭრობაში, გრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში, ხოლო შედარებით დაბალი ტემპებით გაიზარდება იგი სოფლის მეურნეობაში.

3. აგრარულ პოლიტიკაში გატარებულმა არასწორმა ფასების პოლიტიკამ, საგადასახადო მექანიზმმა და რეგიონალური მართვის სისტემამ კალაპოტგან ამოავლო სოფლის მეურნეობის ისეთი დიდი ტრადიციების მქონე დარგი, როგორცაა მშენებლობა და მეღვინეობა.

4. მოსახლეობის მასობრივი გაღატაკება, ეკონომიკური აქტიუობის დაქვეითება და საკუთარი წარმოების ფაქტორებიდან მოშლა საბაზრო სტრუქტურების, ახალი ურთიერთობების დანერგვითა და დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი განვითარების კურსის აღებით კი არ არის გამოწვეული, არამედ მრავალ სუბიექტურ და ობიექტურ ფაქტორთან ერთად ამ სტრუქტურათა დაუნერგვობით, ეროვნული მუშევრობის ჩამოყალიბების საწყისი ეტაპის სიმძვინვარებითა და საკუთარი ეკონომიკის განვითარების გზების ძიების საზღვარგარეთული "რე-

ცეპტებისადმი" უპირატესობის მინიჭებით.

5. აუცილებლად მიგვაჩნია, რომ სოფლის მეურნეობაში, როგორც სტრატეგიული დანიშნულების დარგში, დიდი ყურადღება მიექცეს საწარმოთა ინტეგრაციას, ერთობლივი საწარმოების შექმნას, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას, მაგრიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკიცებას. ყოველთვის ეს საშუალებას მოგვცემს სრულყოფილად იქნეს გამოყენებული დარგის პოტენციური შესაძლებლობანი, ამაღლდეს პროდუქციის ხარისხი და კონკურენტუნარიანობა მსოფლიო ბაზარზე, რაც საბოლოო ანგარიშით დამატებითი საუკლუო შემოსავლების მიღების მნიშვნელოვანი წყარო გახდება.

ბანკოთარებალი ქვეყნის სავაჭრო პოლიტიკა

*დაკითხი პიპინაშვილი
ეკონომიკურ ურთიერთობათა
თბილისის სახელმწიფო ინსტიტუტი*

საგარეო ვაჭრობას სუსტად განვითარებული ქვეყნებისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს. მათთვის უცხოური ვალუტის დაგროვების წყაროებს წარმოადგენს: ექსპორტი, საზღვარგარეთის ქვეყნების დახმარება, კომერციული სესხები და კერძო კაპიტალდაბანდებები. აქედან, უცხოური ვალუტის მოთავარი წყარო მანაც ექსპორტია, საიდანაც შემოსავლები საშუალოდ 75%-ს შეადგენს.

ნებისმიერი ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური კავშირები მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რა საშთავრობო ზომები ხორციელდება ვაჭრობასთან, უცხოურ კაპიტალდაბანდებებთან და ვალუტის ღირებულებასთან მიმართებაში. საბოლოო ჯამში, სხენებულ მოქმედებათა ძირითადი მიზანი მდგომარეობის შესაბამისი სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის შემუშავებაში, რომელიც მეტ-ნაკლებად გააწინასწორებდა ბიზნესმენების, დაქირავებული მუშახელისა და მომხმარებელთა ინტერესებს.

არსებობს საგარეო-სავაჭრო პოლიტიკის ორი სისტემა: თავისუფალი ვაჭრობა და პროტექციონიზმი. ხელმძღვანელობენ რა პროტექ-

ციონიზმის პრინციპით, ქვეყნების მთავრობები ხანდახან იყენებენ სხვადასხვა სავაჭრო ბარიერებს, რომლებიც მიმართულია ეროვნული წარმოების დასაცავად უცხოური კონკურენციისაგან. ამგვარი ზომების ძირითადი სახეებია: საბაჟო ტარიფები, კვოტები, სუბსიდიები, პროდუქციის შემღვდვლი სტანდარტიზაცია და სხვა.

პროტექციონისტული პოლიტიკის გატარებას შეიძლება მოყვეს შემდეგი უარყოფითი შედეგები:

1. პროტექციონიზმისაგან ყველაზე მეტად მარალდებიან მომხმარებლები, ვინაიდან ძვირდება როგორც იმპორტული, ისე სამამულო წარმოების საქონელი;

2. მაღალი საბაჟო ტარიფები ამცირებენ ცხოვრების დონეს შოკაჭრე ქვეყნებში;

3. სამუშაო ადგილების შენარჩუნებას იმ დარგებში, რომელთა დასაცავად საბაჟო ბარიერები, თან სდევს სამუშაო ადგილების შემცირების პროცესი ეკონომიკის სხვა სფეროებში;

4. განვითარებადი ქვეყნების პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ის მეწარმეები, რომლებსაც პროტექციონიზმის შედეგად უკვე აღარ ემზინათ უცხოური კონკურენციის, ხშირ შემთხვევაში, კარგავენ წარმოების დანახარჯების შემცირებისა და ხარისხის გაუმჯობესების ყოველგვარ სტიმულს;

5. მაღალი სავაჭრო ბარიერების შემოღება იმპორტულ საქონელზე აუცილებლად გამოიწვევს ადეკვატურ საპასუხო ზომებს იმ ქვეყნების მხრიდან, რომელთა ინტერესებიც შეილახება ამ ღონისძიებებით;

6. პროტექციონისტული პოლიტიკა ეწინააღმდეგება GATT-ის და მის ბაზაზე შექმნილი მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ძირითად პრინციპებს.

ამგვარად, პროტექციონისტული სავაჭრო პოლიტიკა ღიდ სირთულეებს შეუქმნის საქართველოს, ვინაიდან დღია ინტეგრაციის დონე მთელ მსოფლიოში. ამიტომ, იმპორტზე გადასახადების აწევის ნაცულებად, უფრო მიზანშეწონილი იქნებოდა ექსპორტის განვითარებისათვის ხელის შეწყობა. ჩვენი ქვეყნის მთავრობამ იმთავითვე კურსი უნდა აიღოს ექსპორტის ხელშეწყობა პოლიტიკაზე.

გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობა მხოლოდ მაშინაა სტრატეგიულად ხელსაყრელი, როდესაც პარტნიორ ქვეყნებთან ურთიერთმომგებიანი და საქმიანი ურთიერთობები ვეაკავებოდა.

უდიდესი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებას და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას საქართველოში. ეს უკანასკნელი კი წარმატებით განხორციელდება

მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლება კვლავ გაატარებს ისეთ საგარეო-სავაჭრო პოლიტიკას, რომელიც მოწოდება პროტექციონიზმისაგან და მეგნაკლებად თანხვედრაში იქნება მსოფლიო ბანკსა და საეკონომიკო ფონდის რეკომენდაციებთან და, საერთოდ, საერთაშორისო ეკონომიკურ სისტემაში მიმდინარე გლობალურ პროცესებთან.

თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკურ სივრცეში საქართველოს ინტეგრირების ასპექტები

ნინო პაპიაშვილი

საერთაშორისო ეკონომიკისა და ეკონომიკურ მოძღვრებათა
ისტორიის კათედრის მასწავლებელი

თანამედროვე მსოფლიო მეურნეობის ფუნქციონირებისათვის დამახასიათებელ თვისებურებად იქცა საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების (სეუ) ინტენსიური განვითარება. სეუ მოიცავს ეკონომიკურ ურთიერთობათა მთელ კომპლექსს ცალკეულ ქვეყნებს შორის, რეგიონულ გაერთიანებებს შორის, ასევე მსოფლიო მეურნეობის სისტემაში ცალკეულ საწარმოებს შორის (გრანსეროვნული, მრავალეროვნული კორპორაციების შემთხვევაში).

დღეისათვის არაერთი შედეგია იმის მტკიცებას, რომ რომელიმე ქვეყანა შესძლებს ნორმალურ განვითარებას საგარეო ეკონომიკური კავშირების გარეშე ქვეყნების უმრავლესობა რესურსების შემღვდულ რაოდენობას ფლობს. აღამიანათ მრავალი მოთხოვნილების სრული დაკმაყოფილების პრობლემის გადაჭრა პრაქტიკულად შეუძლებელია სეუ-ის გარეშე. ამასთან, საქონლისა და მომსახურების დიდი ნაწილი ვერ შეიქმნება საერთაშორისო მასშტაბით სახსრების, რესურსების, ძალისხმევის გაერთიანების გარეშე, რადგანაც საჭიროა დანახარჯების კოლასალური მოცულობები, აუცილებელია რესურსების მრავალფეროვნება.

უდავოა, რომ მცირე ქვეყანა, რომელსაც შემღვდული ბუნებრივი, აღამიანური და ფინანსური რესურსები აქვს, მხოლოდ საკუთარ ძალეზე დაყრდნობით ვერ დააკმაყოფილებს მოსახლეობის თანამედროვე

მოთხოვნის აუცილებელ ნაწილსაც კი თუმცა არსებობს "საკუთარ ძალებზე დაყრდნობის" იდეა და პრაქტიკული მცდელობა, რომელიც საკამათო საკითხია. მცირე ქვეყნებისათვის საგარეო ეკონომიკური ფაქტორების მეორეხარისხიანი ხშირად განსამზღვეველ როლს თამაშობს.

საქართველოსათვის მსოფლიო ეკონომიკურ სივრცეში ჩართვა სასიცოცხლოდ აუცილებელი და ეკონომიკური მდებარეობის გათვალისწინებით, ობიექტურად აუცილებელია. 1991 წლიდან (1991 წლის 9 აპრილს ხელმოწერილ იქნა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტი) საქართველოს ეკონომიკა ახალი პრობლემების წინაშე დგას. ერთი მხრივ, ქვეყანას ორიენტაცია უნდა აეღო ღია კაპის, საგარეო ბაზარზე მიმართული ეკონომიკაზე და ამასთან, აწ მოშლილი, სოციალისტური ბლოკის მიგნით არსებული ავტარქიული მიქვიდრებისაგან უნდა გათავისუფლებულიყო.

ღია ეკონომიკა მსოფლიო მეურნეობაში ქვეყნის ერთიანი ეკონომიკური კომპლექსის ინტეგრირებას გულისხმობს, რაც თავის მხრივ რთული და მრავალმხრივი პროცესია. ნებისმიერი, ყველაზე დიდი და მდიდარი ქვეყნისათვისაც კი, საგარეო ვაჭრობა ის მნიშვნელოვანი სფეროა, რომელიც ძირითადად განსაზღვრავს ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის მიმართულებას.

ეკონომიკის გახსნილობის რაოდენობრივ ინდიკატორს, რომელიც ამავე დროს საგარეო ეკონომიკური ფაქტორის როლის შეფასების საშუალებას იძლევა, მიუქვთენება ექსპორტისა და იმპორტის ხვედრითი წილი მთლიან შიდა პროდუქტში. მათი კომბინაცია იძლევა წარმოდგენას ცალკეულ ეროვნული ეკონომიკის მსოფლიო ბაზართან კავშირის მასშტაბზე.

1994-1997 წლებში საქართველოს როგორც ექსპორტი, ისე იმპორტი გაზარდა აბსოლუტური მაჩვენებლების მიხედვით, თუმცა იმპორტის წილიც მცირდა, არასასურველი გენდინცია ჰქონდა. შესაბამის წლებში საიმპორტო ქვოტა (იმპორტის შეფარდება მშპ-სთან) შემცირდა 29,04%-დან 20,32%-მდე, საექსპორტო ქვოტა (ექსპორტის შეფარდება მშპ-თან) კი 14,11%-დან 7,36%-მდე. იმპორტის ზრდის არასასურველ გენდინციასთან ერთად ის ფაქტორებიც სინამდვილე, რომ ექსპორტის სტრუქტურაში ჭარბობს ნედლეული და ბუნებრივი რესურსები. დეფიციტური საგარეო სავაჭრო ბალანსის დარეგულირებისათვის აუცილებელია საექსპორტო პროორიტიზების მოძიება და ექსპორტის სტიმულირება.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ეკონომიკური სტრუქტურა ფართოვდება. საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობები ზევს ქვეყანის 1998 წლის მონაცემებით 100-ზე მეტ ქვეყანასთან აქვს ღმჭარბული. საგარეო სავაჭრო ბრუნვის მიხედვით 1998 წელს პარტნიორთა 1 ათეული

ასე განლაგდა: რუსეთი, თურქეთი, ამერბაიჯანი, გერმანია, აშშ, დიდი ბრიტანეთი, უკრაინა, შეუცარია, იტალია, ბულგარეთი. მათი წილი მთლიან საგარეო სავაჭრო ბრუნვაში 74,6%-ს შეადგენს. გათვალისწინებული 1998 წ. 1997 წელთან შედარებით სავაჭრო ბრუნვაში დსთ-ს ქვეყნების წილი 40,4%-დან 38,1%-მდე შემცირდა.

მსოფლიო მეურნეობაში მწირი ფინანსური შესაძლებლობების მქონე ქვეყნის ინტეგრირება მნიშვნელოვანწილად განისაზღვრება მისი ჩართვის კაპიტალის საერთაშორისო მოძრაობის პროცესში, უწინარესად ყოფილია კი - უცხოური ინვესტიციების მოზიდვით. საქართველოში 100 ათას ლოლარზე მეტი კაპიტალდაბანდება განხორციელებული აქვს დაახლოებით 400-მდე ქვეყანას. უმსხვილესი ინვესტორი ქვეყნები არიან ისრაელი (16 მლნ), ირლანდია (15 მლნ), აშშ (10 მლნ), სამხრეთი კორეა (9 მლნ), გერმანია (8,1 მლნ), დიდი ბრიტანეთი (6,7 მლნ), პოლანდია (6,5 მლნ), რუსეთი (6,8 მლნ), ბერმუდი (4,1 მლნ), თურქეთი (8,9 მლნ). მათზე მოდის საქართველოში დაბანდებული უცხოური კაპიტალის 71,7%.

უცხოური ინვესტიციებისათვის პრიორიტეტულია მრეწველობის დარგი. სწორედ აქ მიემართება ინვესტიციების უმეტესი ნაწილი, რაც გავლენას იმეღს ეფექტობაზე, რომ ჩვენი ქვეყნის მიწვევლობა არ არის უპერსპექტივო. გასულ წელს გამოყენებულ ინვესტიციებში მაღალი ხვედრითი წილი ჰქონდათ აშშ-ს (28,5%), დიდი ბრიტანეთის (13,3%), მსოფლიო ბანკის (13,0%), ევრობანკის (7,0%), რუსეთის (6,9%), ამერბაიჯანის (6,9%), ნორვეგიის (5,9%), გერმანიის (4,9%), თურქეთის (4,7%), საურანგეთის (3,8%) ინვესტორებს. კაპიტალდაბანდებულების ძირითადი მიმართულება გამოიკვეთა სახმელეთო ტრანსპორტისა და მილ-სადენებით ტრანსპორტირებაზე (69,3%), აგრეთვე, ელექტროენერგია, გაზით და სათბობით მომარაგებაზე (24,4%).

უცხოური ინვესტიციების მოსაზიდად ხელსაყრელი გარემოს შექმნა კვლავაც აქტიური საკითხია საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკისათვის. ამ კუთხით კიდევ ერთხელ უნდა გადაისინჯოს თავისუფალი ეკონომიკური ზონების შექმნის შესაძლებლობა და პერსპექტივა ჩვენს ქვეყანაში.

გავროს ეგიდით გამოცემული საერთაშორისო ვაჭრობის სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, საქართველოს ექსპორტის წილი მსოფლიო ექსპორტში 1995 წელს შეადგენდა მიახლოებით 0,003 პროცენტს, იმპორტის წილი კი - მიახლოებით 0,005 პროცენტს მსოფლიო იმპორტში. ამ მასადაზე, მსოფლიო მეურნეობასთან მიმართებაში საქართველო ის მცირე ქვეყანაა, რომელიც ვერ იმოქმედებს მსოფლიო ფასების ღონებზე როგორც იმპორტიორი, ანდა როგორც ექსპორტიორი, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ საქართველოს არ შეუძლია გახდეს მსოფ-

ლიო ეკონომიკური სფეროს ფუნქციონირებად იწოდებიან. ერთი მხრივ, გრასეკის (ევროპა-კავკასია-აზიის სატრანსპორტო დერეფნის) პროექტის სრულმასშტაბიანი ამოქმედება, მეორე მხრივ, კი უცხოელთა ინტერესები "ახალ ბაზრებზე" დასამკვიდრებლად ხელს შეუწყობს პერსპექტივაში საქართველოს ევექტან ჩართვას საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში და ამ ურთიერთობებიდან ეკონომიკური სარგებლის მიღებას.

ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება

ქეთევან მდინარაძე

*საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ეკონომიკური თეორიისა და მარკეტინგის საფუძვლების კათედრის ლაბორანტი
დემოგრაფიისა და სოციოლოგიური
კვლევის ინსტიტუტის ასპირანტი.*

ლაბარა მდივანი

*ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტის ეკონომიკური თეორიისა
და მარკეტინგის საფუძვლების კათედრის დოცენტი.*

1. ეკონომიკა წარმოადგენს იმ საფუძველს, რომლის საშუალებითაც ხდება პოლიტიკური დამოუკიდებლობის შენარჩუნება, სოციალური საკითხების გადაჭრა, აქტიური საგარეო პოლიტიკის გატარება, თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცება. სახელმწიფო წყვეტს ეკონომიკურ პრობლემებს ნებისმიერ ქვეყანაში, რაც ობიექტური აუცილებლობითაა განპირობებული. წმინდა სახით საბაზრო ეკონომიკა არც ერთ ქვეყანაში არ არსებობს. აშშ-ში, სადაც ოფიციალურად აღიარებულია ეკონომიკის სფეროში სახელმწიფოს ჩაურევლობა, პრაქტიკულად მოქმედებს ისეთი ფაქტორები, რომლებიც მღვრიან ბაზრის თავისუფლებას (მთავრობა, პროფკავშირები, მსხვილი კორპორაციები). აშშ-ის ერთობლივი ეროვნული პროდუქტის 1/3, ხოლო ევროპის ქვეყნებსა და იაპონიაში ნახევარი, სახელმწიფო სტრუქტურებით რეგულირდება. ეკონომიკის სახელმწიფო სექტორმა ფართო გავრცელება პოვა "დიდი

შვიდეულის" ქვეყნების ეკონომიკაში. სახელმწიფო სექტორშია მოქცეული საწარმოო ინფრასტრუქტურა (რკინიგზა, საავიაციო ტრანსპორტი, კაშვირგაბმულობა, საზღვაო პორტები, ენერჯეტიკა). სახელმწიფო გაღმწვეტ როლს უმთავრესად იმ დარგებსა და სფეროებში ასრულებს, რომლებიც საზოგადოებისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა.

2. ერთობლივი ეროვნული პროდუქტის შემცირება, მოსახლეობის ცხოვრების დონის მკვეთრი გაუარესება, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ გარემუ პირობებს (ომი, ოკუპაცია და სხვა), წარმოადგენს არასწორი ეკონომიკური პოლიტიკის შედეგს. თითქმის ყველა ქვეყნის გამოცდილება ამტკიცებს, რომ რაც უფრო მწვავეა სახელმწიფოში ეკონომიკური სიტუაცია, მით მეტია აღმინისტრაციული მეთოდების რილი და გამოყენების აუცილებლობა და პირიქით, რაც უფრო სტაბილურია მდგომარეობა, მით მაღალია საბაზრო მეთოდების რილი. დღეს საქმე გვაქვს შერეულ ეკონომიკასთან, სადაც სახელმწიფოს გაანია, სამთავრობო დაღვენილებების მეშვეობით, ეკონომიკაზე შემოქმედების მძლავრი ბერკეტები.

3. ეკონომიკის სფეროში სახელმწიფოს ფუნქციები საკმაოდ მრავალფეროვანია, აქედან საგადასახადო პოლიტიკა ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირების მთავარ ბერკეტად არის მიჩნეული. არასწორი საგადასახადო პოლიტიკა წარმოებს აყენებს ეკონომიკური სიმბლევების წინაშე, წარმოშობს ნეგატიურ მოვლენებს ძირითად საწარმოო რგოლში. წარმოება იძლეული ხდება საკუთარი სარგების დასაფარავად თავისი საქონლის ნაწილის რეალიზაცია მოახდინოს ჩრდილოეთი ეკონომიკის საშუალებით. სახელმწიფო თავის მხრივ, იძლეული ხდება გაზარდოს მაკონტროლებელი მტაკები, რაც საბოლოო ანგარიშში უარყოფითად მოქმედებს ქვეყნის ეკონომიკაზე. მაღალი გადასახადები ხელს უწყობს საყალბო ფასების მრდას, აუარესებს მონომელთა მდგომარეობას. განვითარების მოქმედ ქვაკამე, ყოველ კონკრეტულ ქვეყანაში ეკონომიკის განვითარების არსებულ მდგომარეობიდან და სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე, გადასახადის ოდენობა ინდივიდუალურად განისაზღვრება.

როგორი უნდა იყოს საგადასახადო განაკვეთები - ამაზე პასუხი უნდა გასცეს მეცნიერებამ - ეკონომიკურმა თეორიამ. საგადასახადო სისტემა არაეის არ უნდა ეგონოს მხოლოდ ბიუჯეტის შევსების საშუალება. თეორიული, მეცნიერული არგუმენტების გარეშე იგი შეიძლება ეკონომიკის მუხრუჭად იქცეს და გამოიწვიოს ქვეყანაში ფინანსური პოლიტიკის მოშლა. ამ პრობლემის გადაჭრას პროფესიონალიზმი და ეროვნული სულისკვეთება სჭირდება.

4. საქართველო, როგორც დემოკრატიული, სუვერენული სახელმწიფო

დავით ბარაბაძე
ისუ ეკონომიკის ფაკულტეტის მე-4 კურსის სტუდენტი

აქტიურად მოღვაწეობს მსოფლიო სახელმწიფოთა პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრაციის პროცესში. იგი თავის მომავალს ეროპისა და მსოფლიოს სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში ხედავს. საქართველოს სოციალ-ეკონომიკური განვითარებისათვის საჭიროა: საბაზრო ეკონომიკური პრინციპების რეალურად დამკვიდრების დაჩქარება, მეწარმეობის განვითარებისათვის ახალი სტიმულების შექმნა, თავისუფალი საბაზრო ფასების სტაბილიზაცია, მოსახლეობის ღარიბი ფენებისათვის (რაც 70-80%-ს შეადგენს) ქმედითი დახმარების აღმოჩენა, დასაქმების უზრუნველყოფა, სოციალური დაიცვის მექანიზმის ამაღლება. ყოველივე ამის საფუძველი უნდა იყოს მძლავრი ეროვნული ეკონომიკა.

ცნობილია, რომ იაპონიაში სახელმწიფო და კერძო ბიზნესი პარტიორები არიან. აქ სახელმწიფოს უპირველესი ამოცანაა ეროვნული ეკონომიკის ამაღლება. მსოფლიოს აიცივს ჩინეთის ეკონომიკის წინსვლა. იქ ხომ სახელმწიფო და კერძო სექტორი ორივე წარმატებით ემსახურება ქვეყნის გამდიდრების საქმეს.

5. პროტექციონისტული პოლიტიკა - მოწინავე კაპიტალისტური ქვეყნებისათვის უცხო არ ყოფილა. მისი სამშობლო ინგლისია, გარკვეულ პერიოდში მას წარმატებით იყენებდნენ აშშ. გერმანია. იაპონელები დღესაც აქტიურად იყენებენ პროტექციონიზმს. თუმცა მას ნაკლოვანებებიც აქვს - იწვევს პროდუქციის ფასების ზრდას, ადგილობრივი კომპანიების ძვირი უჯდებათ საზღვარგარეთ განლაგებულ საკუთარი ფაბრიკებიდან მარაგნაწილების შემოტანა და სხვა. აიშუღავდა ამისა, დღევანდელ ეტაპზე საქართველოს ეკონომიკისათვის ალბათ პროტექციონიზმი სასიკეთო უნდა იყოს. იგი ადგილობრივ წარმოებას მეტ გასაქანს მისცემს. მაგალითად, ჩვენი ბანკები წალეკა თურქულმა კარტოფილმა, მაშინ, როცა ადიგენის, ახალციხის და თიანეთის კარტოფლი სიძირის გამო არ იყიდება, ასეთი სიტუაციაა მთელ რიგ დარგებში. ამით ადგილობრივი წარმოება თანდათან ჩაკედება და ჩვენს ბაზრებს სხვები დაუპატრონებიან. ამით იმის თქმა არ გვირბა, რომ ეროვნული საზღვრები ჩაიკეტოს. ამას და მსგავს უამრავ შემთხვევებს მხოლოდ სახელმწიფო ღონებე სჭირდება ყურადღება.

6. სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა გულისხმობს მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებას, რაც მოითხოვს სახელმწიფოსაგან მნიშვნელოვან კაპიტალურ დაბანდებებს. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ამ პრობლემას დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს ქვეყანაში, რადგან მცოდნე, კვალიფიციური კადრების გარეშე არც ერთ ქვეყანაში ეკონომიკა არ აღორძინებულა.

საერთაშორისო და შიდა ვაჭრობაში მონაწილე სუბიექტებისათვის გარკვეულ სიროულეს წარმოადგენს გარიგებაში მონაწილე კონტრაგენტის სიმძღვობის შეფასება. ამგვარი რისკი, მართალია უფრო სუსტად, მომსახურების სფეროშიც არსებობს. მყიდველი ყოველთვის ცდილობს, მინიმუმამდე დაიყვანოს თავისი სახსრების არასარფიანად გამოყენების რისკი, ამისათვის ის მომსახურებისა თუ საქონლის გამყიდველისაგან გარკვეულ უზრუნველყოფას მოითხოვს.

სწორედ ამგვარი ურთიერთობების ერთ-ერთი მარეგულირებელი ინსტრუმენტი საბანკო გარანტიები, ანუ ბანკის უსიკვყო ვალდებულება, გადაუხადოს ბენეფიციარს მის მიერ წერილობით მოთხოვნილი თანხა, მესამე მხარის მიერ, შეთანხმებათა ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში. ის არაა დამოკიდებული არც ძირითად ვალზე და არც კონტრაგენტს შორის გაფორმებულ ხელშეკრულებაზე, მისი ამოქმედება ხორციელდება მასში მითითებული პირობების შესრულებისას. როცოც წესი, საბანკო გარანტიების სამართლებრივი ბაზა, იმ ქვეყნის კანონია, სადაც იმყოფება ბანკი. საქართველოში მოღვაწე ბანკებზე ვრცელდება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით განსაზღვრული წესები, აიშუღავდა საბანკო გარანტიების ბანკების მიერ გაყემის არეგულირება საქართველოს ეროვნული ბანკის "საბანკო დაწესებულების მიერ სესხად დაკავშირებული გარანტიების გაყემისა და რევიტაციის შესახებ 25.05.94 წლის დროებითი დებულება" და შემდგომი მისი დამატებები და ცვლილებები. ეს უკანასკნელი აწესებდა გარანტიების თანხების ღირებულებას და გარანტიის ფორმებს, 1997 წლის 19 აგვისტოს N51 ბრძანების თანახმად, საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა გადაუქმა ყველა წინამორბედი ინსტრუქცია, ამგვარად დღეს საქართველოს კომერციული ბანკები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით სარგებლობენ. ჩვენს მიერ განიხილება სააქციო საზოგადოება "გაერთიანებული ქართული ბანკის" მიერ საბანკო გარანტიებიდან დაკავშირებული ოპერაციები.

საერთაშორისო საბანკო პრაქტიკაში საბანკო გარანტიების უმნიშვნელოვანესი სახეებია:

საგწვლერ გარანტია (Bid Bond), შესრულების გარანტია (Performance Bond), საყანსო გარანტია (Advance Payment Guarantee), სეგადსახადო

გარანტია (Payment Guarantee), სარეზერვო აკრედიტივი (Standby Letter of Credit), თითოეული მათგანი განკუთვნილია მთლიანი სავაჭრო პროცესის, ანუ პროდუქციის დამზადებისა და ტენდერის გამოცხადებიდან მის რეალიზაციასა და ანგარიშსწორებამდე, არსებულ ეტაპებზე წარმოშობილი რისკების მინიმუმადე დაყვანისათვის. მოკლე განხილვით თითოეული მათგანი:

თუღამაზინობისათვის განვიხილოთ შემდეგი მაგალითი: საქართველოს მთავრობასა და ევროგაერთიანებას შორის 1997 წლის 24 მარტს დაიდო ხელშეკრულება, რომლის პირობების თანახმად ევროგაერთიანება აფინანსებდა თბილისი-აშენიანის საავტომობილო გზაზე მდ. ხრამზე ხიდის მშენებლობას, რომელიც თივლისწინება დაწყებული ახალი ხიდის მშენებლობის დამთავრებამდე, ძველი "წითელი ხიდის" შეკეთებას და სასაზღვრო პუნქტის მოწყობას. საუშუალოების დასრულების ხანგრძლივობა -ერთი წელი.

კონკრეტულ "საქართველში" ხიდის მშენებლობაზე გამოაცხადა ტენდერი, სადაც გამარჯვება სააქციო საზოგადოება "ხიდმშენმა".

ერთი შეხედვით შეთანხმება განხორციელებულია, მაგრამ სინამდვილეში შემოსენებული პროექტის განხორციელებისათვის გასაუღლებია რამდენიმე ეტაპი, ევროგაერთიანებამ მოითხოვა თითოეული ამ ეტაპის სათანადო უზრუნველყოფა, შედეგად სს "გაერთიანებულ ქართულ ბანკს" დაეკავალა საკენდერო, შესრულების და საავენსო გარანტიების გაყემა.

საკენდერო გარანტია: სს "გაერთიანებული ქართული ბანკი" ვასცემს ამგვარ გარანტიას სს "ხიდმშენზე", რითაც ბანკი უზრუნველყოფს ფულადი თანხის გაახდას ევროგაერთიანების სასარგებლოდ, ამ უკუპასუხის მოთხოვნის საფუძველზე იმ შემთხვევაში თუ:

1. სს "ხიდმშენი" მოხსნის თავის შემოთავაზებას ტენდერის ვადის გასვლამდე;
2. სს "ხიდმშენი" შეკვეთის შესრულებაზე უარს განაცხადებს;
3. სს "გაერთიანებული ქართული ბანკი" ხსენებულ საკენდერო გარანტიას არ შეცვლის შესრულების გარანტად.

გარანტიის საფასური შეთავაზების თანხის 1-5%-ია. მოქმედების ვადა ხელშეკრულების ხელმოწერის ან შესრულების გარანტიის წარდგენის მომენტამდე.

შესრულების გარანტია: სს "გაერთიანებული ქართული ბანკი" ვალდებულია გაიოს ფულადი თანხა ევროგაერთიანების სასარგებლოდ, იმ შემთხვევაში, თუ სს "ხიდმშენის" მიერ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებები არ იქნება შესრულებული სათანადო ღონებზე. მისი თანხა შეადგენს კონტრაქტის 10%-ს, მისი მოქმედების ვადა ვრცელდ

ბა ხელშეკრულების შესრულების დღემდე, ანუ ერთი წელი.

საავენსო გარანტია: სს "ხიდმშენმა" ევროგაერთიანებისაგან მოითხოვა ავენსად გარკვეული თანხების ჩარიცხვა, რათა "ხიდმშენს" აენაზღაურებინა გაწეული სავარაო ხარჯების ნაწილი. ამისათვის ევროგაერთიანებამ მოითხოვა საავენსო გარანტია. შესრულების გარანტიისაგან განსხვავებით, საავენსო გარანტია რეგრესული ხასიათის მაგარებელია, ნაკისრი ვალდებულების შესრულების პროპორციულად მისი თანხა კლებულობს. როგორც წესი, გაცემული გარანტია ამოქმედდება საავენსო თანხის ჩამორიცხვის შემდეგ, ხოლო ვადა ხელშეკრულების ვადით განისაზღვრება.

გარდა ამისა, გარანტიების მნიშვნელოვანი ფორმებია საგადასახადო გარანტია და სარეზერვო აკრედიტივი, ეს უკანასკნელი უპირატესად ამერიკის შეერთებულ შტატებში გამოიყენება, ვინაიდან იქ კანონმდებლობით აკრძალულია ევროპული გიპის საბანკო გარანტიების გაცემა.

სს "გაერთიანებული ქართულ ბანკს" შემუშავებული აქვს გარანტიის ფორმა (იხ. დანართი), რომლის პირობები განსაზღვრულია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით, თუმცა ამ ფორმამ მხარეების შეთანხმების საფუძველზე შეიძლება ცვლილებები განიცადოს. გარანტიის გაცემისას პრიორიტული ბანკში უზრუნველყოფის სახით ღებს მის კუთვნილ ლიკვიდო აქტივებს ღეპონიგებში, ფსიანი ქალაქადები, მაღალი ლიკვიდობის მქონე საქონელი. სს "გაერთიანებული ქართული ბანკის" მიერ გაცემული გარანტიების წილი საკრედიტო დაბანდებაში ძალზე უმნიშვნელოა (საკრედიტო პორტფელის, დაახლოებით 1/100).

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს საბანკო სისტემა ჯერჯერობით ვერ განაცხადებს პრეტენზიას ევროპისა და ამერიკის ბანკების ღონისაღმი, თუმცა ამ სფეროში დამამუდგებელი ძეგნია. კომერციული ბანკების საქმიანობის ის სახე, როგორცაა საბანკო გარანტიების გაცემა შემდგომ სრულყოფას მოითხოვს, რაც გვარწმუნებს ბანკის საქმიანობის ამ სფეროს შემდგომი დახვეწის აუცილებლობას.

რეკლამა და სარეკლამო პოლიტიკა საერთაშორისო ვაჭრობაში

ნათია ძაბაძე
თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტის
III კურსის სტუდენტი

საერთაშორისო ვაჭრობაში ფირმამ საქონლის ბაზარზე გატანის მომენტში უნდა იზრუნოს მის რეპუტაციამ. ფირმასა და მის მიერ წარმოებულ საქონელზე მომხმარებლის კარგი აზრის ჩამოყალიბება მარკეტინგის ერთ-ერთი ყველაზე რთული ამოცანაა, რომლის გადაწყვეტის ერთ-ერთი ეფექტური საშუალებაა სათანადო რეკლამის ორგანიზაცია.

რეკლამა ლათინური წარმოშობის სიტყვაა, რაც ნიშნავს "გაყვითო". ფართო გაგებით კი რეკლამად ითვლება ფიზიკურ და იურიდიულ პირზე, საქონელზე, მომსახურებაზე, საშუალოზე, იდეაზე და წამოწყებაზე ნებისმიერი საშუალებით და ფორმით გავრცელებული ინფორმაცია, რომელიც გაბმონულია პირთა განუსაზღვრელი წრისათვის და ემსახურება ფიზიკური, იურიდიული პირის იდეისა და წამოწყებისადმი ინტერესის ფორმირებასა და შენარჩუნებას, საქონლის, იდეისა და წამოწყების რეალიზაციის ხელშეწყობას.

რეკლამის წარმოშობა ისტორიულმა აუცილებლობამ გამოიწვია და მისი განვითარება პირდაპირ უკავშირდება ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებას. რეკლამის, როგორც სამოგალოებრივი საქმიანობის დამოუკიდებელი ფორმის ისტორია, იწყება მისი გამოყოფით ვაჭრობის სფეროდან XIX საუკუნის მეორე ნახევარში, პირველი სარეკლამო სააგენტოს გაჩენის მომენტიდან.

რეკლამა - ეს არის საქმიანი საწარმოს ეფექტური მართვის ერთ-ერთი საშუალება. პრაქტიკული და საქმიანი თვალსაზრისით თუ განვიხილავთ, რეკლამის მრავალრიცხოვან ფუნქციას შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქონლის გასაღების მოუკლობის შრდა და ახალ, თუ არსებულ საქონელზე რაც შეიძლება მეტი ინფორმაციის გავრცელება.

მარკეტინგულ ანალიზის საფუძველზე შემუშავებული გეგმა საეჭვო საწარმოს აძლევს საშუალებას თავიდან აიცილოს რეკლამაზე სახსრების უწყაღ ხარჯვა. სწორედ ამის მისაღწევად რეკლამის დაგეგმვისას გამოიყენება ისეთი ძირითადი თეორიები და პრინციპები, როგორცაა იმპაბილდინგი, ბრენდინგი, უნიკალური საეჭვო წინადადება და პოზიზინინგი.

სარეკლამო ღონისძიებათა გეგმა მოიცავს სხვადასხვა სახის საშუალო-

თა რთულ კომპლექსს, რომელიც თავისი შინაარსის მიხედვით შეიძლება დაიყოს რამდენიმე შემადგენელ ნაწილად, რომელიც შეიძლება შემდეგი თანმიმდევრობით იქნეს წარმოდგენილი:

1. მიზნის დადგენა;
2. ბიუჯეტის განსაზღვრა;
3. სარეკლამო იდეისა და თემის დამუშავება;
4. სარეკლამო საშუალებებისა და დროის შერჩევა;
5. სარეკლამო ღონისძიებათა შედეგების შეფასება.

თანამედროვე რეკლამა წარმოგივლევს მრავალრიცხოვანი სახითა და საშუალებებით. მათი კლასიფიკაცია შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ნიშნის მიხედვით. ყველაზე მნიშვნელოვანია მათი დაჯგუფება შემდეგი ძირითადი ნიშნების მიხედვით:

1. დაბინძურების მიხედვით;
 2. გამოყენებული ტექნიკური საშუალებების ხასიათის მიხედვით.
- მომხმარებელი საქონელში ეძებს ყოველთვის რაღაც ახალს, ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია ამ გარემოების მხედველობაში მიღება და ისეთი რეკლამის ორგანიზება, რომელიც აშკარა უპირატესობას მიანიჭებს ფირმის საქონელს სხვა კონკურენტულ საქონელთან შედარებით. ამ მიზნის მისაღწევად გამოყენებულია რეკლამის ისეთი საშუალებები, როგორცაა: პრესა, რადიორეკლამა, ტელერეკლამა, კინორეკლამა, გარეგანი რეკლამა, საარესტივო რეკლამა, პროსპექტები, კატალოგები, განცხადებები და სხვა.

მსოფლიო ბაზარზე საქონელმომწოდებლის ორგანიზაცია

ნანა ელიშაბარაშვილი
კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი.
I კურსის მაგისტრანტი

საქონელმომწოდებლობა საქონელმომწოდებლის სფეროს საქმიანობის მნიშვნელოვანი მახასიათებელი მაჩვენებელია. იგი გულისხმობს სარეკლამაციოდ განკუთვნილი პროდუქციის გადაადგილებას მწარმოებლიდან მომხმარებელამდე განაწილების მეშვეობით. საქონელმომწოდებლის რაციონალიზაცია მოიცავს იმ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომელიც ემსახურება საქონელმომწოდებლის პროცესების განხორციელებას, რაც შეიძლება სწრაფად, იაფად და ყველაზე უფრო ხელსაყრელი

საგრანსპორტო საშუალებების გამოყენებით.

საქონლებში მოქცევა შეიძლება განხორციელდეს პირდაპირი და არაპირდაპირი გზების მეშვეობით. პირდაპირი გულისხმობს საქონლის მიწოდებას უშუალოდ მწარმოებელიდან მომხმარებლისადმი, ყოველგვარი დამატებითი სუბიექტების გარეშე. არაპირდაპირი გულისხმობს სხვადასხვა შუამავლის, დისკრიბუტორის, აგენტის, დილერის, საექსპორტო და საიმპორტო სახლების გამოყენებას.

განაწილების არხების შერჩევა დიდი მნიშვნელობა აქვს საქონელმოდრობის რაციონალურად წარმართვისათვის. არსებობს ძირითადი მოსაზრებანი, რომელთა გათვალისწინებით მწარმოებელ ფირმას შეუძლია ამოირჩიოს გასაღების არხების მისთვის საუკეთესო ოპტიმალური ვარიანტი.

პირდაპირი გაყიდვის მოდელის "ქარხანა-საბოლოო მომხმარებელი"-ს გამოყენება საუკეთესო შედეგს იძლევა, თუ:

- საქონელი მოითხოვს რთულ გაყიდვის შემდგომ მომსახურებას.
- საქონელი არ ქვეყნდება არცაა საწყობში დამატებით გადამუშავებას.

- მომხმარებელი კონცენტრირებულია 1-2 რეგიონში.
- საქონელი იწარმოება მყიდველის სპეციფიკაციების მიხედვით.
- მწარმოებლის დანახარჯებია და საბაზრო ფასებს შორის სხვაობა იმდენად მაღალია, რომ ანაზღაურებს პირდაპირი გაყიდვის ხარჯებს.
- არ ხდება ფასების სწრაფი ცვლილება, ამიტომ არ არის აუკლებუქვი დიდი რაოდენობით ექსპურტთა გამოყენება.

- მონტაჟი აუცილებელია მოხდეს პროდუქტის მეშვეობით. არაპირდაპირი, საშუამავლო რგოლების გამოყენებით გაყიდვა ოპტიმალურია შემდეგი ფაქტორების არსებობისას, თუ:

- მწარმოებელს არ შეუძლია თვითონ გამოაკვდიოს ბაზარი.
- საქონელი არ საჭიროებს დიდი მოცულობის ტექნიკურ მომსახურებას და საწყობში საექსპორტო დამუშავებას.
- მწარმოებელს არ გააჩნია სახსრები გასაღების საკუთარი ქვეანყოფილებების ორგანიზაციისათვის.

მარკეტინგი და სამარეწველო პროექტის კონსერვანსარაინობა

თინათინ დოლიძე
კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი. IV კურსის სტუდენტი

1. პროდუქციის კონკურენტუნარიანობა. თანამედროვე ბიზნესის უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა ცნობილია, რომ კონკურენტუნარიანობა და ხარისხი - შესაძლებლობათა მთელი კომპლექსის კონცენტრირებული გამოხატვაა.

2. მნიშვნელოვანია პროდუქციის ხარისხსა და კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნება საბაზრო პირობებში. მწარმოებლის წარმატებას ბაზარზე განსაზღვრავს პროდუქციის ხარისხი, ამიტომაც აუცილებელია ხარისხის როლის გაძლიერება საბაზრო ურთიერთობათა პირობებში. დღეს საქართველოში, როგორც შიდა ასევე გარე ბაზარზე მომხმარებლისათვის ბრძოლა მოითხოვს ჭეშმარიტად კონკურენტუნარიანი საქონლის წარმოებას. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში წარმოება იძულებულია გამოეშვას პროდუქცია, რომელზეც არის მოთხოვნა. საქართველოში ჩნდება აუცილებლობა პროდუქციის ხარისხსა და კონკურენტუნარიანობის პრობლემისადმი ახალი მიდგომების ძიებასა. ამ პრობლემის გადაჭრა მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის შექმნაზე, რაც განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს ხარისხის მართვის პროგრამაში. აგრეთვე, აღსანიშნავია მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საკითხი. აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ საქართველოს შიდა სახელმწიფოებრივი ინტერესები პროდუქციის ხარისხსა და კონკურენტუნარიანობის სფეროში უნდა ეთანხმებოდეს სხვა ქვეყნების ინტერესებსა და მსოფლიოს საზოგადოების ერთიანობაში. ასევე მნიშვნელოვანია სტანდარტიზაციისა და სერტიფიკაციის როლი ხარისხსა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლების სისტემაში.

ამჟამად აუცილებელია სტანდარტიზაციის ახალი სისტემის შექმნა საქართველოში, რომელიც ქვეყნის ეკონომიკური რეფორმების ადექვატურად წაიმართება. პროდუქციის ხარისხის მართვის ეფექტურობა დამოკიდებულია გამოაკვდივთა უკუკუარობაზე. სერტიფიკაცია წყენებული მოთხოვნებისადმი პროდუქციის შესაბამისობის გარანტიანია, იგი ატარებს აუცილებელ ხასიათს. სერტიფიკაციის სტატუსი დამოკიდებულია სტანდარტების სტატუსზე. ჩვენს ქვეყანაში არსებობდა ხარისხის მუყასებისა და კონტროლის მეთოდები პროდუქციის სერტიფიკაციამდე, მხოლოდ ეს მეთოდები ატარებდა დირექტიულ ხასიათს. ჯერჯერ-

ობით მათი მასშტაბები არ არის ფართო.

4. მნიშვნელოვანია პროლეტციის კონკურენტუნარიანობის შეფასებაც-საღმამეთოდური მიდგომები. კონკურენტუნარიანობის შეფასებისას შეიძლება გამოყენებულ იქნას ლფერენციული, კომპლექსური და შერეულ-ლი მეთოდები და მათ საფუძველზე ღვინდება, თუ რამდენად კონკურენტუნარიანია პროლეტცია მოცემულ ბაზარზე.

სამეცნიერო სასაქონლო პოლიტიკა საპროდუქციო სფეროებში

*წულობა ანა
თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი
I კურსის მაგისტრანტი*

1. სასაქონლო პოლიტიკის ცნება
საქონელი მარკეტინგის კომპლექსის მთავარი ელემენტია. თუ საქონელს არ შეუძლია დააკმაყოფილოს მომხმარებლის მოთხოვნილება, მაშინ არაერთად დაბაგებით დანახარჯებს არ ძალუძს ასეთი საქონლის პოზიციის განმკვიცება ბაზარზე. სრულყოფილად შეიძლება ჩაითვალოს ის საქონელი, რომელიც შეიცავს ხარისხის ყველა დამახასიათებელ მაჩვენებლებს.

ყოველი საქონელი ცოცხლობს განსაზღვრული დროის განმავლობაში. საქონლის სასიცოცხლო ციკლი მოიცავს ხუთ პერიოდს: დანერგვა, მრლა, მომწოდება, გაჯერება და დაყვამა. სასიცოცხლო ციკლის ერთი პერიოდიდან მეორეზე გადასვლა ხდება არა ნახტომისებურად, არამედ თანდათანობით. ამასთან საქონლის ხარისხიდან გამომდინარე, შეიძლება განსხვავებული იყოს დროის ხანგრძლივობა და ერთი პერიოდიდან მეორეზე გადასვლის სიჩქარე. როგორც კი გაჩნდება გაყიდვის ან მოგების დაყვამა-შემცირების ნიშნები, ფირმა ცდილობს წარმოქმნილი ჩავარდნა დაფაროს ექსპორტის ხარჯზე. ამ შემთხვევაში ფირმა ეძებს ისეთ ბაზარს, რომელიც შთანთქმავს მის საქონელს.

2. როგორი საქონელი აწარმოოს ფირმამ, ლფერენციურებული თუ სტანდარტიზებული?

არჩევანის გაკეთება დამოკიდებულია საქონელზე, ხოლო სწოლი არჩევანია კი შემდგომში ფირმის მომავალსაც განსაზღვრავს.

3. ფირმის მოღვაწეობის საწყის სტადიაზე ყურადღება უნდა მიექცოს სექტორული და კონფერული სასაქონლო პოლიტიკის გატარებას. ამისათვის კი საჭიროა განისაზღვროს ფირმის მიზნები; ბაზარი და მისი მოთხოვნები; ფირმის რესურსები; საქონლის ხასიათი.

4. გლობალური სასაქონლო პოლიტიკა შეიძლება განხორციელდეს: ა) ახალი საქონლის შექმნით; ბ) მოძველებული ან უხეირო საქონლის უარყოფით; გ) არსებული საქონლის მოდიფიკაციით (ლიფერენციაციით); დ) მომხმარებლის მიზანია: ა) ახალი საქონლის მახასიათებლების გაუმჯობესება, ბ) ახალი ბაზრებისათვის საქონლის შეთანწყობა.

5. ცნობილია საექსპორტო სასაქონლო პოლიტიკის სამისახე: კონკურენტობის, პორიზონტალური და კონკლუზიური. საექსპორტო სასაქონლო პოლიტიკის ნებისმიერ ვეგაზე აუცილებელია სტრატეგიული მიდგომა. ეს ნიშნავს, რომ მიღებული ღონისძიებები უნდა იყოს საფუძველიანი გაქტიკური თვალსაზრისით და არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საწარმოს მარკეტინგის საბოლოო მიზნებს.

6. საწარმოს საექსპორტო შესაძლებლობებისა და პერსპექტივების შეფასება მოიცავს საკითხების ფართო წრეს. პირველ რიგში, საჭიროა იმ ბაზრის შესახებ ინფორმაცია, სადაც უკვე რეალიზებულია საქონელი, ან მოსალოდნელია შემდგომში მისი რეალიზება, აგრეთვე, მნიშვნელოვანია მყიდველთა მოთხოვნილებების დადგენა და მონაცემების შეგროვება კონკურენტული საქონლის შესახებ.

სახელმწიფო და ბაზრის პრობლემა საპროდუქციო, საბაზრო ეკონომიკაზე ბარდამავალ პერიოდში

*თამარ თამარაშვილი
თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი
I კურსის მაგისტრანტი*

1. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ნებისმიერ სფეროს ესაჭიროება მართვა. საქართველოში, გვერდის ეკონომიკის პერიოდში სახელმწიფო მართვის ახორციელება სამთავრობო სტრუქტურების მეშვე-

ბით. საბაზრო ურთიერთობების დროს აღნიშნული ფუნქცია იცვლება რეგულირების ფუნქციით, რომელიც არსებითად განსხვავდება მართვის ფუნქციისაგან.

2. საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდში სახელმწიფოს როლის დაქინება, ან გაუქმება კი არა, არამედ მისი სრულყოფაა საჭირო, რაც გულისხმობს სახელმწიფოს ახლებურ როლს - არა უშუალო მონაწილეობისა და უხემ ჩარევას ეკონომიკური სუბიექტთა საქმიანობაში, არამედ ისეთი მექანიზმის ჩამოყალიბებასა და მოქმედებაში მოყვანას, რომელიც გზას დაუხშობს საზოგადოების ნებისმიერი წევრისათვის და მთელი საზოგადოებისათვის საშინაო ყოველგვარ მოვლენებს, პროცესებს, პირველ რიგში, საკუთრებისა და შემოსავლების არაობიექტურ უმართებულო წარმოქმნას.

3. სახელმწიფო დაღებთ მეგავლენას უნდა ახდენდეს საქმიან ურთიერთობებზე. ისე, როგორც საპატივს სწეროს რეგულირება ასტიმულირებს არასაფასო კონკურენციას. ბევრ ბაზარზე შემდგომად შემოღება, მომხმარებელთა უფლებათა დაცვის მიზნით, რამეთუ თავისუფალ ბაზარს ეს არ ძალუძს; შევლომაში შეწყვენი ფასწარმოქმნის მეთოდების გამოყენების აკრძალვა, რაც ხელს უწყობს საფასო კონკურენციის შემცირებას; რეკლამისა და გასაღების სტიმულირება, რაც მიზნად ისახავს თაღლითობისა და ღებინფორმაციის აღმოფხვრას.

4. ხშირად, კომპანიები, რომლებიც საქონლის რეგულირებას ახდენენ, ისეთივე ახლომხედველნი არიან სახელმწიფოს როლის მიმართ საბაზრო ურთიერთობაში, როგორც ცვალებადი სამომხმარებლო მოთხოვნებისა და წარმოებაში ტექნოლოგიურ ინოვაციებთან მიმართებაში. მგრული დამოკიდებულება რეგულირების მიმართ, რომელიც განზოგადებულად სახით სახელმწიფო პოლიტიკის ყოველგვარი გამოვლინებისადმი წინააღმდეგობაში ელინდება არასწორი, არაკეთილგონიერულია და შეიძლება კატასტროფულ შედეგებამდე მიგვიყვანოს.

სახელმწიფო ფისკალური პოლიტიკა

არაკლი ხმალიძე
ისუ ეკონომიკის ფაკულტეტის მაკროეკონომიკის
სპეციალობის 1 კურსის მეცნიერ-სტანტი

1999 წლის დამდეგს მნიშვნელოვანი სირთულეები შექმნა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პროცესში. ერთგვარი ვალუტის მკვეთრმა დეველვაციამ და სახელმწიფო ფისკალური პოლიტიკის არათანმიმდევრულობამ (არამიზნობრიობამ) კიდევ უფრო დაძაბა მიმდინარე წლის გამწვავებული წინასაარჩევნო პოლიტიკური სიტუაცია.

ფისკალური პოლიტიკა წარმოადგენს გლობალური მაკროეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილს და ცხადია, მხოლოდ საფინანსო სისტემაში შექმნილ მიმემდგომარეობაში არ უნდა ვეძიოთ მიზეზი ეკონომიკური პოლიტიკის წარუმატებლობისა.

ქვეყანას დამოუკიდებელი ეკონომიკური სისტემის ჩამოყალიბება უხდება მუქად მკაცრ საზოგადოებრივ პირობებში. გლობალური სოციალურ-ეკონომიკური პროცესები უშუალო ასახვას პოეებენ საქართველოში და ცხადია, ზელისუფლების მხრიდან რთულდება ოპტიმალური გადაწყვეტულების მიღების პროცესი.

ეკონომიკური რეფორმების პირველი ეტაპი შეიძლება დასრულდეს უხად მიფინანსით. სისტემურმა ტრანსფორმაციამ დაღებთ შედეგებთან ერთად ბეყრი უარყოფითიც მოიტანა, რისაც ობიექტურთან ერთად სუბიექტური ფაქტორებიც განაპირობებს.

სახელმწიფო დაკვეთის მექანიზმის გაუქმებასთან ერთად განზოცივლდა ვაჭრობის ლიბერალიზაცია, რამაც ეკონომიკური დაცემის პროცესის გამწვავებასთან ერთად სამამულო პროდუქციის იმპორტული შენაცვლებაც გამოიწვია. 1992 წლიდან მოყოლებული საგადამხდელო

ბალანსის უარყოფითი საღდოს წრდამ მკვეთრად ჩამოყალიბებული ტენდენციის სახე მიიღო, რაც უარყოფითად მოქმედებს წარმოების განვითარებაზე (ბიუჯეტის შემოსავლების უმთავრესი წყარო), ასევე იწვევს საგარეო ვალდებულებების დაგროვებას და ფინანსური რესურსების სწრაფ და უკონტროლო გადინებას.

სოციალური სფეროს რეორიენტაციის პროცესში მკვეთრად გაუარესდა მოსახლეობის უდიდესი ნაწილის მდგომარეობა (როგორც მატერიალურ, ასევე ზოგადგონსეოლოგიურ ასპექტში). სახელმწიფო იძულებულია მოახსენიოს სოციალური დაცვის მიზნით ბიუჯეტში გათვალისწინოს მნიშვნელოვანი თანხება აღსანიშნავია, რომ დაცული და გადაუღებელი მუხლების წილი სახელმწიფო ბიუჯეტში თანდათანობით მატულობს, რაც უარყოფითი ტენდენციის მანიშნებელია.

ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ქვეყნის წინაშე წარმოშობილია მოვლენებმა მინიმუმამდე დაყვანა სწორი ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელების შესაძლებლობა.

მიმდინარე წელს ცხადი შეიქმნა, რომ სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბების პროცესის გაღრმავება მოითხოვს კარდინალურ ძვრებს ქვეყნის სოციალ-ეკონომიკური პოლიტიკის ასპექტში.

სახელმწიფო ეკონომიკური პოლიტიკის მთავარი მიზანი მიმდინარე წლებში უნდა ყოფილიყო ეკონომიკის დარგობრივი სტრუქტურის ოპტიმიზაცია და მისი ახალ საზოგადოებრივ ურთიერთობებთან შეხამება; ძირითადი პრიორიტეტების განსაზღვრა და მათი რეალიზაციის მექანიზმის შემუშავება; საბაზრო ეკონომიკის შესაბამისი ინსტიტუტების ჩამოყალიბებისათვის აქტიური ხელშეწყობა და მხარდაჭერა; საწყის ეტაპზე (4-5 წელი) რეგულირების ადმინისტრაციული მეტოდეების მინიმალურად გამოყენება.

ფსკალური პოლიტიკი ეკონომიკური ამოცანების რეალიზაციის მთავარ ინსტრუმენტს წარმოადგენს.

გაძლიერებული პოლიტიკური დაძაბულობის ფონზე ხელისუფლებამ წინა პლანზე წამოწია მოსახლეობის სოციალური დაცვის სისტემის გაძლიერება და იგი მოკლევადიან პერიოდში ფსკალური პოლიტიკის მთავარ მიზნად დაისახა. სოციალური დაცვის ღონისძიებების ამჟღავნება ადრე თუ გვიან განწირული იყო კრახისათვის, რადგან მოსახლეობის გაზრდილი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების უნდა პიოვებდეს შემხვედრი ფინანსური ნაკადების საშუალებით, და ეს ასედაც მწირი საგადასახადო და არასაგადასახადო ბაზის არსებობის პირობებში პრაქტიკულად შეუძლებელია.

ქვეყანაში ეკონომიკური რეფორმა განხორციელდა სამეურნეო ცხოვრების პირველად რეოლში, სამწუხაროდ იგი ინსტიტუციონალურ სისტემას პრაქტიკულად არ შეეხება.

მარკოეკონომიკური სტაბილიზაციის დამყარების შემდეგ, სახელმწიფო ბიუჯეტი ნელნელა უნდა განთავსდეს უფლები ადმინისტრაციულ-მრძინებლური სისტემისათვის დამახასიათებელი ელემენტებისაგან და ეტაპობრივად უნდა განხორციელდეს პროგრამული დაფინანსების სისტემის დამკვდრება.

სახელმწიფო ბიუჯეტმა ბოლომდე შეინარჩუნა ადმინისტრაციულ-კომანდური სისტემისათვის დამახასიათებელი თვისებები და ეკონომიკური პოლიტიკის მძლავრი იარაღის მაგივრად „სამოქალაქო“ შერეების საყოველთაო დეკლარაციად“ გადაიქცა.

მარკეტინგი და საფასო კონკურენცია

ილია თამარაშვილი
თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი.
II კურსის სტუდენტი

1. საბაზრო ურთიერთობების პირობებში მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს მარკეტინგი, როგორც ფირმის საწარმო-გასაღები საქმიანობის მართვის სისტემა, რომელიც მიზანმიმართულია სამომხმარებლო მოთხოვნის ეფექტური დაკმაყოფილებისაკენ. მარკეტინგი პროდუქტთა ორიენტირებას ახდენს მომხმარებელთა მოთხოვნაზე, რათა აქციოს ისინი საკუთარ მყიდველებად და ამით უზრუნველყოს თავისი ფირმის ხანგრძლივი, წარმატებული არსებობა.
2. პრაქტიკამ გვჩვენა, რომ წარმატება ბიზნესში ძირითადად დამოკიდებულია მარკეტინგული საქმიანობის ხარისხზე და ამიტომ მარკეტინგს თვლიან წარმატების გარანტიად, რომლის შესწავლაც აუცილებელია მათთვის, ვინც ფუნქციონირებს რთულ, სწრაფად ცვალებად ბაზრის პირობებში.
3. საფასო პოლიტიკის განხორციელება წარმოადგენს მარკეტინგის გასაღებით ფუნქციის ქვეფუნქციას.
4. ისტორიულად კონკურენცია განვითარდა საფასო მეთოდების უპირატესი გამოყენებით არასაფასო მეთოდებთან შედარებით. იგი დამახასიათებელი იყო თავისუფალი კონკურენციის პერიოდისთვის.
5. საფასო კონკურენცია ძირითადად გამოიყენება ოლიგოპოლიებისა და ფირმა-აუტსაიდერებს შორის მეტოქეობისას, რაც ძირითადად დიაან ფარული ფორმით ვლინდება.
6. ისეთი ქვეყნების ფირმა-მონოპოლისტების მიერ, როგორიცაა იაპონია, სამხრეთ კორეა, ტაივანი, ფართოდ გამოიყენება დია საფასო კონკურენციის შემდეგი მეთოდები: ფასების დროებითი შემცირება, შიდა კარგეული შეთანხმება საიმპორტო ფასებზე, ახალ საქონელზე ფასის მკვეთრი შემცირება და ასევე, გამოგონებების საპატენტო დაცვა საერთაშორისო დონეზე. მაგალითად: ავტომობილების, ფარმაცევტიკული, ელექტრონული და ქიმიური მრეწველობის პროდუქციაზე. აგრეთვე, ფარული საფასო კონკურენცია, რომელიც ძირითადად ხორციელდება ფასდაკლებებისა და მომსახურების უკეთესი პირობების უზრუნველყოფის საშუალებით.
7. თანამედროვე კონკურენციის პირობებში არასაფასო მეთოდები აშკარად სჭარბობს საფასო მეთოდებს. ამასთან ხარისხის ფაქტორის

განხილვა საქონლის ფასისაგან აბსტრაგირებით, ნაკლებად შეუძლია. შესაბამისად, ფასისა და საფასო პოლიტიკის როლი მარკეტინგის სისტემაში საკმაოდ მნიშვნელოვანია.

საბაზრო ეკონომიკა და კონკურენცია

თინათინ სპანდერაშვილი

თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი,
I კურსის მაკისტრანტი

საქონლის როლი და მნიშვნელობა მსოფლიო ბაზარზე

თამარ ფუტყარაძე
კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი,
III კურსის სტუდენტი

1. სამამულო მრეწველობის განვითარებას, განსაკუთრებით არასასურსათო საქონლის წარმოების გაფართოებას, ხარისხის გაუმჯობესებას, ასორტიმენტის ამაღლებას მსოფლიო ბაზრის მოთხოვნათა დონეზე უდიდესი როლი და მნიშვნელობა აქვს.

2. უაქტები მეტყველებენ, რომ მსოფლიო ბაზარზე სამამულო საქონლის ფორმირება არადაამკაყოფილებელია, შემდეგულია ასორტიმენტი და მთელ რიგ შემთხვევებში, შემყირების გენდენციებითაც კი ხასიათდება. ასე მაგალითად, 1997 წელს 1996 წელთან შედარებით შემყირდა ექსპორტის მოცულობა ისეთი ხასის სამრეწველო საქონლებზე, როგორცაა: ნავთობი, სპილენძის კონცენტრატი, ჩაი, შხა განსაყმელი, ფესხაყმელი, ქსოვილები და სხვა (იხ. ბუღლებები N14, 1998 წ. გვ. 19). რაც შეეხება საექსპორტო საქონლის ასორტიმენტს, იგი ძირითადად 16 ხასის პროდუქციით განისაზღვრება, მათ შორის: ნავთობი, ჩაი, ფოლადის პროდუქცია, სპილენძის კონცენტრატი, ელექტროენერგია, სასუყები, ფეროშენადნობები, მინერალური წყლები, ხორბლის ფქვილი, ღვინო, ელექტროძრავები. სულ 230,1 მლნ. დოლარის.

3. მსოფლიო ბაზარზე უარყოფითი მარკეტინგული გენდენციები იმის შედეგია, რომ უკანასკნელ ათწლეულში სამამულო წარმოებამ დაკარგა ძველი პოზიციები. მოიშალა რუსეთთან კავშირები, მნიშვნელოვნად შემყირდა წარმოებული საქონლის მოცულობა, ხარისხი და ასორტიმენტი. განსაკუთრებით მსოფლიო ბაზრისათვის შესაფერისი კონკურენტუნარიანი საქონელი, მსოფლიო ბაზარზე ახალი პროდუქტების წინაშე დააყენა სამამულო წარმოება, რასაც ჯეროვანი შესწავლა, შეფასება და გათვალისწინება სჭირდება.

1. ტერმინი "კონკურენცია" ლათინური წარმოშობისაა და ფართო გაგებით ნიშნავს ეკონომიკური აგენტების მეტოქეობას, რაც ხელს უწყობს მომხმარებლისათვის საჭირო საქონლის წარმოებას. იგი წარმოადგენს ძირითად მარეგულირებელ მექანიზმს.

2. კონკურენცია წარმოიშობა მაშინ, როდესაც ბაზარზე ერთდროულად გამოდის რამდენიმე ფირმა, ერთნაირი ან ერთიერთმენაცულე ბადი საქონლით. ასეთ შემთხვევაში მომხმარებლის მიერ ყიდვის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება ხდება ფასის, ხარისხის, შეფუთვის, სერვისის და სხვა პარამეტრების გათვალისწინებით.

3. კონკურენცია აიძულებს მეწარმეს, სამყურეო საქმიანობა ააწყოს ისე, რომ უზრუნველყოფილი იყოს მუშაობის მაღალი ხარისხი და კონკურენტუნარიანი საქონლის წარმოება. საქონლის კონკურენტუნარიანობა გულისხმობს ბაზარზე ამა თუ იმ საქონლის უპირატესობას, ანალოგიური დანიშნულების საქონელს შორის მაღალი კონკურენტუნარიანობა გააჩნია იმას, რომელიც უზრუნველყოფს უკარლეს სასარგებლო ეფექტს მომხმარებლის საერთო დანახარჯებთან მიმართებაში.

4. კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისათვის არ არის საყმარისი მხოლოდ პროდუქციის ხარისხის გაზრდა, აუცილებელია დიდი უპირატესობა მიენიჭოს ახალი საქონლის შემუშავების და ათვისების საყმისს, ბაზარზე ლიდერის პოზიციის მოპოვებას. ყოველივე ეს კი ხელს უწყობს მოთხოვნილებათა უკეთესად დაკმაყოფილებას, წარმოების მოქნილ გარდაქმნას, საბოლოოდ კი საქონლის წარმატებით რეალიზაციას.

5. კონკურენციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მახასიათებელი არის ის, რომ კონკურენციის ეს ასყექტი უზრუნველყოფს ბაზრის მოქნილობას, რაც აუცილებელია დროთა განმავლობაში ეკონომიკის ყვეტმაციონის წარმოებამ შეძლოს სათანადო ადაპტირება მომხმარებელთა გემოვნებაზე, ტექნოლოგიის ცვლილებაზე და ა.შ.

6. საბაზრო სისტემის პირობებში გამოიყოფა კონკურენციული ბრძოლის ორი ძირითადი ფორმა: შიდა დარგობრივი და დარგთაშორისი. შიდა დარგობრივი ბრძოლის პირობებში მეწარმეები თითქოს არა-

სოდეს აწარმოებენ ერთნაირ პროდუქციას. ისინი ყოველთვის ცდილობენ რაიმე სახსლე შეიგანონ თავის ნაწარმში - ხარისხის მაქსიმალურად გაუმჯობესება იქნება ეს თუ გარეგანი გაფორმება. დარგთაშორისი კონკურენციის დროს მეწარმეები იფიწყებენ შიდადარგობრივ ბრძოლას და ერთიანი ძალებით ცდილობენ მეტი რეკლამა გაუწიონ თავისი დარგის პროდუქციას.

7. XX საუკუნის ნახევარში გამოიკვეთა კონკურენციის ოთხი ძირითადი კლასიკური მოდელი: წმინდა (სრულყოფილი), მონოპოლიური, ოლიგოპოლია, წმინდა მონოპოლია.

ნაბიონალური სტანდარტიზაციის სახელმწიფო სისტემის რელი საერთაშორისო მხარდაჭერა

*მარინა მახარობლიძე
ისუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი,
I კურსის მაგისტრანტი*

განვითარების თანამედროვე ეტაპზე შეუძლებელია მრავალი ეკონომიკური პრობლემის იზოლირებულად გადაწყვეტა, სწორედ ამიტომ მთელს მსოფლიოში უღინდება დიდი ინტერესი საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობისა და გამოცდილებისადმი, რომლებიც წამყვან როლს ასრულებენ მსოფლიოში გამოცემული პროდუქციის უნიფიკაციის საქმეში; აწესებენ პროდუქციის წარმოების, მოხმარების, გამომცემის ზოგად წესებს; აღგენენ ხარისხის მოთხოვნების რეგლამენტირებას.

ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე ეტაპზე საერთაშორისო თანამშრომლობის მნიშვნელოვან ფაქტორად გვევლინება სამეცნიერო-ტექნიკური და ეკონომიკური კავშირების მრავალმხრივი განვითარება და გაფართოება. საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც აერთიანებენ ამუშავებენ ნორმატიულ-ტექნიკურ მოთხოვნებს პროდუქციისადმი და მათი გამოცდის მეთოდებს, შეიძლება დავეთო სამ კატეგორიად:

1) სტანდარტიზაციის და ხარისხით უზრუნველყოფის სპეციალიზირებული ორგანიზაციები, რომლებიც აერთიანებენ ქვეყნებს ყველა კონტინენტიდან და ამუშავებენ საერთაშორისო მნიშვნელობის დოკუმენტებს;

2) სტანდარტიზაციის და ხარისხის უზრუნველყოფის ორგანიზაციები განსაზღვრული რეგიონის სახელმწიფოებისათვის, რომლებიც საერთაშორისო დოკუმენტების ბაზაზე ქმნიან სტანდარტებს, ითვალისწინებენ მოცემული გეოგრაფიული ზონის სპეციფიკას;

3) საერთაშორისო და რეგიონალური სამეცნიერო-ტექნიკური, პროფესიონალური, სოციალური და სხვადასხვა დაწესებულებანი, რომლებიც თავისი სამუშაოს პარალელურად თანამშრომლობენ სტანდარტიზაციის სპეციალიზირებულ საერთაშორისო და რეგიონალურ ორგანიზაციებთან და ქმნიან ნორმატიულ დოკუმენტებს შესაბამის სფეროებში.

მევენახეობა-მეღვინეობის ინტეგრირების საუწყვეპაი

*თამარ ლაშარიაშვილი
ისუ ეკონომიკის ფაკულტეტის მაძიებელი*

მევენახეობა-მეღვინეობა საქართველოს ეკონომიკის სტრატეგიული ქვეკომპლექსია. ამ ქვეკომპლექსის აღორძინება საშინაო ბაზრის დაღვივება და საქეპორტო ბაზრების გამოვლენის საფუძველზე უნდა მოხდეს.

1997 წელს წარმოებულ იქნა 309,1 ათასი ტონა ყურძენი. ვენახების ფართობმა ამ წელს 90 ათასი ჰექტარი შეადგინა, რომელთაგან 88% მოსახლეობის წილად მიიღეს. საერთო ფართობიდან 55,0 ათასი ჰა მიიღეს კახეთის რეგიონზე, 12,0 ათასი ჰა ქართლის და 23,0 ათასი ჰა დასავლეთ საქართველოს რეგიონებზე. საწარმოო პოტენციალის გამოყენების შემთხვევაში საქართველოში შესაძლებელია 400 ათასი ტონა ყურძნის წარმოება. აღნიშნული ნედლეულის გადამამუშავებისათვის არსებობს შესაბამისი საწარმოო სიმძლავრეები. 1997 წელს ჩამოსხმულია და რეალიზებული 2,5 მილიონი ლიტრი ღვინო, 85 ათასი დალი კონიაკი, 280 ათასი დალი არაყი და ლიქიორ-არყის ნაწარმი, 1,4 მილიონი ბოთლი შამპანური.

საქართველოში მოთხოვნის შესაბამისად შესაძლებელია შამპანურისა და არყის წარმოება, მაგრამ ადგილობრივი პროდუქციის წარმოება შეფერხებულია სამომხმარებლო ბაზარზე ფულსფიციტრებული პროდუქციის გამო.

მევენახეობა-მელენიეობის ქვეკომპლექსში აუცილებელ ღონისძიებებს წარმოადგენს: საკრედიტო ხაზის ამოქმედება, ადგილობრივი წარმოების ნატურალური რესურსების მასშობალურად გამოყენება, სამეურნეო გარიგებების სამართლებრივი მოწესრიგება ყურძნის შესყიდვაზე და პროდუქციის რეალიზებამზე, გარემო პირობების შექმნა ინვესტიციების მოზიდვაზე, მარკეტინგული სამსახურის პროორიგეტულად განვითარება.

დღევანდელ ეტაპზე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კავშირი გადაამუშავებული საწარმოებსა და მათ სანედლეულო ზონაში გადაადგილებულ ნედლეულის მწარმოებელ იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს შორის. ყველაზე დაზარალებული ის არის, რომ აღნიშნული პროცესი მიმდინარეობს იმ დარგებში, რომელთაც საექსპორტო პროდუქციის წარმოების დიდი რეზერვი გააჩნია. ამით შესაძლებელი იქნება სამრეწველო საწარმოს შრომითი კოლექტივებისა და ნედლეულის მწარმოებლების ინტერესების გათვლიანება ეკონომიკურ საფუძველზე, რაც გამოისახება საწარმოსათვის ნედლეულის გარანტირებულ მიწოდებაში, პროდუქციის გადაამუშავების პერიოდში სეზონური მუშებით უზრუნველყოფისა და სხვა. შესაძლებელია ღვინის სამრეწველო საწარმოებისა და ნედლეულის მწარმოებლების სხვადასხვა ფორმით ინტეგრირება, რომელიც შორის უპირატესობა უნდა მიენიჭოს სააქციო საზოგადოების შექმნას. ინტეგრირების პერსპექტიული ფორმაა გადაამუშავებულ საწარმოსა და ნედლეულის მწარმოებლებს შორის დადებული ერთობლივსაყრდელი საკონტრაქტო ხელშეკრულება, რომელიც მუსტადება ყოველწლიურად, შეყვლილი პირობების გათვალისწინებით და ხელშეკრულების დამტკიცების შორის შეთანხმების საფუძველზე. მევენახეობაში ინტეგრირების თავისებურ ფორმად შეიძლება მივიჩნიოთ აგრეთვე, სოფლის მეურნეობის ამ პროდუქტის გადაამუშავებული საწარმოს მუშაკებისა და ყურძნის მწარმოებლების მიერ კოოპერაციული საწარმოს შექმნა.

მევენახეობა-მელენიეობის ქვეკომპლექსის განვითარებაში განსაკუთრებული როლის შესრულება შეუძლიათ ერთობლივი საწარმოების შექმნას. უცხოელ პარტნიორებს შეუძლიათ დახმარება გაეციონ ახალი ტექნოლოგიების დანერგვაში. დღეს საქართველოში ფუნქციონირებს ორი ერთობლივი საწარმო: 1. ამერიკელთა პარტნიორობით შექმნილი საწარმო სავარჯიშოში; 2. ერობლივი საწარმო "რიკარდ-გრუკი" ფრანგების პარტნიორობით და დანიური ფილიალით.

ალკოჰოლური სასმელების დარგში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მარკეტინგული სამსახურის განვითარება. ეს უზრუნველყოფს ბაზრის გვეალობათა გაზრდას სამამულო ალკოჰოლიანი სასმელებითათვის.

წირმატიულ-ტაქსიკური ღოკაშენებასის ხაზის ვაჭრის პრინციპი, ნაბიონალური სტანდარტების სახელმწიფო სისტემაში

*ნატო კეკელიძე
ისუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი,
I კურსის მაგისტრანტი*

თანამედროვე ეტაპზე სავაჭრო-ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის უწყვეტი განვითარების პირობებში დიდი როლი ენიჭება სტანდარტიზაციის შემდგომ განვითარებას, როგორც ეკონომიკური და საწარმოო პროცესების მართვის ერთ-ერთი საშუალებას. საბაზრო სისტემაზე ორიენტაციის პირობებში გამოჩნდა სტანდარტიზაციის გამოყენების ახალი სფეროები, როგორცაა მიწისაგროვების, საბანკო საქმიანობა და სხვა. საქართველოს კანონმა "სტანდარტიზაციის შესახებ", რომელიც მიღებულია საქართველოს პარლამენტის მიერ, 1996 წელს საფუძველი ჩაუყარა ეროვნული სტანდარტების შემუშავების ორგანიზაციის, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს პროდუქციის ხარისხი. კონკრეტულგზარეობისა და საექსპორტო პოტენციალის ამაღლება.

ამჟამად საქართველოს ეკონომიკაში ძირითადად გამოიყენება სახელმწიფოთამორისი სტანდარტები, ყოფილი საბჭოთა კავშირის გონივრები, რომლის დაახლოებით 70% არ პასუხობს საერთაშორისო მოთხოვნებს. ამ სტანდარტების შემდგომი გამოყენების მიზანშეწონილობის განსაზღვრისათვის, მათი საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანისათვის შეიქმნა, როგორც ეს საერთაშორისო პრაქტიკაშია მიღებული, სტანდარტიზაციის ტექნიკური კომიტეტი.

1993-99 წლებში სტანდარტიზაციის ტექნიკური კომიტეტების მონაწილეობით შემუშავებული იქნა 22 საქართველოს სახელმწიფო სტანდარტი. (22 სტანდარტიზაციის სახელმძღვანელო დოკუმენტი) რომელიც ეხება დამამუშავებელი სტანდარტიზაციის, მეტროლოგიისა და სერტიფიკაციის სახელმწიფო სისტემის ჩამოყალიბებას. სახელმწიფოს, მომხმარებლისა და ეროვნული მრეწველობის ინტერესების დაყვის აუცილებლობიდან გამომდინარე, 1996 წელს პირველად შემუშავდა საქართველოში 1997 წლის სტანდარტიზაციის სახელმწიფო პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებდა 40 სახელმწიფო სტანდარტების შემუშავებას 200 000-ზე ფინანსირებით. გამოიყო მხოლოდ 50 000-ზე 10 სახელმწიფო სტანდარტის შემუშავებისათვის. უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ საქართველოს ამ საკითხის მოგვარებლობის გამო დიდი ჩამორ-

ჩენა აქვს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნებთან. განსაკუთრებით აღსანიშნავია საქართველოს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში გაწევრიანების პროცესი. რისთვისაც ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნა ვაჭრობაში ტექნიკური დაბრკოლებების აღმოფხვრა და ამ მიზნით საქართველოს ეროვნული სტანდარტების შემუშავება საჭირო საერთაშორისო სტანდარტების პირდაპირი გამოყენების გზით, ან მის საფუძველზე.

შემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის და საექსპორტო პროდუქციის ამაღლების შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის დავალებების, სამინისტროებისა და უწყებების მიერ დაყენებული საკითხების მოგვარების სახელმწიფო, მომხმარებლისა და ეროვნული მეწარმეების ინტერესების დაცვისათვის, სტანდარტიზაციის ტექნიკური კომიტეტების მონაწილეობით შემუშავდება 1999-2000 წწ. საქართველოს სტანდარტიზაციის პროგრამა, სადაც გათვალისწინებულია 103 სახელმწიფო სტანდარტი, 912 300 ლ. ფინანსირებით.

საქართველოს სახელმწიფო სტანდარტის შემუშავება, მისი პარამონიზაცია საერთაშორისო მოთხოვნებთან, მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს პროდუქციის ხარისხის და შესაბამისად უსაფრთხოების საკითხებს.

**საბარეო ვაჭრობის მარკეტინგული
ორგანიზაციის აქტუალური საკითხები
თანამედროვე საქართველოში**

*თამარ ქმოსელი
ოსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი,
I კურსის მაგისტრანტი*

1. ფაქტები მეტყველებენ, რომ საქართველოს ეკონომიკა სულ უფრო ერთვება მსოფლიო მეურნეობაში. ასე მაგალითად, 1995 წელს სამღვარჯარეთი ექსპორტირებული იყო 151,3, ხოლო იმპორტირებული 191,6 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების საქონელი. 1996 წელს, ექსპორტმა 198,8, ხოლო იმპორტმა - 686,8 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა. 1997 წელს იყო შესაბამისად ექსპორტი 239,8, ხოლო იმპორტი 943,5 მილიონ-

ნი აშშ დოლარი, რაც ორჯერ აღემატება 1995 წლის დონეს. 1998 წელს საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ 1242,6 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის შესაბამის მანქნებელზე 5 პროცენტით მეტია. აქედან ექსპორტი 194,0, ხოლო იმპორტი 1048,6 მილიონი აშშ დოლარი.

2. ეკონომიკაში შექმნილი კრიზისული მდგომარეობის გამო, საქართველო მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული საგარეო ბაზარზე. უპირველესად მებობელ სავაჭრო პარტნიორ ქვეყნებზე არასასაბრბელო ექსპორტის სასაქონლო სტრუქტურა, რომელიც ჭარბობს ნედლეული და ბუნებრივი რესურსები. რაც შეეხება მომხმარებელთა მოთხოვნებს, იგი ძირითადად იმპორტის გზით კმაყოფილდება.

3. საგარეო საქონელბრუნვის მარკეტინგზე ორგანიზაციას საქართველოსათვის, ძირითადად, გერიგორიული სახალოვე განსაზღვრავს. საქართველოს უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყნებში არიან რუსეთი, აზერბაიჯანი, თურქეთი, სომხეთი. ამავე დროს, სულ უფრო იზრდება იმპორტი დასავლეთ ევროპიდან, ჩრდილოეთ ამერიკიდან და ინგლისიდან.

4. დამაფიქრებელია, რომ უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი საქართველოს აქვს 100 სავაჭრო პარტნიორიდან 85 ქვეყანასთან, მათ შორის, დსთ-ს 9 სახელმწიფოსთან.

ამრიგად, ექსპორტის მემაფურებული ფაქტორი არის მწარმოებელი დარგების განვითარებლობა და საგარეო ბაზარზე ადგილობრივი ნაწარმის კონკურენტუნარიანობა. რუსეთის საფინანსო კრიზისი და ვაჭრობის მარკეტინგული ორგანიზაციის დაბალი დონე.

ახალი საქონელი საბარეო სტრატეგიაში

*დ. ხოხობაშვილი
ოსუ კომერციის და მარკეტინგის ფაკულტეტი,
I კურსი მაგისტრანტი*

მეცნიერ-ტექნიკურმა პროგრესმა განაპირობა მსოფლიო ბაზრის გაჯერება საქონლით. ახლა უკვე გამაფრებულ კონკურენტულ ბრძოლაში გაიმარჯვებენ ის კომპანიები, რომლებიც ბაზრის რაიმე სიახელს შესთავაზებენ სრულყოფილად და ღრთულად. სამომხმარებელი საქონლისათვის სასიცოცხლო ფიცილი დაახლოებით 10 წელია. სასიც-

ოცხოლო ციკლის ეგაების მიხედვით საბასორტიმენტო, საეაქრო, საფა-
სო პოლიტიკა განსხვავებული უნდა იყოს და შემდგომი ეგაპისათვის
წინასწარ იგეგმებოდეს.

ახალი საქონლის შექმნამდე საჭიროა მომხმარებელთა კლასებად
დაყოფა, შესწავლა. უნდა დამუშავდეს მარკეტინგული პროგრამა,
გაირკვეს მიზნები და ამოცანები, ჩატარდეს ბაზრის გესტირება, მარკე-
ტირება, ინტერვიუება, დამუშავების სტატისტიკურად მონაცემები და
მათ საფუძველზე მოხდეს სიახლის შეგანა ბაზარზე, ან არსებულის
მოდიფიცირება.

წარმოებიდან ექსპლოატაციამდე ახალი საქონლის სტადიები არის
შემდეგი: დაპროექტება, ტექნიკური პროექტის შემუშავება, საცდელი
ნიშუის შექმნა, წარმოება, ექსპლოატაცია. თითოეული სტადია, თავის
მხრივ იყოფა სხვადასხვა ოპერაციებისაგან შემდგარ მუხლებად. ბაზ-
არზე გამოსული საქონელი უნდა პასუხობდეს საერთაშორისო ლიცენ-
ზირებას, სტანდარტების მოთხოვნებს. ამ დროს უდიდესი მნიშვნელო-
ბა ენიჭება ხარისხს და სამომხმარებლო თვისებებს.

ახალი საქონლის დანერგვა დროის ფაქტორით პირდაპირ დამოკ-
იდებულიებაშია. მოგვიერ სერიოზული წარუმატებლობის მიზეზია საქონ-
ლის ვადაზე ადრე დანერგვა; ამას იწვევს მარკეტინგული საქმიანობის
გაუკონტროლებლობა

ახალი საქონლის წარმოებისას მწარმოებლები უპირატესობას ანი-
ჭებენ მომგებიან საქონელს, იმ საქონელს, რომლებზეც მოთხოვნა დიდი
იქნება. მოგება განსაზღვრავს საქონლის წარმოების, დარგის გაფარ-
თობება-შემციობებას.

“ინოვაცია” - ახლის დანერგვის ნიშნავს, ფართო გაგებით ის არის
პროცესი, რომელიც მოიცავს პერიოდს იდეის გაჩენიდან, უნდა მუშ-
ტური კვლევისა და დამუშავების განხორციელებიდან საცდელი ნიმუ-
შის მიღებასა და წარმოებაში დანერგვამდე. აშშ-ში ბაზარზე გამოტ-
ანალი საქონლის 10% ახლდება ყოველ 10 წელიწადში. ინოვაციური
პროცესი შეგად ძვირი პროცესია და უდიდეს თანხებს მოითხოვს.

სიახლის შემოგანას და ყოფა-ცხოვრებაში მის განმტკიცებას ხელს
უწყობს “ენერჯული ბიზნისი”. იგი აღმოცენდება, დიდი კორპორაციე-
ბში თუ ფირმებში და მათ მიერვე უნიანსრდება. ამასთანავე აღსანი-
შნავია, რომ მთავრობა და მისი კანონები ახალი საქონლის საბაზრო
სტრატეგიაში დანერგვისათვის უდიდეს მნიშვნელობას ასრულებს.

მარკეტინგული ბარემო და მისი როლი ფირმის კომერცული საქმიანობის მართვაში

რატი აბულაძე
თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი.
III კურსის სტუდენტი

- საბაზრო ურთიერთობებზე ქვეყნის გადასვლამ გამოიწვია დიდი
ინტერესი ისეთი ეკონომიკური დისციპლინების მიმართ, რომელთაც
წამყვანი როლი ენიჭებათ საბაზრო ეკონომიკის განვითარებაში, მათ
შორის, მარკეტინგის ერთ-ერთი საყურადღებო ადგილი განეკუთვნება;
- საბაზრო ურთიერთობათა პირობებში ნებისმიერი ფირმის კომერციუ-
ლი საქმიანობა და მისი წარმატებები დამოკიდებულია იმ გარემოცუ-
ელ ძალებზე, რომლებიც იმყოფებიან ფირმისთან გარკვეულ ურთიერ-
თობაში;

- მარკეტინგის გარემო წარმოვიდგება იმ ძალებისა და სუბიექტე-
ბის სახით, რომლებიც გავლენას ახდენენ ფირმის საქმიანობაზე და
განაპირობებენ მის ურთიერთობას მომხმარებლებთან;

- მარკეტინგის გარემო წარმოვიდგება მაკრო და მიკრო გარემოს
ერთობლიობის სახით, მიკრო გარემოს შეადგენენ ის ძალები, რომ-
ლებიც უშუალოდ შემოქმედებენ ფირმაზე. მაკრო გარემო მოიცავს:
მიწოდებლობას, შუამავალებს, კონკურენტებს, მომხმარებლებს და სა-
კონტაქტო აუდიტორიას;

- მარკეტინგის მაკრო გარემოს შეადგენენ ობიექტურად არსებული
ძალები, რომლებიც შემოქმედებენ ფირმის მიკროგარემოზე და გარკვეუ-
ლად განსაზღვრავენ მარკეტინგის მართვის პროცესს. მას მიეკუთვნები-
ან: ეკონომიკური, კულტურული, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, ბუნე-
ბრიფ-კლიმატური და სოციალური ფაქტორი.

საქართველოში მოქმედი ნებისმიერი ფირმის საქმიანობაზე გუნე-
ბრივია, დიდ გავლენას ახდენენ მარკეტინგის მაკრო და მიკრო გარე-
მო, თავისი სპეციფიკური ფაქტორებით. ფირმა არა მარტო პასიურად
უნდა ელოდოს მარკეტინგულ გარემოში მიმდინარე ცვლილებებს,
არამედ სისტემატურად სწავლობდეს, აღეჭრებდეს თვალყურს აღნიშ-
ნულ სფეროში მიმდინარე ცვლილებებს და პროცესებს, რათა შეძლოს
მათი გამოყენება თავისი ინტერესების შესაბამისად.

- ჩვენს ქვეყანაში კანონის უზენაესობის დამკვიდრება, ცალკეულ
პირობებათა პრივილეგიები უდიდესი როლის უკლებლყოფა და კანონ-
ის წინაშე ყველა სამეურნეო ერთეულის თანასწორობა მნიშ-
ვნელოვანად შეუწყობს ხელს არა მარტო ცალკეული ფირმის საქმიანო-

ბის აღმავლობას, არამედ ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების აღორძინებასა და განვითარებას.

მარკეტინგის სამოგალოებრივი პირობა

*ნიკოლოზ ქართველიშვილი
თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი,
I კურსის მაგისტრანტი*

საქართველოში ეკონომიკური რეფორმების მეორე ეტაპზე განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს მომხმარებელთა უფლებების დაცვა და მარკეტინგის როგორც, ბაზრის ფალოსოფიის სამოგალოებრივი მნიშვნელობა. საბაზრო უზიარებლობის პირობებში ფორმისათვის მარკეტინგის მთავარი მიზანი სწორედ მომხმარებელთა მიზნობრივების კერადაა დაკმაყოფილება მაქსიმალური მოგების მისაღებად.

სამოგალოებრივი კრიტიკა ამკიცებს, რომ მარკეტინგი აყენებს მიანს: ინდივიდუალურ მომხმარებელს, მთლიანად სამოგალოებას, სხვადასხვა კომერციულ დაწესებულებებს.

ჩვეულებრივ მარკეტინგის მიერ მომხმარებელთათვის მიანის მიყენებაში გულისხმობენ შემდეგ ფაქტორებს: მაღალი ფასები, შევსება და მუყაოს ხერხების გამოყენება, საქონლის თავზე მოხვედრა და შეკუების მეთოდები, უვარგისი და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე საქონლის რეალიზაცია, საქონლის დაძველების დაძვევშილი პრაქტიკის გამოყენება, მომხმარებელთა მომსახურების დაბალი დონე თითოეული ეს მანიკერება საკმაოდ ხშირად თავს იჩენს ახლად ფორმირებად ქართულ საბაზრო მეურნეობაში. ფალსიფიკაცია, კანონმართლობისათვის მავნე საქონლის, მომხმარებლის განზრახ შევსებაში შეყენება, ეს პრობლემები ჩვენთვის კარგად ნაცნობი და მტკივნეულია. ვიმყოფებით რა ეკლური ბაზრის პირობებში საქართველოს შიდა ბაზარი ხშირად დაუკეცლია მდარე ხარისხის იმპორტული საქონლის მასობრივად შემოტანისაგან.

მარკეტინგი მხოლოდ ხერხია მიზნის მიღწევისა, ის "თამაშის ფორმა" "თამაშის წესების" ე. ი. სათანადო საკანონმდებლო ბაზრის სწორი ფორმირება და დახვეწა არის ამ მანიკერებებთან ბრძოლის საუკეთესო გზა.

ცივილიზებული სამოგალოება დიდი ხანია გადააწყდა ბიზნისის უარყოფითი მხარეების გამოვლინებას, რამაც მას აიძულა ეძებნა დასშული

პრობლემების ლოგიკური გადაჭრის გზები და საშუალებები. ერთ-ერთ ასეთ ქმედით საშუალება სამდარგარეის მრავალ ქვეყანაში მიჩნეულია ე. წ. კონსიშერული ჯგუფების შექმნა და გარემოს დაცვის საყოველთაო მოძრაობის ორგანიზება.

მარკეტინგის განვითარების საწყის ეტაპზე ამგვარ მოძრაობებს თანახლა მძაფრი წინააღმდეგობა მეწარმეთა და ბიზნესმენთა შრიდან, მაგრამ დროთა განმავლობაში ისინი ობიექტურად რწმუნდებიან მომხმარებელთა ჯგუფებისა და სამოგალოების მოთხოვნათა სამართლიანობაში. ამ მოთხოვნისა და დაკმაყოფილების მიღწევა შესაძლებელი გახდა მარკეტინგის უფრო სრულყოფილი კონსეფციების სისტემის დამუშავებით, რაც მის სოციალურ-ეკონომიკურ კონსეფციასთან ერთად გულისხმობს მარკეტინგის ნოვატორული ხასიათის წინა პლანზე წამოწვევას და მისი მორალური პრინციპების განმტკიცებას.

ფორმების მიერ მორალურ-ეთიკურ პრინციპებზე დაყრდნობით მუშაობის წარმართვა მნიშვნელოვან დაუძლიეს კონკრეტულ მომხმარებელთან და სამოგალოებასთან კონსულიტური სიტუაციების მოგვარებასა და მათი საქმიანობის სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლებას.

ჩვენს ქვეყანაში მარკეტინგის გამოყენების მნიშვნელობასა და საჭიროებას საკმაოდ დიდი ყურადღება აქვს დათმობილი და ეს ძირითადად მისი ნეგატიური მხარეების გაშუქების გარეშე ხდება. საგარო ხდება სამოგალოებისა და შესაბამისი ორგანიზაციების ყურადღების გამახვილება ამ თვალსაზრისით. ამ მიმართულებით არის გარკვეული ძვრები, მიღებულ იქნა ისეთი უმნიშვნელოვანესი ნორმატიული აქტები მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით, როგორცაა: "საქართველოს კანონი სტანდარტიზაციის შესახებ", "საქართველოს კანონი პროლექციის და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ", "საქართველოს კანონი რეკლამის შესახებ", "საქართველოს კანონი მინორმოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ", "საქართველოს კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ". მოკლე პერიოდში მოხერხდა 1000-მდე სხვადასხვა უცხოური ქვეყნიდან შემოგანილი საქონლის შემოწმება და მათი მგრიბ-კოდების გატარება საქონლდარტში, ორგანიზაციაში, რომელსაც ვაჭრობის პროლექციის ხარისხის დაცვა ევალება. ჩატარდა მრავალი შემოწმება და გამოვლინდა (ძალზე ხშირადაც) მძიმე დარღვევები. მიუხედავად ზემოთაღნიშნული დადებითი ძვრებისა, პრობლემები კვლავაც ბევრია მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში და მათივე სახით ოქნება ერთიანი სახელმწიფოებრივი მიდგომა და, რაც მთავარია, მთლიანად სამოგალოების კეთილი ნება, რათა მარკეტინგი, კომერციის ეს მძლავრი იარაღი, სამოგალოებისათვის საშიზოდ არ იქნეს გამოყენებული.

ახალი საქონლის სტრატეგიული ღარიბი

ვიორჯი იმნაძე

თსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი.

1 კურსის მაგისტრანტი

1. მსოფლიოს თანამედროვე ინტეგრაციულ და ექსპანსიურ ბაზარზე მოქმედი ორგანიზაციები და საწარმოები სულ უფრო მეტად აღიქვამენ ახალი საქონლის ან მომსახურების წარმოების და მათთან დაკავშირებული მოცულების მნიშვნელობას, აქედან გამომდინარე, ახალი საქონლის შემუშავება წარმოადგენს მსოფლიოს მრავალი კომპანიის ყურადღების ეპიცენტრს, რადგან მათი წარმატების ხარისხი თანამედროვე ბაზარზე და მომავალი განვითარების უზრუნველყოფა უშუალოდაა დაკავშირებული ახალი საქონლის დაგეგმვის სწორ სტრატეგიაზე. ახალი საქონელი, რომელიც ყველაზე მეტად აკმაყოფილებს მომხმარებელთა მოთხოვნებს, სურვილებს და ხაზს უსვამს მათ ინდივიდუალურობას და იმიჯს, კომპანიისათვის წარმატების გასაღებია, რადგან მომხმარებელთა მოთხოვნის დაზარული მხარეების გამოვლენა და მათი მაქსიმალურად დაკმაყოფილება მარკეტინგული სტრატეგიის ერთ-ერთი პრიორიტეტია. ახალი საქონლის მნიშვნელობის ხაზგასასმელად აღვნიშნავთ, რომ მსოფლიოს წამყვანი კომპანიების მოცულების 50%-ს განსაზღვრავს ახალი საქონლის წარმატებული სტრატეგია ბაზარზე, ხოლო ერთი ჩაყრდნა აღნიშნულ სფეროში კომპანიისათვის აუნაზღაურებელი მარადლის მიყენების ან სრულიად გაოცრების გოლფსია.

ახალი საქონლის ან მომსახურების შექმნა მოიცავს რვა ეტაპს: იდეის ფორმირება, ჩანაფიქრის კონსტრუირება და მისი გაყოფა, მარკეტინგული სტრატეგიის შემუშავება, წარმოებისა და გასაღების შესაძლებლობების ანალიზი, პროდუქციის შექმნა, მისი გამოცდა საბაზრო პირობებში და ბოლოს აღნიშნული საქონლის კომერციული წარმოება. თითოეული ეტაპის მიზანია გამოავლინოს ახალ იდეაზე მუშაობის გაგრძელების მიზანშეწონილობის ხარისხი. აღნიშნული ძალისხმევით მსოფლიოს მრავალი ფირმა ცდილობს მინიმუმამდე დაიყვანოს სუსტი იდეის რეალიზაციის შესაძლებლობა და გამოავლინოს ძლიერი.

2. თანამედროვე ეტაპზე ტექნოლოგიური და ინფორმაციული სისტემების მექანიზმი განვითარებამ გამოიწვია მომხმარებელთა მოთხოვნის მოცულობისა და სოციალური ბუნების დინამიური ხასიათი. დღესდღეობით მომხმარებლისათვის "წარმოუდგენლის" და "განსაკუთრებულს" შექმნა კომპანიისათვის გოტალურ წარმატების გოლფსია. ახალი საქონლის სასიცოცხლო ციკლი სულ უფრო მცირდება მაკ-

რო დონეზე, ამიგომ ბაზარზე შექმნილი ვითარებიდან გამომდინარე, წარმატების მისაღწევად აუცილებელია რაციონალური ორგანიზაციული სტრუქტურის შექმნა, რომლის წარმომადგენლები მეცნიერული გამოკვლევების საფუძველზე შეიმუშავენ ახალ საქონელთან დაკავშირებულ სტრატეგიას, რომლის განხორციელების ყოველ სტადიაზე უნდა ხეობდეს გამუდმებული მუშაობა და ახლის ძიება, ხოლო ამ კუთხით ყურადღების ოდნავ შესუსტება ბაზარზე პოზიციების სერიოზულ დათმობას ნიშნავს. ამიგომ აუცილებელია გაანალიზებულ იქნეს მარკეტინგული სტრატეგიის ცვლილებების ხასიათი საქონლის სასიცოცხლო ციკლის დინამიკიდან (ფაზების ცვლილებიდან) გამომდინარე.

3. ახალი საქონლის დაგეგმვისას კომპანია ეწევა დიდ რისკს, რომლის გამოკვლევის შედეგები გვიჩვენებს რომ ბაზარზე ჩაშვებული ახალი საქონლისა და მომსახურების 40% კრახს განიცდის. ამიგომ მსოფლიო პრაქტიკაში ფეხი მოიკიდა ალტერნატიულმა სტრატეგიულმა გადაწყვეტილებებმა, რომლებიც ამცირებენ კომპანიის რისკს ამ მიმართულებით და შესაძლებლობას აძლევენ მათ შეინარჩუნონ პოზიციები ბაზარზე აღნიშნული სტრატეგიული მიმართულებების შერჩევისას აუცილებელია განისაზღვროს ფაქტორთა სექტორი, რომელიც გავლენას ახდენს ბაზარზე საქონლის წარმატებაზე და განვიხილოთ ამ ფაქტორების შემოქმედების ხარისხი საბოლოო შედეგზე.

4. დღესდღეობით, როდესაც საქართველოს ეროვნული წარმოება ფეხს იდგამს და ცდილობს ჩაერთოს მსოფლიო ეკონომიკურ ინტეგრაციაში, აუცილებელია საბლერტარული ფორმების გამოყენებამდე დაყრდნობით, მსოფლიო ბაზრის კონიუნქტურის გათვალისწინებით, ახალი, ქართული საქონლის წარმოებისა და გასაღების სწორი დაგეგმვა და შესაბამისი მარკეტინგული სტრატეგიის შემუშავება. საკონფერენციო თემაში ჩვენ შევედებით განვიხილოთ ქართული წარმოების ახალი პროდუქტების მსოფლიო ბაზარზე დამკვიდრების ალტერნატიული შესაძლებლობები.

დავით აღიშმარაშვილი

კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი, 1 კურსის მაგისტრანტი

გარკვეული გამოცდების მიუხედავად, საქართველოს ეკონომიკა კრიზისულ მდგომარეობაშია. უმძიმესი ვითარებაა შექმნილი საქონელმშენებლის პროცესში. ამ მხრივ თბილისში ყველაზე მაშინადაა წარმოჩენილი ვაჭრობის სფეროს პრობლემები, იმდენად რამდენადაც სწორედ დედაქალაქშია კონცენტრირებული ამ დარგის ბირთვი. არსებული პრობლემები არა მხოლოდ წმინდა ეკონომიკურია ისინი უზარმაზარ სოციალურ დავკვირთვის ატარებენ. ეკონომიკა სოციალურად უნდა იყოს ორიენტირებული, რადგანაც ნებისმიერი სამეურნეო საქმიანობა, თავისთავად სამოგადლოებისათვის სასარგებლო უნდა იყოს, მაგრამ არ შეიძლება სტრატეგიული ეკონომიკური ინტერესების უკუგდებაც, სოციალური პრობლემების დროებითი ნეიტრალიზაციისათვის, საჭიროა გლობალური მიდგომა ამ კუთხით.

მაშ ასე, მოქმედების სფერო ქალაქი თბილისი, დარგი ვაჭრობა, რა პრობლემებს ვხვდებით, ჩამოთვალათ ისინი შინაარსობრივი მსგავსებით კლასიფიცირებული სახით:

- ა) მოუწესრიგებელი ე. წ. გარე ვაჭრობის პრობლემა;
- ბ) უხარისხო, ფალსიფიცირებული საქონლით ვაჭრობა;
- გ) წერილობით ვაჭრობა აღურიცხაობა, მამასადავით მათგან გადასახადების ამოღების პრობლემა;
- დ) მსხვილ სავაჭრო საწარმოებთან უზრავლელობის კრიზისული მდგომარეობა.

ცხადია, ეს არასრული ნუსხაა ჩვენ მხოლოდ ყველაზე თვალსაჩინო, გადაუღებელ საკითხებს ვუძებთ ხაზს.

ყველა შემთხვევაში ჩამოთვლილი საკითხი თავისი მასშტაგების გათვალისწინებით მთელ რიგ სოციალურ პრობლემას წარმოადგენს, და ისინი ხშირად კატასტროფულ ხასიათს იძენენ. იყო თითოეული პრობლემის გადაჭრის მრავალი მცდელობა, ინიციატივა ხშირად მოდიოდა, როგორც სახელმწიფო სტრუქტურებიდან, ისე კერძო სუბიექტებისაგანაც.

ქ. თბილისის მერიაში, ქალაქის პოლიციისთან ერთად ბოლო ორი წლის განმავლობაში მრავალჯერ სკადა აღმოუჩნრა უნებართვო გარე ვაჭრობა, ამ მცდელობაში იგი ყოველთვის აწყდებოდა ერთი და იმავე პრობლემას. გარე მოვაჭრის საკომერციული ყველაზე დაუსველი ფენა, გააფორმებულ წინააღმდეგობას უწყევდა აღმზისგრაიული შეწოლას.

უხარისხო, ფალსიფიცირებული საქონლით ვაჭრობა ფაქტიურად მიმდინარეობდა წერილობით ვაჭრობა აღურიცხაობის მათი სამეურნეო საქმიანობის გაკონტროლების პრობლემისთან. მსხვილ სავაჭრო საწარმოებში შედარებით ადვილია არსებული საქონლის ნომენკლატურის გადამოწმება წერილობით ვაჭრობა ასეთი შემთხვევა კი მხოლოდ და მხოლოდ გარკვეული სფეროს შემთხვევით ხელის მოშობის საშუალებად რჩება. თუ დავაკვირდებით უნებართვო გარე ვაჭრობა ერთგვარ მშობულად გვეყვინდება დანარჩენი ორი პრობლემისა.

მსხვილ სავაჭრო საწარმოთა კრიზისი, რამია მისი არის? ყოველდღიურად გვეხმის კომერსანტთა მოთხოვნა შეუქმნარი გადასახადები უპირველეს ყოვლისა კი დღე რაგომ თუხვეყნო გადასახადები მათთვის ის დანახარჯია, რომელიც მათ მიერ სარეალიზაციოდ გამოტანილ პროდუქციას არაკონკურენტობის ხდის თავისი ფასით. ხლო ბაზრობებში მოვაჭრეთა მიერ გამოტანილ იფივე საქონელს უფრო აფის. ლოგიკური ჯაჭვი მივითითებს, პრობლემა ბაზრობების და გარე ვაჭრობის მალაღრუხებად უნდა ყოფილი, მსხვილ სავაჭრო საწარმოებთან შედარებით, ვეით ბაზრობებში საქონელი ბევრ ბრუნს აკეთებს, სანამ მომხმარებელამდე მივა, სავაჭრო მოგება რამოდენიმე წრიოდ მოვაჭრეზე ნაწილდება ამ ბრუნებში, მაგრამ თითოეული მათგანი მაინც კმაყოფილია.

მამასადავით, პრობლემის გადაჭრის გზა მამშივე ყოფილია. შევეცადოთ ვითარება, ანუ იმისათვის, რომ აღმოუჩნრათ არაცივილური და მრავალი თანამდევნი პრობლემის გამჭენი ბაზრობები და უკანონო გარე ვაჭრობა, საჭიროა იგი უფრო ნაკლებ რენებად უნდა იყოს ვიდრე სავაჭრო საწარმოები.

თითქოს ელემენტარული, რა თქმა უნდა, ეს არ არის ახალი ველოსი პედი, ამ კუთხით პრობლემის ხედავენ, მაგრამ აი, მისი გადაჭრა, ე. ი. ცხოვრებაში გატარება ისეთი რეფორმების, რომლებიც ყველა მოვლურს თანაბარ პრობლემაში ჩააყენებს და სავაჭრო კაპიტალის გამტვირთვის მალაღრუხებად უნდა მოიგანს ძალზედ მკაცრულ, სოციალურ საკითხად რჩება.

გადასახადების ქრონიკული არგადახდა მთლიანად ქვეყნის პრობლემაა. წერილობით ვაჭრობა აღურიცხაობის მოწესრიგება მის ნაწილს წარმოადგენს. თუმცა უკანონოდ თვალსაზრისით არგუშუყავალი გადასახადის არსებობა, რომელიც შემოიღეს, როგორც ჩანს, მხოლოდ თანხათა ამოღების გასაუმჯობესებლად იმთავითვე დისკრიმინაციულად გვეყვინებოდა.

შეჯამების სახით ვიტყვით, ვაჭრობა თბილისში, მისი არაცივილიზებული ხასიათით, თანდათან არა მარტო სამარცხენიო, ხშირად კატას-

გროსულ შედეგებსაც გადალევს. ამ დარგის რეფორმა აუცილებელია. იგი რა თქმა უნდა, მტკიცეული იქნება და სამწუხაროდ, ყველაზე მეტად სოციალურად დაუცველი ფენებისათვის, მაგრამ ალბათ დადგა დრო, უარი ეთქვათ ისეთ დათმობებზე, რომელთა ანაბლაურებას ეკონომიკურად არ ხელეწიება. კანონი იყოს თანაბარი ყველასათვის ყველგან და ყოველთვის. ეს პრინციპი უნდა გადაგაროს მთელმა საზოგადოებამ. უადგილო გოლურანტობა დათვეური საზმასურია და შეგი არაფერი, რომელიც ბუმერანგივით უბრუნდება საზოგადოებას. შექმნათ ერთიანი მაკონტროლებელი სისტემა და არა კონტროლის კონტროლი, როგორც ხშირად ხდება ხოლმე. საზოგადოების თითოეულმა წევრმა უნდა გაითავისოს, რომ გადასახადების გადახდა მისი უპირველესი მოქალაქეობრივი მოვალეობაა.

ახალი საქონელი საბაზრო სტრატეგიაში

ნეგმარ ვაბელია

ისუ მაკერიალური რესურსების მართვისა და საბაჟო საქმიანობის სპეციალისტის მე-3 კურსის სტუდენტი

ახალი საქონელი და ასორტიმენტის განახლება წარმოადგენს ფირმის მიერ ბაზარზე წარმატების მოპოვების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს. მარკეტინგის პოლიტიკიდან ბაზარზე ახალ საქონლად შეიძლება ჩაითვალოს ორიგინალური ან მოდიფიცირებული ნაწარმი, რომლის მიხედვითაც არ არსებობს დამუშავების, რეალიზაციისა და მოხმარების საზოგადოებრივად აღიარებული ჩვევები და გამოცდილება.

- ახალი საქონლის შექმნა წარმოადგენს საკმაოდ რთულ, მრავალსაფეხურიან პროცესს, რომელიც მოიცავს ისეთ ძირითად ეტაპებს, როგორცაა: იდეის ფორმირება და შერჩევა, ახალი საქონლის შესახებ ჩანაფიქრის ოპტიმალური ვარიანტის შემუშავება და შემოწმება, სავარაუდო საქონლის მარკეტინგის სტრატეგიის დამუშავება, და მისი გამოცდა საბაზრო პირობებში.

- ბაზარზე საქონლის ფარმოიმასშტაბური დანერგვა რთული და მრომბეტავალი პროცესია, რომელიც მოითხოვს წარმოებისა და კომერციის სფეროში დასაქმებულ მუშაკთა უდიდეს ძალისხმევას, დიდი რაოდენო-

ბის ხარჯებს, კარგად განვითარებულ მაკერიალურ-ტექნიკურ ბაზას და მიზნობრივ ბაზარზე რაციონალურად განლაგებულ საეაქრო ქსელს, საქონლის გასაღების მასკომულირებულ ბერკეტებს.

- ბაზარზე საქონლის გამოცდის ოპერატიულად წარმართვის მიზნით საჭიროა ფირმის მიერ წინასწარ განისაზღვროს საცდელი მარკეტინგის მიზნარსი, ჩატარების დრო და ადგილი მათზე მოქმედი ფაქტორების ვითვალისწინებით. სემონური საქონლის საცდელი მარკეტინგის შესწავლის განსაკუთრებული ყურადღება ექვევა გამოცდის დროის სწორად შერჩევას.

- მარკეტინგის მომსახურების ადგილი და როლი ახალი საქონლის შექმნასა და რეალიზაციაში ითვალისწინებს ბაზრის კომპლექსურ შესწავლას, საქონლის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებასა და ამის საფუძველზე მომხმარებელთა სერვისების მაქსიმალურ დაკმაყოფილებას.

სასაქონლო ბირჟების ორგანიზაციისა და საქმიანობის თანამშრომლები საქართველოში

გვანცა ბრეგვაკი

ისუ კომერციის და მარკეტინგის ფაკულტეტი

III კურსის სტუდენტი

90-იანი წლებიდან მოყოლებული საქართველო უამრავი პრობლემა გადალახა, რომელიც უშუალოდ მოქმედებდა მის ეკონომიკაზე. ნაწილი პრობლემებისა მოგვარდა, უმრავლესობა კი დღევანდელ პირობებში არსებობს და მეტად მწვევადაც დგას. ქვეყანა განიცდის საგადასახდელი შემოსავლების ნაკლებობას, რაც იწვევს მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუარესებას. არ არის მოწესრიგებული საბაზრო ფასის დადგენის მექანიზმი, ამის გამო შეუძლებელი ხდება მოხმარებლის მიერ დროის დამოგვა მისთვის საჭირო საქონელზე ფასის დადგენისა. მოწესრიგებული ბაზრობების პირობებში ვერ ხდება რეალიზებული საქონლის აღრიცხვა, რაც განაპირობებს ბიუჯეტში საკაღდებულო შენატანების შემცირებას. სტაბილური ბაზრის ჩამოყალიბება მხოლოდ ბირჟის ფუნქციონირების საშუალებითაა შესაძლებელი.

თანამედროვე ბირჟებზე წინასწარ განსაზღვრული წესით, ადგილზე და გადაში არსებული თუ არარსებულ საქონელზე წარმოებს საბირჟო

გარიგებების დადება. ქაოსური ბაზრისაგან განსხვავებით ბირჟა ორგანიზებული ბაზარია, იქ ხდება ყოველი წარმოებული გარიგების რეგისტრირება, რაც აადვილებს ურთიერთობას სახელმწიფო ბიუჯეტსა.

სასაქონლო ბირჟის დამახასიათებელი და განსამხლველი ნიშნებია:

- საბირჟო ვაჭრობის ჩატარება განსამხლველად ადგილზე;
- საბირჟო ვაჭრობის ჩატარება განსამხლველად დროს;
- საბირჟო ვაჭრობის ჩატარება ვაჭრობის წესების შესაბამისად;
- საბირჟო ვაჭრობის ჩატარება სტანდარტული და ურთიერთსანაყვლო საქონლით;

- საბირჟო ვაჭრობის ჩატარება მონაწილეთა განსამხლველად წრეში. ვაჭრობის ობიექტს ბირჟაზე წარმოადგენს სპეციფიური საქონელი, რომელსაც ახასიათებს სტანდარტიზაციებისა და ურთიერთშეყვლის მაღალი ხარისხი. ასეთ საბირჟო საქონელს წარმოადგენს რეალური საქონელი და კონტრაქტები. საბირჟო საქონლის არჩევამდე დიდად არის დამოკიდებული სასაქონლო ბირჟის განვითარების პერსპექტივებზე.

ბირჟაზე იდება გარიგება მყიდველსა და გამყიდველს შორის, შემდგომში გაურკვევლობის თავიდან აცილებისათვის აუცილებელია გათვალისწინებული იქნეს მთელი რიგი ფაქტორები, რათა ხელშეკრულებას კქონდეს იურიდიული ძალა.

ყველა გარიგება ბირჟაზე იდება გარკვეული, ისგორიულად ჩამოყალიბებული წესებით. ამასთან ყველა ბირჟას აქვს ვაჭრობის ჩატარების საკუთარი წესები, ის მოიცავს რამდენიმე აუცილებელ ნაწილს, რომლის შინაარსი შესაძლოა შემდგენარად დახასიათდეს: საერთო დებულებები; ვაჭრობის მონაწილენი; ვაჭრობის ჩატარების ადგილი და დრო; საბირჟო საქონელი; საბირჟო გარიგებების სახეები; საბირჟო ვაჭრობის ჩატარების წესი; გარიგების რეგისტრაციისა და გაფორმების წესი; გარიგების შესრულების წესი; გარიგების გაუქმება და მისი ბათილად ცნობა.

საქართველოში სასაქონლო ბირჟების შექმნა უკავშირდება მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარს, მაგრამ ბირჟის დაფუძნებას საქმე თითქმის არ გასცილებია. საბირჟო საქმიანობის მე-2 ეტაპის დროს გამოყოფილება საქართველოში მე-20 საუკუნის 90-იან წლებზე მოდის და თავის მხრივ, ორი ნაწილისაგან შედგება. პირველი ეტაპი შეიძლება დახასიათდეს, როგორც ნამდვილი "საბირჟო ბუმი" უკავშირდება კერძო მეწარმეობის გაჩენას. მეორე ეტაპი დაკავშირებულია საქართველოში გაურყვარი პრივატიზაციის დაწყებას.

1991 წლის ბოლოს საქართველოში 20-ზე მეტი რაოდენობის ბირჟა იყო რეგისტრირებული, მათ დამუშავებულს სურვილი ჰქონდათ დაპატრონებოდნენ რეგიონალურ ბაზრებს ან მათ სასაქონლო სეგმენტებს.

აღნიშნული ფაქტორი განპირობებული იყო ბირჟის შესახებ კანონის უქონლობით. ამის გამო, ბირჟების უმრავლესობა იქმნებოდა, როგორც კომერციული ორგანიზაცია, მხოლოდ 1993 წელს "კავკასიის ბირჟამ" შეძლო გარდაქმნილიყო არა მომგებიან ორგანიზაციად.

მეორე ეტაპზე საბირჟო საქმიანობის განვითარების უკავშირდება ხელისუფლების მიერ ეკონომიური სტანდარტების ღონისძიებების მიღება. აგრეთვე, სახელმწიფოს მხრიდან გაიზარდა დანიჭერესება ბირჟებისადმი.

გასულა წლის ბოლოს მიიღეს კანონი ბირჟების შესახებ, რაც უკვე ამ საკითხის რეგულირების წინაპირობაა.

მიმოხილვის სარჩემი და გათვზი მიჰქველი ზაპტორება თანამეგროვე პირობებში

ეკატერინე მეტრეველი
თსუ კომერციისა და მარკეტინგის უნივერსიტეტი
III კურსის სტუდენტი

- წარმოებასა და მოხმარებას შორის არსებობს განსამხლველი კავშირი და ურთიერთდამოკიდებულება. დამზადებული პროდუქცია, ანუ შექმნილი ღირებულება თავის საბოლოო აღიარებას პოულობს მოხმარების პროცესში, რომელიც შეიძლება იყოს, როგორც ინდივიდუალური, ისე საზოგადო. მაგრამ მოხმარება შეიძლება მიღწეული იქნეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც შექმნილი საქონელი მიმოქცევის სფეროს გავლით დაეკონილი იქნება მოხმარების ადგილამდე. აღნიშნულიდან გამომდინარე, პროდუქციის მიმოქცევისათვის საჭიროა გარკვეული ოდენობის დანახარჯები, რომელთაც მიმოქცევის სფეროში ეწოდება მიმოქცევის ხარჯები, ანუ ის მაგერიალური და ფინანსური დანახარჯები, რომელიც აუცილებელია საწარმოს ტექნიკური დაინშეულების პროდუქციის დაყვანი-სათვის წარმოების ადგილიდან მოხმარების ადგილამდე;

იმისდა მიუხედავად ქმნის თუ არა საზოგადოებრივი შრომა ღირებულებას, იგი იყოფა მწარმოებელს და არამწარმოებელს შორის, შესაბამისად, მიმოქცევის სფეროში გაწეული დანახარჯები შეიძლება იყოს ორი სახის: მიმოქცევის წმინდა და დაბეჭვებითი ხარჯები. მიმოქცევის წმინდა ხარჯები საჭიროა შექმნილი ღირებულების ფორმის

ცელსათვის. მიმოქცევის დამატებითი ხარჯები განისაზღვრებიან მწარმოებლური შრომით და ისინი დაკავშირებული არიან წარმოების პროცესის გაგრძელებასთან მიმოქცევის სფეროში და ზრდიან საქონლის ღირებულებას;

- მიმოქცევის ხარჯების აღრიცხვა და ეკონომიკური ანალიზი. აუცილებელია მათი შემცირება, რაც შექმნის პირობებს შემცირებული იქნას დათმობა-დანარიცხების პროცენტული სიდიდე და საბოლოო ჯამში, პროდუქციის ფასები;

- მიმოქცევის ხარჯების შემცირება იძლევა საშუალებას დამოკიდებული მატერიალური, ფულადი და შრომითი რესურსები წარემართოთ წარმოების შემდგომი განვითარებისათვის, აგრეთვე, უზრუნველყოთ დაგროვების წყაროების გაფართოება;

- დღეისათვის საქართველოში მატერიალური რესურსების მიმოქცევის პროცესი მეტად მოუწესრიგებელია, რაც მნიშვნელოვნად ზრდის, როგორც მოხმარების საგნების, ისე წარმოების საშუალებების მომხმარებელამდე დაყვანის ხარჯებს. ზოგიერთ შემთხვევაში, ეს ხარჯები პროდუქციის დაზღვევებზე გაწეულ ხარჯებს რამოდენიმეჯერ აღემატება;

- იმისათვის, რომ ქვეყანა დაადგეს ჭეშმარიტი საბაზრო ეკონომიკის განვითარების გზას, საჭიროა აქცენტზე გაკეთდეს საკუთარი წარმოების განვითარებაზე. წარმოების აღორძინება შექმნის ახალ საშუალო ადგილებს. პროდუქცია გაიფუძვება, შესაბამისად ამალდება მოსახლეობის მსყიდველობითი უნარიანობა და მატერიალური კეთილდღეობის ღონე.

საბალო სავაჭრო ქაში და მისი მარკაბინგული გაღაწევისილება

*მიხეილ სკანაძე
ოსუ კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი
III კურსის სტუდენტი*

საქონელმიმოქცევის დაჩქარებასა და მომხმარებელთა სავაჭრო მომსახურებაში განსაკუთრებულ როლს ასრულებს საცალო ვაჭრობა. იგი წარმოადგენს საქონელმომპროდუქციის დამამთავრებელ სტადიას, რომლის დროსაც საქონელი გოვებს მიმოქცევის სფეროს და გადადის

მომხმარებლის სფეროში, რითაც წარმოების სფეროში შექმნილი ღირებულება იქნეს საზოგადოებრივ აღიარებას.

საყალო ვაჭრობისათვის შეუთავსებელია ისეთი ცნებები, როგორცაა "რგოლიანობა" და "რგოლიანობის კოეფიციენტი", რადგანაც საყალო ვაჭრობის ქსელიდან რეალიზებული საქონლის აბსოლუტური უმეტესობა საბოლოო მომხმარებლისათვის არის განკუთვნილი. საყალო ვაჭრობის საქმიანობის ძირითადი განმარტოგადებელი მარკენებელია საყალო საქონელბრუნვის მოყვლობა, რომელსაც მიეკუთვნება მოსახლეობამე საქონლის გაყიდვა, როგორც საყალო ქსელიდან, ისე მასობრივი კვების ობიექტებიდან. საწყობებიდან, ჯანმრთელობის დაცვის სისტემების ობიექტებიდან, სხვადასხვა სახის სამრეწველო საქონლებიდან, კომპერატივებიდან და სხვა.

საყალო სავაჭრო ქსელი წარმოადგენს იმ სავაჭრო ობიექტების ერთობლიობას, რომელიც ახორციელებს საქონლის უშუალო მიყიდვას მოსახლეობამე. თითოეულ სავაჭრო ობიექტს გააჩნია მეტ-ნაკლებად გამოხატული საყეფიკური ნიშნები, რაც განაპირობებს მათი კლასიფიკაციის ობიექტურ აუცილებლობას. კლასიფიკაციის დროს შედეგობაშია მისაღები შეფასების ისეთი კრიტერიუმები და განმსაზღვრელი მარკენებლები, როგორცაა:

- სავაჭრო ობიექტების სახეობა და ფუნქციონირალური თავისებურება;
- სასაქონლო სპეციალიზაცია;
- მომხმარებელთა მომსახურების ფორმა;
- ფასების დონე;
- საყეფიკების ფორმა.

ობიექტების სახეობისა და ფუნქციონალური თავისებურებების მიხედვით არჩევენ სავაჭრო ქსელის სამ სახეს: სტაციონარულს, მოძრაებასა და საცაინათოს. მათ შორის ძირითადია სტაციონარული ქსელი, რომელმაც თავის შხრიე, წამყვანი ადგილი განეკუთვნება მაღაზიებს.

სასაქონლო ნიშნის მიხედვით სავაჭრო ქსელის სპეციალიზაცია ხორციელდება ორი მიმართულებით: პირველი გულისხმობს სავაჭრო ქსელის დაყოფას სასაქონლო-ჯგუფური ნიშნის, ხოლო მეორე - სამომხმარებლო კომპლექსების მიხედვით.

მომხმარებელთა მომსახურების მეთოდების მიხედვით სავაჭრო ქსელი შეიძლება დაიყოს სხვადასხვა ჯგუფად. მომსახურების მეთოდებიდან აღსანიშნავია საქონელგაყიდვა. თვითმომსახურებით, ნიმუშებისა და კატალოგების მიხედვით.

საყალო ვაჭრობისა და მისი ქსელის კლასიფიკაციის განმსაზღვრელ ფაქტორთა შორის, გარკვეული ადგილი უკავია საყალო ფასებს. ამ

ნიშნის მიხედვით საეაჭრო საწარმოები იყოფა სამ ჯგუფად - მაღალი, საშუალო და შემცირებული ფასების საქონლის მაღაზიებად.

მარკეტინგის კომპლექსში საცალო საეაჭრო ქსელის როლის უკეთ შესწავლის მიზნით საჭიროა მოხდეს მისი კლასიფიკაცია საკუთრების ფორმების მიხედვით. საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ პერიოდამდე ყოფილ საბჭოთა კავშირისა და კერძოდ, ჩვენი რესპუბლიკის ეაჭრობის საცალო ქსელი იყოფოდა მხოლოდ ორ - სახელმწიფო და კოოპერატიულ საკუთრებად. უკანასკნელ წლებში საკუთრების გემით აღნიშნული ფორმების სამოქმედო ასპარეზის შემცირებასთან ერთად სულ უფრო იზრდება კერძო საწარმოების, საეკვიპო საზოგადოებებისა და საკუთრების სხვა ფორმების როლი და მნიშვნელობა.

საცალო საეაჭრო ქსელის კლასიფიკაციის აუცილებლობა განპირობებულია იმ როლითა და მნიშვნელობით, რომელსაც ასრულებენ ცალკეული ჯგუფის საწარმოები მარკეტინგულ გადაწყვეტილებათა მიღებაში. ეს უკანასკნელი თავის მხრივ, წარმოადგენს მრავალმხრივ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომელთაგან აღსანიშნავია ისეთი საკვანძო საკითხები, როგორცაა: მიზნობრივი ბაზრის შერჩევა, საქონლის ასორტიმენტის, მისი რეალიზაციის ფორმებისა და სარეალიზაციო ფასების განსაზღვრა.

ფირმის პროდუქციის ბაზარზე შეღწევისა და დანერგვის სტრატეგია

თეიმურაზ გიკარაძე
ოსე კომერციისა და მარკეტინგის ფაკულტეტი.
III კურსის სტუდენტი

მარკეტინგი - ეს არის ზოგად მეთოდოლოგიური მეცნიერული დისციპლინა, რომელიც შეისწავლის ბაზრის მოთხოვნაზე ორიენტირებული წარმოების და რეალიზაციის მართვის ერთიანი სისტემისათვის დამახასიათებელ მოთხოვნებს და პროცესებს უღმრველ მოძრაობასა და ურთიერთკავშირში.

მარკეტინგის მართვა შეიძლება განვიხილოთ როგორც ფირმის მი-

ზანმიმართული, კოორდინირებული მოქმედება თავისი საქონლის მიღველთან ხელსაყრელი გაცვლის დამყარებისათვის. რა ღონისძიებებია საჭირო, რათა მივაღწიოთ ფირმის პროდუქციის ბაზარზე შეღწევასა და დანერგვას, საქონელმოძრაობის პროცესის დამყარებას, ფირმის საქონლის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, დამყარებას, მისი სასიცოცხლო ციკლის გახანგრძლივებას, ხარჯების შემცირებისა და მოგების გადიდებას? ამისათვის ყველა ფირმას უნდა გააჩნდეს მარკეტინგის მართვის გამოკვეთილი, ერთიანი კონცეფცია. მარკეტინგის მართვის კონცეფცია წარმოადგენს იმ შესუღვლებათა ერთობლიობას, რომელიც ასახულებს მარკეტინგის სფეროში კონკრეტული საქმიანობის მიზანშეწონილობას.

ახალი საქონელი - სამომხმარებლო ბაზრის სიახლეა. იგი კონკურენტული ბრძოლის ერთ-ერთი იარაღია. ახალი საქონლის შექმნამდე საჭიროა მომხმარებელთა კლასებად დაყოფა, შესწავლა, უნდა დამუშავდეს მარკეტინგული პროგრამა, გამოირკვეს მიზნები და ამოცანები. ფირმის მიერ ახალი საქონლის ბაზარზე გატანისას უდიდესი მნიშვნელობა მის ხარისხს ენიჭება. უხარისხო საქონელს მომხმარებელი არ ეყვლება და წარუმატებელი იქნება. დიდი მნიშვნელობა სამომხმარებლო თვისებებსაც გააჩნია. ახალი საქონლის შექმნაში დიდ როლს ასრულებს ბაზარი და სამომხმარებლო მოთხოვნა. ბაზარი მწარმოებელს აწვდის ინფორმაციას მოთხოვნის შესახებ.

ჩრდილოვანი ეკონომიკის არსი

გურამ მაქარიაძე
ოსე მიკროეკონომიკისა და მეცნიერების
ფაკულტეტი. IV კურსის სტუდენტი

საქართველოს საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლამ სხვადასხვა პრობლემა წარმოაჩინა, რომელთაგან ფრიალ მნიშვნელოვანია ეკრანწოდებული ეკონომიკის არალეგალური ნაწილი-ჩრდილოვანი ეკონომიკა, რომელიც კორუფციის წარმოშობის ძირითადი მიზეზია.

გერმანი "ჩრდილოვანი ეკონომიკა" დღემდე მიეკუთვნება იმ ცნებათა რიცხვს, რომლის ზუსტი განსაზღვრა არ არსებობს.

სხვადასხვა ეკონომიკურ ლიგნატურაში არსებობს ჩრდილოვანი

ეკონომიკის ორი ძირითადი მიდგომა: პირველი - "ჩრდილოვან ეკონომიკას" განიხილავს როგორც პირდაპირი სტატისტიკური აღრიცხვისგან, ან დაბეგრებისგან დამაბულ საქმიანობას, ხოლო მეორე "ჩრდილოვან ეკონომიკას" აიგივებს დაბეგრებისგან ბიზნესთან.

ჩემი აზრით, დაბეგრების ბიზნესი (ნარკოტიკონი, პროსტიტუცია, სათამაშო ბიზნესი) არ შეიძლება იყოს ჩრდილოვანი ეკონომიკის ნაწილი, მას არ შეიძლება პირდაპირი აღრიცხვა, რადგანაც ის მთლიანად "ბნელია" ანუ ჩრდილოვანი. ალბათ ამ საქმიანობას "კრიმინალი" უფრო შეეფერება.

ამრიგად ჩრდილოვანი ეკონომიკის ეს არის ერთობლივი ეროვნული პროდუქტის ნაწილი, რომელიც აღკვეთილობის, თუ მისი სიდიდის შემცირების გამო, არ არის ასახული ოფიციალურ სტატისტიკაში.

პრაქტიკაში როგორც გვიჩვენა არ არსებობს ქვეყანა სადაც ჩრდილოვანი ეკონომიკა არ ფუნქციონირებდეს, განსხვავება მხოლოდ მასშტაბებშია. მაგ: გერმანია 2-7%, ინგლისი 8-10%, აშშ 10-20%. განვითარებად ქვეყნებში ეს მონაცემები გაცილებით მაღალია: ილიეთი 45% რუსეთი 50%.

რა მდგომარეობაა ამ შრივ საქართველოში?

ოფიციალური შეფასებით, ჩრდილოვანი ეკონომიკის მასშტაბები საქართველოში ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის სამუდაოდ 45%-მდე შეადგენს. თუმცა სხვადასხვა უწყება, ვყრდნობა რა საკუთარ ექსპერტულ შეფასებებს და საკითხისადმი საკუთარ სპეციფიკურ მიდგომებს, ურთიერთგანსხვავებულ პროცენტს ასახელებს. მაგ: სამართალდამცემი ორგანიზაციის შეფასებით, ჩრდილოვანი ეკონომიკის წილი 55-60%-ს აღწევს.

არსებობს ჩრდილოვანი შემოსავლების მინიმუმამდე დაყვანისა და სახელმწიფო სამსახურში მათი ჩაყვანის შიდა ტრადიციული გზა. მთავარია მოიძებნოს ჩვენი ქვეყნისთვის ოპტიმალურად მსასადაგებელი მექანიზმი, რომელიც საქართველოს ეკონომიკის და მისახალღობისთვის ნაკლებად მტკივნეული იქნება.

რაც შეეხება საქართველოში ჩრდილოვანი ეკონომიკის ლეგალიზაციის კონკრეტულ გზებს, საჭიროა განვიხილოთ შემდეგი ძირითადი მიმართულებები:

ჩრდილოვან ეკონომიკასთან ბრძოლის უმნიშვნელოვანეს გარანტიად უნდა იქნას ქვეყანაში აღრიცხვა-აღგარიგების სრულყოფასთან დაკავშირებული ღონისძიებების გატარება, სტატისტიკური აღრიცხვის საქმეში ცალკეული ნაკლებობების აღმოფხვრა, სამწარმოო სუბიექტების სახელმწიფო მმართველობით ორგანიზებში დადგენილი წესებით ბუქვლებზე რეგისტრაციის უზრუნველყოფა, რეგისტრირებულ სამუშაო ეროვნულებზე სტატისტიკური დაკვირვების მეთოდის სრულყოფა და სტატისტიკურ მონაცემთა უცუბარობის დაკვა, ფარული წარმოების

აღრიცხვა, რაც უპირველეს ყოვლისა მიიწვევა საბაზისო სტატისტიკის გაუმჯობესებით.

ლეგალური ბიზნესის მაქსიმალურ სტიმულირებასთან ერთად ოპტიმიზაციის მოითხოვს საფინანსო კონტროლის მექანიზმი, რათა მუდმივი გაუმართლებელი შემოწმებები გულმგ გვირთად აღარ აწვევდეს ბიზნესს მეწარმეს და არ აფერხებდნენ მისი საქმიანობის ნორმალურ რიტმს.

მნიშვნელოვანი ყურადღება უნდა დაეთმოს საგადასახადო და საბაჟო სამსახურების სრულყოფას. ეკრძოდ უპირველესი ამოცანა, რომელიც უნდა დაგეხდეს რეფორმების მიზნად რეგულაცია, არის საგადასახადო კანონმდებლობის სრულყოფა.

ჩრდილოვანი ეკონომიკის წინააღმდეგ, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, აღმინისტიკული და სისხლის სამართლის მეთოდები, ნაკლებად ეფექტანია. გაცილებით უკეთეს შედეგს მოიგან საგადასახადო გვირთის რეალური შემსუქება და არაოფიციალური გადასახადებისგან მეწარმეთა დაკვა.

ქმედითი ღონისძიებებია გასატარებელი არა მხოლოდ რეგისტრირებულ გადასახადების მიმართ, არამედ ახალი გადასახადების გამყოვლების მიმართულებითაც.

საფინანსო კონტროლის ხარისხობრივი გაუმჯობესების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიმართულებად რჩება საბაჟო სისტემის ეფექტიანობის ამაღლება, ეკრძოდ, საბაჟო ორგანიზაციის გვირდის ავლით არსებული ექსპორტ-იმპორტის (კონტრაბანდის) მოსპობა, საქართველოს ტერიტორიაზე ტრანზიტულად გაშვებული გვირთების მოძრაობის შემოწმება ე.წ. ფიქტიური ტრანზიტისგან შიდა ბაზრის დაცვის მიზნით.

ეკონომიკის ფარული სექტორის მასშტაბთა შეზღუდვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება არის ბრუნვაში მყოფი ნაღდი ფულის მასის არსებითი შემცირება და მისი საბანკო არხებში მოზიდვა, რადგან დღესდღეობით ფარული ეკონომიკის სფეროში წარმოებულ გარიგებებს ნაღდი ფული ემსახურება. მნიშვნელოვანი ფულადი რესურსები მემარათება საბანკო არხების გვირდის ავლით, ხოლო ანგარიშსწორების ნაღდი ფორმა ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა.

დაბეჭდილია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის
ფაკულტეტის სამეცნიერო საბჭოს რეკომენდაციით.

საქართველოს ახალგაზრდა
ეკონომისტთა ასოციაცია

აველვის ქ. №3
380005, თბილისი, საქართველო
ტელ.: 98-88-84
ფაქსი: 98-88-84
ელ-ფოსტა: ayeg@caucasus.net
ayeg@ip.osgf.ge